

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В ПЕРЕЯСЛАВІ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

Овсієнко Алла Сергіївна

УДК 81'373.612.2:070«20»

ДИСЕРТАЦІЯ
ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МЕТАФОРИ
В ГАЗЕТНІЙ ПЕРІОДИЦІ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі
гуманітарних наук зі спеціальності 035 Філологія

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ А. С. Овсієнко

Наукові керівники – **Навальна Марина Іванівна**,
доктор філологічних наук, професор,
Мацьків Петро Васильович, доктор філологічних наук, професор

Переяслав – 2023

Дрогобич – 2023

АНОТАЦІЯ

Овсієнко А. С. Функціонально-стилістичний потенціал метафори в газетній періодиці початку ХХІ століття. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі гуманітарних наук зі спеціальності 035 Філологія. Університет Григорія Сковороди в Переяславі. Переяслав, 2023. Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. Дрогобич, 2023.

У дисертації комплексно, усебічно та в аспекті мовної динаміки схарактеризовано функційні вияви, стилістичні особливості та формальні ознаки метафор газетної періодици на початку ХХІ ст., зацентровано на призначенні цих мовних одиниць виконувати роль дієвого й компактного інструменту концептуалізації дійсності, слугувати продуктивним засобом збагачення мови.

Наукову новизну праці вияскравлює оновлена дефініція аналізованого поняття: *метафора* – засіб вторинної номінації, що репрезентує інноваційні знання про світ через використання наявних у мові ресурсів, ґрунтується на мисленнєвих операціях, пов'язаних із приписуванням ознак людей неістотам чи істот і неістот людині. До важливих кваліфікаційних параметрів метафоричних одиниць зараховано їхнє призначення сприяти розвитку асоціативного мислення, увиразнювати особливості об'єкта опису, образно відтворювати дійсність, експресивізувати текст, надавати йому емоційно-оцінного забарвлення та ін. Наголошено, що сучасну медійну публіцистику вирізняє безперервність процесу метафоротворення й актуалізація певних груп вторинних найменувань, передумовою чого визначено низку позамовних чинників.

Переносно вжиті лексеми розглянуто в контексті тематичних особливостей досліджуваних текстів, що стало підґрунтям для вирізнення, систематизації й опису їх у сфері економіки, військової справи, інформаційних

технологій, медицини та виборів. Зазначено, що аналізовані вторинні номінації виконують важливу роль у наданні оцінних характеристик інформації про кредитну діяльність банків, інвестиційні операції, інфляційні процеси, підвищення тарифів, втрату грошей і купівельної спроможності населення, монетизацію субсидій, виділення коштів на утеплення житлових будинків та ін. Завдяки метафоризованим мовним одиницям військової тематики, які реалізують міжстильові й міжтематичні переміщення, досягнуто експресивізації в публікаціях про воєнні дії, конфліктні ситуації, що відбуваються переважно між країнами в торговельній діяльності, питаннях митних угод, у сфері валютних операцій, інформації, рекламного бізнесу, брендів та ін. Окреслено корпус переносно вжитих лексем у сфері інформаційних технологій та медицини, з'ясовано їхні продуктивні моделі та специфіку вияву. Простежено, що метафори інформаційних технологій зазвичай реалізують інформативну та номінаційну функції й належать до нейтральної лексики. Натомість за вторинними номінаціями медичної тематики закріплено дещо інший комунікативно-прагматичний потенціал, крім того, часто вони наділені негативнооцінним забарвленням. Наголошено на ролі метафор виборної тематики в реалізації авторських інтенцій і прагматичних настанов, чому сприяють переносно вжиті мовні одиницями, які стосуються спорту, військової справи, війни, театру, хвороб та ін.

На реалізацію всеохопності студювання спрямовано докладний аналіз актуалізованих та нових семантичних виявів лексичних метафор, які дібрано з чотирьох усеукраїнських («Газета по-українськи», «День», «Україна молода», «Українська правда») та двох регіональних («Високий замок», «Волинь24») періодичних видань і схарактеризовано з огляду на функційно-значеннєвий діапазон, стилістичні особливості, експресивне навантаження та настанови мовця. Відповідно до вказаних кваліфікаційних параметрів виділено й проаналізовано природоморфні (зооморфні, фітоморфні, ландшафтні), артефактні, міфоморфні й казкоморфні метафори, що у всеукраїнських та регіональних медійних джерелах початку XXI століття реалізують різні

прагматичні настанови мовця, вирізняються стилістичною своєрідністю, емоційно-оцінним та експресивним навантаженням, «оживлюють» текст, часто надають йому розмовного відтінку, іноді вульгаризують мовлення.

Виявлено, що в досліджених виданнях найбільшу групу формує *природоморфний тип* (78,4 %, табл. 3.1.2), у межах якого й загалом серед усіх вторинних номінацій домінують *зооморфні метафори* (72,5 %, табл. 3.1.2). Їхнє творення асоціативно пов'язане з певними представниками тваринного світу й ґрунтується переосмисленні значень, що віддзеркалюють схеми: 1) назва тварини → номінація людини, внутрішньо чи зовнішньо схожа з цією твариною, нагадує риси її поведінки, вирізняється певними ознаками інтелектуального розвитку. Залежно від того, яку зооморфну реалію покладено в основу метафоричної номінації, виділено й схарактеризовано такі підгрупи: а) зоометафори – назви тварин; б) зоометафори – назви птахів; в) зоометафори – назви риб; г) зоометафори – назви плазунів; г) зоометафори – назви молюсків; д) зоометафори – назви комах і жуків; 2) назва великої кількості звірів, птахів → назва людей, об'єднаних, сферою діяльності, переконаннями, світоглядом; 3) номінація частини тіла тварини → назва частина тіла людини; 4) номінація житла тварин → назва оселі, місця перебування чи діяльності людини; 5) притаманна тваринам дія → дія, виконувана людиною; 6) звукові дії тварин → висловлення думок людьми переважно зі злістю, неприязно, інколи вдавано люб'язно.

З'ясовано, що засвідчені в медійних текстах *фітоморфні метафори* (5,5 %, табл. 3.1.2), які виникли внаслідок переосмислення лексем рослинного світу, утворені за моделями: 1) родова, видова назва рослини → номінація людини; 2) назва частини рослини, її плоду, суцвіття → номінація людини; 3) назва процесу розвитку, переходу в інший стан рослини → номінація процесуальної ознаки людини чи її стану.

Установлено, що найменший за обсягом різновид природоморфного типу – *ландшафтна метафора* (0,4 %, табл. 3.1.2), яка репрезентує зовнішні ознаки людини за схожістю на певну місцевість.

Окреслено тенденції проникнення в публіцистичний простір *артефактних метафор* (4,7 %, табл. 3.1.2), побудованих на кореляції назв об'єктів довкілля й зовнішності чи внутрішніх характеристик осіб, що виникли внаслідок переосмислення: 1) назв створених людиною предметів, які в нових контекстуальних умовах слугують засобом маркування її переконань, поведінки, зовнішності; 2) назви створеного людиною предмета, використовувані на позначення частини людського тіла. Зазвичай їхній значеннєвий діапазон не покидає меж усталеного в мові переносного вживання.

Відзначено, що переосмислення поведінки, рис характеру міфічних героїв та перенесення їх на людину лежить в основі *міфоморфних метафор* (10,6 %, табл. 3.1.2), а характеристики казкових персонажів слугують підґрунтям утворення *казкоморфних метафоричних одиниць* (6,3 %, табл. 3.1.2), якими послуговуються журналісти з метою «оживити» текст, додати йому емоційно-експресивного й оцінного забарвлення.

Докладний аналіз корпусу фактичного матеріалу дав змогу констатувати, що лексичні метафори виявляють певну спільність, яка полягає в передаванні переважно негативних характеристик осіб, їхніх емоційних і фізичних станів, чим засвідчено тяглість мовних тенденцій. Виявлено, що впродовж останнього часу значна частина аналізованих вторинних номінацій функціює в тематиці російсько-української війни часто з указівкою на низькі морально-етичні якості загарбників й слугує яскравим саркастичним засобом, який надає текстові додаткової експресії.

Панорамності дослідження посприяло визначення граматичних ознак лексичних метафор, що стало основою для виділення переносно вжитих номінацій, часто представлених іменниками та меншою мірою дієсловами зазвичай разом із підпорядкованими їм іншими частиномовними класами слів, які виконують роль увиразнення та конкретизації й водночас дають змогу колоритніше передати ті чи ті особливості зображуваного об'єкта.

З'ясовано, що використані в сучасних медійних текстах метафоризовані мовні одиниці не тільки яскраво, емоційно й експресивно інформують

про щось, а й виявляють глибокий психологічний зміст. У публіцистичній палітрі початку ХХІ століття вони зазвичай розширюють свій зміст чи зазнають активізації внаслідок дії зовнішніх чинників. Наголошено, що проникнення метафоризованих лексем до журналістських текстів сприяє частковому стиранню меж між стилями сучасної української мови, вульгаризує мовлення й надає публікації відтінку неформального спілкування.

Ключові слова: лексикон, номінація, вторинна номінація, переносне значення, семантичні зміни, сема, розширення значення, метафора, стилістична роль, корпус текстів, масмедійний дискурс, мова засобів масової комунікації, масмедіа, публіцистика, позамовні чинники.

SUMMARY

Ovsienko A. S. Functionally stylistic potential of metaphor in periodical newspapers at the beginning of the XXI century. Qualifying research work on the rights of the manuscript.

Thesis for a scientific degree Doctor of Philosophy in Humanities, specialty 035 Philology. Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav. Pereiaslav 2023. Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University. Drohobych, 2023.

The thesis comprehensively characterizes the functional displays, stylistic features and formal features of metaphors of newspaper periodicals at the beginning of the XXIst century from the perspective of language dynamics, focusing on the purpose of these linguistic units to perform the role of an effective and compact tool for conceptualizing reality, to serve as a productive means of language enrichment.

The scientific novelty of the work is highlighted by the updated definition of the analyzed concept: *metaphor* is a mean of secondary nomination, which represents innovative knowledge about the world through the use of resources available in language, is based on mental operations associated with attributing the characteristics of people to non-beings or beings and non-beings to a person. Important qualifying parameters of metaphorical units include their purpose to promote the development of associative thinking, express the features of the object of description, figuratively reproduce reality, express the text, give it an emotionally evaluative color, etc. It is emphasized that modern media journalism is characterized by the continuity of the process of metaphor creation and the actualization of certain groups of secondary names, the prerequisite of which is determined by a number of non-linguistic factors.

Metaphorically used lexical items were considered in the context of thematic features of the studied texts, which became the basis for identifying, systematizing and describing them in the field of economics, military affairs, information technologies, medicine and elections. It is noted that the analyzed secondary nominations play an important role in providing evaluation characteristics of information about credit activities of banks, investment operations, inflationary processes, rates increases, loss of money and purchasing power of the population, monetization of subsidies, allocation of funds for the insulation of residential

buildings, etc. Due to the metaphorized linguistic units of the military theme, which implement inter-stylistic and inter-thematic movements, expressiveness has been achieved in publications about military actions, conflict situations that occur mainly between countries in trade activities, issues of customs agreements, in the field of currency operations, information, advertising business, brands and others. The corpus of metaphorically used lexical items in the field of information technologies and medicine is outlined, their productive models and the specifics of the manifestation are clarified. It has been observed that information technology metaphors usually implement informative and nominative functions and belong to neutral vocabulary. Instead, a slightly different communicative-pragmatic one is attached to the secondary nominations of the medical subject, in addition, they are often endowed with a negative evaluative color. The emphasis is placed on the role of metaphors of the chosen topic in the realization of the author's intentions and pragmatic instructions, which is facilitated by metaphorically used language units that relate to sports, military affairs, war, theater, diseases, etc.

A detailed analysis of updated and new semantic expressions of lexical metaphors was aimed to implement the comprehensiveness of studying. They were selected from four all-Ukrainian periodicals “Ukrainian newspaper”, “Day”, “Young Ukraine”, “Ukrainian Truth” and two regional ones (“High Castle”, “Volyn24”), it was characterized in terms of functional-meaning range, stylistic features, expressive load and instructions of the speaker. In accordance with the specified qualification parameters, the nature-morphic (zoomorphic, phytomorphic, landscape), artifactual, mythomorphic and fairy-tale metaphors, which in all-Ukrainian and regional media sources of the beginning of the XXIst century implement various pragmatic instructions of the speaker, distinguished by their stylistic originality, emotional-evaluative and expressive load, selected and analyzed, “enliven” the text, often give it a colloquial tone, sometimes vulgarize speech.

It was found that in the studied editions the largest group is the nature-morphic type (78.4%, table 3.1.2), within which, and in general among all secondary nominations, zoomorphic metaphors dominate (72.5%, table 3.1.2). Their creation is associatively connected with certain representatives of the animal world and is based

on the reinterpretation of meanings that reflect the schemes: 1) the name of an animal → the nomination of a person, internally or externally similar to this animal, reminiscent of its behavior, distinguished by certain signs of intellectual development. Depending on which zoomorphic reality is the basis of the metaphorical nomination, the following subgroups are distinguished and characterized: a) zoometaphors – names of animals; b) zoometaphors – names of birds; c) zoometaphors – names of fish; d) zoometaphors – names of reptiles; e) zoometaphors – names of molluscs; e) zoometaphors – names of insects and beetles; 2) the name of a large number of animals, birds → the name of people united by their sphere of activity, beliefs, worldview; 3) nomination of an animal body part → name of a human body part; 4) nomination of animal housing → the name of a dwelling, place of stay or activity of a person; 5) an action characteristic of animals → an action performed by a person; 6) sound actions of animals → expression of thoughts by people mostly with anger, unfriendly, sometimes pretending to be kind.

It was found that the *phytomorphic metaphors* in media texts (5.5%, table 3.1.2), which arose as a result of the reinterpretation of lexical items of the plant world, were formed according to the following models: 1) generic, species name of a plant → nomination of a person; 2) the name of a part of a plant, its fruit, an inflorescence → nomination of a person; 3) the name of the process of development, the transition to another state of the plant → the nomination of a procedural feature of a person or his state.

It was established that the smallest variety of the nature-morphic type is the *landscape metaphor* (0.4%, table 3.1.2), which represents the external signs of a person by similarity to a certain area.

The trends of penetration into the journalistic space of *artifactual metaphors* (4.7%, table 3.1.2), built on the correlation of the names of environmental objects and the appearance or internal characteristics of persons, arising from the reinterpretation of: 1) the names of man-made objects, which in new contextual conditions serve as a means of marking her beliefs, behavior, appearance; 2) names of man-made objects used to denote parts of the human body. Usually, their range of meanings does not leave the limits of figurative usage established in the language.

It was noted that the reinterpretation of the behavior and character traits of mythical heroes and their transfer to humans is the basis of *mythomorphic metaphors* (10.6%, table 3.1.2), and the characteristics of fairy-tale characters serve as the basis for the formation of *fairy-tale metaphorical units* (6.3%, table 3.1.2), which are used by journalists in order to "enliven" the text, add to it an emotionally expressive and evaluative color.

A detailed analysis of the corpus of actual material made it possible to state that lexical metaphors reveal a certain commonality, which consists in conveying mostly negative characteristics of people, their emotional and physical states, which proves the durability of language trends. It has been revealed that recently, a significant part of the analyzed secondary nominations functions in the Russian-Ukrainian war theme, often with an indication of the low moral and ethical qualities of the invaders and serves as a bright sarcastic tool that gives the text additional expression.

The panoramic nature of the research was facilitated by the definition of grammatical features of lexical metaphors, which became the basis for the selection of metaphorically used nominations, often represented by nouns and to a lesser extent by verbs, usually together with other part-language classes of words subordinate to them, which perform the role of expression and concretization and at the same time make it possible to more colorfully convey these or those features of the depicted object.

It was found that the metaphorical language units used in modern media texts not only vividly, emotionally and expressively inform about something, but also reveal a deep psychological meaning. In the journalistic palette of the beginning of the XXIst century, they usually expand their content or undergo activation due to the action of external factors. It is emphasized that the penetration of metaphorical lexical items into journalistic texts contributes to the partial blurring of boundaries between the styles of the modern Ukrainian language, vulgarizes speech and gives the publication a touch of informal communication.

Keywords: secondary nomination, metaphor, stylistic functions, language of mass communication, noun, adjective, verb, figurative meaning.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в журналі, що входить до наукометричної бази Web of Science:

1. Isaikina O., Dybkova L, Yaremenko S, Mashkova I, Sydorenko T., Ovsienko A. Information Resources and Features of Communicative Interaction in the Modern Information Space of Ukraine. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 2022. Vol. 12, Issue 1, Spec. Issue XXVII. P. 47-53. URL: http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120127/papers/A_10.pdf.

2. Navalna M., Mezhev O., Skliarenko O., Ovsienko A., Sydorenko T., Polovyk D. Peculiarities of the Functioning of Metaphors in the Texts of the Internet Publication “Ukrainska Pravda”. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 2022. Vol. 12, Issue 1, Spec. Issue XXVII. P. 59–66. URL : http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120127/papers/A_12.pdf.

Статті в наукових фахових виданнях категорії «Б»:

1. Овсієнко А. С. Метафора в сучасному мовознавстві: тлумачення та класифікація. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2018. № 32. Т. 3. С. 105–110. URL : http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v32/part_3/31.pdf.

2. Овсієнко А. С. Функціонально-стилістичний вияв лексеми *революція* в мові українських засобів масової інформації. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 11, т. 1. 2019. С. 47–51. URL : <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2019.11-1.9>.

3. Овсієнко А. С. Лексема *війна* в різних лексико-семантичних виявах. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*: зб. наук. праць. 2019. Вип. 12. С. 156–159. URL : <https://doi.org/10.24919/2663-6042.12.2019.189287>.

4. Овсієнко А. С. Метафоричні утворення в економічній тематиці (на прикладі мови засобів масової інформації). Овсієнко А. С. Метафоричні утворення в економічній тематиці (на прикладі мови засобів масової інформації). *Вчені записки Таврійського національного університету імені*

В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2019. Т. 30 (69), № 4, ч. 1. С. 31–36. URL : <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2019.4-1/07>.

5. Овсієнко А. С. Метафора у виборчій тематиці українських засобів масової інформації. *Теоретична і дидактична філологія : зб. наук. праць. Серія «Філологія».* 2020. Вип. 33. С. 79–86. URL : <https://doi.org/10.31470/2309-15-17-2020-1-79-86>.

Підрозділ у монографії:

1. Овсієнко А. С. Метафора в масмедійному дискурсі. *Лексика українських мас-медіа: монографія / за ред. Марини Навальної. Переяслав-Хмельницький : «Видавництво К С В», 2019. С. 161–168.*

Статті в збірниках наукових статей:

1. Овсієнко А. С. Класифікації метафори в сучасному мовознавстві. *Соціум. Документ. Комунікація : зб. наук. ст. Серія «Філологічні науки».* 2018. Вип. 5. С. 70–84.

2. Овсієнко А. С. Метафора в масмедійному дискурсі. *Соціум. Документ. Комунікація : зб. наук. ст. Серія «Філологічні науки».* 2018. Вип. 6. С. 58–73.

ЗМІСТ

ВСТУП	15
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ МЕТАФОРИ	27
1.1. Метафора в сучасному мовознавстві: тлумачення та класифікація ...	27
1.2. Тематична класифікація метафори в сучасному мовознавстві	33
1.3. Метафора в масмедійному дискурсі	44
Висновки до розділу 1	53
РОЗДІЛ 2. ТЕМАТИЧНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ МЕТАФОРИ В УКРАЇНСЬКИХ МАСМЕДІЙНИХ ТЕКСТАХ	55
2.1. Метафоричні утворення в текстах економічної тематики (на матеріалі засобів масової інформації)	55
2.2. Метафоризація лексем військової тематики	61
2.2.1. Лексема <i>війна</i> в різних лексико-семантичних виявах	61
2.2.2. Функціонально-стилістичний вияв лексеми <i>революція</i> в мові української газетної публіцистики	66
2.3. Нові вияви словосполук інформаційних технологій у масмедійному дискурсі	71
2.4. Медична лексика в нових виявах (на матеріалі українських медіа) ..	81
2.5. Метафора у виборчій тематиці українських засобів масової інформації	86
Висновки до розділу 2	92
РОЗДІЛ 3. ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ МЕТАФОРИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПЕРІОДИЦІ	95
3.1. Кваліфікаційно-класифікаційні ознаки лексичних метафор	95
3.2. Метафори в загальноукраїнських виданнях	97
3.2.1. Семантико-стилістичні особливості лексичних метафор у періодичному виданні «Газета по-українськи»	97
3.2.2. Специфіка лексичних метафор у газеті «День»	133

	14
3.2.3. Метафоричні найменування в газеті «Україна молода»	159
3.2.4. Особливості функціонування метафор у текстах інтернет-видання «Українська правда»	168
3.3. Лексичні вторинні номінації в регіональній пресі	186
3.3.1. Специфіка метафоричних утворень у газеті «Високий Замок»	186
3.3.2. Функційні вияви метафори в інтернет-виданні «Волинь24»	198
Висновки до розділу 3	204
ВИСНОВКИ	208
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	215
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	254
ДОДАТКИ	256

ВСТУП

В українському інформаційному просторі першого двадцятиріччя XXI століття відбулися значні зміни, що зумовлено сучасними процесами глобалізації, демократизації й лібералізації суспільства, політичними трансформаціями, війсьними діями в державі та ін. Такі зрушення вплинули на мовну динаміку загалом та лексичну систему зокрема, доказом чого слугує вживання слів із новими значеннями, міжстильові переміщення та міжтематичні перегрупування, залучення до вжитку різних за функційним діапазоном неонімацій як результату журналістської творчості та ін. До низки важливих ознак медіатекстів початку XXI ст. належить активізація елементів розмовного стилю, почасти й жаргонної лексики, уживання вторинних найменувань, що виконують не тільки інформативну, а й комунікативно-прагматичну роль, дають змогу емоційніше й експресивніше подати інформацію, привабити увагу реципієнта, схилити його на свій бік, створити тон невимушеного спілкування. Усе це вказує на мовну різновекторність сучасної публіцистики, яку, з одного боку, визначає тенденція до стандартизації, а з іншого – прагнення образно, за допомогою експресивно-оцінних засобів повідомити про головне, що свідчить про зазвичай навмисне відхилення від загальноприйнятих норм. Зазначені тенденції мовної практики зумовлені кількома чинниками, серед яких прагнення залучити якомога більше читачів, викликати в них довіру, спонукати до роздумів і навіть дій, а також забезпечити високі рейтинги видання, зробити його цікавим, актуальним та привабливим для споживача інформації. Як справедливо зазначає М. Г. Яцимірська, «мова ЗМІ – узагальнена оперативна реакція на процеси, що відбуваються в суспільстві» [Яцимірська 2014, с. 344].

Динамічні процеси мови сучасних масмедіа вплинули на активізацію досліджень, об'єднаних концепцією нового мовознавчого напрямку – медійної лінгвістики. Зацікавлення окресленою проблематикою засвідчують праці багатьох українських і зарубіжних науковців, зокрема І. Я. Завальнюк

[Завальнюк 2009; Завальнюк 2009а; Завальнюк 2010; Завальнюк 2016], Б. О. Коваленка [Коваленко 2003], Н. М. Костусяк та М. І. Навальної [Костусяк, Навальна 2022], Т. А. Коць [Коць 1997], І. Я. Мисливої-Бунько [Мислива-Бунько 2014], Г. Б. Мінчак [Мінчак 2003], Л. Л. Михайленко [Михайленко 2009], одноосібні дослідження М. І. Навальної [Навальна 2006а; Навальна 2010; Навальна 2011; Навальна 2011а; Навальна 2013; Навальна 2014; Навальна 2018; Навальна 2019], Т. С. Панченко [Панченко 2017], Т. І. Прудникової [Прудникова 2019; Прудникова 2020; Прудникова 2020а; Прудникова 2020б], Н. М. Рудніченко [Рудніченко 2009], О. А. Сербенської [Сербенська 1988; Сербенська 1998], О. А. Стишова [Стишов 2005; Стишов 2011; Стишов 2019], І. В. Тільнової [Тільнова 2011], М. Г. Яцимірської [Яцимірська 2014] та ін.

О. Г. Тодор слушно наголошує, що нині «динаміку мовних уподобань визначає не сфера художнього стилю (що було характерно для ХІХ ст.), а сфера ЗМІ» [Тодор 2012, с. 92]. На переконання дослідниці, у сучасному інформаційному просторі «відображаються живомовні процеси, виразно простежуються тенденції розвитку мови, до того ж ЗМІ мають порівняно більші можливості щодо впровадження мовної норми» [Тодор 2012, с. 92]. Це детермінує кілька чинників: по-перше, сучасна публіцистика, як відомо, нині слугує не тільки важливим інформаційним джерелом, але й тією площиною, у якій знаходить свій вияв «живе» мовлення; по-друге, мова медійних текстів потребує різноаспектного вивчення, зокрема в контексті емоційно-експресивного, оцінного, комунікативного, змістового навантаження з акцентом на прагматичні та інші важливі функції. Адже будь-який медійний текст створюють не тільки для того, аби поінформувати про щось, а й викликати зацікавлення, спонукати читача до роздумів, вплинути на його почуття та ін. За спостереженнями І. Я. Завальнюк, газетні публікації виявляють низку специфічних ознак, серед яких «комунікативні наміри журналіста, тональність подання інформації, побудова газетного тексту згідно

з комунікативними стратегіями автора, рівнем сприймання та інтерпретативними можливостями читача» [Завальнюк 2009а, с. 13].

У сучасній лінгвістичній парадигмі останнім часом пріоритетності надають комунікативно-прагматичній характеристиці газетних публікацій, залучаючи до аналізу різні мовні одиниці й описуючи їхню типологію, структурні, граматичні, стилістичні, функційні та інші особливості. Науковці наголошують на тому, що нині медійна публіцистика зазнала значних змін. Зокрема, О. М. Турчак указує на зміну мовних смаків у носіїв мови, які відмовляються від певних стереотипів та штампів і намагаються віднайти нові засоби вираження, що вирізняються образністю, емоційністю й відповідною тональністю [Турчак 2004, с. 32].

Серед мовних одиниць, які нині активно проникають у засоби масової комунікації, чільне місце посідають вторинні найменування, які не тільки своєрідно реалізують інформативну функцію, а й часто мають супровідну оцінну семантику. Журналісти, послуговуючись переносно вжитими номінаціями, прагнуть влучніше, експресивніше передати інформацію, вияскравити якусь ознаку, зовнішність чи внутрішні характеристики людей, водночас продемонструвати своє ставлення до сказаного. Аналізовані лексеми, серед яких значну частину становлять розмовні одиниці, зокрема й ті, що вульгаризують текст, виконують роль засобів урізноманітнення й збагачення мови сучасної української публіцистики, роблять її яскравішою, експресивнішою, виразнішою. Водночас їхнє використання цілком умотивовано породжує низку різних проблем, серед яких відхилення від нормативності, порушення усталених вимог до публічної комунікації. Адже преса для багатьох читачів часто слугує не тільки важливим інформативним джерелом, а й взірцем культури спілкування.

В українському мовознавстві вторинні найменування неодноразово перебували в полі зору науковців. У загальному аспекті їх аналізували В. В. Зайцева [Зайцева 2016], Є. А. Карпіловська [Карпіловська 2010], Л. Б. Шутак [Шутак 2015] та ін. У контексті внутрішньої форми слова вказані

мовні одиниці розглянула К. В. Головенко [Головенко 2012], крізь призму діалектологічних студій – Н. М. Дяченко [Дяченко 2006], як художній прийом у газетно-журнальній публіцистиці та як текстову категорію публіцистичного стилю – О. В. Терханова [Терханова 2015; Терханова 2017]. А. О. Колоколова взяла до уваги лінгвокогнітивний аспект дослідження вторинних номінацій [Колоколова 2010], Л. М. Приблуда – їхні структурні та стилістичні параметри [Приблуда 2018].

Серед переліку вторинних номінацій чи не найбільшу групу становлять метафори, які, на переконання Л. М. Приблуди, постають у мові «тоді, коли реалія породжує певні асоціації суб'єкта пізнання. Процес виникнення нового знання супроводжується порівнянням, проведенням аналогій між об'єктами на концептуальному рівні, оскільки це закладено в самій природі мисленнєвих операцій людини» [Приблуда 2018, с. 3]. Значний обсяг метафорично представленої інформації містять засоби масової інформації. Таке функціонування аналізованих мовних одиниць О. А. Ільченко пов'язує з кількома важливими чинниками: «У сучасних умовах розвитку ЗМК кожне видання прагне мати своє “обличчя”, кожен журналіст – репрезентувати себе як письменника з власним оригінальним стилем. Важливим виражальним засобом творчого потенціалу й вияву письменницького “я” журналіста є метафоричність» [Ільченко 2011, с. 127]. Метафорична вербалізація різноманітних назв предметів, осіб, їхніх ознак, дій, властивостей тощо неодноразово була предметом наукових зацікавлень. Зокрема, О. О. Балабан схарактеризувала метафору як семантичну універсалію [Балабан 2008], у контексті когнітивного підходу її розглянули Т. Є. Гуцуляк [Гуцуляк 2006], Т. А. Єщенко [Єщенко 1999; Єщенко 2010], В. В. Зайцева, М. С. Ковальчук [Зайцева, Ковальчук 2016], В. О. Казмір [Казимір 2012], І. Ю. Плаксіна [Плаксіна 2013], О. О. Селіванова [Селіванова 2013], Д. П. Шапран [Шапран 2016а] та ін. Природу та роль метафори в мові визначила А. П. Гаврилюк [Гаврилюк 2013], на її оцінно-експресивних параметрах зупинилася К. В. Головенко [Головенко 2016]. В. Є. Прищеп та О. В. Прищеп

проаналізували метафору як ефективний засіб мовної економії [Прищеп, Прищеп 2005]. Заслужують на увагу праці, у яких описано метафори в аспекті мовної експресії [Таран 2018] та вербалізації гендерних стереотипів [Сукаленко 2011].

Низку студій присвячено дослідженню функційних особливостей мовної метафори в українських прозових та поетичних текстах. Зокрема, граматичні категорії авторських вторинних номінацій цього різновиду потрапили в поле зору Т. М. Вознюк [Вознюк 2010]. У сфері наукових пошуків Т. Є. Кіс перебуває еволюція та лінгвокультурний вимір художньої метафори [Кіс 2000]. В. П. Мацько зацентрував на механізмі дешифрування та стилістичних функціях метафори в українській діаспорній прозі [Мацько 2011]. Чимало науковців побудували свої дослідження на матеріалі прозових та поетичних текстів різних часових зрізів та напрямів. Зокрема, Л. М. Приблуда зосередила увагу на прозі початку ХХІ ст. [Приблуда 2013; Приблуда 2016; Приблуда 2018] та творчості українських письменників-постмодерністів [Приблуда 2012; Приблуда 2014]. Аналізуючи метафору, науковці обирали поетичні тексти представників Празької школи [Дмитришин 2006], шістдесятників [Слобода 2010], письменників 1990-х років [Єщенко 2001; Єщенко 2018] чи загалом ХХ ст. [Кравець 2012]. Корпусом дослідницького матеріалу також слугували твори окремих митців художнього слова, а саме: М. Коцюбинського [Коляденко 2009; Сохань 2001; Тимченко 2011], Б.-І. Антонича [Варич 1998], Г. Гордасевич [Дубровський 2011], І. Драча [Тиха 2007], Л. Костенко [Акастьолова 2014; Ковальчук 2014; Слобода 2007; Соснова 2015], О. Пахльовської [Панчук 2015] та ін. У низці наукових студій запропоновано різноаспектну інтерпретацією зооморфних метафор. Т. Є. Гуцуляк обрала джерельною базою «Словарь української мови» за редакцією Бориса Грінченка [Гуцуляк 2014], О. П. Левченко – фразеологічні одиниці [Левченко 2005], В. М. Пітин – французькі паремії [Пітин 2013], В. В. Лєснова – діалектне мовлення [Лєснова 2010], М. П. Баган – сучасну молодіжну комунікацію [Баган 2021].

Дослідженню медійних метафор присвячено праці М. О. Антонівської [Антонівська 2016], Л. В. Одинецької [Одинецька 2017], О. А. Ільченко [Ільченко 2011], Т. А. Космеди [Космеда 2015], О. А. Лященко [Лященко 2014], М. І. Навальної, О. Г. Межова, О. Б. Скляренко, А. С. Овсієнко, Т. М. Сидоренко, Д. В. Польовик [Navalna, Mezhov, Skliarenko, Ovsiienko, Sydorenko, Polovuk 2022] та ін.

Подекуди лінгвісти зосереджують увагу на різних тематичних групах метафор сучасної української публіцистики. У сфері політичної комунікації їх схарактеризували Г. Ю. Воробйова [Воробйова 2015; Воробйова 2017; Воробйова 2017a], І. І. Генералюк [Генералюк 2019], Х. П. Дацишин [Дацишин 2003; Дацишин 2004; Дацишин 2004a], О. Г. Ігнатович [Ігнатович 2019], Л. Д. Климанська [Климанська 2010], З. Й. Куньч, М. Р. Куньч [Куньч, Куньч 2018], М. К. Лисюченко [Лисюченко 2013], О. М. Набока [Набока 2021], Л. В. Одинецька [Одинецька 2016a], О. М. Чадюк [Чадюк 2005]; у тематиці виборів – О. І. Андрейченко [Андрейченко 2010], Х. П. Дацишин [Дацишин 2005], Л. В. Одинецька [Одинецька 2016], О. М. Чадюк [Чадюк 2003], культури – І. К. Покулита [Покулита 2015], комп'ютерних технологій – М. С. Богачик [Богачик 2018], у межах кримінальної термінології – Л. Є. Гапонова [Гапонова 2013], медичних понять – Ю. В. Бережанська [Бережанська 2013], Ю. Б. Бражук [Бражук 2015], Т. В. Клочко, В. І. Ісаєва [Клочко, Ісаєва 2020], Н. З. Цісар [Цісар 2005], у контексті вербалізації концепту *війна* – Н. М. Костусяк, Н. М. Шульська, Н. М. Костриця [Костусяк, Шульська, Костриця 2022], В. Г. Міщенко, В. І. Дубик [Міщенко, Дубик 2013].

Теоретичні питання метафори та особливості її вияву в мовленні порушили й зарубіжні науковці [Dobrzyńska 1984; Dobrzyńska 1988; Goossens, Pauwels, Rudzka-Ostyn, Simon-Vandenb 1995; Koller 2009; Kovecses 2000; Kovecses 2002; Kovecses 2003; Kovecses 2005; Lakoff 1993; Radden 2002; Refaie 2009; Stienstra 1993; Yus 2009].

Докладний аналіз наукової літератури засвідчує, що сучасна лінгвістична парадигма представлена значним обсягом напрацювань, у яких відносно повно

проаналізовано метафорично представлені номінації, зафіксовані в джерельній базі різного часового зрізу. Водночас стрімкий розвиток суспільства, різноманітні процеси, що відбуваються в нашій державі слугують тими зовнішніми чинниками, які активно впливають на активізацію певних груп метафор та продукування переносно вжитих номінацій із новими семантичними відтінками. Усе це вказує на актуальність порушеної проблеми.

Обґрунтування вибору теми дисертації. Попри значний мовознавчий доробок дослідження метафор залишається перспективним. Нині мовні одиниці аналізованого різновиду продовжують поповнювати українську мову. Журналісти вдаються до використання вже відомих та продукують нові метафоризовані поняття задля влучнішого й колоритнішого передавання задуму, експресивізації мововикладу, увиразнення оцінності змісту, привертання уваги читацької аудиторії. Крім того, зазначені вторинні номінації, хоч і виходять за межі традиційних схем та усталених моделей, проте сприяють поповненню й оновленню мовної системи. У цьому контексті видається доцільним комплексне та докладне вивчення метафор з акцентом на тенденційність та особливості їхнього виникнення, функційний потенціал, сферу використання, форми вияву, стилістичну роль. Важливим постає опис метафоричних одиниць, дібраних із медійних текстів початку ХХІ ст., в аспекті їхньої динаміки й реалізації впливу на свідомість адресата.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації відповідає напряму науково-дослідної роботи кафедри документознавства та методики навчання «Динаміка словникового складу в українському масмедійному дискурсі» (0120U104098) ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (нині Університету Григорія Сковороди в Переяславі) й освітньо-науковій програмі «Філологія (Українська мова)» спеціальності «035 Філологія (Українська мова)» Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дослідження виконане в межах наукової школи професора М. І. Навальної «Мова засобів масової інформації: динаміка, інновації,

медіаосвіта» (наказ № 214 від 17.10.2019 р.). Тему дисертації затвердила Вчена рада ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (протокол № 4 від 21 грудня 2017 року) та закоординувала Наукова рада «Українська мова» Інституту української мови НАН України (протокол № 79 від 21 червня 2018 року).

Мета дисертаційної роботи – комплексно, усебічно та в контексті мовної динаміки дослідити метафору газетної періодики початку ХХІ ст., схарактеризувати її формальні ознаки, функційні вияви та стилістичну роль.

На реалізацію вказаної мети спрямовано розв'язання таких **завдань**:

1) з'ясувати основні теоретико-методологічні вектори дослідження метафори в сучасному мовознавстві, проаналізувати наявні дефініції цього поняття й запропонувати оновлене його визначення;

2) описати найпоширеніші тематичні класифікації метафор, на основі яких вибудувати алгоритм вивчення переносно вжитих номінацій, визначити їхню роль та функційне навантаження в газетних публікаціях початку ХХІ ст.;

3) систематизувати дібрані із сучасних масмедіа метафори з огляду на тематичні особливості досліджуваних текстів, окреслити корпус переносно вжитих лексем в економічній і військовій тематиці, у сфері інформаційних технологій, медицини та виборів; з'ясувати специфіку їхнього вияву, комунікативно-прагматичне навантаження, емоційно-оцінний потенціал;

4) визначити кваліфікаційні ознаки лексичних метафор, обґрунтувати принципи їхньої класифікації;

5) з огляду на значеннєвий діапазон та стилістичні особливості схарактеризувати лексичні метафори, засвідчені у всеукраїнських періодичних виданнях «Газета по-українськи», «День», «Україна молода», «Українська правда»; «Високий Замок», «Волинь 24».

б) у контексті емоційно-оцінного та експресивного навантаження проаналізувати актуалізовані та нові семантичні вияви лексичних метафор, дібраних із регіональних видань, з'ясувати роль цих мовних одиниць у реалізації прагматичних настанов мовця.

Об'єкт наукового аналізу – метафори української медійної комунікації початку ХХІ ст.

Предмет дослідження – семантико-стилістичні ознаки метафор сучасної всеукраїнської та регіональної газетної періодики.

Методи дослідження. Досягненню сформульованої мети й розв'язанню завдань посприяв комплекс лінгвістичних методів і методик, зокрема: *описового* – для з'ясування диференційних ознак метафор, їхньої інвентаризації та вивчення в контексті тенденційності й сучасної мовної динаміки; *порівняльного аналізу* – для розмежування первинних значень і нових семантичних відтінків переносно вжитих лексем, розгляду їх в аспекті подібності / відмінності та значеннєвої видозміни; *контекстуально-семантичного* – для визначення комунікативно-прагматичного потенціалу та стилістичних ознак метафор, вияву їхньої функційної своєрідності в конкретних мовленнєвих ситуаціях; *наскрізного виписування* – для формування картотеки фактичного матеріалу; *компонентного аналізу* – для групування метафоричних номінацій за значенням та тематичним діапазоном аналізованих текстів; *кількісних підрахунків* – для визначення тенденцій уживання метафорично оформлених понять, явищ, ознак, дій, процесів тощо, продуктивності / непродуктивності функціонування цих мовних одиниць у всеукраїнських і регіональних медіавиданнях.

Джерельною базою послуговували тексти українських друкованих та інтернетних засобів масової комунікації початку ХХІ ст., дані одинадцятитомного «Словника української мови» [СУМ], «Великого тлумачного словника сучасної української мови» [Великий 2005], «Словника української мови» у двадцяти томах [СУМ-20], низки фразеологічних та термінологічних лексикографічних праць. Картотека фактичного матеріалу нараховує близько 6000 речень із різними за семантичним діапазоном, функційними та стилістичними особливостями метафорами.

Наукова новизна дисертаційної праці полягає в тому, що в ній комплексно й усебічно досліджено метафору газетної періодики початку

XXI ст., в аспекті мовної динаміки схарактеризовано її формальні ознаки, функційні вияви та стилістичну роль, запропоновано оновлену дефініцію аналізованого поняття. Переносно вжиті лексеми розглянуто в контексті тематичних особливостей досліджуваних текстів, що стало підґрунтям для вирізнення, систематизації й опису їх у сфері економіки, військової справи, інформаційних технологій, медицини та виборів. Панорамності дослідження посприяло визначення комунікативно-прагматичного навантаження й емоційно-оцінного потенціалу аналізованих номінацій. На реалізацію всеохопності студіювання спрямовано докладний аналіз актуалізованих та нових семантичних виявів лексичних метафор, які дібрано з усеукраїнських та регіональних періодичних видань і схарактеризовано з огляду на значеннєвий діапазон, стилістичні особливості, експресивне навантаження та настанови мовця.

Теоретичне значення виконаного дослідження полягає в тому, що його узагальнення поглиблюють теорію про український публіцистичний (газетний) дискурс і вчення про медійну метафору, удокладнюють відомості про функційні, стилістичні, комунікативно-прагматичні особливості переносно вжитих мовних одиниць, розширюють уявлення про їхню тематичну спеціалізацію та семантичний діапазон. Застосований алгоритм дослідження може слугувати методологічним підґрунтям для нових наукових студій, побудованих на матеріалі текстів інших медійних видань, соціальних мереж, блогів та ін.

Практичне значення одержаних результатів пов'язане з можливістю використання їх для написання наукових та навчально-методичних праць із лексикології, стилістики, культури української мови, комунікативної лінгвістики, поповнення корпусу тлумачних словників. Теоретичний матеріал та запропонований аналіз дібраних метафор матиме застосування в практиці викладання української мови для здобувачів передвищої освіти, а також вищої, зокрема сприятиме поглибленню знань із дисциплін філологічного та журналістського фаху.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації апробовано на *одинадцяти міжнародних конференціях*: I Міжнародній дистанційній науково-методичній конференції «Передові технології реалізації новітніх ініціатив» (м. Переяслав-Хмельницький, 2018 р.), II Міжнародній науково-практичній конференції «Людина і право в мові сучасних ЗМІ» (м. Одеса, 2018 р.), IV Міжнародній науково-практичній конференції «Теоретична і дидактична філологія: надбання, проблеми, перспективи розвитку» (м. Переяслав-Хмельницький, 2018 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Соціокультурні та комунікативні аспекти функціонування мовних одиниць» (Київ, 2018 р.), II Міжнародній дистанційній науково-методичній конференції «Передові технології реалізації новітніх ініціатив» (м. Переяслав-Хмельницький, 2019 р.), III Міжнародній науково-практичній конференції «Людина і право в мові сучасних ЗМІ» (м. Одеса, 2019 р.), XIV Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Психолінгвістика в сучасному світі» (м. Переяслав-Хмельницький, 2019 р.), Міжнародній науково-практичній онлайн-конференції «Забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах упровадження ідей Нової української школи» (м. Прилуки, 2020 р.), V Міжнародній науково-практичній конференції «Теоретична і дидактична філологія: надбання, проблеми, перспективи розвитку» (м. Переяслав, 2020 р.), XXIII Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути» (м. Київ, 2021 р.), V Міжнародній науково-методичній конференції «Передові технології реалізації освітніх ініціатив» (м. Переяслав, 2022); *двох всеукраїнських конференціях*: II Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих учених «Актуальні проблеми сучасної мовної та літературної освіти в середніх навчальних закладах» (м. Вінниця, 2018), Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Проблеми місцевого самоврядування в сучасній Україні: стан та перспективи їх подолання» (м. Переяслав–Київ–Ізмаїл, 2021 р.); *розширеному пленумі науковій*

координаційної ради «Закономірності розвитку мов і практика мовної діяльності» (м. Переяслав-Хмельницький, 2019 р.), *Міжнародному круглому столі* «Інформація та соціальні комунікації сучасного світу: тренди глобалізації». (м. Київ, 2021 р.), а також *засіданнях кафедри документознавства та методики навчання* ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (нині Університету Григорія Сковороди в Переяславі) та *кафедри української мови* Дрогобицького педагогічного університету імені Івана Франка.

Публікації. Основні результати дослідження викладено у двох колективних та восьми одноосібних публікаціях, серед яких: 2 статті в журналі, проіндексованому в наукометричній базі *Web of Science* (у співавторстві); 5 статей у наукових фахових виданнях України категорії «Б»; 1 підрозділ у колективній монографії; 2 публікації в інших збірниках наукових статей.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списків використаної літератури (336 позиції) та джерел (32 позиції) та додатків. Загальний обсяг дисертації – 261 с.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ МЕТАФОРИ

1.1. Метафора в сучасному мовознавстві: тлумачення та класифікація

До низки найдавніших і найбільш досліджуваних лінгвістичних понять належить метафора, яку вважають не тільки важливим стилістичним засобом та художнім прийомом, а, на переконання О. А. Сербенської та М. Й. Волощак, універсальним способом мислення, одним із засобів організації пізнання світу в усіх сферах діяльності [Сербенська, Волощак 2001, с. 137]. Широкий спектр охоплюваних метафорою функцій став передумовою її вивчення в різних аспектах та з проєкцією на інші наукові площини, зокрема філософію, логіку, риторику, психологію тощо. М. В. Лукашенко, визначаючи місце метафоричних одиниць у філософії та з'ясовуючи їхню роль у трансформаціях соціальності, акцентує на тому, що в традиційному суспільстві метафори виявляють природність, у модерному – механістичність, постмодерному – розмаїття образів. За спостереженнями дослідниці, «влучні метафори не лише збагачують мову, вони дають можливість висвітлювати незрозуміле, звертаючись до досвіду світу чуттів. У них може дозрівати власний смисл, а може, інколи оминувши критичний контроль, потрапити зерно смислу іншого. <…> Вдалі метафори влучно розкривають відрефлексовані стани та процеси, емоційно підсилюючи оціночні судження дослідників. Це формує певне ставлення до розкритого феномена, роблячи метафори зрозумілими та мотивуючи інших до певних дій чи бездіяльності» [Лукашенко 2017, с. 101]. Л. Г. Комаха, характеризуючи метафору *смислу* в контексті аргументів логічного аналізу, залучає до опису комплекс *знак – ідея – рефрен*, що дає змогу довести істинність чи хибність результатів дослідження [Комаха 2015].

Метафора як виражальний риторичний засіб потрапив у поле зору Л. І. Мацько та О. М. Мацько [Мацько, Мацько 2003, с. 143–146].

У психологічному вимірі вивчають метафори О. І. Васильєва та Л. Л. Дворніченко, які докладно описують процес творення та механізми конструювання образних одиниць, визначають їхню роль у наданні психологічної та психотерапевтичної допомоги людям. На переконання дослідниць, метафоризація пов'язана «із проблемами співвідношення мислення та мови, образного і логічного. Психологічне вивчення метафори в порівняльно-типологічному плані дозволяє проникнути в загальні закономірності мислення, в контексті більш широкої проблеми – проблеми вербалізації суб'єктом образу об'єкта» [Васильєва, Дворніченко 2017, с. 216]. Умотивованим, на нашу думку, постає міркування авторок про те, що образні засоби посилюють мотивацію людини, «формують нові соціальні настанови, навички конструктивної взаємодії. Стимулюють пошук нових рішень, послаблюючи опір, дію захисних механізмів» [Васильєва, Дворніченко 2017, с. 220–221]. Методолого-психологічний вимір метафори, її функційні особливості та роль у розвитку самосвідомості особистості – об'єкт дослідження Ж. Д. Гордєєвої [Гордєєва 2009]. Психологічні засади становлять основу студіювання метафор як засобів моделювання концептів «Бог», «душа», «віра» та ін. Такий аспект наукового пошуку дав змогу Н. М. Савелюк стверджувати, що «в контексті психологічного аналізу метафора та символ виступають двома нерозривно взаємопов'язаними аспектами (відповідно, внутрішнім і зовнішнім) цілісного процесу розуміння, причому базові метафори тієї або іншої культури відповідають архетипним структурам психіки людини» [Савелюк 2017, с. 129].

Продуктивним є дослідження метафори в літературознавчому та мовознавчому аспектах. Акцентуючи на їхніх функційних особливостях, Л. Л. Колесникова зазначає: «Мовна метафора, на відміну від художньої, не є результатом цілеспрямованої творчої діяльності, її обирає мовець з-поміж наявного лексичного складу, проте обидві метафори перебувають у певній взаємодії й можуть трансформуватися одна в одну. Поетичній метафорі властива персоніфікація, використання метафоричних одиниць як

експресивного, творчого компонента. На відміну від художньої, мовна метафора є відносно самостійною й не залежить від контексту» [Колесникова 2019, с. 142].

Отже, серед дослідників, які зробили вагомий внесок у розбудову теорії метафори, – філософи, психологи, літературознавці та ін., водночас з упевненістю можемо стверджувати, що їхні концепції виходять поза межі цих наук, оскільки принагідно умотивовують роль переносно вжитих мовних засобів у реалізації тих чи тих вузькогалузевих завдань. Про багатоаспектність студіювання метафори свідчить і значна кількість лінгвістичних праць, побудованих на перетині різних наукових парадигм. Зокрема, антропоцентричний вимір обирають Т. А. Єщенко [Єщенко 2018], Г. В. Сингаївська [Сингаївська 2014], Г. О. Строганова [Строганова 2019], І. Р. Харкавців [Харкавців 2013] та ін. Лінгвокогнітивний підхід застосовують В. О. Казимір [Казимір 2012], Н. В. Кабанцева [Кабанцева 2021], О. О. Коляденко [Коляденко 2009], Ю. В. Кравцова [Кравцова 2011], І. Ю. Плаксіна [Плаксіна 2013], Д. П. Шапран [Шапран 2016а]. Образно-символічні особливості метафор досліджує М. М. Шніцер [Шніцер 2018], їхні стилістичні функції – Н. М. Блинова [Блинова 2007], В. П. Мацько [Мацько 2011], Л. М. Приблуда [Приблуда 2013; Приблуда 2018] та ін. Лінгвокультурний вимір домінує в напрацюваннях М. П. Баган [Баган 2021], Т. Є. Кіс [Кіс 2000], прагматичний аспект – у студіях О. А. Лященко [Лященко 2014], І. Ю. Шкіцької [Шкіцька 2011] та ін.

У сучасному мовознавстві науковці пропонують різні дефініції метафори. Поширеною є її кваліфікація як виду тропів, що ґрунтується на переносному вживанні мовних одиниць. Принагідно Т. Є. Кіс зазначає, що метафора – головна форма мислення первісних людей, у ній віддзеркалені етнічні, культурні, соціальні та інші особливості народу [Кіс 2000а, с. 52]. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» метафору витлумачено як «художній засіб, що полягає в переносному вживанні слова або виразу на основі аналогії, схожості або порівняння, а також слово або вираз, ужиті

в такий спосіб» [Великий 2005, с. 663]. Автори лексикографічної праці «Українська мова: короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів» зазначають, що метафора – «один з основних тропів, який полягає в перенесенні ознак з одного предмета, явища на другий на підставі подібності. В основі М. (метафори. – *Прим. авт.*) лежить логічний механізм порівняння» [Єрмоленко, Бибик, Тодор 2001, с. 88]. На переконання Л. В. Кравець, метафора – «це троп, побудований на вживанні слова, що позначає певний предмет (явище, ознаку, дію), для характеристики (рідше найменування) іншого предмета на основі подібності, яка існує в реальній дійсності або в уяві мовця» [Кравець 2000, с. 30]. Т. А. Єщенко обґрунтовує утворення метафор у зв'язку з потребою людей позначити поняття, «які ще не стали здобутком словника і не моделюють реакцію усього загалу людей» [Єщенко 1999, с. 276] й аргументує їхнє виникнення бажанням мовців оригінально, по-новому, експресивно репрезентувати певні предмети [Єщенко 1999, с. 277].

Як бачимо, спільність наукових пояснень сутності метафоричних одиниць полягає в тому, що зазвичай їхнє призначення вбачають у здатності моделювати картини світу й утворюватися на основі стереотипних та асоціативних уявлень носіїв мови про об'єкти довкілля. Поза сумнівом, метафори відіграють важливу роль у комунікативній діяльності людини, оскільки, крім значної інформаційної потужності, віддзеркалення інтелектуальних особливостей учасників процесу спілкування, виконують роль впливу на почуттєву сферу й волю адресата. Аналізовані вторинні номінації, слугуючи яскравим емоційно-оцінним й експресивним засобом, спрямовані на переконання в повідомленому. Метафоризація значно розширює номінативні можливості мови, сприяє створенню образності та розвитку синонімії й полісемії.

У науковій парадигмі досить потужно представлена класифікація метафоричних одиниць. Автори колективної праці «Стилістика української мови» описують метафору з огляду на: 1) особливості перенесення ознак, відповідно до чого науковці «виділяють такі метафори, що виникають:

а) на перенесенні назв істот на назви істот (осіб), – *лисиця* (хитра людина); б) на перенесенні назв неістот на назви неістот – *світло волі*; в) на перенесенні назв істот на неістот – *хмуриється хмара*; г) на перенесенні ознак речей неживих до істот – *камінне серце, квітуча молодь*» [Мацько, Сидоренко, Мацько 2003, с. 329]; 2) граматичні параметри, керуючись якими вирізняють субстантивні (загальнономовні іменникові одночленні, двочленні (генітивні), тричленні), атрибутивні (виражені прикметниками, дієприкметниками, прислівниками), дієслівні (у них другий компонент – дієслово з переносним значенням, а перший – іменник), комбіновані (субстантивно-генітивні й атрибутивні; субстантивні та дієслівні; атрибутивні, субстантивні й дієслівні) типи [Мацько, Сидоренко, Мацько 2003, с. 332–334]. За спостереженнями лінгвістів, у «синтаксичній структурі речення частіше метафоризуються підмети, додатки, присудки, означення, рідше – обставини» [Мацько, Сидоренко, Мацько 2003, с. 334]. Слушне, на нашу думку, уточнення про те, що «не синтаксичною структурою речення зумовлюється метафора, а потребою конкретно-чуттєвої точності у мовному вираженні художнього образу» [Мацько, Сидоренко, Мацько 2003, с. 334].

Автори «Української мови: короткого тлумачного словника лінгвістичних термінів» виділяють такі різновиди метафор: 1) лексичну, що ґрунтується на вживанні слова в непрямому значенні (*бджілка* – працююча людина; *трутень* – людина, що живе за рахунок праці інших); 2) поетичну (розгорнуту, поширену), побудовану на різних асоціаціях між предметами, на увиразненні якоїсь ознаки (*сонце сміється*) [Єрмоленко, Бибик, Годор 2001, с. 88].

Досить розлогу класифікацію метафор подає Т. П. Стретович. Об'єктивності запропонованої схеми сприяє її зорієнтованість на 12 кваліфікаційних параметрів: 1) поширеність у мові (загальнономовні й індивідувальні); 2) структуру (одночленні, двочленні); 3) тематичну належність до вихідного домену (театр, риболовля, шахова гра та ін.); 4) цільовий домен; 5) ступінь змістової віддаленості вихідного та цільового доменів (внутрішні й зовнішні); 6) загальність вихідного та цільового доменів; 7) ступінь цілісності

внутрішньої форми (образні, стерті, мертві); 8) способи ускладнення вторинного значення слова (прості, ускладнені, складні); 9) функційні ознаки (номінативні, декоративна, оцінна); 10) кількість одиниць-носіїв метафоричного образу (прості, розгорнуті); 11) відмінкову форму засобів її вираження (генітивні метафори, метафори орудного відмінка); 12) подібність предметів, явищ чи властивостей, що становлять основу формування метафори (відповідно до цього критерію диференційовано вторинні номінації з огляду на форму, розміщення в просторі, колір, розмір, кількість, звучання тощо) [Стретович 2018].

До праць, які вирізняються різноаспектністю опису метафори, належить дослідження Л. М. Приблуди «Структура та стилістичні функції вторинних номінацій в українській художній прозі початку ХХІ століття» [Приблуда 2018]. Авторка зазначає, що найчастіше процес метафоризації відбувається за зовнішніми, внутрішніми ознаками чи функційною подібністю й ґрунтується на переосмисленні загальних назв «природних явищ, тварин, рослин, предметів побуту, географічних об'єктів, міфічних істот, казкових персонажів, відчуттів, що зумовило виокремлення таких основних типів метафоричних вторинних найменувань: природоморфний, артефактний, міфоморфний, казкоморфний, синестезійний та архітектурний. Природоморфний тип, який формують зооморфна, фітоморфна, ландшафтоморфна метафори, посідає пріоритетне місце серед інших типів метафоричного перенесення в українських прозових творах» [Приблуда 2018, с. 162]. Окрім класифікації, побудованої на семантичній кореляції з різними об'єктами і явищами довкілля та особливостями їхнього сприйняття, Л. М. Приблуда зосереджує увагу на внутрішньому структуруванні метафор, в основі чого перебуває кількість та частиномовна належність компонентів. Відповідно до вказаного критерію виділяє одно-, дво-, три- та чотирикомпонентні структури. За спостереженнями дослідниці, однокомпонентні метафори зазвичай представлені іменниками, серед двокомпонентних домінують граматичні моделі *іменник + іменник*, *іменник +*

прикметник, у межах трикомпонентних – переважно *іменник + прикметник + іменник*, *прикметник + прикметник + іменник*, групу чотирикомпонентних здебільшого експлікують сполуки *іменник + прикметник + прикметник + іменник* [Приблуда 2018, с. 106–122]. На всебічність студіювання аналізованих вторинних номінацій спрямовано їхній опис у контексті функційно-стилістичного потенціалу, що послугував підґрунтям для таких висновків: «Метафорі властиві образотвірна, стилістично-описова, емоційно-експресивна, зображально-оцінна, внутрішньоаксіологічна функції, які не лише увиразнюють художній текст, а й сприяють вираженню позитивної чи негативної оцінки зображуваних у художньому творі явищ та образів персонажів» [Приблуда 2018, с. 164].

На нашу думку, метафора – засіб вторинної номінації, що репрезентує інноваційні знання про світ через використання наявних у мові ресурсів, ґрунтується на мисленневих операціях, пов'язаних із приписуванням ознак людей неістотам чи істот і неістот людині. Функціонування метафоризованих одиниць сприяє розвитку асоціативного мислення, увиразненню об'єкта опису, експресивності тексту, реалізації оцінної, естетичної, прагматичної та інших функцій.

1.2. Тематична класифікація метафори в сучасному мовознавстві

Українські лінгвісти аналізують метафоричні утворення в різних аспектах, проте чи не найбільше наукових розвідок присвячено проблемі поділу цих одиниць на тематичні групи. Серед низки найчастіше виокремлюваних – *політичний, військовий (мілітарний), економічний, медичний, екологічний, спортивний, кримінальний та комп'ютерний* семантичні різновиди.

Різноманітністю вивчення вирізняються *політичні* метафори, що привертають увагу багатьох дослідників – політологів, соціологів, психологів, фахівців зі зв'язку з громадськістю та ін. Неабияке зацікавлення викликають ці мовні одиниці й у лінгвістів, що зумовлено низкою позамовних чинників: активною позицією політичних діячів, різноманітними змінами в партійній

діяльності та у виборному процесі, політизованістю суспільства загалом. Проаналізуємо деякі з напрацювань порушеної проблематики. У сучасній науковій парадигмі заслуговують на увагу студії Х. П. Дацишин, де розглянуто політичну метафору як складник журналістського тексту, виокремлено її статичний і колективний різновиди, засвідчені в мовленні медійників, наголошено на метафориці як доказі високого рівня культури мови [Дацишин 2004а, с. 429]. Авторка вважає політичну метафору окремим типом, що лежить у площині різних світосприйняттів: індивідуального, загальноприйнятого, колективного тлумачення політичних дій, процесів, явищ та станів. На думку дослідниці, особливе місце належить особистісним виявам політичної метафори в журналістських матеріалах суспільної тематики. Статичну групу формують використовувані медійниками готові трансформовані семантичні утворення, натомість індивідуальні та динамічні метафори засвідчують нестандартне мислення авторів публіцистичних текстів, їхню професійну майстерність та здатність до аналізу різноманітних політичних подій [Дацишин 2004а]. Х. П. Дацишин також докладно розглядає концепт «Україна» в сучасному українському політичному дискурсі, зокрема метафоричні моделі та тенденції формування національної мовної картини світу [Дацишин 2003].

Наступним аспектом вивчення політичної метафори є перекладний. А. В. Седляр та Ж. В. Буць досліджують засоби відтворення політичної метафори у французькому варіанті промов українських політиків [Седляр, Буць 2020]. Науковці стверджують, що найчастіше трапляється цілісний переклад метафори, унаслідок чого хоч і зберігається образ, але відбувається заміна деяких номінацій одиницями інших мовних рівнів. Дослідники наполягають на необхідності звертатися до тлумачних словників, за допомогою яких вдасться правильно дібрати метафоричний варіант. Погоджуємося, що запропонований алгоритм цілком доцільний, він дасть змогу правильно визначити еквівалент слова-носія метафоричного значення, зберегти образ і водночас правильно передати інтенції автора. А. В. Седляр та Ж. В. Буць стверджують, що в разі відсутності вдалого французького відповідника варто

вдаватися до мовної трансформації, що може стосуватися лексичного, морфологічного або синтаксичного рівнів. Важливим у перекладі метафор є метод вилучення або додавання лексичних одиниць, які репрезентують той чи той художній засіб. Для передавання вторинних політичних номінацій характерні способи реметафоризації та деметафоризації. Останній спосіб доречний тільки тоді, коли жоден з обраних прийомів не може бути застосованим із певних причин [Седляр, Буць 2020].

Дослідженню особливостей функціонування політичних метафор в англomовних текстах політичного дискурсу приділила увагу О. М. Набока, яка зацентувала на змінах, що відбуваються в сучасній політичній комунікації. Авторка простежила тенденцію до використання емоційно-маркованої лексики та різних стилістичних засобів, зацентувала на ефективності вживання політичних метафор, які слугують засобом впливу на політичні погляди виборців, сприяють формуванню емоційного тла й політичного іміджу політика, а також додають експресивності висловленню. Аналізуючи англomовні політичні тексти, О. М. Набока вирізняє мертві та авторські метафори, серед найпоширеніших семантичних типів виділяє групу спортивних номінацій, метафори війни та миру, а також подорожі [Набока 2021].

Перекладацький аспект метафори та її ролі в сучасній англійській політичній комунікації, зокрема в передвиборних промовах політиків США, – сфера зацікавлень А. А. Васильєвої [Васильєва 2020].

Г. Д. Добровольська, акцентуючи увагу на семантичних групах лексем із переносним значенням в українському політичному дискурсі, виокремлює антропоморфні метафори, побудовані на перетині політичних подій і процесів із процесами життєдіяльності людини, та артефактні метафори, формування яких пов'язане з транспортними (механічними) та архітектурними сферами. Авторка стверджує, що метафорично представлені політичні реалії корелюють із предметами, створеними людиною. Метафори природи, на думку дослідниці, побудовані на поєднанні політичних реалій із явищами живої природи, які оточують людину. Найактуальніші в політичному дискурсі соціальні метафори,

що виявляють стосунок до понять війни, злочину, гри та ін. Вони слугують яскравими засобами інформування про розвиток країни. Не менш популярні в політичному дискурсі спортивні метафори, які часто увиразнюють активні дії осіб в політичному житті держави [Добровольська 2020].

Л. Д. Климанська розглядає потенціал метафори в політиці як розв'язання низки соціальних проблем [Климанська 2010, с. 18]. Дослідниця цілком аргументовано стверджує, що політичний дискурс характеризується високим ступенем метафоричності. Серед різноманітних моделей у мові політики найчастотнішою є метафора війни. Аналіз фактичного матеріалу засвідчив, що автори в процесі вторинної номінації використовують практично всі групи військової лексики: «1) найменування військових дій, способів та методів їх ведення і результатів (атака, бій, битва, баталія, війна, капітуляція, маневр, наступ, відступ, осада, штурм, розвідка, засідка тощо); 2) найменування суб'єктів військових дій – родів військ, рангів, чинів (солдат, боєць, військо, легіон, армія, гвардія, важка артилерія, розвідник, ветеран, шпигун тощо); 3) найменування військових об'єктів – родів та видів зброї, військових споруд, місць розташування» [Климанська 2010, с. 21]. За спостереженнями Л. Д. Климанської, метафора війни заковує ставлення громадськості до різних обставин, які суспільство вважає соціальними проблемами.

Г. Ю. Воробйова, аналізуючи різні підходи до вивчення політичних метафор, стверджує, що науковці розглядають їх як сукупність відповідних символічних утворень, обраних фреймів, котрі формують стереотипні уявлення у свідомості людини й значно спрощують пізнання політичної реальності. На переконання дослідниці, за допомогою політичної метафори можна змінювати уявлення адресата про політику [Воробйова 2017а]. Саме в такому контексті Г. Ю. Воробйова комплексно схарактеризувала переносно вжиті лексеми періоду «Євромайдану» (2013–2014 р.), зацентувала на використанні метафори як риторичної фігури в мові політиків, високопосадовців та опозиції [Воробйова 2015]. Цілісністю й своєрідністю наукової інтерпретації позначена студія, присвячена дослідженню політичних метафор в аспекті гендерного

підходу. Розглядаючи такі одиниці скрізь призму жіночої та чоловічої свідомості та вивчаючи специфіку комунікативної й номінативної діяльності різних за статтю осіб, Г. Ю. Воробйова зупинилася на описі звернень високопосадовців до виборців, виступів, парламентських дебатів, передвиборної агітації та ін. Дослідниця дійшла таких висновків: «1. Політичні метафори є невід'ємною частиною промов політиків. Дослідження їх вживання жінками та чоловіками у політиці дає змогу класифікувати особливості гендерного аспекту політичної комунікації. 2. Гендерний аспект політичних метафор краще всього досліджувати на основі розробок учених у галузі теорії концептуальної метафори. 3. Жінки у політиці часто використовують метафори «будівництва» та зцілення, їм характерна образність, емоційність та непослідовність, а також апеляція до почуттів. 4. Чоловіки у політиці менше використовують емоційні метафори, вони частіше апелюють до логіки та раціонального сприйняття світу» [Воробйова 2017, с. 154].

Н. М. Шостаківська та Т. М. Тонкевич обрали об'єктом студіювання політичну метафору гібридної війни в сучасному педагогічному дискурсі. Аналіз різноманітних наукових джерел з означеної тематики став основою для опису лексем вказаного різновиду в аспекті когнітивної семантики. Дослідниці розглянули політичну метафору гібридної війни як віддзеркалення концептуальної картини світу через суб'єкти освітнього процесу, а також виявили й схарактеризували базові метафори, зацентрувати на їхній практичності [Шостаківська, Тонкевич 2021].

Роль політичної метафори в освітньому просторі сучасного закладу вищої освіти вивчила О. Г. Ігнатович. До важливих аспектів її опису належить вияв специфіки вторинних маркувань як особливого способу впливу на сучасного студента та розгляду їх у контексті розвитку метафоричних здібностей здобувачів [Ігнатович 2019, с. 461].

Джерельною базою дослідження І. І. Генералюк стали промови американських політиків. Авторка розглянула політичну метафору як засіб маніпулювання в політичному дискурсі та мовленнєвого впливу на особу.

Метафори, дібрані з промов американських політиків, класифіковано з огляду на їхнє призначення реалізувати тактику керування громадською думкою [Генералюк 2019].

О. І. Шевченко зосередила увагу на основних концептуальних метафорах визначення політичного режиму в Україні, зокрема зацентувала на тих, що характеризують «режим» як політичний устрій [Шевченко 2012].

Метафоричним потенціалом політичних текстів цікавилися М. К. Лисюченко [Лисюченко 2013]; А. О. Негуляєва [Негуляєва 2021]; О. С. Польова [Польова 2022]; О. О. Сідак [Сідак 2011]; К. П. Каратінцева [Каратінцева 2019] та ін.

Останнім часом до загалу метафор різної тематики активно додалися *військові (мілітарні)* вторинні номінації, що спричинено позамовними факторами: початком військових дій проти України в 2014 році, масштабним вторгненням російських загарбників у 2022 році.

Українську маркетингову термінологію як основу дослідження мілітарної метафори в когнітивно-функційному та прагматичному аспектах обрала Д. П. Шапран. Окрім основних наукових підходів до вивчення цих вторинних номінацій, дослідниця схарактеризувала механізми їхнього творення, визначила роль аналізованих метафор у творенні когнітивної карти наукової теорії, окреслила специфіку цих мовних одиниць як засобів впливу на свідомість людей [Шапран 2016].

В. Г. Міщенко та В. І. Дубик розглянули метафору концепту *війна* на матеріалі сучасного франкомовного політичного тексту, зацентували на її репрезентативній експресивно-семантичній функції та схарактеризували в термінах метафоричної моделі *політика – психологічна війна* [Міщенко, Дубик 2016].

А. В. Буценко та Л. В. Ганецька нещодавно представили наукову розвідку «Вербалізація пандемії Covid19 в англomовних засобах масової інформації: особливі військові метафори», у якій зазначили, що внаслідок дії важливого позамовного чинника – поширення пандемії COVID-19 політики

та посадовці використовують у своєму мовленні різноматичні метафори, зокрема й образні вторинні лексеми, які відтворюють пандемію у вигляді війни. Авторки цілком переконливо стверджують, що значний прагматичний ефект мають повідомлення, у яких інформація про нове й надзвичайне представлена за допомогою образів відомих явищ [Буценко, Ганецька 2021].

На матеріалі англійської мови О. Ю. Лучик та О. Д. Петренко з'ясували спосіб творення метафоричних мовних одиниць військової сфери, визначили їхні типи відповідно до походження. Особливий акцент дослідників припадає на військові терміни, утворені морфологічним, морфолого-синтаксичним, синтаксичним та семантичним способами. Метафоричні номінації, що є наслідком семантичної деривації, науковці розглядають у контексті перенесенням значень загальноживаних лексем англійської мови, а також термінологічних одиниць тих чи тих сфер [Лучик, Петренко 2021].

У перекладному аспекті військову метафору медичного дискурсу описує В. О. Старух. Дослідниця стверджує, що такі вторинні номінації сприяють встановленню зв'язку між лікарем і пацієнтом та водночас додають текстам емоційно-експресивного забарвлення. За спостереженнями авторки, групу найчастіше вживаних у медичному дискурсі лексем із переносним значенням становлять мовні одиниці вужчої тематики «іммунна система» [Старух 2018].

У науковій роботі Ю. О. Лободи проаналізовано семантичні зміщення сполуки *гібридна війна (гібридні військові дії)*, наголошено на її значеннєвій надмірності та сприянні поширенню «туману війни», що реалізує контекстуальну нечіткість [Лобода 2020].

З-поміж інших тематичних груп дослідники виокремлюють *економічну* метафору, яку розглядають у різних лінгвістичних аспектах. Зокрема, О. В. Плаксієй особливу увагу приділяє аналітичним формам вираження переносно вжитих понять економічної тематики, аналізує їхні компоненти в контексті метафоризації загальноживаних слів. Цікавими видаються спостереження про те, що метафоричні термінологічні сполуки стосовно

твірної конструкції є лексико-семантичними варіантами або омонімами [Плаксій 2002].

Різновимірний аналіз метафори в науковому мовленні економістів запропонувала І. Ю. Підгородецька. Коротко зупинившись на теорії метафори в історичному аспекті, дослідниця схарактеризувала різні моделі метафоричного термінотворення в професійному спілкуванні економістів, визначила функції метафори в наукових та навчальних текстах економічної тематики [Підгородецька 2015].

Основою для виявлення й аналізу зоонімів у метафоричному просторі економічних текстів, зокрема тих, що стосуються вербалізації концептуальної метафори «Економіка – Екосистема», О. Є. Ткачук-Мірошніченко обрала англomовний дискурс [Ткачук-Мірошніченко 2014].

О. Ю. Радченко, будуючи своє дослідження на матеріалі англійських текстів, акцентує увагу на концептуальних метафорах у терміносистемі маркетингу. До переваг праці зараховуємо поетапність процедури опрацювання аналізованої проблеми: спочатку проаналізовано систему доменів, до складу яких входять концептуальні референти метафор, на наступному етапі – відповідну систему доменів, що містять концептуальні кореляти метафор, на завершальному етапі розглянуто способи взаємодії референтів та корелятив [Радченко 2011].

У сфері зацікавлень українських дослідників перебуває й багатоаспектне вивчення *медичної* метафори. Серед значної кількості напрацювань вирізняється наукова розвідка Н. З. Цісар, присвячена термінам-метафорам, утвореним на базі значень загальноновживаних слів. На переконання дослідниці, частина аналізованих понять виникла на основі перенесення за подібністю, що дає змогу стверджувати про утворення їх лексико-семантичним способом. Важливими вважаємо й міркування про системність процесів вторинної номінації, які стосуються метафоротворчості в межах медичної терміносистеми [Цісар 2005].

Медичну термінологію в контексті метафоризації розглядає Т. В. Ключко. Зосередивши увагу на процесі утворення вторинних номінацій означеної тематики, дослідниця зупиняється на взаємовідношенні понять *метафора* й *термін*, значенні метафори в медичному тексті та її загальнокатегорійній специфіці. Докладний аналіз медичної термінології дав змогу констатувати, що метафора становить її продуктивний спосіб творення, характеризується експресивністю й емоційним забарвленням, робить медичний дискурс переконливішим. За спостереженнями Т. В. Ключко, метафора полегшує розуміння того чи того терміна та сприяє мовній економії в комунікації лікаря.

На матеріалі анатомічних і клінічних термінів Ю. Б. Бражук досліджує метафоричний компонент у медичній термінології, зокрема розглядає типи метафор, утворених на основі зовнішньої схожості з об'єктами живої та неживої природи, флорою й фауною. Переконливо звучить висновок про призначення метафори як образного формального засобу, що виявляє зв'язки з реальними об'єктами, робити абстрактні поняття зрозумілишими [Бражук 2012].

Концептуальну метафору в англomовному медичному тексті аналізує Ю. В. Бережанська. За спостереженнями дослідниці, медичний дискурс виявляє активне функціонування метафоричної моделі «лікування хвороби є боротьба у війні», яка лежить в основі низких похідних концептуальних вторинних найменувань [Бережанська 2013].

В. Б. Крамар та І. М. Баранець зосередили увагу на аспектах перекладу англійських медичних метафор-термінів українською мовою. На основі дослідження інструкцій до лікарських препаратів вони дійшли висновку про те, що метафоризація медичних термінів в англійській та українській мовах часто збігається, хоч асоціативна база метафоричного перенесення в обох мовах може відрізнятися. У такому разі доречно послуговуватися прийомом заміни образності чи стилістичного засобу. До важливих результатів дослідження зараховуємо й висунуту тезу про те, що

метафоризація може відбуватися в межах одного лексико-граматичного класу слів і супроводжуватися різними дериваційними процесами, зокрема й конверсією [Крамар, Баранець 1999].

У сфері зацікавлень лінгвістів перебуває тематична група *екологічних* метафор. Зокрема, Н. М. Тимофєєва означила психологічну роль цих одиниць в екологічному вихованні школярів. Корпус зібраного матеріалу дав змогу дослідниці констатувати, що вжиті в оповідях чи історіях метафори сприяють зацікавленню школярів текстами екологічної тематики [Тимофєєва 2003].

Над проблемою «екологія політики – метафорична модель чи операційне поняття» розмірковує Л. П. Нагорна. Дослідниця стверджує, що процеси метафоротворення належать до активно опрацьовуваних наукових питань, підтвердженням чого слугують численні студії із соціогуманітаристики та когнітивної лінгвістики, автори яких подають метафору як спосіб пізнання, структурування й пояснення світу. Аргументовано звучить теза про те, що з огляду на використання метафоризованих одиниць нині постмодерністський дискурс похитнув позиції традиціоналістів [Нагорна 2006].

На необхідності використання метафори в процесі викладання екологічної психології студентам-психологам наголошує І. Г. Батраченко. Об'єктивність висновків дослідниці забезпечили результати пілотної апробації методів екологічної метафоризації, застосованих в екопсихологічному тренінгу, що дало змогу збагатити здобувачів освіти досвідом контактування з природою, дистанціюванням та відчуженням від неї [Батраченко 2017].

Особливості метафори в дизайні як засобі популяризації *екологічних* ідей досліджують О. Ф. Луговський та В. О. Мандра. Вони пропонують відповідну систему, що виробляє певні погляди на проблеми довкілля в політиків, юристів, економістів, соціологів, управлінців та ін. На думку науковців, ефективними є заходи, які впливають на споживчу поведінку людей [Луговський, Мандра 2021].

Зрідка українські мовознавці обирають об'єктом аналізу *спортивні* метафори. Цікавими в цьому контексті видаються напрацювання

Н. В. Кондратенко, яка розглянула різні тематичні групи спортивної лексики в українській політичній комунікації. Заслугує на увагу подана дослідницею типологія спортивних метафор, представлених у політичному дискурсі, а також опис їхнього семантичного наповнення та функційного навантаження в текстах політичної тематики [Кондратенко 2014].

На матеріалі англійської мови М. С. Богачик досліджує *комп'ютерну* метафору, принагідно розкриває сутність понять *метафора* та *комп'ютерна метафора*, доводить, що комп'ютерна метафора є одним із провідних механізмів деривації нової комп'ютерної лексики. У праці обґрунтовано й відносно повно схарактеризовані групи вторинних номінацій цього різновиду, розглянуто структурно-семантичні особливості аналізованих мовних одиниць та виявлено специфіку їхнього функціонування [Богачик 2018].

Подекуди дослідники вивчають *кримінальні* метафори. Ця тематична група зацікавила Л. Є. Гапонову, яка окреслила значення вжитих із переносним значенням лексем та визначила їхню роль у формуванні української криміналістичної термінології [Гапонова 2013].

Отже, українські мовознавці активно вивчають та класифікують метафори різних тематичних груп. Серед загалу наукових розвідок виокремлюємо студії, присвячені дослідженню політичних, військових (мілітарних), економічних, медичних, екологічних, спортивних, кримінальних та комп'ютерних метафор, що функціують як в українських текстах, так і в публікаціях, поданих іноземними мовами, переважно англійською. До пріоритетних об'єктів опрацювання належать політична, військова (мілітарна), економічна та медична тематичні групи, дослідження інших представлені поодинокі. Попри це студії, присвячені семантичному потенціалу метафор, усе ж виявляють певну спільність, що доводять висновки лінгвістів про актуалізацію вживання лексем із переносним значенням в українських журналістських текстах, на чому зосередимо увагу в наступному підрозділі.

1.3. Метафора в масмедійному дискурсі

Мова засобів масової інформації вбирає в себе зміни лексико-семантичної системи, а також віддзеркалює функційно-стильову динаміку відомих, співвідносних з тими чи тими стилями лексичних одиниць, розкриває проблеми освоєння нових варіантів значень та проникнення їх до різних стилістичних сфер. Сучасні українські масмедіа стали одним з основних джерел дослідження української мови, оскільки саме завдяки вивченню особливостей функціонування лексики в засобах масової інформації простежуємо зв'язок мови з розвитком соціуму та його вплив на словниковий склад.

Проблема образного відтворення дійсності в масмедіа є однією з актуальних у сучасному мовознавстві. У лінгвістичній парадигмі натрапляємо на праці, присвячені дослідженню тропів в мові українських засобів масової інформації. Зокрема, Л. Г. Масімова визначає їхню специфіку та функційну роль у композиційній структурі візуального публіцистичного тексту, аналізує епітети, літоти, гіперболу, оксюморон, порівняння, особливе місце в мові публіцистики відводить метафорам [Масімова 2016]. І. Г. Мірошніченко розглядає тропи як засоби лаконічності та виразності в стислих текстах українських масмедіа, принагідно порушує проблему прагматики тексту, акцентує на випадках згортання його обсягу, що відбувається без втрати визначеної інформації, проте з її максимальною конденсацією. Дослідниці вдалося проаналізувати роль тропів як засобів лаконізації семантично-формальної структури та змісту коротких текстів українського масмедійного контенту [Мірошніченко 2018]. Л. А. Копилова вважає тропи засобом комунікативної оптимізації матеріалів космічної тематики в спеціалізованих друкованих засобах масової інформації. Авторка визначає мовностилістичні особливості та частотність уживання таких різновидів тропів, як епітет, порівняння, метонімія, персоніфікація, синекдоха, літота, гіпербола, а також метафора. На переконання дослідниці, тропи сприяють увиразненню текстів, утворені на їхній основі складні термінологічні одиниці слугують доступною й ефективною формою спілкування між автором та споживачем інформації.

Окрім узагальнених характеристики всіх тропів, науковці зосереджують увагу на метафорах, що слугують важливим засобом збагачення мови й концептуалізації реальності. Нині є багато напрацювань, присвячених функціонуванню вторинних номінацій аналізованого різновиду в засобах масової інформації. У цьому підрозділі подамо огляд основних із них, визначимо головні напрями дослідження метафор, схарактеризуємо найпоширеніші їхні класифікації, запропоновані українськими лінгвістами.

Цікавою й актуальною видається стаття Л. В. Одинецької про роль метафори в сучасних медіатекстах. Авторка зосереджує увагу на специфіці когнітивного вивчення метафори, подає класифікацію виявлених у мові засобів масової інформації вторинних номінацій, наголошує на їхньому стилістичному забарвленні [Одинецька 2017].

У контексті порушеної проблеми метафори як засоби евфемізації мови масмедіа описує О. А. Ільченко [Ільченко 2019а]. Дослідниця вважає, що переносно вжиті лексеми мають безмежний семантичний потенціал і не тільки полегшують процес сприйняття й розуміння тексту, а й «завуальовують», «замасковують» небажані висловлення в публіцистиці. Авторці вдалося зафіксувати метафори-евфемізми в сучасній газетній публіцистиці, описати засоби їхнього вираження та функційний потенціал, визначити сфери евфемістичного перефразування [Ільченко 2019а]. У полі зору О. А. Ільченко перебуває й аксіологічна маркованість сучасної масмедійної метафори [Ільченко 2019б]. Дослідниця зосереджує увагу на аксіологічній прагмалінгвістиці та соціальній оцінності й аналізує експліцитні та імпліцитні шляхи формування оцінної семантики впродовж 2000–2019 рр. До експліцитнооцінних зараховує лексеми, оцінність яких представлена в семантичній структурі слова; такі номінації зберігають оцінне забарвлення й поза контекстом. Імпліцитнооцінними, на думку дослідниці, є лексеми, що виявляють оцінність лише в контексті [Ільченко 2019б].

В. В. Зайцева та М. С. Ковальчук розглядають метафори в масмедійних політичних текстах. Переносно вжиті лексеми цієї тематичної групи вони

вважають одним з ефективних способів комунікації в сучасній політичній спільноті, крім того, виокремлюють основні семантичні типи політичних метафор і наголошують на специфіці використання базових метафоричних структур. Скрупульозність опрацювання порушеної проблеми засвідчує докладний аналіз таких груп вторинних номінацій: політика – війна, політика – спорт, політика – засіб пересування, політика – гра, політика – споруда, що надають виразності й експресивності політичному тексту. На думку авторів, аналізовані типи є концептосферами, що відтворюють національну свідомість та світосприйняття споживачів інформації певного періоду [Зайцева, Ковальчук 2018].

До низки цікавих і перспективних зараховуємо дослідження А. А. Таран, у якому схарактеризовано термінологічні джерела сучасної політичної метафори [Таран 2015, с. 250]. Авторка дійшла висновку, що вторинні номінації в медійних текстах політичної тематики передають суспільні настрої, ставлення носіїв мови до політичних подій, оцінюють ті чи ті реалії політичного життя. Важливим вважаємо міркування дослідниці про те, що широкий тематичний діапазон вторинних номінацій сприяє відтворенню державного устрою, політико-ідеологічної свідомості суспільства загалом, освітнього рівня осіб та ін. [Таран 2015, с. 250].

О. А. Тронь та М. Б. Тхір, у полі зору яких перебувають засоби вираження вторинної номінації в медіа та політичному дискурсах, акцентують на призначенні вуалітивних мовних одиниць, а також, крім метафор, вивчають природу та функції метонімії, евфемізмів і політичної коректності [Тронь, Тхір 2008]. Політичну метафору масмедійного дискурсу в контексті естетичної інформації та впливу на формування суспільної свідомості аналізують О. П. Поліщук та О. І. Свінціцька [Поліщук, Свінціцька 2008].

О. І. Андрейченко в розвідці «Вибори вчора, сьогодні, завжди... (метафора на позначення поняття “вибори” у мові сучасних ЗМІ)» розглядає взаємозв'язок між політичною подією, її сприйняттям й зафіксованою системою образних висловів, що функціують як засоби маніпулювання

свідомістю споживачів інформації. Вибірний процес в Україні журналісти подають із пейоративною оцінкою за допомогою таких слів: *війна, театр, гра, спорт, світ тварин*, що дають змогу зацентувати на агресивності подій, подекуди додати іронічності, виразити зневажливе ставлення до тієї чи тієї політичної події або особи [Андрейченко 2010].

М. Д. Химинець акцентує увагу на метафоризації сфери міждержавних відносин та докладно аналізує групу соціоморфних вторинних номінацій [Химинець 2015].

Метафоричні моделі в економічному дискурсі та особливості їхнього функціонування в засобах масової інформації характеризує й О. В. Полупан [Полупан 2018].

Мілітарні метафори спортивних масмедійних текстів вивчає Т. М. Мандич. На основі аналізу дібраних під час прямих ефірів різних спортивних змагань, що транслювали на вітчизняних теле- й онлайн-каналах (2018–2019 р.р.) авторці вдалося визначити спільну ознаку й сему, які створюють основу метафоричного перенесення, а також виокремити у вторинних номінаціях фрейми «військовий», «військові дії», «зброя», «атака/оборона». Важливим, на нашу думку, є опис концептуальних метафор спортивної тематики в контексті лексико-стилістичних особливостей мовлення українських спортивних коментаторів [Мандич 2020]. За тематичним діапазоном до проаналізованої публікації Т. М. Мандич тяжіє стаття П. Ю. Мельника, у якій метафоризовану лексику кваліфіковано як найбільш виразний засіб творення публіцистичного стилю загалом та спортивної газетної журналістики зокрема [Мельник 2014].

І. М. Серебрянська, описуючи метафоризацію освіти в мові масмедіа, бере до уваги соціоморфні моделі як найбільш популярний вид освітньої вторинної номінації, докладно характеризує семантико-стилістичні та функційні особливості цих мовних одиниць, визначає роль їхніх оцінних значень у створенні нового образу освіти [Серебрянська 2018].

Як відомо, особлива роль у публіцистичному стилі належить заголовку, що в структурі матеріалу є не просто поданим до публікації елементом, але й слугує засобом передавання основних ідей журналістського твору. Заголовок привертає увагу читачів, інтригує, зацікавлює споживача інформації. Серед незначної кількості досліджень заголовкових комплексів заслуговує поцінування стаття В. В. Красавіної, присвячена опису метафори як засобу експресивізації висловлення та важливого інструменту маніпулювання суспільною свідомістю. У заголовках масмедіа метафори реалізують прагматично-оцінну функцію, забезпечують смислову багатозначність висловлення, стимулюють емоційно-образне мислення адресата [Красавіна 2017].

Своєрідністю тематичного діапазону джерельної бази вирізняється дослідження Т. О. Шиляєвої, у якій схарактеризовано метафоричні моделі в християнських інтернет-виданнях, зокрема в жіночих онлайн-журналах. За спостереженнями авторки, найпродуктивніші в цих масмедіа антропоморфні, природоморфні, соціоморфні та артефактні вторинні номінації, що мають переважно емотивний характер і дають змогу пізнати абстрактне через конкретне, складне через просте, невідоме через відоме. Такі переносно вжиті лексеми створюють психологічний ефект та наближають споживачів інформації до розуміння релігійних істин [Шиляєва 2018].

За нашими висновками, метафору в масмедійному дискурсі використовують для досягнення різних ефектів. Уживання вторинних номінацій зумовлене бажанням автора зробити тексти засобів масової інформації емоційнішими, впливовішими [Овсієнко 2019а]. Уважаємо, що метафори характерні для всіх типів дискурсів (політичного, медичного, інституційного, педагогічного, постмодерністського, феміністського та ін.) і слугують своєрідним проявом креативності мислення. У кожному з дискурсів функції переносно вжитих лексем залежать від різноманітних ознак актуального тексту [Овсієнко 2019а].

Проаналізувавши праці, присвячені вивченню метафори в сучасному медійному просторі, зауважимо, що значну частину становлять ті, у яких ці вторинні номінації дослідженні в контексті перекладу, зіставлення або на матеріалі текстів інших мов. Зокрема, Т. І. Приступа та О. А. Ільченко аналізують лексичну метафору сучасних масмедіа в аспекті перекладацьких студій. У коло їхніх зацікавлень потрапляють оказіональні метафори, що зазвичай перекладають способом калькування. Крім того, зазначені вторинні номінації розглянуто в контексті лексико-граматичних трансформацій, генералізації, конкретизації та модуляції [Prystupa, Pchenko 2018].

Лексико-стилістичні особливості та трансформації англійських метафор з акцентом на складні випадки передавання їх українською мовою в текстах масмедіа досліджує Н. М. Акоп'янц [Акоп'янц 2016].

Н. В. Глінка та О. М. Городиловська, виявляючи специфіку метафор в англійських текстах публіцистичного стилю, порушують питання про ефективність перекладу цих одиниць, акцентують на лексико-семантичних та експресивно-оцінних характеристиках компонентів, які структурують метафоричні висловлення, подають частотність вживання метафори в англійських масмедіа. Дослідниці переконують, що, послуговуючись аналізованими одиницями, політики прагнуть звернути увагу загалу на новизну політичної системи, на свої погляди й переконання та вплинути на аудиторію. Під час перекладу на іноземні мови потрібно ретельно добирати еквіваленти. Через те що система лексичних та граматичних засобів широка, часто виникають певні труднощі, які потребують від автора високої професійної підготовки [Глінка, Городиловська 2020].

Заслуговує на увагу стаття Ю. І. Торговець «Метафора як засіб емоційної аргументації у текстах сучасного американського соціально-політичного есе», у якій вторинні номінації аналізованого різновиду розглянуто як потужний засіб впливу на носіїв мови та як засіб створення позитивного й негативного іміджу тих чи тих політичних сил [Торговець 2014].

На перекладі метафоричних лексичних одиниць американської преси акцентує увагу Т. Л. Щеголева [Щеголева 2016]. Авторці вдалося визначити асоціативні зв'язки в семантиці вторинних утворень, що номінують предмети і явища різних сфер життя схарактеризувати різні способи перекладу метафор (український еквівалент, калькування, конкретизація), головне завдання яких – відтворити семантику зі збереженням смислової образності й експресивності [Щеголева 2016].

Особливості метафоричного зображення образу України в сучасному англomовному медійному дискурсі вивчають О. В. Семида та І. М. Ахмад. Проаналізувавши публікації сучасних англomовних онлайн-видань «The New York Times», «The Independent», «The Daily Express», «The Guardian», «BBC News», «NBC News» (2019–2020 pp.), дослідниці зосереджують увагу на значенні концептуальної метафори, у межах якої вирізняють такі сфери: *війна, здоров'я, література, тв-шоу, негода* [Семида, Ахмад 2020].

Н. В. Кабанцева вивчає лінгвокогнітивні особливості політичної метафори як дієвого способу вираження експресивності й позитивної, негативної чи нейтральної оцінки в українському та англійському публіцистичних дискурсах. Дослідниця стверджує, що зіставний аналіз медійних текстів дав змогу простежити закономірності формування й функціонування політичних метафор в обох віддаленоспоріднених мовах [Кабанцева 2021].

Метафору як засіб створення іміджу політичного лідера і як елемент лаконічного образного вираження в німецькому медіадискурсі характеризує І. І. Пірог. Авторка аналізує дібрані з популярних у Німеччині інтернет-видань конвенціональні метафори, які, на її думку, формують дві групи: метафору-троп і метафору-тезу/аргумент. За спостереженнями дослідниці, метафори-тропи структурують такі домени: антропоморфний (організм, хвороба, прощання), артефактний (механізм), соціальних явищ (театр, боротьба), органічний (явища природи). До сфери важливих функційних особливостей метафори-тези/аргументу належить «моделювання низки

ментальних процедур прагматичного характеру» [Пірог 2018, с. 31]. І. І. Пірог стверджує, що більшість вторинних номінацій використовують для творення як позитивного, так і негативного іміджу. Цікавим є те, що в німецькомовних медіатекстах метафора моделює асоціативне поле з позитивною оцінкою щодо Ангели Меркель і негативною – щодо її опонентів. Натомість поведінку, дії українських політиків вітчизняні медійники описують за допомогою вторинних номінацій переважно з негативною оцінкою [Пірог 2018].

М. М. Малашняк на матеріалі трьох тематичних рубрик часопису «The Economist» аналізує засвідчені в них концептуальні метафори з цільовим доменом *економіка* та іншими семантично близькими нього доменами, представленими в політико-економічному дискурсі [Малашняк 2014]. На переконання науковця, «концептуальна метафора є потужним інструментом розуміння й опису складних абстрактних концептів» [Малашняк 2014, с. 97], а її вживання значною мірою залежить від рівня економічного розвитку держави. Керуючись поданим аргументом, М. М. Малашняк стверджує, що «медійний політико-економічний дискурс більше тяжіє до опису проблемних кризових явищ» [Малашняк 2014, с. 97].

О. О. Хорошун, аналізуючи метафоричні моделі, які об'єктивують концепт *ісламський світ* у текстах американської газетної публіцистики, наголошує на тому, що вони поєднують особливості дискурсу масмедіа та американської лінгвокультури [Хорошун 2021].

Німецький економічний медійний дискурс послугував основою дослідження антропоморфних метафор. Описуючи їх, Г. О. Строганова зосередила увагу на текстах, у яких вторинні номінації дають змогу зобразити економічну сферу як біологічну, соціальну та духовну істоту [Строганова 2019].

На основі публікацій німецькомовних медіа й матеріалів щорічної акції «Слово року» та «Антислово року» в Німеччині А. В. Капуш виявила метафори, що поповнили сучасний словник суспільно-політичного дискурсу, описала особливості функціонування актуальних вторинних

номінацій у різних сферах, схарактеризувала когнітивний, образний та експресивно-оцінний різновиди цих одиниць. Цікавим видаються міркування авторки про так звані «провідні метафори» сучасного суспільно-політичного дискурсу (*Globalisierung, Konsens, Reform* та ін.), які з часом втратили свою метафоричність через високу частотність і зазнали значних семантичних змін. Важливим, на нашу думку, є акцент на проблемі маніпулятивного характеру метафор, питаннях етичності, політичної коректності їхнього використання, культури мови, а також на динамічній та креативній сутності метафори [Капуш 2019].

В. В. Дубик обрала об'єктом вивчення концептуальну метафору масмедійного дискурсу Франції, яку проаналізувала в контексті польсько-українських досліджень. Опрацювавши тексти передвиборних виступів, агітацій, дебатів, дослідниця дійшла висновку, що вказаний різновид мовних одиниць «в період тотальної політизації як свідомості, так і буденного життя людини є одним із наймогутніших засобів впливу на мислення та вчинки реципієнта» [Дубик 2012, с. 16].

Досліджуючи вторинні номінації, якими найчастіше послуговуються в сучасних медійних текстах про Європу, Н. С. Трач провела українсько-польські паралелі. Задля цього авторка проаналізувала видання «Український тиждень» та «*Gazeta wyborcza*», на основі чого виявила, що для українського й польського мовлення масмедіа найтипівішою і найчастотнішою є антропоморфна модель метафори, хоч і має різне лексичне наповнення [Трач 2014].

У лінгвістичні парадигмі трапляються дослідження вторинних номінацій, представлених в іспанському медійному дискурсі. Зокрема, Т. О. Васильєва зосередила увагу на визначенні основних метафоричних моделей, характерних для текстів сучасної іспаномовної преси економічної тематики [Васильєва 2012]. На матеріалі іспанських засобів масової інформації Г. В. Сингаївська аналізує антропонімічні метафори, що, за її спостереженнями, слугують ефективним засобом тексто- й смислопобудови та

в публіцистичних текстах виконують зображальну, оцінну, експресивну, комунікативну, номінативну, прагматичну функції [Сингаївська 2014].

Отже, у сучасному мовознавстві різноаспектні дослідження метафори побудовані на матеріалі різних засобів масової інформації: друкованих та онлайн-масмедіа, адресованих масовому читачеві й тих, що мають галузеве спрямування. Українські дослідники, виокремлюючи різні типи метафор: антропоморфні, природоморфні, соціоморфні, артефактні та ін., визначають їхню стилістичну роль, акцентують на функційному призначенні слугувати засобом створення образу, надавати емоційно-експресивного забарвлення, увиразнювати агресію, сарказм чи іронію, сприяти полегшенню сприйняття спеціального тексту тощо.

Висновки до розділу 1

У сучасній науковій парадигмі чільне місце належить метафорі, яку аналізують у межах філософії, логіки, риторики, психології, літературознавства, мовознавства тощо. Її вважають важливим стилістичним засобом, художнім прийомом і водночас універсальним способом мислення та пізнання світу. До студіювання метафори здійснюють антропоцентричний, когнітивний, лінгвокультурний, прагматичний, образно-символічний, стилістичний виміри, застосовують різні кваліфікаційні ознаки, що дають змогу систематизувати аналізовані вторинні номінації з огляду на їхні семантичні, структурні, граматичні та інші параметри.

У сучасній науковій парадигмі досить різнопланово представлені тематичні групи метафор, серед яких домінують політичні, військові (мілітарні), економічні та медичні різновиди. У колі наукових зацікавлень перебувають переносно вжиті лексеми, представлені в екологічній, спортивній, кримінальній та комп'ютерній тематиці. Корпус теоретичних напрацювань засвідчує, що поділ на тематичні групи досить умовний: характеризуючи політичні метафори, дослідники принагідно звертають увагу на військові та соціальні, аналіз мілітарних вторинних номінацій відбувається

на матеріалі текстів медичної тематики та ін., трапляються праці, у яких виокремлено кілька тематичних блоків. Крім того, теми метафоричних утворень часто перетинаються, тож можна говорити про тематичну дифузність розглядуваних номінацій.

До сфери активно опрацьовуваних належить проблема визначення ролі метафор у сучасних українських, а також англійських, німецьких, французьких, польських та інших медійних текстах. Більшість науковців солідарні в тому, що журналісти використовують вторинні номінації для маніпуляційних прийомів. Крім того, з-поміж найважливіших функцій, притаманних переносно вжитим лексемам та словосполукам, лінгвісти зазвичай вирізняють оцінну, експресивну, комунікативну, номінативну та прагматичну.

Особливе місце належить дослідженням метафори в контексті перекладу. Зрідка серед загалу напрацювань трапляються публікації про специфіку вияву метафори в заголовкових комплексах.

Основні теоретичні положення цього розділу подано в таких авторських публікаціях: «Класифікації метафори в сучасному мовознавстві» [Овсієнко 2018], «Метафора в сучасному мовознавстві: тлумачення та класифікація» [Овсієнко 2018a], «Метафора в масмедійному дискурсі» [Овсієнко 2019a].

РОЗДІЛ 2

ТЕМАТИЧНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ МЕТАФОРИ В УКРАЇНСЬКИХ МАСМЕДІЙНИХ ТЕКСТАХ

2.1. Метафоричні утворення в текстах економічної тематики (на матеріалі засобів масової інформації)

У сучасній науковій парадигмі науковці неодноразово висували тезу про чутливість лексико-семантичної системи до позамовних чинників. Ідеться про зміни в різних галузях і сферах діяльності, які впливають на розвиток та вдосконалення мови, що передбачає її збагачення новими одиницями, стимулює актуалізацію тих чи тих лексем, зумовлює їхні міжстильові й міжтематичні переміщення. Про узгоджене співіснування позамовних і мовних чинників слушну думку висловив О. М. Стишов: «Між названими чинниками існує діалектичний взаємозв'язок і взаємозалежність: мови немає і не може бути без суспільства, як не може існувати суспільство без функціонування мови, зрозумілої і доступної кожному індивідові – члену певного соціуму. Адже мова, незважаючи на всі позамовні закони (які в природі і суспільстві склалися протягом століть), не може і функціонувати, і розвиватися поза соціумом» [Стишов 2003, с. 19–20]. Лінгвісти й досі дискутують, що саме варто вважати виявом позамовних чинників. На нашу думку, цілком переконливо з цього приводу міркує М. П. Кочерган, який серед факторів, здатних впливати на оновлення словника, розглядає «економічний та суспільно-політичний розвиток» [Кочерган 2001, с. 45]. Економічні зміни як один зі складників сукупності позамовних чинників розглядають М. В. Бондар [Бондар 2004, с. 6], О. О. Кабиш [Кабиш 2007, с. 10], Т. А. Коць [Коць 1997, с. 5], М. І. Навальна [Навальна 2011, с. 56.] та ін. Упродовж ХХІ століття в нашій державі відбулися різні позитивні й негативні процеси в економічній сфері, що стало поштовхом до зрушень у мові газетних текстів економічної тематики. Безпосередній стосунок до цього виявляє продукування різних конструкцій, зокрема метафоризованих, що дають змогу зробити публіцистичну комунікацію

яскравою, емоційною, почасти навіть й експресивною. Солідаризуємося з думкою Т. І. Прудникової про те, що «на початку XXI ст. внаслідок дії позамовних чинників помітна тенденція до функціонування номінацій із переносними значеннями, зафіксованими в лексикографічних працях та новими. Таке явище пов'язане з тим, що українські масмедіа перебувають у постійному пошуку різних засобів суб'єктивного увиразнення мовлення. Журналісти прагнуть наблизитися до читача та глядача, зацікавити його, зокрема засобами емоційно-оцінної лексики» [Прудникова 2020, с. 102].

У сучасних засобах масової комунікації до опису різних економічних трансформацій держави, переважно негативних, журналісти часто залучають метафоризовані дієслова, утворені від них іменникові деривати та інші субстантиви, які в аналізованих текстах набувають багатозначності. У мові масмедіа початку XXI століття вони дають змогу колоритно поінформувати про зниження рівня розвитку економічної системи України, наприклад: *Вважаю, що такі втрати робочого часу на кожного працівника серйозно **вдарить по економіці** країни* (Експрес, 09.02.2019). Часом переносно вжиті лексеми слугують засобом експресивізації публікацій про окремі галузі. Цікавим видається контекст, у якому представлено зміни в енергосистемі за допомогою медичної лексики: *Так, спершу це буде некомфортно, лікування може бути навіть гірше, ніж **протікання хвороби**, але врешті-решт **прийде одужання**. Інколи нам вся **система** енергопостачання **обвалиться**», – підкреслив Карел Хірман» (Сьогодні, 05.02.2019). Залучення мовних одиниць медичної сфери сприяє емоційно-оцінній характеристиці газової системи, наприклад: *Якщо це так, що і при низьких цінах на газ для населення був **прибуток** **прибутковим** і **перспективним**, чому ми не спостерігали за **«газовою лихоманкою»?*** (Сьогодні, 05.02.2019). На метафорично представлений опис проблем, пов'язаних із газом, натрапляємо й в інших контекстах: *Запаси **«зимового» газу** в Україні **впали нижче психологічної позначки*** (заг.) (Сьогодні, 25.02.2019).*

Після окупації Донбасу шахти з антрацитовим вугіллям, на якому працює більшість ТЕС, опинилася на непідконтрольній території, відповідно вартість вугілля постійно змінюється, що стало актуальним об'єктом повідомлень у засобах масової інформації. Порушену проблему також описано за допомогою різних метафорично оформлених мовних одиниць, наприклад: *«Це штовхає ціни вгору. Вартість «чорного золота» марки Brent зросла на 0,34% (\$80,62), марки WTI – на 0,72 (\$ 71,51)»* (Експрес, 12.10.2018); *«Чорне золото» також дорожчає після різкого обвалу напередодні* (Експрес 12.10.2018).

Медійники активно використовують переносно вжиті мовні одиниці для передавання негативних процесів, пов'язаних із валютою, фондовими ринками, банківською системою загалом та втратою коштів пересічними громадянами зокрема, наприклад: *Після збитків для банківської системи 2014-17 років, фінансовий результат банків за 2018 рік в 21,7 млрд. грн. є найбільшим на історичному горизонті* (Вечірній Київ, 15.02.2019); *Фондові ринки потрохи відновлюються після вчорашнього обвалу* (Експрес, 12.10.2018); *Потім проводжають літніх людей додому та розповідають ту ж казку: пам'ятаєте, як у 90-х «згоріли всі гроші», ось і скоро так буде, потрібно міняти* (Маяк, 02.03.2017); *«Згоріли» радянські банківські вклади, пізніше люди не отримавши відсотків за депозитами через коливання курсу валют* (Газета по-українськи, 05.11.2019); *Ще одна погана новина – зростання споживчих цін активніше з'їдатиме наші доходи* (Експрес, 02.11.2018).

Значна частина метафор засвідчена в тематиці знецінення української гривні та іншої валюти, що спровокувало негативну реакцію в суспільстві. У зв'язку з цим журналісти принагідно порушують питання про політичну нестабільність, акцентують на занепокоєнні підприємців, інших верств населення, які обурюються через втрати. Для передавання інформації й таких настроїв медійники часто залучають метафоричні утворення, що містять пейоративну оцінку: *на курс давила паніка, упав курс, долар впав, долар опустився, зелений втратив, зелений подешевшав, гривня ослабла, стрибає*

в ціні, гривня пішла на вихідні, наприклад: До цього американська валюта дорожчала протягом тижня – **на курс давила паніка** навколо введення в Україні воєнного стану (Сьогодні, 04.12.2018); *Щоправда, до виборів не дадуть упасти курсу й нижче 28,5 гривні* (Газета по-українськи, 14.02.2019); *Експерти при цьому не прогнозують, що найближчим часом **долар може впасти** нижче 28 гривень* (Сьогодні, 04.12.2018); *Вочевидь, якби він цього не зробив, то **долар опустився** би ще нижче. «Зелений» у купівлі/продажу **втратив** дві копійки...* (Експрес, 12.10.2018); *Втім, з минулого четверга, 6 грудня, «зелений» **подешевшав** на 16 копійок* (Сьогодні 12.12.2018); *Стало відомо офіційна вартість «зеленого» на 16 січня; за тиждень **гривня ослабла** на 46 копійок* (Сьогодні, 15.01.2018); *Вона **стрибає в ціні**, як та солярка чи долар* (Газета по-українськи, 05.10.2018); *Гривня пішла на довгі **вихідні**, зміцнівши ще на кілька копійок* (Експрес, 12.201.2018).

Щоразу, як тільки курс гривні починав помітно падати, Національний банк України намагався пояснити причини цього явища. Головним у здешевленні гривні називали затримку з отриманням траншу Міжнародного валютного фонду. Мову українських засобів масової інформації цього періоду переповнено метафорами: *«**Уряд прикривається** Міжнародними валютним фондом, а всіх, хто проти, називають популістами»* (По-українськи», 26.10.2018). У контексті інвестиційної діяльності та міжнародного кредитування функціують метафори *фінансові гавані, кредитна лінія, інвестиційні гіганти*, пор: *Як наслідок – іде відтік інвестицій з країн, що розвиваються, бо інвестори шукають більш стабільні та надійні **фінансові гавані** (США, ЄС) незважаючи на те, що там прибутковість менша* (Експрес 19.10.2018); *Європейський інвестиційни банк схвалив виділення **кредитної лінії** в 50 мільонів євро, щоб допомогти «Укрзалізниці» і «Укравтодору» ліквідувати вузькі місця в європейських транспортних мережах* (Експрес, 29.08.2018); *Вочевидь, високу прибутковість покажуть й інші **інвестиційні гіганти** (Wells Fargo, Citigroup і PNC Financial) на фоні зростання процентних ставок* (Експрес, 12.10.2018).

Чимало переносно вжитих лексем представлено в поясненнях того, що девальваційний тиск на курс гривні зумовлений сезонними факторами: *Попри всі сезонні гойдалки – гривня залишається стабільною* (Газета по-українськи, 12.02.2019).

Поява на фінансовому ринку цифрової валюти (крипти, біткойна та ін.) вплинула й метафоризацію, що супроводжує описи пов'язаних із нею процесів. Зазначені номінації потрапили до лексику медійників, публікації яких рясніють сполуками на зразок *криптовалюти додали в ціні, Bitcoin підвищився, біткойн впав* та ін., наприклад: *Криптовалюти також додали в ціні, Bitcoin підвищився на 0,14 %* (Експрес, 12.10.2018); *Кілька місяців на криптовалютному ринку спостерігається спад – курс біткойна впав нижче 6500 доларів* (Сьогодні, 01.10.2018).

До численних реформ останнього часу належить монетизація субсидій та виділення коштів на утеплення житлових будинків, шкіл, установ тощо. Політики презентують це як неабияке досягнення, важливий крок уперед, що не могло залишитися поза увагою медійників. У мову газет потрапили такі метафоричні утворення цієї тематики: *модель монетаризації, «живі» гроші, субсидії уріжуть, «теплі кредити»,* наприклад: *Уже в березні цього року стартує ще одна модель монетаризації субсидій – «живі» гроші для розрахунків за комунальні послуги виплачуватимуть безпосередньо одержувачам субсидій* (Голос України, 08.02.2019); *Українці будуть отримувати від уряду «живі» гроші для оплати комунальних послуг* (Вісник Переяславщини, 08.11.2018); *Вже в березні їм надійдуть «живі» гроші для оплати рахунків за лютий* (Вечірній Київ, 14.02.2019); *Але з використанням коштів субсидії, які надійшли їм «живими грошима»* (Вечірній Київ, 14.02.2019); *Субсидії уріжуть одержувачів перевірять тричі, а незаконно отриману допомогу доведеться повернути: влада готує новий законопроект* (Сьогодні» 24.02.2019); *2,3 млрд. грн. склала з початку дії програми в 2014 р. і до сьогодні сума держкомпенсації по «теплих кредитах»* (Сьогодні, 28.11.2018).

Частою на сторінках українських видань залишається тема тарифів за комунальні послуги, надані населенню, державним і приватним компаніям, установам, організаціям, фірмам та ін., за проїзд у громадському транспорті тощо: *Підвищені виплати «з'їли» високі комунальні тарифи на інфляцію* (Газета по-українськи», 21.09.2018); *У Києві злетіли ціни на проїзд до 20 грн: як заощадити та платити менше* (Апостроф, 16.11.2021). Не оминають журналісти поняття «зеленого тарифу», який в Україні почав діяти з 2009 року. У засобах масової комунікації чимало процесів, пов'язаних із цією тематикою, представлені за допомогою метафоризованих номінацій: *зелений тариф, «зелений» аукціон, зелена електроенергія, «зелені» потужності*, наприклад: *Комітет також ухвалив рішення про зниження зелених тарифів з електростанції на 25 % для вітрових станцій на 10 %, щоб зменшити витрати споживачів на покупку електроенергію»* (Сьогодні, 04.12.2018); *Даним законопроектом передбачено впровадження «зелених» аукціонів з 1 січня 2020 року...* (Сьогодні, 04.12.2018); *Як зазначили депутати, впровадження аукціонів дозволять знизити ціни на зелену електроенергію завдяки запуску механізму конкуренції* (Сьогодні», 04.12.2018); *За інформацією Держенергоєфективності, на 1 жовтня 2019 року в Україні налічується 1925 МВт «зелених» потужностей – з них – 57 % припадає на сонячні електростанції, 27 вітрові станції»* (Сьогодні, 04.12.2018).

У сучасних реаліях досить часто вдаються до порушень податкового законодавства, інших протиправних дій, до яких причетні політики, представники провладних структур та ін. Ця тема знайшла віддзеркалення й у медійних текстах, де натрапляємо на метафоричні одиниці, наприклад: *Крім того, світ достатньо став боротися із податковими гаванями, офшорами, що примушує бізнес платити більше податків «по-білому»* (Експрес, 19.10.2018); *Лише один такий оборот приносив дохід у десятки мільйонів доларів, які осідали в кишенях високопосадовців* (День, 02.03.2007).

Отже, у мові української преси, зокрема в текстах економічної тематики, з метою вияскравити негативні процеси журналісти використовують метафори.

Найчастіше такі мовні одиниці представлені в публікаціях, що інформують про втрату грошей, інфляцію, знецінення гривні, рідше долара, зміни вартості криптовалюти, кредитування, інвестування та ін. Деякі економічні поняття розширили сферу свого вживання внаслідок запровадження в Україні реформ. Зокрема, у мові української періодики простежено використання метафоричних утворень, пов'язаних з альтернативними формами отримання енергії. Виразну пейоративну оцінку передають переносно вжиті лексеми в тематиці порушень у податковій сфері та в провладних колах. Функційне призначення таких номінацій – слугувати засобом вираження переважно негативної оцінки, привернути увагу читача, зробити текст інформаційно цікавим та доступнішим для споживача інформації.

2.2. Метафоризація лексем військової тематики

2.2.1. Лексема *війна* в різних лексико-семантичних виявах

Лексема *війна* досить часто представлена в текстах засобів масової комунікації, її особливу активізацію простежуємо, починаючи з 2014 року, коли зазнали анексії Крим і частина Донецької та Луганської областей. Друга хвиля активності припадає на період від 24 лютого 2022 року. Представлені в медійних текстах описи воєнних дій містять чимало метафор, попри те що йдеться про серйозні речі, життя людей, руйнування будівель тощо. Як свідчить корпус фактичного матеріалу, воєнна підмова, підкорюючись законам еволюційного розвитку, активно поповнює свій словниковий склад шляхом семантичної деривації, у процесі якої відбуваються зміни первинного значення лексичних одиниць. Водночас чимало переносно вжитих номінацій, віддзеркалюючи особливості сприйняття людиною фактів дійсності, із часом утрачає свою новизну й стають загальною нормою.

В українській лексикографії лексема *війна* представлена в прямому й переносному значеннях: «Війна, и, *жін.* 1. Організована збройна боротьба між державами, суспільними класами тощо. <…> 2. *перен.* Стан ворожнечі

між ким-небудь; суперечка, сварка з кимсь; боротьба» [СУМ, I, с. 669]. За слухними спостереженнями М. І. Навальної, війни можуть бути різними з огляду на різноманіття намірів (*загарбницькі, визвольні*), масштаби поширення (*світові, міжнародні, локальні*), території (*кримська, югославська, афганська, іранська*), учасників (*наполеонівська*), час і тривалість (*середньовічна, столітня*), застосований вид зброї (*ядерна, хімічна*) [Навальна 2006]. Цілком погоджуючись поданим із міркуванням дослідниці, додамо, що медійники вдало використовують метафори як в самих описах воєнних дій, так і в межах інших контекстів, де представлено переносно вжиту лексему *війна*. «Оживлення» цієї номінації простежуємо в реченні: *У війни не жіноче обличчя, хоча сама війна – іменник жіночого роду* (День, 21.04.2022). Наголошуючи на суперечках та сварках між державами, журналісти часто використовують вторинну номінацію *сусід*, ускладнюючи її іншим іменником чи уточнюючи семантику підпорядкованим прикметником, наприклад: *Він уже відслужив строкову в армії (на флоті), відслужив у зоні неоголошеної війни на сході у 2015 році під час третьої хвилі мобілізації, мав хорошу професію і стабільну зарплату, але був із тих, хто не відсиджується, коли в рідній країні триває війна з сусідом-ворогом, і підписав контракт на службу в ЗСУ* (День, 15.06.2018); *Власне, й нинішню жорстку війну з «сусідом північним – ворогом вічним» не за Донбас, а за саме виживання України, ми отримали найперше тому, що практично впродовж усього періоду нинішньої незалежності Україною керувала, окрім засланих Московією козачків, керує сьогодні й збирається керувати завтра «еліта» з рафінованою совковою історичною пам'яттю* (День, 25.09.2014). Принагідно зосередимо увагу на поданому в лапках слові *еліта*, яке слід сприймати з протилежним значенням: читач має додумати, що йдеться про людей, котрі не виділяються якимись здібностями чи особливим розумом. Своєрідної експресії та глузування надає і їхня характеристика як таких, що мають *рафіновану совкову історичну пам'ять*.

У сучасних медійних джерелах метафорично вжиту номінацію *війна* використовують у текстах різної тематики. Найбільше переносних уживань із

цим словом з'явилося в публікаціях про економіку, наприклад: *Тоді започаткувалася торгівельна, економічна війна* (Тиждень, 24.05.2014); *Високопоставлений представник ЄС сказав, що у Євросоюзу були чіткі інтереси в узгодженні з Туреччиною з приводу економічної війни Трампа* (Сьогодні, 20.08.2018); *Через це розгорілася економічна війна, під час якої підвищуються мита з обох сторін* (День, 04.10.2018). Залучаючи до описів аналізовану лексему, медійники інформують про конфліктні ситуації, що відбуваються між країнами переважно у сфері торгівлі, а також стосуються неузгодженості в питаннях митних угод.

Міждержавні проблеми також пов'язані з газом, до цього найбільшою мірою причетна Російська Федерація, яка, маніпулюючи іншими країнами, вдається до шантажу. Інформуючи про це, журналісти послуговуються сполуками *газова війна й енергетична війна*, наприклад: *Відповідь очевидна – «Газпром» готується до того, що контракт на транзит газу через територію України до 31 грудня 2019 року укладено не буде, тому створюються передумови для чергової «газової війни»* (День, 04.07.2019); *Росія не зможе перемогти у газовій війні Україну і знає це* (Економічна правда, 15.01.2009); *Якщо говорити про останні, слід зазначити, що надзвичайно важливим елементом конфлікту є газова суперечка між Києвом та Москвою, яка може призвести до вибуху нової енергетичної війни у Європі* (Уніан, 19.09.2014).

Словосполуки *війна церков, церковна війна, релігійна війна* маркують конфліктні ситуації між представниками різних релігійних груп та віросповідань, наприклад: *Саме тоді, коли церква має відстоювати миролюбиві позиції, вона розвиває війну церков, яка має назву «Руська православна Церква і Східні Патріархи»* (Сільський час, 12.12.2005); *Журналіст розкрив плани Кремля на «церковну війну» в Україні (заг.). Російському президентові Володимиру Путіну вигідна «церковна війна» в Україні* (Газета по-українськи, 06.09.2018).

У газетних публікаціях слово *війна* досить широко вживають як метафоричне окреслення конфліктів у сфері валютних операцій, торговельної

діяльності, інформації, рекламного бізнесу, брендів тощо, доказом чого слугують словосполучення:

– валютна війна: *Нині також зберігається небезпека, що після поразки однієї зі сторін у валютній війні наступною стадією буде ескалація конфлікту, а саме протекціоністські заходи з метою недопущення на внутрішні ринки іноземних товарів (Урядовий портал, 29.10.2010); «Валютна війна» – одна з різновидів торгових воєн, яка передбачає, що одна з країн влаштовує штучну девальвацію своєї національної валюти (Сьогодні, 14.07.2019);*

– торговельна війна: *«Торговельна війна». Дії адміністрації Трампа загрожують падінням глобального ВВП – МВФ (заг.). Введення адміністрацією американського президента Дональда Трампа додаткових тарифів на імпорту США, яке, фактично, розв'язує торговельну війну, загрожує зниженням глобального ВВП на 0,5% (Тиждень, 22.07.2018); Втім, на цьому протистояння в торговій війні між Україною і Росією не закінчилися (Тиждень, 12.09.2013);*

– інформаційна війна: *Обговорення були умовно поділені на три аспекти: інформаційна війна в сучасних умовах за новими викликами гібридної війни, професійна журналістика в умовах інформаційної війни, медіаосвіта та інформаційна безпека (День, 28.01.2016); Крім того у заяві зазначається, що український парламент за останні чотири роки розробив та прийняв цілу низку надзвичайно прогресивних законів у сфері інформполітики – роздержавлення друкованих ЗМІ, створення незалежного суспільного мовлення, прозорість медіа власності, захисту прав журналістів, а інформаційна війна є інтегральною складовою агресії Російської Федерації (День, 04.07.2018);*

– рекламна війна: *У Тунісі між двома відомими німецькими автовиробниками почалася справжня рекламна війна (Сьогодні, 11.02.2018); «Интер» оголосив «1+1» рекламну війну (заг.) (Українська правда, 07.09.2007);*

– корпоративна війна: *Можливо, ця історія ще не закінчена, і корпоративна війна триватиме із застосуванням раніше небаченої «зброї» (День, 31.01.2004); На думку Тараса Березовця, те, що приватні армії можуть*

бути використані у **корпоративних війнах** – дуже негативно впливає на ставлення до України західних партнерів (Сьогодні, 24.03.2015); *Аспекти впливу на екологію, екологічні питання нерідко слугують інструментом в корпоративних війнах комерційних компаній* (Газета по-українськи, 13.08.2019);

– війна брендів: *«Війна брендів: Samsung обійшов Apple в США* (заг.) (Сьогодні, 03.08.2016); *Що ж до реклами, то підприємці заявляють, що це тільки війна брендів і аж ніяк не метод спонукання до споживання* (День, 14.10.2009).

Сучасним засобам масової комунікації притаманний високий рівень метафоризації із залученням номінацій кулінарно-гастрономічної та родинно-побутової сфер. Акцент на смакових рецепторах людини зроблено за допомогою словосполучень з опорним іменником *війна* та підпорядкованим прикметником, що звужує його значення, наприклад: *Молочна війна 2006 року між Росією та Україною принесла величезні збитки сирзаводам* (Тиждень, 12.09.2013); *Росія оголосила Литві «молочну війну»* (заг.) (Тиждень, 18.09.2013); *Час від часу ми маємо якісь карамельні чи молочні війни»* (Газета по-українськи, 18.03.2018); *Власне кажучи, це не початок «карамельної війни» між олігархами, як її вже встигли охрестити колеги* (Високий Замок, 04.06.2005); *20-річна «бананова війна» між Євросоюзом і країнами Латинської Америки закінчилася* (заг.) (Відомості, 09.11.2012). Засобом вираження оцінності й емоційного впливу на читача слугує застосований медійниками ефект нанизування, що виконує не тільки інформативну роль, а й увиразнює масштабність проблеми: *Ступінь щирості заяв про любов до України легко визначалася, коли росіяни зривали нам міжнародні танкові контракти і авіаційні проекти, оголошували «цукрові» «спиртові» та «карамельні» війни, коли з неприхованим роздратуванням коментували успіхи України у спорті або конкурсі «Євробачення», коли тупо відбирали Керченський канал* (Українська правда, 22.12.2004). Оказіональний характер має складний прикметник, ужитий у реченні *Протягом сімнадцяти років своєї незалежності українці*

переконалися на власній шкурі, що таке дружба старшого брата (тут тобі й Тузла, й газо-м'ясо-молочно-трубно-карамельні війни, і погрози перенацілити свої ракети тощо (День, 15.11.2008).

Переносно вжита лексема *війна* дає змогу яскравіше описати проблеми взаємин у родині, конфлікти та сварки в сімейному побуті. Серед найуживаніших у цій тематиці словосполучення *сімейні війни*, наприклад: *Крайній егоїзм Мег, яка не просто шкодить своїй сорокарічній доньці у побуті (наприклад, маючи цистит, постійно виливає з відра сечу в раковину на кухні), а й не дає їй вийти заміж, міг би видатися літературним перебільшенням, якби під дахами і наших хрущоб, не велися такі самі сімейні війни* (День, 29.09.2015); *Сімейні війни за допомогою інтернету: тепер чоловік звинувачує дружину у побитті його битою* (заг.) (Погляд, 13.09.2018).

Отже, складна політична, економічна та соціальна ситуація в Україні, конфліктні питання, що виникають в межах співіснування з іншими державами, а також проблеми в сім'ї стали основою для актуалізації метафоричних словосполучень з опорною лексемою *війна*, яким притаманне значне прагматичне спрямування та реалізація оцінно-емоційного відтінку. Дібрана з різних медійних видань джерельна база засвідчує, що метафора *війна* в українській мові розширює межі свого використання, функціуючи в різних тематиках: окрім військової, в економічній, політичній, торгівельній, інформаційній, рекламній, роджинно-побутовій тощо.

2.2.2. Функційно-стилістичний вияв лексеми *революція* в мові української газетної публіцистики

Серед газетних текстів, спрямованих на формування суспільної думки, вирізняються ті, що присвячені політиці. Реалізуючи прагматичну мету, журналісти часто вдаються до використання різних метафор, з-поміж яких в українському медійному просторі значного поширення набула лексема *революція*, уживана в контексті розбудови держави, утвердження її місця у світі тощо. Аналізована метафорична номінація часто в поєднанні з іншими

лексемами слугує інструментом потужного впливу на людську свідомість та продуктивним засобом концептуалізації суспільно-політичних подій. Найактивніше її вживання припадає на час революційних подій. У «Словнику української мови» лексему *революція* розтлумачено як: «1. Докорінний переворот у житті суспільства, який призводить до ліквідації віджилого суспільного ладу і утвердження нового, прогресивного. <...> 2. Переворот у якій-небудь галузі, що призводить до докорінного перетворення, удосконалення чого-небудь» [СУМ, VIII, с. 475].

Революційні зміни відбувалися як в Україні від часу набуття нею статусу незалежної держави, так і в інших країнах. Упродовж кінця XX – початку XXI ст. «кольорові революції» охопили Сербію, Грузію, Болгарію, Молдову, Азербайджан, Вірменію, Узбекистан та ін. Переважно їхнім результатом був мирний переділ влади. Описуючи такі події чи розглядаючи їх як потенційно можливі, журналісти використовують словосполучення з узагальненим значенням *кольорова революція*, наприклад: *Військова академія Генштабу Росії з кінця минулого року проводить методичну роботу в галузі протидії «кольоровим революціям»* (Сьогодні, 24.06.2015); *Президент Російської Федерації Володимир Путін заявляє, що Москва повинна запобігти екстремізму і не допустити «кольорових революцій» в Росії* (Сьогодні, 20.11.2014).

У медійних джерелах натрапляємо на різні прикметники, спеціалізовані на маркуванні кольорів. Потрапляючи в нові контекстуальні умови, вони слугують складником метафоричної назви здійснених мирним шляхом переворотів, мета яких – перерозподіл простору влади в регіонах світу. Зокрема, у листопаді 2004 року, після другого туру президентських виборів, у багатьох українських містах почалися масові мітинги на підтримку кандидата від опозиції. Основною ареною народного невдоволення став Майдан Незалежності, де зібралося багато протестувальників з усієї країни. Події цього року набули назви *Помаранчева революція* від кольору політичної та агітаційної символіки одного з кандидатів у Президенти України – Віктора Ющенка, наприклад: *Декларація незалежності, курс на євроінтеграцію,*

Революція на граніті, Помаранчева революція, Революція Гідності – ці неочікувані потрясіння виступали «холодним душем» для закостенілої державної системи (Українська правда, 26.03.2019) – відтінку несподіваності надає й метафорична сполука холодний душ; Під час чергових виборів президента восени 2004 року почався перший Майдан – Помаранчева революція: прихильники кандидата Віктора Ющенка протестували проти фальсифікації виборів, у яких переможцем оголосили Віктора Януковича (Українська правда, 21.02.2019); Два місяці епіцентром Помаранчевої революції був Майдан Незалежності, де протестувальники розбили наметовий табір (Урядовий кур'єр, 05.09.2018).

Дослідження аналізованого прикметника в українській пресі дає змогу простежити його динаміку. Спочатку лексему *помаранчевий* вживали на позначення кольору виборчої символіки політичної сили, представник якої брав участь у виборах Президента України. Далі за цією кольоровою ознакою було названо акцію громадянської непокори, що відбулася в Києві й відома як *Помаранчева революція* [Навальна 2006а].

Дещо іншу кольорову гаму використано для маркування революційних змін у сільському господарстві США, Канади, Мексики, Перу та інших країн. Прогрес у цій галузі, зумовлений використанням сучасної агротехніки, виведенням нових високоврожайних сортів відповідних культур, застосуванням ефективних добрив, збільшенням площ виробництва, послугував передумовою потрапляння до мовного вжитку складної метафоричної номінації *зелена революція*. У словнику прикметник *зелений* розтлумачено як ‘один з основних кольорів спектра – середнього між жовтим і блакитним’, ‘зроблений із зелені, рослинності’, ‘недозрілий, недоспілий’, *розм.* ‘хворобливо блідий’, *перен., розм.* ‘який не має життєвого досвіду; недосвідчений’ [СУМ, III, с. 553]. Поєднуючись з іменником *революція*, атрибутивний компонент *зелений* розширив свій семантичний діапазон. Про пов’язані з ним мовні зрушення свідчать такі приклади: *За півтора року, з часу коли компанія «Зелена революція» почала застосовувати цю технологію, 60 спортивних клубів у США*

та Канаді замовили собі таке обладнання (Тиждень, 17.09.2010); Ральф ФЮКС: *«Зелена» революція забезпечить Україні великий добробут* (заг). *«Зелена» революція, революція ефективності, – упевнений він, – забезпечить Україні більше добробуту* (День, 18.02.2016).

У світі відбулися революції, які отримали узагальнену назву «квіткові». Їхній результат – переважно мирна відмова від влади очільника держави, що відбулася внаслідок тиску людей, які публічно висловили спротив. Такі події пройшли в Грузії, Киргизстані, Португалії, Тунісі та ін. Зокрема, 2003 року грузини вийшли на масові демонстрації під гаслом «Грузія без Шеварнадзе», а опозиціонери на чолі з М. Саакашвілі з трояндами в руках захопили будинок парламенту. Ця подія пізніше отримала метафоричну назву *Трояндова революція*. У словнику подано таке пояснення аналізованого прикметника: «1. Прикм. до троянда. // Зробл. з квітів троянди. // Вигот. з пелюстків троянди. // перен. Радісний, приємний, нічим не засмучений» [Великий 2005, с. 1480]. У медійних публікаціях словосполучення трояндова революція засвідчує мирний перехід влади, наприклад: *Якщо ж триватимуть, а на наступних виборах виграє інша партія, то це означатиме, що **трояндова революція** перемогла* (Газета по-українськи» 13.10.2012); *Хочу, щоб вони згадали **Трояндову революцію** в Грузії і подумали про тих, хто сприйняв пропозицію розбудови демократії як справжню перспективу* (День, 24.09.2013).

2005 року в Киргизстані опозиція усунула від влади тодішнього президента країни А. Акаєва, що стало основою виникнення метафоризованої сполуки *Тюльпанова революція*. На відміну від Грузії, де квітка, яка лягла в основу назви події, фігурувала під час самого протесту, тюльпан став символом революційних змін тільки тому, що це слово використав тодішній очільник держави у своїй промові. Принагідно нагадаємо, що в словнику *тюльпановий* розтлумачений тільки як «прикм. до тюльпан» [Великий 2005, с. 1488]. Пор.: *Курманбек Бакієв став на чолі держави у 2005 році в результаті так званої **Тюльпанової революції** посирила* (Тиждень, 09.04.2010); ***Тюльпанова революція** 2005 р. не лише не вирішила нагальних проблем у всіх сферах*

*життя, а їй значно їх посилила (Тиждень, 20.04.2010); Це так званий «киргизький варіант». У Киргизстані 2005-го була **Тюльпанова революція** (Газета по-українськи», 27.09.2018).*

Протести в Тунісі, що відбулися впродовж кінця 2010 – початку 2011 року й призвели до усунення від влади тодішнього президента, отримали назву *Жасминова революція*. В основі цієї метафоричної номінації лежить символ Тунісу – квітки жасмину. В українських лексикографічних джерелах запропоновано таке пояснення цього слова: «1. Чагарник з запашними, білими квітами, який вирощують у садах та парках. 2. збірн. Квітки цього чагарнику» [Великий 2005, с.365]. Пор.: *Як відомо, у січні цього року в Тунісі відбулася «жасминова» революція, викликана невдоволенням населення соціальними умовами, зростом корупції та безробіттям» (Тиждень, 12.12.2011); Першу річницю жасминової революції, що закінчилася поваленням авторитарного режиму президента Бен Алі, тунісіці відсвяткували масовими демонстраціями (Урядовий кур'єр, 16.01.2012); Звісно, ніхто вже добрим словом не згадає поваленого президента Зія Бен Алі, хоча, за іронією долі, жасминова революція належить саме йому (День, 26.01.2012).*

Деякі метафоризовані назви революційних змін, хоч і пов'язані з назвами квіток, проте за структурою дещо відрізняються від уже розглянутих. Вони побудовані за схемою *опорний іменник + підпорядкований іменник з атрибутивним значенням*. Наприклад, роль другого компонента виконує вжитий у родовому відмінку субстантив *гвоздика*, засвідчений у назві революції, що відбулася 1974 року в Португалії. У лексикографічній праці цю номінацію розтлумачено як ‘*трав'янисту декоративну рослину із запашними квітами білого, рожевого, червоного та інших кольорів*’ [Великий 2005, с. 226]. Пор.: *Цікаво, коли в Португалії в 70-ті роки ХХ ст. сталася «революція гвоздик», молоді революційні офіцери, прийшовши до влади, одним із перших розпоряджень скасували всі салазарівські заборони на обіг інтимної продукції (Тиждень, 22.12.2011).*

Отже, поява проаналізованих флористичних образів значною мірою пов'язана із символікою країни, де відбувалися зміни у владі, або квіткою, з якою люди йшли на протести.

Як засвідчує історія, метафоричну назву революції іноді формують календарні місяці. Наприклад, на позначення подій 1917 року, пов'язаних із падінням Російської імперії, використовують сполуку *Лютнева революція*, наприклад: *Нинішній 100-річний ювілей Лютневої революції в Росії минає дуже вже тихо* (День, 24.04.2017); *За Дмитром Кисельовим, Лютнева революція – це спланований переворот, здійснений елітами за підтримки з-за кордону* (День, 10.11.2017). Державний переворот, що відбувся 25 жовтня (7 листопада) у Росії, названо *Жовтневою революцією*, наприклад: *Президент Білорусі Олександр Лукашенко привітав співгромадян з державним святом – Днем Жовтневої революції, повідомили в прес-службі глави білоруської держави* (Газета по-українськи, 06.11.2014).

Підсумовуючи, зазначимо, що газетні публікації засвідчують уживання метафоризованих назв суспільних рухів, які виникли внаслідок переосмислення кольорів, номінацій квітів, календарних місяців. Переносно вжиті лексеми, що набули багатозначності, дають змогу коротко поінформувати про політичну ситуацію, яку з часом сприймають як щось словесно впізнаване, добре відоме всім. Метафоризовані мовні одиниці з опорним іменником *революція*, позначаючи відповідні зміни в суспільстві, у засобах масової інформації, надають текстам емоційного забарвлення та контрастують із нейтральною лексикою.

2.3. Нові вияви словосполук інформаційних технологій у масмедійному дискурсі

Сучасний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій сприяє активному продукуванню лексичних одиниць цієї тематики. Новітні обладнання, програмне забезпечення та назви професій потребують спеціальних номінацій. Фахівці інформаційно-комунікаційних технологій –

переважно молоді люди, які застосовують особливу лексику, що нерідко надає текстам різних відтінків. Для позначення відповідних технічних понять здебільшого використовують загальновідомі слова, а тому термінологічний апарат певною мірою має метафоричний характер.

Українські мовознавці, пропонуючи багатоаспектне вивчення номінацій інформаційних технологій, по-різному називають лексеми цього фаху: М. І. Навальна номінує їх лексикою інформаційних технологій [Навальна 2010]; Л. В. Туровська – термінами технічних галузей [Туровська 2005]; Л. М. Філюк – термінами інформатики [Філюк 2012] та ін. М. І. Навальна виокремлює ще й жаргонізми та сленгізми у сфері інформаційних технологій, зазначаючи, що початок ХХІ ст. характеризується стрімким розвитком цієї галузі й відповідно поповненням словника низкою нових номінацій [Навальна 2013]. Лексика інформаційних технологій увійшла й до складу метафоричних утворень, які становлять об'єкт наукового пошуку українських дослідників. Зокрема, М. С. Богачик розглядає комп'ютерну метафору як один з основних механізмів словотвору найновішої комп'ютерної лексики. Відрадно, що в статті подано особливості функціонування комп'ютерної метафори та виокремлено її концептуальні групи [Богачик 2018]. О. С. Чирвоний аналізує такі «сфери-джерела» виникнення метафор, як світ тварин, рослин, природних об'єктів та військової справи, а також класифікує комп'ютерні концептуальні метафори, що становлять кореляції *Інтернет – навколишній світ, Інтернет – поле бою, Інтернет – міфологічний світ, хакер – воїн, хакер – мисливець* [Чирвоний 2016, с. 147].

Комп'ютерна метафора зафіксована в публіцистичних текстах різної тематики, серед яких і політичний дискурс. Наприклад, лексему *хакер* (від англ. *hack* – розрубувати), що у своєму первинному вияві позначає кваліфікованого ІТ-фахівця, особу, яка розуміє основи комп'ютерних систем, нерідко використовують для позначення комп'ютерного зломника. Образи *хакерів* постійно є в українських масмедіа та створюють своєрідні центри метафоричного навантаження. Яскравим прикладом у публіцистиці слугують

хакерська атака (атака хакерів), хакер-підліток, група хакерів, стоять хакери і т. д. Наприклад: *У серпні Росія здійснила хакерську атаку на норвезький парламент* (Газета по-українськи, 13.10.2020); *Австралійський хакер-підліток зміг увійти у внутрішню систему Apple* (заг.) (День, 17.08.2018); *У США через атаку хакерів зірвався випуск кількох великих газет* (заг.) (Українська правда, 30.12.2018); *Група українських хакерів зламали російський інформаційний ресурс* (Газета по-українськи, 29.04.2016); *За публікацією в інтернеті у 2017 році листування тодішнього кандидата в президенти Франції Еммануеля Макрона стоять хакери, близькі до російських державних структур* (День, 07.12.2019).

Вторинні номінації – один із найпродуктивніших способів утворення субстандартної лексики, зокрема сленгізмів у сфері інформаційних технологій. У таких випадках значення питомого слова стосується нового денотату комп'ютерних технологій. Унаслідок семантичної деривації виникає термін чи відповідна спеціальна назва. О. О. Хвостенко зауважує, що через асоціацію змінюється значення питомого слова та з'являється додаткова семантична ознака, яка пов'язує усталене значення з новим референтом у сфері комп'ютерних технологій [Хвостенко 2010]. Простежимо цей процес на прикладі лексем *миша, мишка* (комп'ютерна *мишка* та *миша*). «Словник української мови» лексему *миша*, рідше *миш* подає як невеличку тварину «ряду гризунів, сірого кольору, з гострою мордочкою і довгим тонким хвостом» [СУМ, IV, с. 722]. *Комп'ютерна миша* (англ. *mouse*) – відомий для користувачів комп'ютера пристрій уведення, вказівник. Виникнення аналізованої сполуки ґрунтується на зовнішній подібності до миші. Аналізована вторинна номінація широко представлена в публікаціях із проблем інформаційних технологій, наприклад: *У 1964 році аспірант Біл Інґліш під керівництвом винахідника і батька самої концепції Дугласа Карла Енгельбарта сконструював першу мишку* (Газета по-українськи, 21.06.2018); *Серійне виробництво комп'ютерних мишок розпочалося в 1981 році, коли кнопку замінили на кульковий привод* (Газета по-українськи, 21.06.2018).

На сторінках українських друкованих масмедіа нерідко фіксуємо вживання похідних словосполук від *комп'ютерної миші*: *мишка хвостата*, *мишка безхвоста*, *бездротова мишка*, пор.: *Ці мишки бувають не тільки хвостатими, а й безхвостими, можуть мати різне забарвлення і незвичну форму і живуть в кожному офісі і кожному домі, де є комп'ютер* (Слово Правди, 27.12.2019); *Бездротова мишка ідеально підійде тим користувачам, для яких важлива максимальна мобільність і свобода дій під час роботи за комп'ютером* (Слово Правди, 27.12.2019).

У мові українських засобів масової інформації активно функціює словосполука *комп'ютерний вірус* – програма, «написана програмістом високої кваліфікації, здатна до саморозмноження й виконання різних деструктивних дій. Комп'ютерний вірус розповсюджується швидко і спричиняє шкоду так само, як віруси, розповсюджуючи хвороби серед людей» [Комп'ютерні 2022]. У «Словнику української мови» подано таке визначення лексеми *вірус*: «один із найдрібніших мікроорганізмів, що викликає інфекційне захворювання» [СУМ, I, с. 682]. С. Зонтаг у праці «СНІД та його метафори» зазначає, що комп'ютерні віруси за тими чи тими діями нагадують біологічні віруси. Під час зчитування інформації з носія інформації (диска) однієї комп'ютерної машини або ж через відповідну мережу передавання даних на іншу машину самокопіюються в операційну систему «незараженого» пристрою [Зонтаг 2012, с. 139]. Отже, комп'ютерний вірус утворено за подібністю, що схематично має такий вигляд: вірус → організм живих істот та вірус → комп'ютерна мережа.

Тематика комп'ютерних вірусів широко представлена в публікаціях українських журналістів: *розповсюдження вірусів, шпигунський вірус, файл із вірусом* та ін. Наприклад: *У написаній через рік роботі Коен передбачив небезпеку розповсюдження вірусів по комп'ютерних мережах* (Газета по-українськи, 11.11.2019); *Дослідники виявили комп'ютерний вірус, пов'язаний із початком ЧС-2018* (заг.) (День, 20.06.2018); *Буває, що для цього достатньо завантажити і запустити файл із вірусом, а інколи – просто перейти за посиланням і відкрити певний сайт* (Експрес 05.11.2019).

Свідченням того, що під дією позамовних чинників словосполука *комп'ютерний вірус* активно функціює в публіцистиці, є утворення складної лексеми *вірус-вимагач*, наприклад: *27 червня в Україні та Росії, а потім і в інших країнах, з'явився комп'ютерний вірус-вимагач, що блокував доступ до даних та вимагав 300 доларів зарозблокування* (Вісті, 24.07.2017). Зазвичай такі віруси мають за мету розповсюдження шахрайських дій, пов'язаних із незаконним виманюванням коштів від користувачів.

Цікавими вважаємо вторинні утворення *шпигунський вірус* та *комп'ютерний вірус-шпигун*. Через погіршення стосунків між державами та різними компаніями-конкурентами вони почастишали в українських масмедіа. Наприклад: *У листопаді 2014 року експерти у сфері комп'ютерної безпеки виявили виняткова складний шпигунський вірус, об'єктом дії якого є, перш за все, Росія і Саудівська Аравія* (Дзеркало тижня, 12.05.2017); *Виявлено новий комп'ютерний вірус-шпигун, який самоліквідується* (Газета по-українськи, 19.10.2021).

Т. В. Полтавець зауважує, що Інтернет став «знаковим символом» нашого часу й істотно впливає на всі сфери сучасного суспільства. Безумовно, така насиченість мережами викликає зацікавлення в соціологів, культурологів, психологів, філософів, журналістів, а також лінгвістів, оскільки діяльність у мережі значною мірою соціальна та переважно пов'язана з міжособистісної комунікацією. Мовознавці передусім звертають увагу на порушення літературних норм, низький рівень культури мовлення учасників тих чи тих мережеских платформ і навіть дискутують щодо спроможності активного функціонування української мови в «глобальній павутині» [Полтавець 2019]. Зауважимо, що базові вторинні утворення для позначення такого спілкування – *глобальна павутина, електронна мережа, віртуальний простір* та ін.

Користувачі Інтернету та користувачі мови загалом досить активно використовують сполуки з лексемою *павутина*, що в словнику потрактована як – «легка сітка із тонких волокон, утворених з клейкої рідини, яку виділяють

павуки та деякі інші членистоногі тварини, а також окрема нитка такої сітки» [СУМ, VI, с. 8]. На газетних шпальтах вона структурує сполуки *анімація в Павутині, система – це «павутина», Всесвітня павутина, захід «Павутина», мережева павутина* та ін. Наприклад: *Культового статусу набула створювана у Павутині і трансльована через неї ж віртуальна **анімація** – насамперед славнозвісний Нет-серіал про Мاسяню (День, 16.06.2005); Стало зрозуміло, що найстабільніший варіант **системи** – це «павутина», вузлами якої будуть окремі комп'ютери, без централізованого вузла управління (День, 05.10.2004); Інтернет провайдер – ваш провідник до інформації **Всесвітньої павутини** (Перша електронна газета, 12.09.2019); Коли заходить мова про згубний вплив **всесвітньої павутини**, в першу чергу, говоримо про інтернет-залежність (Вісті Ковельщини, 10.05.2018); Не заперечуємо, у «**Всесвітній павутині**» можна відшукати багато чого цікавого (Волинська газета, 18.10.2020); І зрозумів, що знайомства у **всесвітній павутині** – дуже популярні серед молоді (Волинь, 18.10.2020); А ще на стінах кабінету інформатики з'явилася **мережева павутина**, яка показує зв'язок між людиною-користувачем та новітніми технологіями (Газета 7 днів, 14.02.2017).*

Лексему *павутина* в мові сучасних засобів масової інформації графічно подають по-різному: із великої та малої літери, у лапках як саму лексему, так і словосполуки. Це засвідчує про неусталеність написання й тривання процесу мовної адаптації.

Простежуємо тенденцію до утворення слів і словосполук-синонімів до лексеми *Інтернет*, пор.: *павутина, всесвітня павутина, всесвітня мережа, мережева павутина* та ін. Означені мовні одиниці досить широко представлені в мові українських масмедіа, наприклад: *Водночас саме **Всесвітня павутина** і є тією з'єднувальною ниткою між студентом і викладачем. Через неї, як правило, передають завдання (День, 11.01.2015); На півдні Європи ситуація зовсім інакша: 27 відсотків іспанців ще не користувалися «всесвітньою павутиною». В Італії та Португалії таких близько третини населення, у Греції та Болгарії – близько 42 відсотків. Особливо високим цей показник є*

в Румунії: там майже кожен другий мешканець ще не бував у **всесвітній мережі** (Українська правда, 23.08.2017) та ін.

Аналізуючи тенденції сучасного інформаційного суспільства, важливо згадати про систему сучасних міжнародних відносин. У такому разі часто наголошують на міжнародному кібертероризмі, який через засоби масової інформації продукує «терористичну свідомість», до того ж завдяки масмедіа відбувається маніпулювання свідомістю осіб [Жарков, Компанцева, Остроухов 2012]. В українських джерелах «**кібертероризм (електронний тероризм)** – це будь-який акт тероризму в інформаційному просторі, який включає в себе навмисні й широкомасштабні атаки для створення збоїв у комп'ютерних мережах з використанням комп'ютерних вірусів» [Гриник, Пилипенко 2016]. Лексикографічні джерела тлумачать лексему *тероризм* як «здійснювання, застосування терору; діяльність і тактика терористів» [СУМ, X, с. 94]. Із концептуальною метафорою «*Інтернет – поле бою*» пов'язано використання українськими журналістами таких мовних одиниць: *кібертероризм, кіберзлочинці, кібербезпека, кіберпростір, кіберзагроза, кіберзахист, кіберполіція, «Кібер-партизани», кіберконфлікт* і т. ін. Наприклад: *Раді пропонують притягти до кримінальної відповідальності за кібертероризм (заг.)* (Високий Замок, 29.07.2015); *Уряд та силові структури РФ прикривають своїх кіберзлочинців від відповідальності за вчинені злочини та фактично припинили дотримання своїх міжнародних зобов'язань* (Українська правда, 05.10.2018); *Про це заявив міністр внутрішніх справ Арсен Аваков під час онлайн-конференції «Цифрова трансформація держави: перспективи та ризики кібербезпеки. Ми вимушені констатувати, що кіберпростір став п'ятою сферою ведення бойових дій, у тому числі проти України* (Газета по-українськи, 25.09.2020); *Сучасна енергетика – це високотехнологічна галузь, ідеально керована система, яка миттєво реагує на будь-які відхилення в роботі обладнанні і також миттєво надає усю необхідну інформацію про їх усунення, є одним з найбільш ефективним індикатором кіберзагроз* (Вечірній Київ, 02.10.2020); *Автоматизація усіх процесів управління та створення єдиного*

інформаційного поля означає підвищення якості та надійності енергопостачання столиці, а також рівня її кіберзахисту (Вечірній Київ, 02.10.2020).

Констатуємо, що в медійних текстах простежуємо аналізовану попереду тенденцію: різне написання лексем із формантом *кібер-*, наприклад: *«Ідеальна зброя» – це повнометражний фільм для американської компанії HBO, який досліджує підняття кібер-конфлікту та використання дезінформації як інструменту впливу на людей* (Львівська газета, 12.08.2020). Ця ж частина входить до власних назв, наприклад: *У суботу ввечері, 26 вересня, у Білорусі хакери з угруповання «Кібер-Партизани» перервали онлайн-трансляцію кількох державних каналів кадрами побиття учасників антиурядових протестів* (Львівська газета, 29.09.2020).

Принагідно зауважимо, що в п. 5.2 «Українського правопису» рекомендовано разом писати слова з першими часто вживаними іншомовними частинами на голосний і приголосний, серед низки формантів зафіксовано й *кібер-* [Український правопис 2019, с. 48]. Отож можемо стверджувати, що в мові вітчизняних засобів масової інформації подекуди автори порушують правописні норми української мови.

Комп'ютер давно перетворився з високотехнологічного пристроєм в широко використовувану персональну машину. У світі майже не залишилося галузей та сфер діяльності, не пов'язаних із цим пристроєм. Користувачі комп'ютера часто вдаються до вживання лексеми *іконка* як зменшувальної форми до *ікона*. У «Словнику української мови» лексему *ікона* розтлумачено як «живописне, мозаїчне або рельєфне зображення бога або святого, якому поклоняються віруючі» [СУМ, IV, с. 16]. Нині *іконкою* називають графічний елемент невеликого розміру, який позначає певний файл, папку, програму чи навіть опцію. Натискаючи на неї, ми відкриваємо той чи той файл або вмикаємо відповідну програму. *Іконки* дають нам розуміння, яку опцію вони репрезентують. Українські журналісти часто використовують цю лексему на позначення файлу чи іншого елемента в мові інформаційних технологій.

Наприклад: *Щоб записати голосове повідомлення – потрібно натиснути на іконку, яка зображує звукові хвилі* (Газета по-українськи, 18.06.2020); *Однак завдяки появі графічних іконок, MacPaint, MacWrite і системи HyperCard для зберігання цифрового контенту комп'ютер таки отримав шалену популярність* (Газета по-українськи, 24.01.2020); *Багато хто пам'ятає іконку на екрані старого комп'ютера «Program error» – сигнал, що нормальна робота перервана* (Українська правда, 10.09.2018); *Instagram готує нові іконки для Stories-камери і переробить ефект Boomerang, який зациклює відео* (Газета по-українськи, 18.06.2020). Зауважуємо, що вживання аналізованої лексеми без лапок засвідчує адаптацію слова з переносним значення в мові вітчизняних масмедіа та українській загалом.

У публіцистичних текстах автори активно використовують лексему *пошта*. «Словник української мови» містить таке її пояснення: «Пошта. Державна установа, яка здійснює пересилання і доставку адресатам листів, періодичних видань, грошових переказів, посилок і т. ін.» [СУМ, VII, с. 488]. Але в поєднанні з прикметником *електронна* більшість користувачів Інтернету вживають аналізовану номінацію як щось дуже природне, усталене, не пов'язане з ознаками перенесення. Нині це найуніверсальніша послуга в Інтернеті, найпопулярніша в усіх сферах та галузях діяльності користувачів. Наприклад: *При цьому квитанція про сплату зберігається в додатку, її можна завантажити або надіслати на електронну пошту* (Газета по-українськи, 16.10.2020); *Ми отримали цей лист на електронну пошту, ми зв'язалися з управлінням СБУ в Донецькій і Луганській областях, нам підтвердили існування листа, тут є номер, дата* (Львівська газета, 07.10.2020); *У канцелярії попросили його надіслати лист-запит, а потім звернулися до представництва Польщі в ООН, просячи уточнити у пресслужбі генсека ООН, чи справді є помічник з таким номером та електронною поштою та чи дійсно Гутерріш планував телефонувати Анджеею Дуді* (Українська правда, 17.07.2020).

Нерідко журналісти використовують тільки лексему *пошта* без прикметника, але за контекстом зрозуміло, що йдеться про електронну

пошту, наприклад: *Мета завжди однакова – отримати доступ до засобів, зламати пошту, банківський додаток, зняти кошти з карти* (Газета по-українськи, 09.10.2020);

Для зручності роботи на персональному комп'ютері, розробляючи графічний інтерфейс сучасних операційних систем, уживають словосполуку *робочий стіл*. Це «метафора інтерфейсу, яка є таким собі набором уніфікованих понять, що використовуються в графічному інтерфейсі користувача, аби спростити взаємодію користувачів із комп'ютером» [Опорний 2020]. У «Словнику української мови» лексему *стіл* пояснено як «вид меблів у вигляді горизонтально укріпленої на ніжках широкої дошки (іноді з ящиками, тумбочками), на яких розміщують різні предмети» [СУМ, IX, с. 713], прикметник *робочий* – «який працює, живе своєю працею; трудовий» [СУМ, VIII, с. 588]. В українській публіцистиці натрапляємо на речення, де використано вторинну сполуку *робочий стіл*. Наприклад: *В ідеалі в офісних працівників на робочому столі комп'ютера може знаходитися заплановане на відео, яке можна натискувати і зробити декілька вправ* (День, 13.11.13); *Після успішного шифрування вірус створює та автоматично відкриває текстовий файл, а потім розміщує його на робочому столі* (День, 27.11.2017); *На сайті 7Fon.RU тепер відбувається щогодинне додавання нових шпалер, котрі будь-який бажаний користувач може безкоштовно завантажити і встановити на робочий стіл комп'ютера, ноутбука або на свій портативний гаджет* (Газета по-українськи, 22.12.2014); *Конкурс на створення кращої заставки для робочого столу комп'ютера, у якому буде розкрита тема футбольного клубу оголосив ПФК «Олександрія»* (Перша електронна газета, 03.02.2014).

Прикладом комп'ютерної метафори дослідники вважають складну номінацію *штучний інтелект* [Богачик 2018], що функціонує на позначення процесів отримання й обробки інформації та покладений в основу сучасної когнітивної лінгвістики та психології. Українські галузеві видання подають таке визначення *штучного інтелекту*: це «здатність механічної системи

отримувати, обробляти та застосовувати отримані знання та вміння. Основною метою його створення на початкових порах була допомога людині при здійсненні певної роботи, аби полегшити її або взагалі замінити, економлячи при цьому час. Так були створені обчислювальна техніка, винаходи у сфері мореплавства, промисловості. Комп'ютерні технології та мобільний зв'язок змінили світ» (Юридична газета, 10.06.2021). У мові громадсько-політичних видань України йдеться про результати роботи штучного інтелекту, пор.: *Штучний інтелект створив з нуля свій перший фільм. Короткометражка справляє неоднозначне враження* (День, 17.06.2018); *Німецький уряд розробив стратегію розвитку штучного інтелекту, яку має намір вкласти і залучити 6 мільярдів євро* (День, 17.11.2018); *Штучний інтелект розпізнав окупанта, який сфотографувався на Polaroid і залишив знімок в пограбованому житлі* (заг.) (Українська правда, 26.05.2022).

Отже, в українських масмедіа активно використовують сполуки тематики інформаційних технологій із новим переносними значеннями. Відомі лексикографічні праці зазвичай не фіксують цих семантичних відтінків, на що потрібно зважити укладачам нових видань словників, принагідно звернувши увагу на неусталеність написання деяких аналізованих номінацій. Вторинні утворення інформаційних технологій зазвичай реалізують інформативну чи номінаційну функції. Серед загалу мовних одиниць не трапляються лексеми, які мають емоційно-експресивне забарвлення, переважно вони належать до нейтральної лексики. Нові словосполуки слугують одним з основних механізмів творення нової комп'ютерної лексики в мові українських масмедіа.

2.4. Медична лексика в нових виявах (на матеріалі українських медіа)

Унаслідок дії позамовних чинників, серед яких збільшення захворювань і частота використання медичної лексики в мовленні українців, простежуємо зацікавлення лінгвістів цією тематикою. У текстах українських засобів масової інформації медичні номінації комплексно досліджували Д. Ю. Сизонов

[Сизонов 2012], М. І. Навальна [Навальна 2011, с. 91–105] та ін. Масмедійні тексти медичної тематики часто містять метафори – слова чи словосполучення, вжиті в переносному значенні для позначення якогось поняття в медичній сфері за подібністю певних ознак. Такі номінації перебувають у полі зору Ю. Б. Бражук [Бражук 2015].

У мові сучасної газетної публіцистики широко представлені вторинні утворення з лексемою *лікування*, функційний вияв якої ґрунтується на подібності процесу оновлення, відновлення тощо: *шлях лікування, лікування звичаїв, лікування землі* та ін. Наприклад: *Їх створює міжнародна спільнота на основі багаторічних досліджень та пошуків оптимального шляху лікування* (День, 15.05.2018). Ааналізовані утворення нерідко фіксуємо в заголовкових комплексах видань, переважно це короткі, але влучні висловлення, що складаються зі слова медичної сфери та із загальноживаних лексем: *Лікування звичаїв* (заг.) (Тиждень, 30.12.2011); *Меліорація – лікування землі* (заг.) (Голос України, 02.06.2016). Перенесення семантики терміна яскраво простежуємо на прикладах зі сторінок українських видань, пор.: *дихальні шляхи, грудна клітка, серцевий клапан, венозний клапан, клапанні протези* та ін. Наприклад: *Це пацієнти, яким треба забезпечувати венозні доступи, санувати дихальні шляхи, робити седацію, щоб хворий не боровся з апаратом ШВЛ* (День, 19.06.2020); *Вірус вражає дихальні шляхи* (Тиждень, 24.01.2020); *Поступово викривлюється грудна клітка* (Газета по-українськи, 28.09.2019); *Микола Руснак, наш побратим з Миколаївщини, загинув на місці, за життя Гені майже добу боролися лікарі, але не врятували, бо поранення було надто важке: грудна клітка розірвана, тіло все обпече, навіть обличчя не впізнати, – стримуючи емоції, згадує офіцер* (День, 10.11.2014); *Однак нові знання вказують на те, що такі ділянки скелета, як грудна клітка і нижня частина спини, з'явилися до того, як хребет почав згинатися і скручуватися* (Урядовий кур'єр, 06.02.2020); *Лікарі сказали, що треба оперувати серцевий клапан* (Сьогодні, 16.12.2020); *Одна з них — забезпечення безперебійної роботи*

венозних клапанів. Нині в провідних клініках Європи та США успішно використовуються такі штучні клапанні протези (День, 23.10.2013).

У мові засобів масової інформації натрапляємо на метафоричні утворення, представлені як назви рослин: *ячмінь, корінь, гілка, кора* та ін. У «Словнику української мови» *ячмінь* – це «злакова рослина, зерна якої використовують для виготовлення круп, борошна, на корм худобі, а також як сировину для пивоварної промисловості» [СУМ, XI, с. 661]. У переносному значенні – «гнійне гостре запалення волосяного мішечка виї і сальної залози краю повіки» [СУМ, XI, с. 661]. У мові сучасних газет фіксуємо приклади лексеми *ячмінь* із вторинних семантичним відтінком. Наприклад: *У доньки часто з'являвся на очах ячмінь* (Газета по-українськи, 21.11.2016); *Немає жодних підстав вірити в те, що ячмінь мине, якщо потерти око каблучкою, показати дулю або сходити до ворожки заявляють у МОЗ* (Українська правда, 23.07.2013); *Ячмінь чухають ватною паличкою* (заг.) (Газета по-українськи, 20.08.2013). Зауважимо, що лексему *ячмінь* розглядають як діагноз, подаючи її в лапках, пор.: *Неспроста, відчувши біль і побачивши червоний «вузлик» поряд з віями, кажемо: «Мабуть, це вітром надуло!». Хвороба, яку по-простому називають «ячмінь», вражає всіх, і дорослих, і дітей* (Волинь 24, 23.11.2016).

У лексикографічних працях пряме значення слова *корінь* – це «частина рослини, що міститься в землі й за допомогою якої рослина всмоктує з ґрунту воду з поживними речовинами», а переносне – «початок, походження чого-небудь» [СУМ, IV, с. 292]. Українські журналісти активно використовують утворену на основі подібності за формою вторинну номінацію *корінь*. Здебільшого це стосується стоматологічної сфери. Наприклад: *Замість вилученого кореня стоматолог встановлює титановий стрижень, який з часом зростається з тканинами ясен і замінює природний корінь зуба* («Волинь», 04.08.2020); *З'ясувалося, що до операційного столу хлопця довела помилка стоматолога та неякісно зроблений у поліклініці рентген: видаляючи зуб, залишили корінь, який згнив і дав такий абсцес* («Голос України», 18.06.2003).

Лексемою *гілка* – «невеликий боковий відросток, пагін дерева, чагарника або трав'янистої рослини» [СУМ, II, с. 69] медійники послуговуються в медичній тематиці неврологічної сфери. Наприклад: *Але через деякі ліки в нього впав імунітет, у результаті чого проявився оперізуючий герпес і почалося запалення однієї з гілок трійцевого нерва, що і викликало асиметрію обличчя, – сказав Жванія (Волинь, 20.08.2020).*

Лексему *кора* (пряме значення – «верхня, здебільшого легко відокремлювана оболонка, що вкриває стебла, гілки, стовбури, коріння рослин; верхній затверділий шар чого-небудь» [СУМ, IV, с. 284]) у вторинному вияві журналісти використовують як складник сполуки *кора мозку*, частіше *кора головного мозку*. Наприклад: *Виявилося, що у тварин подвоїлася товщина кори мозку, а також значно збільшилася кількість стовбурових і зародкових клітин, з яких утворюються ті верстви мозку, які найбільш відрізняються у людини (День, 22.06.2020); Але з часом цих механізмів стало недостатньо і мозок почав еволюціонувати: над тими структурами почала формуватися кора головного мозку (Галичина, 10.04.2020); У більшості ускладнень і необхідності робити кесарів розтин, на думку фахівця, «винен» неокортекс – розвинена частина кори головного мозку, яка відповідає за інтелект (Волинь, 11.03.2018).*

11 березня 2020 р Всесвітня організація охорони здоров'я оголосила спалах COVID-19. Термін *коронавірус* вийшов за межі медичної сфери й став вживаним у побуті, політиці, діловому спілкуванні. У зв'язку з цим набули поширення лексеми на позначення коронавірусу й у текстах масмедійних ресурсів. Дослідники сучасної лексики вважають, що «спричинена ковідом пандемія змінила світ ХХІ століття, кинувши йому грандіозний виклик. Цілком закономірно на це миттєво зреагувала преса, щодня вміщуючи на шпальтах газет шквал різноматичної інформації. Вірусна хвороба стала вагомим позамовним чинником, який у поєднанні з внутрішніми факторами послуговував передумовою активізації в українській мові низки запозичень» [Kostusiak, Navalna, Levchenko, Grozian, Pryimachok, Prudnykova 2021, с. 191]. Нині

медійний матеріал засвідчує слововживання лексеми *коронавірус* як елемента мовної гри, засобу мовної маніпуляції, що дає змогу експресивно та емоційно описати факти поширення коронавірусу, здебільшого викликаючи відчуття страху й паніки в читачів: *коронавірус забрав життя, спалах коронавірусу, вогнище коронавірусу, коронавірус не ігнорує, зачепила коронавірусна інфекція, боротьба з коронавірусом, вірус лютує, «гарячі» точки коронавірусу, коронавірус посилює конкуренцію, друга хвилю коронавірусу, коронавірусний мораторій, коронавірус обвалив, стрибок хворих на COVID та ін.* Наприклад: *Всього коронавірус забрав життя 155 киян, – зазначив голова столиці* (Газета по-українськи, 18.08.2020); *Упродовж майже двох місяців надзвичайної ситуації зі спалахом коронавірусної інфекції всі ці скарби історії та культури були зачинені для відвідувачів* (Урядовий кур'єр, 15.07.2020); *Саме у зв'язку з перетворенням міської влади на вогнище коронавірусу в місті була перенесена сесія міськради* (День, 22.08.2020); *Тут коронавірус не ігноруйте – днями уряд постановив заборонити заходи понад 50 осіб і закрити університети* (Нова газета, 02.04.2020); *І наші лави, на жаль, зачепила коронавірусна інфекція* (Вільне життя, 27.07.2013); *Ми надаватимемо оперативну підтримку замовникам, в тому числі на їх робочих місцях, щоб лабораторії мали змогу швидко реагувати на потреби системи охорони здоров'я в боротьбі з коронавірусом* (Львівська газета, 11.08.2020); *Індійські вчені сподіваються, що препарат найближчим часом допоможе в боротьбі з коронавірусом не тільки всередині країни, а й в усьому світі* (Газета по-українськи, 17.05.2021); *Новий етап боротьби із коронавірусом* (заг.) (Новий день, 14.09.2020); *Німеччина надасть Україні € 13 млн на боротьбу з коронавірусом* (День, 08.02.21); *71 труп знайшли в штаті Біхар, що викликало побоювання, що вірус лютує в сільських районах* (Газета по-українськи, 14.05.2021); *Мандрівникам, які прибувають з «гарячих» точок коронавірусу, може загрожувати штраф у розмірі 10 тис. фунтів стерлінгів та тюремне ув'язнення строком до 10 років* (Юридична газета, 15.02. 2021); *Коронавірус посилює конкуренцію за робочі місця у сфері фінансових послуг*

(Юридична газета, 15.12.2020); *Уряди європейських країн кожен по-своєму реагують на другу хвилю коронавірусу* (Юридична газета, 17.10.2020);

Аналізовані утворення є достатньо поширеними в заголовках засобів масової інформації, наприклад: *Медикаменти для боротьби з коронавірусом – без ПДВ* (заг.) (Вільне життя, 13.04.2020); *Коронавірусний мораторій на перевірки* (заг.) (Вільне життя, 01.04.2021); *Коронавірус обвалив світове споживання вина до мінімуму* (заг.) (Волинь, 22.04.2021).

Лексема *коронавірус* у мові вітчизняних масмедіа переважно засвідчує процеси розповсюдження хвороби та боротьбу з нею.

Отже, вторинні утворення фіксуємо в медичній тематиці українських масмедіа. Ця тенденція спростовує твердження, що метафори використовують для досягнення образності зазвичай у художньому стилі. На противагу аналізованим лексемам із первинним значенням, які переважно мають нейтральний семантичний відтінок, вторинні номінації у мові засобів масової інформації часто наділені негативнооцінним забарвленням, особливо в контекстах про складні хвороби, травми та смертельні випадків. Функційна активність вторинних номінацій – одна з важливих передумов продукування нових утворень, для яких характерна широка сфера використання. Корпус зібраного матеріалу засвідчує використання як давно вживаних стертих метафор, так і неонімацій. Нові вияви вторинних утворень орозмовлюють медичну сферу, що є загальною тенденцією сучасної української мови поповнюватися лексемами, які виявляють дифузність значень та стилів.

2.5. Метафора у виборчій тематиці українських засобів масової інформації

Конкуренція за владу та прагнення досягти високого рівня популярності спонукає політиків виступати яскраво, емоційно, виразно й переконливо, аби схилити виборця на свій бік, домогтися від нього довіри. Задля цього оратори послуговуються різними ефективними мовними засобами. Із цього приводу К. А. Шелкова слушно зазначає, «що політичний текст завжди має на меті

передати реципієнту нову інформацію, створити нове уявлення аудиторії про перебіг подій, процеси, ключових особистостей, така мета уможлиблює використання специфічних мовних конструкцій, особливих лінгвістичних засобів і прийомів» [Шелкова 2013, с. 223]. Невід'ємним компонентом впливу на свідомість реципієнта дослідниця вважає метафору. Окреслюючи роль переносно вжитих мовних одиниць у політичному тексті, вона цілком умотивовано стверджує: «Промови політиків спрямовані на переконання електорату у власних ідеях, створення нової картини світу, що потрібно закріпити у свідомості слухача. Максимально досягнути такого результату можливо в разі збігу ідеї промови та внутрішніх переконань реципієнта. Саме тому політики дуже часто послуговуються метафорами у своїх промовах» [Шелкова 2013, с. 224]. Інформуючи про найважливіше з виступів політиків, а часто й даючи йому оцінку, медійники активно використовують переносно вжиті номінації в газетних текстах. Акцентуючи на функційному потенціалі політичної метафори в українському публіцистичному дискурсі, Л. В. Одинецька наголошує: «Метафори пронизують всю політичну комунікацію, вони є невід'ємною частиною мови публіцистики. Метафоричні образи та поняття функціонують як у публікаціях, так і у виступах політиків. Політична метафора в мові українського публіцистичного дискурсу тісно пов'язана з типом політичного мовлення, це дієвий засіб створення виразності, оцінності, аргументності та агресивності тексту» [Одинецька 2016а, с. 102].

Важливим аспектом опису та визначення ролі метафори в публікаціях виборної тематики вважаємо визначення її продуктивних моделей та дослідження в контексті авторських інтенцій і прагматичних настанов. Як свідчить корпус фактичного матеріалу, дібраного із сучасних засобів масової комунікації, метафоричні моделі в текстах, де концептуалізовано поняття *вибори*, виражені мовними одиницями тематики спорту, військової справи й війни, театру, хвороб та ін.

Вибори депутатів, президентів та ін. часто викликають асоціації зі спортивними змаганнями, адже, як і в спорті, претенденти на високі посади

відчувають суперництво. Крім того, склад учасників теж деякою мірою тяжіє до спорту, оскільки передбачає конкурентів і т. зв. уболівальників, тобто людей, які голосують за свого обранця. У засобах масової комунікації серед найпоширеніших номінацій аналізованого різновиду – переносно вжиті лексеми *перегони* й *гонки*, що структурують метафоричні сполуки *президентські перегони*, *перегони демократії*, *передвиборча гонка*, *передвиборні бої* та ін., наприклад: *Арсеній Яценюк відмовився від президентських перегонів* (заг.) (Сьогодні, 03.02.2019); *Колишній віцепрезидент Джо Байден зберігає позицію лідера у перегонах демократів за висування кандидата у президенти* (День, 27.11.2019); *Нагадаємо, попереду ще два місяці для когось захоплюючої, для когось виснажливої, а для когось дратівливої передвиборчої гонки* (Сьогодні, 03.02.2019). Задля вияскравлення порушень у перевиборній діяльності, указівки на нечесність, використання подвійних стандартів людьми, які балотуються, використано словосполучення *передвиборна гра: Битва за Київ. Клон «партії влади» повертають у належне місце. Передвиборна гра стає ще більш запутаною* (заг.) (День, 13.02.2002). Принагідно прокоментуємо й сполуку *битва за Київ*, що спонукає читача пригадати воєнні дії, пов'язані з битвою за визволення столиці під час Другої світової війни. У цьому контексті саме з нею порівняно боротьбу претендентів на посаду міського голови Києва. Подекуди додаткового емоційно-експресивного відтінку й негативної оцінки надають текстові ще й інші переносно вжиті мовні одиниці: *Я не передбачав, що передвиборна гонка буде настільки брудною* (День, 20.10.2015). Порівняння зі спортсменами містить конструкція, у якій політичні конкуренти представлені як різноваговики, але не з огляду на виміри в кілограмах, а відповідно до ступеня їхньої впливовості: *Поки йдуть передвиборні бої між претендентами в двох вагових категоріях* (День, 11.02.2021).

Подекуди в медійні описи пов'язаних із виборами ситуацій потрапляють лексеми військової тематики: *Передвиборний десант із США* (заг.). *Брутальний стиль роботи російських політтехнологів іде в минуле.*

Вибори-2007 зроблять американці. Але не всім (День, 17.08.2007). Міжтематичні політично-воєнні зміщення, що дають змогу наголосити на гостроті ситуації, зреалізовано в заголовковому реченні ***Передвиборна війна розпочалася в ефірі*** (заг.) (День, 28.01.2009).

Як відомо, вибори часто супроводжуювані різного ступеня порушеннями, зокрема й втручаннями інших держав. Неодноразово в таких українських процесах виявляють російський слід. У цьому контексті журналісти пишуть про спеціально виділені Росією кошти, аби всіляко сприяти тому, щоб до влади проникли зручні для ворожої країни політики: *...для повноти «ефекту» гроші можуть бути «російського походження* (Високий Замок, 22.02.2019). Неабиякий прагматичний вплив на читача мають ужиті з переносним значенням лексеми, які в газетній публіцистиці маркують спостерігачів та інших спеціально засланих із Російської Федерації людей, їхні дії, спрямовані на неправильне, почасти претензійне висвітлення подій в Україні: *Без російських спостерігачів: як Київ «відчіплював московський вагон» на виборах* (заг.). *А ризик того, що приїхали б представники прокремлівського крила, які виконували б провокативні функції, працювали на «картинку» для пропагандистських ЗМІ, – великий* (Сьогодні, 24.02.2019) – у заголовку простежуємо функціювання лексем залізничної тематики; *Експерти розповіли сайту «Сьогодні», яких «сюрпризів» чекати від путінської Росії на виборах в Україні* (Сьогодні, 17.02.2019).

У тематиці виборів активно вживана театральна метафорика, що акцентує на лицемірстві, нечесності політиків, недотриманні ними політичних обіцянок, численних порушеннях у самому виборному процесі та ін. Як справедливо наголошує Л. В. Одинецька, «вибори аналогізують із добре поставленим спектаклем, а кандидатів – із різними професійними театральними групами» [Одинецька 2016, с. 259]. У корпусі фактичного матеріалу виділяємо такі метафорично змодельовані сполуки: *сценарій президентських виборів, «київський сценарій», політика перетворилася на спектакль, головні дійові особи, акт передвиборної драми* та ін., наприклад: *Є три сценарії*

президентських виборів (заг.) (Газета по-українськи, 30.03.2018); *Це може стати повторенням «київського сценарію»* двохрічної давнини. *Маються на увазі події грудня 2013 року, коли в результаті подібних подій були визнані недійсними вибори на п'ятьох мажоритарних округах* (День, 26.07.2015); *Зеленський є символом того, що політика перетворилася на спектакль* (Тиждень, 27.01.2020); *Питань взагалі виникає чимало, але з відповідями на них головні дійові особи цього акту передвиборної драми не поспішають* (День, 20.11.2001). Лексеми театральної тематики засвідчені й в описах про політику та вибори в інших країнах: *Дуда заявив, що в конституції Польщі має бути конкретніше визначена роль президента* (День, 26.08.2017); *Про вибори в Литві і сценарії Путіна* (День, 13.05.2014); *Кажуть, що відставка Назарбаєва – це репетиція зміни Путіна. На скільки це так?* (Газета по-українськи, 20.03.2019).

До низки мовних моделей, які медійники використовують у публікаціях, належить *вибори – хвороба*, що увиразнює негативні явища в політиці України та інших держав. Серед одиниць, які виявляють стосунок до вказаної схеми, належать *хворобливі вибори, хворобливі амбіції, перехворіти Януковичем, перехворіти владою, виборча лихоманка* та ін., наприклад: *Оптимальним рішенням тут було б добровільне зняття цих партій з перегонів, та цього – в силу хворобливих амбіцій або вмотивованості лідерів – не станеться* (День, 04.07.2019); *Нам треба перехворіти Януковичем, перехворіти цією владою й цією опозицією* (Газета по-українськи, 13.12.2010); *Виборча лихоманка підточує наше здоров'я* (заг.) (Газета по-українськи, 04.04.2019); *Хоча виборів у Росії давно ніяких немає, але передвиборчі ритуали й передвиборча лихоманка – є* (День, 06.03.2018); *Абсолютна більшість з них не займалися виборцями для того, щоб вони були більш підготовленими. Звідси і передвиборча лихоманка в суспільстві* (День, 01.04.2019). Цікавим видається контексту, у якому, крім лексем аналізованої тематики, засвідчене потрапляння номінацій, характерних для інших галузей. Наприклад: *У передвиборній турбулентності* (заг.). *Країна сіпається у виборчій лихоманці* (День,

22.03.2019). У поданому контексті з переносним значенням ужито іменник *турбулентність*. У словнику ця лексема представлена з позначкою *спец.* і пояснена як «форма руху рідини або газу, коли окремі елементи їх рухаються бурхливо, неупорядковано, по складних траєкторіях» [Великий 2005, с. 1486].

У мові сучасної публіцистики подекуди зображають виборні реалії у контексті людських почуттів та емоцій. У такому разі акцент припадає на почуттєву сферу та емоційну настроєвість тих, хто голосує за одного з претендентів на високу посаду чи за одну з партій-конкуренток. Сучасну публіцистику переповнюють метафори на зразок *змішанні почуття*, *невикорінна любов*, *хвиля гніву*, *передвиборні пристрасті* та ін., наприклад: *Зміна виборчого законодавства: змішані почуття* (заг.) (Українська правда, 23.22.2011); *Начебто все зрозуміло та особливої науки тут немає: беремо невикорінну любов жителів регіону до «своїх», множимо на адмінресурс і отримуємо відповідний результат* (Тиждень, 01.11.2012); *Мейнстримні європейські політики відчайдушно шукають способів притлумити хвилю гніву проти істеблішменту, через яку ризикують утратити свої портфелі* (Тиждень, 11.12.2016). *Що заважає діяти коректно – особисті амбіції, залишкове напруження передвиборних пристрастей або претензії до попередника – сказати складно* (День, 12.03.2019). Іноді симпатію / несимпатію виборців до політика-обранця подано в аспекті їхнього підкупу: *З'їзд ПР: молодь «продавала» любов до партії – по 15 грн за годину* («Тиждень», 31.07.2012).

Отже, уживані в контексті виборів медійні метафори виявляють складність цієї політичної реалії. Водночас вони передають певні стереотипізовані уявлення мовців про виборчий процес та порушення, що відбуваються в його межах. У текстах, присвячених цим питанням, трапляються мовні одиниці, пов'язані з тематикою спорту, військової справи, театру, хвороб, що відповідно сприяє співвідношенню виборчого процесу зі спортивними змаганнями, військовими діями, театральними виставами, хворобою людського організму чи психічними станами особи. Метафоричні

утворення цього значеннєвого діапазону додають медійним текстам емоційно-експресивного забарвлення, виразності, відтінку невимушеної комунікації й розкутості.

Висновки до розділу 2

Мову газетної публіцистики початку ХХІ століття вияскравлює функціонування метафор, призначених яких – дати характеристику різним позитивним чи негативним процесам в економічній сфері загалом та окремих її галузях зокрема. Засвідчені в цій тематиці переносно вжиті лексеми набувають багатозначності й дають змогу колоритно поінформувати про економічні трансформації в нашій державі, зміни в її енергосистемі, зацентувати на проблемах, пов'язаних із газом, вугільною промисловістю, фондовими ринками, банками, валютою тощо (*фінансові гавані, кредитна лінія, сезонні гоїдалки, «живі» гроші, уріжуть субсидії, «теплі кредити*). У полі зору медійників – підвищення тарифів за комунальні послуги, порушення податкового законодавства (*виплати «з'їли» високі комунальні тарифи, податкові гавані*).

Серед метафор, представлених у газетних текстах, – мовні одиниці військової тематики. Журналісти вдало використовують їх як в самих описах воєнних дій (*у війни не жіноче обличчя*), так і в межах інших контекстів, де представлено лексему *війна* в газовій, енергетичній, фінансовій, торгівельній, релігійній та ін. тематиках (*газова війна, енергетична війна, валютна війна, торгівельна війна, церковна війна, релігійна війна*). Сучасним засобам масової комунікації притаманний високий рівень метафоризації із залученням номінацій кулінарно-гастрономічної та родинно-побутової сфер (*молочна війна, карамельна війна, «бананова війна», сімейна війна*). Оказіональний характер має складний прикметник, ужитий у сполучі *газо-м'ясо-молочно-трубно-карамельні війни*.

В українському медійному просторі значного поширення набула лексема *революція*, засвідчена в контексті розбудови держави, утвердження її місця у світі та ін. Зміна влади мирним шляхом у різних країнах стали передумовою потрапляння до мови публіцистики сполуки *кольорові революції*, а також номінації *Помаранчева революція*. Прикметник-кольороназва послугував основою для маркування прогресу в сільському господарстві, що названо *зеленою революцією*. Чимало метафоризованих понять стали засобом називання т. зв. квіткових революцій (*Трояндова революція, Тюльпанова революція, Жасминова революція*). Іноді такі види онімів містять атрибутивно представлений відіменниковий дериват на позначення календарного місяця (*Лютнева революція, революція*).

В українській газетній публіцистиці активно функціують переносно вжиті номінації тематики інформаційних технологій, які належать до нейтральної лексики й слугують одним з основних механізмів творення нового комп'ютерного словника (*комп'ютерна мишка, комп'ютерний вірус, файл із вірусом, глобальна павутина, електронна мережа, віртуальний простір, кіберпростір, кіберзагроза, іконка, електронна пошта, робочий стіл*).

Засвідчені в медійному просторі вторинні утворення медичної тематики мають як нейтральний семантичний відтінок, так і негативнооцінне забарвлення, особливо в контекстах про складні хвороби, травми та смертельні випадків.

Стосунок до метафоризації виявляють тексти сучасної публіцистики, присвячені виборчим процесам. Ужиті в них номінації з переносним значенням віддзеркалюють стереотипні уявлення мовців про ці політичні реалії та порушення, що відбуваються в їхніх межах. Зазвичай метафори аналізованого різновиду представлені лексемами тематики спорту (*президентські перегони, перегони демократії, передвиборча гонка, передвиборні бої, передвиборна гра*), військової справи (*передвиборний десант, передвиборна війна*), театру (*сценарій президентських виборів, політика перетворилася на спектакль, акт передвиборної драми*). До мовних моделей, активно використовуваних

у публікаціях, належить *вибори – хвороба*, що увиразнює негативні явища в політиці України та інших держав (*хворобливі вибори, хворобливі амбіції, виборча лихоманка*).

У текстах засобів масової інформації початку XXI століття метафоричні утворення додають медійним текстам емоційно-оцінного забарвлення, виразності, відтінку невимушеної комунікації й розкутості. Вони слугують яскравими, переконливими, почасти експресивними засобами, які виконують важливі комунікативно-прагматичні завдання й водночас оригінально маркують різноманітні реалії.

Основні теоретичні положення другого розділу представлено в таких публікаціях: «Лексема *війна* в різних лексико-семантичних виявах» [Овсієнко 2019], «Метафоричні утворення в економічній тематиці (на прикладі мови засобів масової інформації)» [Овсієнко 2019б], «Функціонально-стилістичний вияв лексеми *революція* в мові українських засобів масової інформації» [Овсієнко 2019в], «Метафора у виборчій тематиці українських засобів масової інформації» [Овсієнко 2020].

РОЗДІЛ 3

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ МЕТАФОРИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПЕРІОДИЦІ

3.1. Кваліфікаційно-класифікаційні ознаки лексичних метафор

У сучасній лінгвістиці метафори прийнято розглядати не тільки як образні тропи, а й як джерело виникнення нових значень. Вторинні номінації цього різновиду – один із найпродуктивніших інструментів збагачення мови, а також засіб концептуалізації дійсності й формування суспільних поглядів. У метафорі віддзеркалена здатність людини вловлювати подібність між різними індивідами, класами об'єктів, а потім за цією схожістю переносити назви справжнього носія чи функції на особу або предмет. У такий спосіб метафора ніби руйнує одні логічні межі назви, щоб потім створити інші.

Оскільки продукування метафор пов'язане зі свідомістю, сприйняттям, мисленням людини, то витлумачення аналізованих мовних одиниць потребує розгляду в аспекті антропоцентризму та вияву особливостей національно-специфічного бачення світу. Такий підхід особливо актуальний за опису лексичних метафор, які слугують компактним засобом характеристики різних об'єктів пізнання, зокрема осіб, що вирізняються своїми діями, рисами характеру, поведінковими ознаками та ін. Л. В. Кравець схиляється до думки, що метафоричне перенесення можливе за наявності спільної семи в семантичних структурах двох слів. Дослідниця пише: «Процес метафоризації відбувається за певними законами і має регулярні вияви» [Кравець 2000, с. 55]. Крім того, слушним вважаємо уточнення дослідників про те, що «не синтаксичною структурою речення зумовлюється метафора, а потребою конкретно-чуттєвої точності в мовному вираженні художнього образу» [Мацько, Сидоренко, Мацько 2003, с. 334]. Саме такі кваліфікаційні ознаки вважаємо важливими й керуватимемося ними за опису лексичних вторинних номінацій, засвідчених у медійних текстах початку ХХІ ст, зокрема всеукраїнських («Газети по-українськи», періодичних видань «День», «Україна

молода», «Українська правда») та регіональних («Високий замок» і «Волинь24») засобах масової комунікації. Удокладнений аналіз фактичного матеріалу, дібраного за допомогою наскрізного виписування, сприятиме об'єктивності теоретичних положень і дасть змогу виявити тенденції збагачення мови публіцистики початку ХХІ століття, а також визначити особливості процесу метафоризації в обох різновидах медійних джерел.

Лексичним метафорам притаманна низка граматичних особливостей: їхнє вираження переважно пов'язане з іменниками та дещо меншою мірою з дієсловами. Крім того, важливим вважаємо акцент на залежних від них мовних одиницях, які зазвичай виконують функцію увиразнення, вияскравлення, конкретизації й водночас дають змогу колоритніше передати ті чи ті особливості зображуваного об'єкта.

До низки завдань зараховуємо обґрунтування принципів класифікації лексичних метафор, їхнє дослідження з огляду на значеннєвий діапазон і стилістичні особливості, а також у контексті емоційно-оцінного та експресивного навантаження, реалізації прагматичних настанов мовця. Не менш важливим вважаємо розмежування актуалізованих і нових семантичних виявів аналізованих вторинних номінацій.

У сучасній лінгвістичній парадигмі натрапляємо на різні схеми опису лексичних метафор, з-поміж яких чіткістю й обґрунтованістю вирізняється класифікація, яку запропонувала Л. М. Приблуда. У складі вторинних найменувань, утворених на ґрунті метафоризації й виявлених у художніх текстах, дослідниця виокремила такі основні типи: природоморфний, артефактний, міфоморфний, казкоморфний та синестезійний [Приблуда 2018, с. 6]. Запропоновані Л. М. Приблудою принципи аналізу застосуємо в третьому розділі нашої дисертації, удокладнивши їх відповідно до особливостей дібраної джерельної бази. Принагідно зазначимо, що в корпусі фактичного матеріалу метафори-синтензії представлені спорадично, що пояснюємо специфікою газетної публіцистики.

3.2. Метафори в загальноукраїнських виданнях

3.2.1. Семантико-стилістичні особливості лексичних метафор у періодичному виданні «Газета по-українськи»

Засвідчені в «Газеті по-українськи» метафори, що слугують засобом увиразнення характеристики людини, її внутрішнього світу, зовнішності, дій та ін. спрямовані на створення специфічного емоційно-оцінного та експресивного колориту. Вони «оживлюють» текст, часто надають йому розмовного відтінку й іноді вульгаризують мовлення осіб, які в процесі комунікації використовують вторинні засоби номінації, що формують природоморфну (зооморфну, фітоморфну, ландшафтну), артефактну, міфоморфну та казкоморфну групи.

Серед *природоморфних* найбільшу кількість становлять *зооморфні* метафори, які виявляють значне семантичне різноманіття. Їхнє утворення має своїм опертям перенесення рис тварин на людину. Виникнення аналізованих мовних одиниць ґрунтується на соціативних зв'язках із певними представниками тваринного світу й супроводжується виявом образності, емоційності, оцінки тощо. О. В. Лазер-Паньків зазначає, що в основі формування зооморфної метафори перебуває роль, яку тварини відіграють у житті людини, а також певні асоціації з їхніми характеристиками [Лазер-Паньків 2012, с. 392]. Утворюючи такого зразка вторинні номінації, мовець бере до уваги зовнішні ознаки тварин, специфіку їхньої поведінки та ін. Із цього приводу Т. А. Єщенко пише: «Уподібнення тваринам було (є) онтологічною основою світогляду як первісної, так і сучасної людини. Мовно-естетичне сприймання і змалювання навколишньої дійсності мовцями через тваринну семантику допомагає зрозуміти сенс людського буття, зробити наочними і сенсорно пізнаваними свої ідеї, відчутти гармонію космосу, у якому *всесвіт – люди – тварини – рослини* становлять його неподільну єдність» [Єщенко 2010, с. 229].

До зооморфних зараховуємо лексеми, вторинне значення яких виникло внаслідок перенесення, що віддзеркалюють схеми:

1) назва тварини → номінація людини, яка виявляє внутрішню чи зовнішню схожість із цією твариною. У такому разі автор акцентує на рисах характеру, інтелектуальному розвитку, поведінці осіб. Відповідно до тлумачення слова *тварина* – «будь-яка істота на відміну від рослини чи людини» [Великий 2005, с. 1433], потрактуємо його як узагальнене поняття, у межах якого розглядаємо певні різновиди. Залежно від того, яка зооморфна реалія покладена в основу метафоричної номінації, цю групу диференціюємо на такі підгрупи:

а) зоометафори – назви тварин:

– *баран* – вторинна номінація, що слугує засобом іронічного та зневажливого називання людей, які, подібно до цієї тварини, непоступливі, наполягають на своєму, поводять себе агресивно. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» представлено чотири значення цього слова: «1. Самець вівці. 2. Дика травоядна тварина з довгою шерстю і вигнутими рогами, що живе у відкритій гірській місцевості. 3. *лайл*. Про нерозумну слабодуху людину. 4. *розм*. Гребінь замету, крижини. // М'ясиста середина кавуна» [Великий 2005, с. 61]. У «Газеті по-українськи» аналізована метафора трапляється в контекстах про повсякденні життєві ситуації та в політичній тематиці, пор.: «*Водії маршруток не поділили зупинку, <...> два барани почали харкатися і штовхатися. Культура аж пре, – йдеться в дописі (Газета по-українськи, 01.06.2021); Для поступок у Кремля залишається кілька позицій. Зокрема, Сирія. Вона абсолютно не потрібна ні Москві, ні Вашингтону (у громадянській війні Росія підтримує президента Башара Асада, США – повстанську армію й опозицію. – ГПУ). Але це місток, на якому зустрілися два барани (Газета по-українськи, 02.02.2018).* Почасті переносно вжита лексема *баран* маркує різних за соціальним статусом осіб, яким притаманна недалекоглядність, низький рівень інтелекту, безвідповідальність: «*Стадом левів керують барани*» (заг.) *У нас стадом левів керують барани. Боязкі й продажні. Україна їх хвилює тільки як місце поховання їхнього нікчемного способу життя (Газета по-українськи,*

19.11.2020) – зростання рівня експресії відбувається ще й завдяки вживанню вторинної номінації *лев*, що сприяє створенню контрасту; *Запис обривається, коли заступник керівника облдержадміністрації обзиває господаря бараном* (Газета по-українськи, 31.10.2018); *Це вже не перший раз, коли цей баран на тварин наїжджає. Йому років 24, права недавно отримав. Зразу видно, проплатив за них. Їздити не вміє...* (Газета по-українськи, 24.07.2018). Негативнооцінене значення посилює функціонування поряд з іменником *баран* прикметника *тупий*: *Також журналіст назвала Бужанського «тупим бараном»* (Газета по-українськи, 20.08.2019);

– *бик* – метафора, утворення якої часто ґрунтується на зовнішніх ознаках цієї тварини. Як свідчить джерельний матеріал, *биками* називають кремезних, сильних чоловіків, котрі зневажливо ставляться до інших, чинять наругу над слабшими чи нижчими за рангом, наприклад: *Майдан почався із зустрічі з биками, які гамселили мітингувальників* (Газета по-українськи, 26.02.2020). Яскравий негативнооцінений відтінок виявляє аналізована лексема на позначення осіб, що поводять себе зухвало, демонструючи зверхність та зневагу до оточення: *«Коли один із “биків” зайшов до вагону з запаленою сигаретою, я не витримав і виштовхав його до тамбура. За нього заступилися п’яні товариші за розумом, за мене – інші пасажери. Почалася штовханина. “Бики” лякали мене якимось Соколовим із ментівки, що я пошкодую, що з ними зв’язався. Почали рвати стоп-кран і троцити салон», – сказав він* (депутат Віктор Гарвона. – Прим. авт.) (14.12.2018). У «Газеті по-українськи» натрапляємо на функціонування слова *бик* як засобу маркування людей, які нехтують встановленими правилами й канонами поведінки, часто наражаючи на небезпеку інших. Наприклад: *В Києві на перехресті вулиці Набережно-Рибальської та Електриків бики на двох броньованих авто грубо порушили правила дорожнього руху – поїхали на червоне світло...* (Газета по-українськи, 28.04.2022); *Там батько з товаришем випивали. А потім посадили малого за руль, щоб катав їх. Самі, два бики, сіли позаду* (Газета по-українськи, 03.07.2021). В антонімічних відношення до проаналізованих перебуває

метафоризована лексема *бик* на позначення людей, яких принижують через їхню скромність в одязі, поведінці тощо: *Довели до того, що хлопці взагалі не виходили з гуртожитку. Називали їх «бики», бо вони з сіл приїжджали* (Газета по-українськи, 08.06.2021). За спостереженнями М. П. Баган, нині в переносно вжитому слові *бик* «архаїчні позитивнооцінні конотації повністю втрачені, натомість зазнали актуалізації деякі аспекти його зовнішності та комунікативної поведінки: чоловіки-бики мають характерну стрижку, вбрання й обмежені комунікативні здібності» [Баган 2021, с. 53]. Таку тенденцію простежуємо й ми. Водночас у корпусі дослідницького матеріалу зрідка натрапляємо на функціювання метафори *бик* із додатковим позитивним значенням. Зокрема, цю лексема використано на позначення одного з кращих у 2000-х роках футболіста Хакана Шукюра: *«Він був справжньою легендою, “Босфорським биком”» – так його назвали місцеві фанати* (Газета по-українськи, 18.11.2018);

– *вівця*. Аналізуючи сучасне молодіжне мовлення в контексті українського фольклору, М. П. Баган стверджує, що «за багато віків не змінилося емоційно-оцінне сприйняття вівці. Українська пареміологія послідовно відображає її некмітливість, наївність і неестетичність. <...> Саме ці риси характеру наші сучасники висміюють у жінках, називаючи їх відповідним зоонімом» [Баган 2021, с. 52]. Дібраний із «Газети по-українськи» матеріал дає змогу простежити спільність у висловленому дослідницею міркуванні, що стосується низьких розумових здібностей осіб жіночої статі, проте натрапляємо й на деякі відмінності. Зокрема, у газетних публікаціях подано структури, де автори намагаються увиразнити вказану рису, приписуючи її не лише жінкам, а й чоловікам. Роль засобу увиразнення негативної оцінки осіб жіночої статі подекуди припадає й на підпорядкований атрибутивний компонент *тупа*: *Два роки тому, 19 серпня 2019-го, новообраний нардеп від партії «Слуга народу» Максим Бужанський назвав журналістку НВ Ольгу Духнич «тупою вівцею»* (Газета по-українськи, 19.08.2021). Принагідно уточнимо, що висловлення нардепа обурило людей, викликавши значний

резонанс у суспільстві. Отже, можемо говорити про суто суб'єктивну думку автора. На противагу цьому вживання метафори *вівця* на позначення російської пропагандистки Марини Овсяннікової, яка під час війни перебувала в Києві й намагалася дати інтерв'ю журналістам одного з телеканалів, мало значно більше однодумців. Послугуючись іменником *вівця* в переносному значенні, автор, окрім інтелектуальної обмеженості, зробив акцент на позиції пропагандистки щодо нашої держави та її послідовному підтримуванні політики очільника Росії: *Ракети летять на Київ, російська вівця, яка роками поливала брудом мою країну й робила все, щоб ці ракети прилетіли, спокійно гуляє вулицями столиці* (Газета по-українськи, 05.06.2022). Метафоризовану лексему *вівця*, супроводжувану прикметником *паршива*, також використано на позначення чоловіка, вчинки якого неприйнятні для громадянина України: *«В нашому стаді є паршива вівця»*, – заявив спікер Ради Володимир Гройсман (Газета по-українськи, 07.09.2015) – ідеться про протиправну діяльність одного з народних депутатів України від Радикальної партії Ігоря Мосейчука. Використання такої словосполуки чітко передає авторську інтенцію, хоч іде врозріз з усталеними канонами комунікації політика. «Стирання» меж між статтю відбувається в низці випадків, коли мовець за допомогою сполуки *паршива вівця* інтенсифікує оцінне значення, передусім наголошуючи на неприпустимості порушення морально-етичних норм, законів України та ін.: *Він (С. Петлюра. – Прим. авт.) весь час видавав накази припинити розбої і не піддаватися на сумнівну агітацію. Казав, що антисеміт – це паршива вівця, яку треба гнати подалі* (Газета по-українськи, 22.05.2019); *Допоки хоч одна паршива вівця залишатиметься на посадах, годі мріяти, що система самоочиститься* (Газета по-українськи, 11.04.2017); *Якщо хоча б одна «паршива вівця» буде обрана до Вищої ради правосуддя, то діятиме народний суд справедливості – Костанчук (заг.). «Майже третина від усіх висунутих кандидатів, за даними громадських антикорупціонерів, не має морального права бути обрана до Вищої ради правосуддя. Якщо хоч одна “паршива вівця” із цього списку буде обрана, то люди цього не потерплять і буде народний суд*

справедливості. Ми не боїмося і будемо стояти до смерті за майбутнє України, тому не робіть помилок», – зазначив Костанчук (Газета по-українськи, 14.03.2017);

*– віслюк – метафора, що підкреслює недалекоглядність, невігластво, упертість, ницість, ненаситність людини, відсутність гідності в неї: Невідомо, за яке саме місце Путін вкусив Макрона. Але його трансформація у **віслюка** дедалі більше ставала очевидною. 19 листопада 2018 року він заявив: НАТО це є організація, яка вже себе віджила (Газета по-українськи, 12.02.2022); І нас закликають уподібнитися **віслюку**, який радіє морквині, не помічаючи батога на своїй спині й тієї обставини, що барвистий овоч прив'язаний до надто довгої жердини. А долю такого віслюка в рік Тигра передбачити нескладно (Газета по-українськи, 07.01.2022); Література й політика несумісні. Однак я мирю їх між собою. Інколи сам собі нагадую **віслюка**, якому на дишлі начепили віхоть сіна й він постійно дотягується до нього, тягнучи вічного воза (Газета по-українськи, 29.04.2021);*

*– вовк – ужита в переносному значенні лексема, що маркує досвідчену людину, фахівця в якійсь сфері; увиразненню цієї семантики сприяє й підпорядкована їй атрибутивна одиниця *старий*: (Луческу. – Прим. авт.) – **старий вовк**, який пройшов усе, працюючи в Італії, Туреччині, на батьківщині в Румунії і в нас в Україні (Газета по-українськи, 16.04.2021). У «Газеті по-українськи» натрапляємо на перефразовану стійку сполуку *вовк в овечій шкурі*, використану для номінації очільника Кремля, який завжди видає із себе добру, миролюбну людину й водночас чинить інакше. Прагнучи продемонструвати власне домінування та повернути контроль над т. зв. ближнім зарубіжжям, він розв'язав війну в Україні: *Війна на сході стала несподіваною лиш у своїй наглості. Те, що **вовк** нарешті скинув овечу шкуру, принесло полегшення. Колись в Україні поставлять пам'ятник Путіну людині, яка згуртувала націю...* (Газета по-українськи, 21.12.2021);*

– вовчиця – зоометафора, у «Газеті по-українськи» використана на позначення рішучих жінок, здатних без вагань стати на захист своєї родини,

землі тощо: *Якщо жінка взяла меч, вона напевно вб'є. Жінки схожі на вовчиць, які захищають своїх дитинчат* (Газета по-українськи, 18.03.2010). Окрім цього, слово *вовчиця* разом з іменником *вовк* функціують з негативнооцінним значенням, маркуючи лицемірних, хитрих людей, які насправді мають злі наміри, спрямовані тільки на отримання власної вигоди, наприклад: *«Це той принциповий момент, коли з вовків і вовчиць злязять овечі шкури. Стає зрозуміло, де брехня, а де правда, де словесна полова, а де справжній вчинок», – наголосив Максим Бурбак* (Газета по-українськи, 05.07.2016);

– *жаба*, наприклад: *«Відмінна риса нашої еліти в тому, що її видно. Причому за будь-яких обставин – на червоній доріжці, в годину пік у метро, на розпродажі в АТБ або похід до церкви. Тому що у всіх випадках еліта транслює однаковий посил – розступися море, жаба лізе», – наголошує блогер* (Газета по-українськи, 16.07.2018) – виділена лексема входить до складу фразеологізму на позначення гордовитої, хвалькуватої людини з надто високою самооцінкою та відсутністю смаку й елегантності;

- *зубр*, що маркує сильних, натренованих спортсменів і водночас реалізує позитивнооцінне значення: *Але ззаду в семи секундах в погоню відправилася трійка зубрів, трійка молодших братів – в якій Юліан Еберхард потягнув на собі Йоханнеса і Мартена* (Газета по-українськи, 20.01.2019); *...підсумок почесний, адже нам протистояли зубри – Андрій Миколайович і В'ячеслав Анатолійович, та й Сергій Барановський добре зіграв* (Газета по-українськи, 25.05.2016); *...«Андерлехт» на цій стадії, не дивлячись ні на що, зміг витримати конкуренцію з такими зубрами, як «Ліверпуль», «Тоттенхем», дортмундська «Борусія»* (Газета по-українськи, 10.03.2016). Крім того, зубрами називають інших фахівців, що мають значний досвід роботи, добре розуміються на чомусь: *На амбразуру кинули молодих прокурорів військової прокуратури, які не змогли тягатися з адвокатськими зубрами* (Газета по-українськи, 27.03.2018); *...пройти митну процедуру можна швидше, коли на чергуванні Салагор... Нині він «зубр» митної служби, до якої повернувся після Революції Гідності...* (Газета по-українськи, 11.09.2015);

– *кінь* – зоометафора, що підкреслює надмірну працьовитість людини: *Набридло працювати, як кінь. Взяв цю техніку й собі* (Газета по-українськи, 24.02.2022); *«Я знаю, що програв багато матчів, і це завдає мені болю. Найгірше те, що я працюю як кінь, але це мені не допомагає», – сказав Монфіс, перш ніж залишити зал...* (Газета по-українськи, 08.02.2021). Значною мірою орозмовлює й вульгаризує контекст, надає йому відтінку неформального спілкування лексема *коняка*: *Аби свого добитися на проєкті, пахав, як коняка* (Газета по-українськи, 17.05.2011); *У вівторок, коли країна повільно пробуджувалася після святкування 8-го березня, Гайтана вже пахала, як коняка* (Газета по-українськи, 12.03.2008). Поза межами узвичаєної публіцистичної сфери перебуває метафора *коняка* з указівкою на добре здоров'я, наприклад: *Після трьох процедур знаю: здоров'я в мене, як у коняки* (Газета по-українськи, 22.03.2016). Виразником яскравої негативнооцінної конотації є аналізована мовна одиниця, засвідчена в лайці: *«Безсонні ночі дають про себе знати. Засинаю скрізь, де присяду. Це на зйомках задрімав. А вона, коняка, взяла і сфотографувала»* (Газета по-українськи, 31.08.2012) – ідеться про шанувальницю, яка без дозволу сфотографувала артиста, чим викликала в нього обурення;

– *козел* – лексема, що у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» подана з такими значеннями: «1. Дика жуйна тварина родини порожнисторогих, що живе в горах. 2. Те саме, що цап. <...>. 3. розм. Вид гри в доміно, карти. <...>. 4. спорт. Гімнастичний прилад для перестрибування, що має форму короткої колоди на чотирьох високих ніжках, оббитої шкірою чи дермантином. 5. мет. Метал, сплав, який застигає під час плавлення й прилип до стінок печі, ківша й т. ін.» [Великий 2005, с. 551]. У корпусі фактичного матеріалу значну частину становлять речення, у яких аналізована номінація часто використовувана переважно особами жіночої статі з метою підкреслити негативне ставлення до чоловіків, котрі погано ставляться до дружин, психологічно тиснуть на них, принижують, застосовують фізичну силу. Ця метафора номінує також колишнього обранця, із яким завершилися стосунки,

наприклад: *От козел! Знущається! Не може залишити мене в спокої, каже Вікторія* (Газета по-українськи, 09.06.2017); *Любов жінки це величезна енергія, що насичує чоловіка й дає сили. Але, якщо вона тільки віддає, він козел* (Газета по-українськи, 04.12.2019); *Не можна очорняти батька, яким би той не був. Якщо він і насправді був «козел», то матері варто визнати і свою частку відповідальності за те, що вона обрала саме цю людину в батьки своїй дитині* (Газета по-українськи, 17.11.2016). Яскраво представлене експресивно-оцінне навантаження виявляє метафора *козел*, ужита на позначення відомих людей, зокрема політиків, артистів та ін. Послугуючись цим іменником, мовець висловлює обурення об'єктом розмови, підкреслює безглуздість його конкретних дій чи діяльності загалом, наголошує на невмінні приймати важливі рішення, свідомому порушенні моральних принципів, зазвичай указує на те, що така людина не приносить користі суспільству, наприклад: *...невдачу покладуть на Януковича, якому опозиціонери все зробили, залишалося тільки стрічку перерізати, а він, «козел», навіть на це не спромігся* (Газета по-українськи, 18.11.2013); *Я, як полковник запасу, більше схильний до несилкових дій. Але у мене язик сьогодні не повернеться сказати як цей козел Азаров назвав людей, які бороняться від «Беркуту»* (Газета по-українськи, 23.01.2014); *Студенти дивувалися, як я міг так викладати історію, що Сталін козел, а комуністи ідіоти* (Газета по-українськи, 12.02.2019); *«Пореченков, привіт, братан. Там перемир'я у тебе, козел», – бійці прокоментували після черги з великокаліберного кулемета по позиціях терористів* (Газета по-українськи, 10.11.2014); *Щоб люди не забули, хто цей козел був, є книжки з історії. А в центрі Києва йому нема чого робити* (Газета по-українськи, 13.12.2013) – ідеться про Леніна, пам'ятник якому тривалий час височів у центрі Києва. У «Газеті по-українськи» лексему *козел* із переносним значенням використано також на позначення некомпетентних працівників, котрі безвідповідально ставляться до виконання своєї роботи, унаслідок чого страждають інші, наприклад: *– Який козел тут напхав пінопласту з папером? Цей будинок зводили не будівельники, а халтурщики* (Газета по-українськи,

04.06.2013). Дібрані реченнєві структури з різними семантичними відтінками аналізованого слова виявляють певну спільність, що полягає в прагненні мовця свідомо образити, принизити людину, а також у вульгаризації мовлення;

– *лев* – метафора, яка належить до непоширених у «Газеті по-українськи», проте засвідчує певну новизну у своєму вияві. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» подано такі вторинні значення цієї лексеми: «перен. Про дуже хоробру, безстрашну людину. <…> 2. перен., заст. і ірон. Людина, яка звертає на себе увагу модним одягом, манерами і т. ін.» [Великий 2005, с. 608]. Із першим значенням ужито метафору *лев*, що увиразнює мужність українського народу, який чинить опір російському агресорові, наприклад: «Я думаю, що українці виявили відвагу *лева*, а ви, Володимире, передали рик цього *лева*», – сказав він (Борис Джонсон. – Прим. авт.) (Газета по-українськи, 11.04.2022). Крім того, натрапляємо на метафорично вжите слово *лев*, що увиразнює лідерські якості людини, яка завдяки наполегливості, самовідданості заслужила пошанне ставлення до себе. За такого функціонування аналізоване слово реалізує додатковий позитивнооцінний відтінок. Наприклад: *Ярмоленко став левом матчу із Шотландією та передав нагороду на аукціон* (заг.). *Українські вболівальники визнали Андрія Ярмоленка левом матчу проти команди Шотландії* (Газета по-українськи, 02.06.2022). Дещо інший супровідне значення зреалізоване в конструкціях «*Один козел не зможе керувати левами*» – *Кравчук прокоментував відставку Балчуна* (заг.) «*Один лев може принести більше користі, керуючи козлами, ніж один козел, керуючи левами*», – сказав *Кравчук* (Газета по-українськи, 09.08.2017). Л. М. Кравчук левами називає корупціонерів і хабарників, які, тривалий час обіймаючи керівні посади, набули досвіду обманювати інших. На їхньому тлі запрошений очолити Укрзалізницю поляк Войцех Бальчун, з огляду на довірливість та звичку працювати з чесними людьми, викликає в Л. М. Кравчука асоціації з козлом, якого підлеглі легко вводять в оману. Отже, у поданому контексті виділена метафора хоч і позначає досвідчених людей, проте вияскравлює їхні негативні риси. До означених

у словнику відтінків тяжіє лексема *лев*, ужита в межах усталеної сполуки *світський лев*: *«Ну і, звичайно, неможливо було не побачитися з нашим “світським левом” Степаном, який, до речі, отримав премію World influencers and bloggers Awards», – поділилася виконавиця* (Газета по-український, 22.05.2022). Водночас хочемо наголосити на своєрідності її функціонування, що віддзеркалює зворотній напрям метафоризації, оскільки йдеться не про людину, а про відомого українського kota Степана. На нашу думку, процес такого метафоротворення реалізує схема: назва тварини → назва людини → назва тварини;

– *левиця* – вторинна номінація, доміную вживання якої становить роль опорного компонента в сполучі *світська левиця*: *Однак привітати новоспечене подружжя приїхало чимало зірок. Серед них – дизайнерка Донателла Версаче, світська левиця Періс Гілтон, акторка Дрю Беррімор...* (Газета по-українськи, 15.06.2022); *Американська світська левиця Кім Кардаш'ян, яка торік офіційно стала мільярдеркою, показала просторий маєток, у якому живе, і люксовий автопарк* (Газета по-українськи, 21.02.2022). Окрім підкреслення високого статусу в суспільстві, подекуди зроблено акцент на інтелектуальному обмеженні людей, які вважають себе елітою суспільства. Наприклад, у реченні *Це гламур найвищого татунку: коли знуцання над глянсовою оболонкою шоу-бізнесу і політики перестає зчитуватися як пародія, щиро захоплюючи пустоголових світських левів, левиць і левенят* (Газета по-українськи, 02.01.2019) цьому сприяє атрибут *пустоголових*. Подекуди трапляється вживання метафори *левиця* як стереотипного уявлення про впевнену, вродливу жінку, котра володіє особливим шармом і харизмою, викликає захоплення в представників протилежної статі. Наприклад: *Коментатори засипали співачку присмними відгуками. «Левиця перед нападом. Хто жертва?»* (Газета по-українськи, 01.07.2019);

– *лисиця*. Часто в уяві людей лисиця постає як кмітлива, розумна, досвідчена, загадково-приваблива й водночас лукава, хитра, підступна, улеслива тварина, на основі чого виникла метафора, що позначає жінку

з такими самими рисами, наприклад: *«Тому потрібно бути загадкою і хитрою лисицею, щоб йому (чоловікові. – Прим. авт.) завжди хотілося за вами полювати»* (Газета по-українськи, 09.05.2020). Образ лисиці як хижака пов'язаний із жадібністю, користолюбством, силою, умінням знаходити вигоду в різних ситуаціях. У такому разі лисиця-правителька здатна тримати в покорі інших, залякувати й приборкувати їх. Указані асоціації певною мірою стосуються метафори *лисиця в курнику* на позначення російських військово-морських сил, що до отримання Україною далекобійної зброї безперешкодно перебували в Чорному морі, завдаючи ракетних ударів по наших містах: *Зараз російський флот отримує поразки в Чорному морі від України. В цій водоймі ніхто не мав реальних сил, щоб боротися з Росією. Це була лисиця в курнику, яка могла дозволити собі все що завгодно, бо не було вовка* (Газета по-українськи, 15.06.2022). Принагідно зацентруємо увагу на метафорі *вовк*, яка слугує засобом маркування українських військових, що нині дають відсіч ворогам. Тлумачний словник, крім значень «1. Самка лиса. 2. перен. Те саме, що лис. 3. Намерзлий візерунок на віконних шибках або намерзла частина шибки. 4. тільки мн., діал., Різного типу дерев'яні пристрої, лещата і т. ін.» [Великий 2005, с. 614], не фіксує інших семантичних відтінків, зокрема й пов'язаних із номінацією хитрих, підступних людей;

– *мавна* – лексема, яку в досліджуваній джерельній базі вжито в переносному значенні з різними семантичними відтінками та супровідним негативнооцінним значенням. Використовуючи це слово, мовець переважно вкладає в нього гнів, незадоволення, висловлює обурення з приводу невмілого виконання чогось іншою людиною, засуджує її вчинки, поведінку. Наприклад: *Чому мавна, яка їздить виступати в окупований Крим, приїжджає в столицю моєї країни, яку я захищаю вже восьмий рік. Чому ця мавна влаштовує якісь концерти, заробляє гроші?* (Газета по-українськи, 30.06.2021) – ідеться про російського репера Басту, концерти якого відбулися в Україні; *«Я висловив, що незадоволений тим, що люди називали мене “мавною” за нереалізований пенальті в грі зі Швейцарією. Водночас я не заперечую, незабитий пенальті –*

*моя провина», – наводить слова Mbanne Goal (Газета по-українськи, 05.10.2021). Метафора мавпа виконує роль своєрідного засобу кодування негативної оцінки, функціуючи й у межах метафоричної сполуки мавпа з гранатою. Реципієнт має певні фонові знання й уявлення про неадекватність поведінки цієї тварини. Умовно кажучи, важко передбачити, коли мавпа висмикне чеку й у який бік кине гранату. На основі цього створено образ людини, котра прагне тримати в страхіві інших, абсолютно не переймаючись питанням, як заслужити авторитет і повагу в них. У «Газеті по-українськи» переважно цю сполуку вживають на позначення російських загарбників чи тих, хто став на їхній бік ще 2014 року. Наприклад: «У них на озброєнні – **мавпи з гранатами**. Тому що, пошкоджуючи наші об'єкти інфраструктури, наприклад трансформатор, який забезпечує підкачування тиску води, вони позбавили води мешканців тимчасово окупованих територій», – розповів Резніков (Газета по-українськи, 21.02.2022); «А до цього ті ж **мавпи з гранатами** обстріляли машини гуманітарної місії ООН», – сказав міністр (Газета по-українськи, 21.02.2022). Уживання метафори мавпа в більшості проаналізованих конструкцій, хоч і вульгаризує мовлення, проте зі змістового боку настроєво зближує українців, солідаризує їх в негативному ставленні до тих, хто нехтує законами нашої держави, посягає на її суверенітет і цілісність. Цього не можемо сказати про вживання вказаного іменника як утвореної на основі кольору шкіри людини. Звісно, у такому випадку йдеться про расизм, що викликає обурення не тільки в тих, кого обізвали мавпою, а й у всіх людей з адекватним мисленням. Наприклад: У центрі Києва 13 серпня невідомі напали на Жана Беленюка. Намагалися спровокувати бійку, ображали його через колір шкіри. Люди викрикували образливі слова: «**чорна мавпа** щось знає про патріотизм?» і «вали в Африку», повідомляв депутат (Газета по-українськи, 15.09.2021). Уживання словосполуки *чорна мавпа* вважаємо грубим порушенням етичних норм;*

– *мишка*, що разом із залежним прикметником *сіра* позначає непримітних, тихих осіб жіночої статі: ...*сестри-близнючки абсолютно не*

схожі. Одна – яскрава впевнена в собі дівчина з успішною кар'єрою і шанувальниками. А друга – сіра мишка, яка доглядає за їхнім батьком (Газета по-українськи, 15.03.2015). Дещо розширює усталені значеннєві межі аналізована словосполука, уособлюючи людей різної статі. У такому разі зацентровано на позбавленні їх права змінити суспільство, уплинути на європеїзацію України, оскільки до влади прийшов проросійський політик, а опозиція становить меншість. На реалізацію вказаної семантики спрямована й атрибутивна лексема *сіренька*, структурно ускладнена суфіксом *-еньк-*: *Прихід Януковича до влади – це прихід совка й ідеологія сірої зони: ми – сіренькі мишки, тихо сидимо по норах між Європою і Росією та не висовуємося й плазуємо перед усіма* (Газета по-українськи, 16.02.2010);

– *орангутанг* – непоширена в «Газеті по-українськи» метафора. Її вживання пов'язане з називанням неохайної, некрасивої, незграбної людини, що не відповідає образу справжнього чоловіка: *У машині завжди є щітка й шмата, щоб витерти взуття. Чоловік повинен бути чоловіком, а не орангутангом* (Газета по-українськи, 22.02.2012);

– *пантера* – зоометафора, за якою закріплене стереотипне явлення про красиву, спокусливу жінку з розкішною фігурою, проте в «Газеті по-українськи» ця лексема дещо розширює значеннєві межі, виконуючи роль оцінної номінації вправного воротаря: *Європейська преса вигадувала різні прізвиська Яшину, частіше називали Чорною пантерою* (Газета по-українськи, 24.05.2020);

– *пес*. Попри те що пес викликає асоціації з вірною господареві твариною, у джерельній базі трапляється вжита з переносним значенням номінація, яка слугує засобом вираження негативної оцінки та експресивно доповнює образ колишнього глави держави та інших зрадників: *Янукович усе-таки про це наказав, без нього це б не сталося. Він вірний пес, виконавець волі Кремля* (Газета по-українськи, 09.12.2013); *Ні, я, звісно, не заперечую, що до вух олігарха донесли: от, мовляв, є такий вірний пес. Однак це не початок історії,*

а майже кінець. Бо сепар районного масштабу – не рівень Ахметова (Газета по-українськи, 13.04.2021);

– *свиня* – зоометафора із зневажливо-іронічним значенням. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» лексему *свиня* пояснено як: «1. Парнокопитний ссавець родини свинячих, свійський вид якого розводять для одержання м'яса, сала, щетини, шкіри; самка кнура. 2. *перен.* Неохайна людина // Непорядна, нечемна, невдячна людина. 3. Порядок шикуння військ у вигляді клину. 4. Рід картярської гри» [Великий 2005, с. 1106]. В аналізованому медійному виданні вказану вторинну номінацію вжито, аби асоціативно пов'язати образ свині з неохайністю, брудом, безладом й увиразнити поведінку російських військових на окупованих українських територіях. Наприклад: *Згодом медик вирішив повернутися щось собі добрати, а там вже вісім російських свиней риються в нашій формі* (Газета по-українськи, 20.06.2022). Подекуди метафора *свиня* конотує ознаки другосортності, називаючи людину, до якої ставляться зверхньо, не виявляють поваги, наприклад: *Водночас загарбник також поскаржився, що командування до них ставиться, як «до свиней»* (Газета по-українськи, 20.06.2022);

– *свинособака*, що виконує роль засобу підкреслення зневаги й реалізації відтінку гострого сарказму. Передумова активізації цього метафоризованого складного іменника на позначення російських загарбників – інтервенція Росії в Україну та масові вбивства російськими військовими цивільного населення: *Воїни продовжують активно нищити популяцію особливо небезпечного шкідника, який з'явився на українській землі – свинособаки рідкісної* (Газета по-українськи, 17.05.2022);

– *сука* – вторинна номінація, що в газетних текстах зазвичай має форму множини, за оцінно-значеннєвими характеристики близька до проаналізованої попереду метафори *свинособаки*, функціює з атрибутами на зразок *рфські, московитські* й надає висловленню лайливості: *«А ось зараз вам, рфські суки, вже вірна й страшна смерть. Наші прадавні захисники такого не пробачають»*, – написала мисткиня *Влада Ралко* (Газета по-українськи,

27.04.2022); *Суки московитські, свої культури не маєте, а те, що маєте не цінуєте і чужі нищите* (Газета по-українськи, 28.02.2022). Лайливе, негативнозabarвлене слово *сука* трапляється і в інших контекстах на позначення людей, до яких мовець виявляє зневагу, презирство: *Устинова відмовилася відповідати на запитання, погрожувала викликати поліцію, а її супутник напав на журналістів зі словами «Сука, стій!»* (Газета по-українськи, 25.06.2017);

– *цап* – засвідчена в корпусі дослідницького матеріалу номінація, що разом із прикладковим компонентом *відбувайло* слугує засобом оцінної номінації людини, на яку покладено певні обов'язки й відповідальність за всі провини, зокрема й чужі: *«Зеленському знадобиться цап-відбувайло. І ним буде Шмигаль»* – політолог (заг.). ...ще з моменту призначення прем'єра говорили, що колись Зеленському знадобиться *цап-відбувайло* для зниження негативу до влади (Газета по-українськи, 21.09.2021); *За даними видання, одним з форматів, які розглядають на Банковій для часткового погашення невдоволення виборців є пошук «цапа відбувайла», яким може стати міністр регіонального розвитку Чернишов* (Газета по-українськи, 27.08.2021);

– *шкапа* – ужита з переносним негативноцінним значенням лексема, що підкреслює вікові особливості жінки, її непривабливість й водночас вульгаризує мовлення: *Зовнішність тут ні до чого. Є красені-тюхтії. Бігають за ним студентки. Він нічого і нікого не бачить і одружується із якоюсь шкапою* (Газета по-українськи, 25.11.2013). На реалізацію вказаного семантичного відтінку спрямовано й підпорядкований прикметник *стара*: *Не піддавайтеся спокусі одягатися в одяг не за віком! Немає нічого гіршого (і це старить ще більше!), ніж стара шкапа, яка вдягається як молода кобила* (Газета по-українськи, 25.03.2016). Функціонування поряд словосполучення *молода кобила* створює своєрідний контраст, що надає текстові особливого колориту;

– *щур* (*пацюк*) – спрямована на експресивізацію мововикладу метафора, що номінує зрадників: *«Подібні щури і подібні шкідники розповзлися по всьому*

адміністративному апарату і підточують нашу державність – це нас непокоїть найбільше», – додає Роман Тищенко (Газета по-українськи, 29.07.2021). Значення метафоризованого іменника *щур* подекуди конкретизує залежний прикметник, як-от: «Ми думаємо, що він привів на посади в Офісі президента багато **озлоблених російських щурів**, і це місце давно вимагає очищення», – говорить активіст, учасник акції Олександр Махня (Газета по-українськи, 29.07.2021). Негативний оцінно-семантичний зміст реалізує аналізована метафора, засвідчена в межах сполуки *щур із бомбою*, що викликає асоціації з відомим стійким виразом *мавпа з гранатою*, наприклад: «Путін – **щур із бомбою**»: експерт оцінив можливість застосування ядерної зброї Росією (заг.) (Газета по-українськи, 01.05.2022);

– *скотина*, *бидло* – лексеми з негативним емоційно-експресивним забарвленням, що уособлюють людину, яка, на думку мовця, є підлою, жорстокою, грубою: *Він (пам'ятник Щорсу. – Прим. авт.) цінний тільки тим, що там гарно виконаний кінь, на якому сидить та **скотина*** (Газета по-українськи, 26.04.2022); *Те, що українські судді діють і комунікують як **хамовите** і **агресивне бидло** – не новина* (Газета по-українськи, 13.01.2022). Засобом акцентування уваги на негативних характеристиках осіб, маркованих метафорою *бидло*, слугують прикметники *хамовите* й *агресивне*. Тих, кого називають *бидлом*, часто вважають нижчими за соціальним статусом, ставляться до них із зневагою: *Донька судді Печерського районного суду міста Києва Крістіни Константинової на ім'я Настя обізвала українців «**бидлом**» і виправдовувала російського окупанта, який захопив Крим* (Газета по-українськи, 07.06.2021). Почасти цю номінацію мовці приписують собі, уживаючи її в контексті зіставлення з більш заможними, вищими за статусом особами: «*Люди – **бидло**, мер на авто ганяє*» – львівські пенсіонери виступили проти транспортної системи (заг.). – *Де обіцяні нові маршрутки? Їздимо далі як **те бидло*** (Газета по-українськи, 24.01.2012) – люди порівнюють себе зі свійською рогатою худобою, висловлюючи обурення порушеннями

в транспортній системі: скасування рейсів призвело до того, що маршрутні автобуси переповнені пасажирами;

б) зоометафори – назви птахів, зокрема:

– *голуб, яструб*. Цих дві переносно вжитих номінації аналізуємо разом, оскільки в «Газеті по-українськи» вони функціують зазвичай в одному реченні. Як відомо, голуб викликає асоціації з миром, а яструб – із війною, що сприяє створення контрасту прихильників відповідно мирного й воєнного життя, наприклад: *Чи в адміністрації Байдена є умовні «яструби» й «голуби», коли одні кажуть, що потрібно послати більше важкої зброї, а інші виступають за те, щоб шукати миру з Москвою* (Газета по-українськи, 16.06.2022). У деяких текстах голубами та яструбами названо тих самих людей, які під впливом якихось подій змінили свою думку: *Ми бачимо, що всі ті проросійські яструби, які роками вдягалися як голуби миру – вони всі показали своє внутрішнє незадоволення до нападу або з першими вибухами бомб* (Газета по-українськи, 13.04.2022). Крім того, переносно вжиті лексеми *голуб* і *яструб* виконують роль маркування відповідно людей, які мають здатність вести переговори, урегульовувати різні конфліктні ситуації (ідеться про т. зв. голубів), і тих, хто прагне продемонструвати свою міць, удаючись до воєнних дій (такі характеристики приписують людям-яструбам): *Сьогодні під час війни в Україні московські політологи вбачають ще одну тривожну ознаку – занепад Сергія Лаврова. Найбільш довгоживучий міністр закордонних справ РФ і всієї планети може вважатися «голубом» путінського двору, а міністр оборони Сергій Шойгу – «яструбом». Перший уособлює дипломатію, другий – силу* (Газета по-українськи, 28.02.2022);

– *індик* – переносно вжита номінація, що виникла на основі переосмислення узагальненого значення ‘птах’ і стала формальним засобом називання хвальків, пихатих, гордовитих, самозакоханих людей. Використовуючи таку метафору, автор прагне щонайменше висміяти людину й водночас реалізує прагматичну мету викликати в читача осуд, іронію та ін.: *Якщо виборці-поліщуки за подаровані їм велосипеди таки підтримають цього*

прилизаного індика, це буде кінець світу (Газета по-українськи, 14.08.2012) – ідеться про В. Литвина, якого звинувачено в підписанні скандального закону про мови. Крім того, прикметник *прилизаний* підкреслює надто педантичне ставлення політика до свого зовнішнього вигляду. У «Газеті по-українськи» значення ‘пихата людина-хвалько’ зреалізоване в дещо модифікованому прислів’ї: *Але що вдієш, коли натура – ходити індином переяславським – бере гору?* (Газета по-українськи, 04.09.2018) – пор.: *ходить як індик переяславський*;

– *курка* – лексема, що має такі зафіксовані значення: «1. Свійська птиця, яку розводять на м’ясо і на одержання яєць; самка півня. // М’ясо цієї птиці. 2. Страва з курячого м’яса. 3. *спец.* Загальна назва птахів родини курячих» [Великий 2005, с. 598]. У «Газеті по-українськи» вказана метафора маркує розумово обмежену жінку й містить додатковий відтінок зневаги, наприклад: *«Іде панянка з собачкою за кермом, пітерські номери. Дурна курка, пре не розбираючи, звичайно, стукнула когось», – говорить один із таксистів* (Газета по-українськи, 04.01.2021);

– *страус*, наприклад: *Жебрівського назвали «політичним страусом»* (заг.) *«Шановні “політичні страуси”! І ви всі теж про це чудово знали. І знаєте! То виймайте голови з піску!» – закликав він* (заступник міністра з питань тимчасово окупованих територій Георгій Тука. – *Прим. авт.*) (Газета по-українськи, 03.07.2017) – очільникові Донецької ВЦА приписують поведінкову модель страуса, вважаючи, що він свідомо відгороджується від проблем, ховається за іншими діями як своєрідною ширмою. Боягузтво й слабкодухість очільника, звісно, викликає обурення в інших;

в) зоометафори – назви риб:

– *акула*, наприклад: *Він* (В. Зеленський. – *Прим. авт.*) *також звернувся до представників великого бізнесу. «Як акули бізнесу ви повинні мати сильні відчуття»* (Газета по-українськи, 04.06.2021) – виділена метафора, що формує нині усталену сполуку *акули бізнесу*, підкреслює досвідченість, цілеспрямованість, високий рівень фаховості представників бізнесових

структур. У негативнооцінному контексті вжито лексему *акула* на позначення впливових політичних діячів, які порушують законодавство, проте з огляду на свій високий статус уникають покарань: *На акул із політичної верхівки ніхто й сітей не закидає. І вони цим користуються: дрібнота, упевнившись у безкарності, знову їде мінувати чи й убивати українців, акули – відкрито братаються з новітнім Гітлером у його бункері* (Газета по-українськи, 11.12.2020);

– *щука, карась*, що функціують у тематиці розкрадання державних коштів. У «Газеті по-українськи» аналізовані метафори відповідно позначають тих, хто має контролювати фінансові операції в Україні, і тих, хто причетний до корупційних схем та правопорушень, проте уникає покарань через т. зв. лояльність цих щук: *«Це якраз відображення того, як політичні процеси впливають на правоохоронні органи. Коли було створено Антикорупційне бюро, і вони почали працювати, то у мене були дуже великі надії. Думав, що тепер є щука, яка буде стежити, щоб карась не каламутив воду. А потім виявилось, що всі резонансні справи чомусь виникають в певний момент. І нічого не доводиться до кінця», – розповів екс-чиновник* (Газета по-українськи, 11.12.2020);

г) зоометафори – назви плазунів:

– *вуж*, наприклад: *Той вуж, який переможе, хай не захоче бути гадюкою – як голосувала Ліна Костенко (заг.). «Ми маємо поставити крапку на всіх своїх бідах і почати все спочатку. Це найважливіше в цих виборах. Колись, ще в інституті, знайомий студент, який одружувався, сказав одну річ: вдало одружитися – це все одно що засунути руку в мішок з гадюками і сподіватися витягти вужа. Так само і з цими виборами – сподіваємось витягти вужа. Тож голосуватиму за “вужа”», – сміється письменниця* (Газета по-українськи, 25.05.2014). У поданому контексті за допомогою метафори *вуж* схарактеризовано людину, якій притаманно більше позитивних морально-етичних якостей, ніж іншим. Певного оцінного ефекту надає протиставлення вужа гадюці;

– *гадюка, гадина, зміюка*, що асоціюється з підступними, хитрими, лукавими людьми: *Убивця увірвався в кафе з криком: «Усі жінки – гадюки!»* (Газета по-українськи, 16.10.2020). У «Газеті по-українськи» часто аналізовані лексеми позначають різного рангу представників влади, політиків: – *Зарплату вчителя – міністру, – кричать. – Ганьба! – Та вони ж українську не розуміють, – сміється жінка в натовпі. – Цим гадюкам треба кричати «позор!»* (Газета по-українськи, 23.03.2011) – гадюками названо владу на чолі з Азаровим, яка не дбає про освітян; – *Їде гадина, – видихає активістка «Батьківщини» 64-річна Лідія Георгіївна. – А я думала, може, в яку яму по дорозі звалився* (Газета по-українськи, 05.03.2013) – ужито на позначення В. Януковича, відомого своєю проросійською позицією; *Нині зміюками сичать українофоби від влади, біснуються у ненависті до українських націоналістів підконтрольні режимові ЗМІ* (Газета по-українськи, 15.10.2013). Аналізовані метафори використовують також як лайливі слова, що сприяє вульгаризації мовлення: *Наступного дня постраждала прийшла до нас додому: «Гадюки смердючі! Через вас мій Вітя пішов із дому!»* (Газета по-українськи, 17.06.2021); *Щоб я тебе, гадина, більше у своєму житті не бачив! Збереш речі і вперед до мами!* (Газета по-українськи, 06.09.2017);

– *крокодил*, наприклад: *«Масований тиск на Путіна, а не умиротворення крокодила. І саме цю позицію підтримали наші західні партнери», – нагадав Порошенко* (Газета по-українськи, 01.09.2020). Метафора *крокодил* викликає негативні емоції й слугує засобом увиразнення зла, підступності, підлості, небезпеки для інших;

– *ящірка*, наприклад: *Політики – це ящірки. Якщо наступаєш на хвіст – вона відкидає його, щоб не втратити все. Президент втрачає європейськість і відстоює недоторканність корупційних «любих друзів» – Ігоря Кононенка, Олександра Грановського* (Газета по-українськи, 14.05.2018). Аналізовану метафору вжито з метою підкреслення низки негативно-оцінних характеристик політиків, зокрема їхньої безпринципності, уміння підлаштовуватися під різні ситуації;

г) зоометафори – назви молюсків:

– *равлик, слимак* – зоометафори, що позначають аморфних, безпомічних людей, не здатних відстояти своє право: *Працівники культурної галузі, як безпорадні діти – сидять, нічого не розуміють, що треба робити. Дуже смішно спостерігати, як витягли **равлика** з мушлі і він бідний – життя виявляється таке жорстоке. <...> А в нас якраз ця відсутність культури купівлі контенту призводить до того, що вони (представники шоу-бізнесу. – Прим. авт.) сидять безпорадні, як **слимаки*** (Газета по-українськи, 16.05.2020). Пор. подані в словнику пояснення: «Равлик. 1. зоол. Молюск, який має черепашку, дуже повільно пересувається і живе перев. у болотах. 2. *заст.* Рід шкіряних постолів» [Великий 2005, с. 1094]. «Слимак. Безхребетна тварина роду черевоногих молюскі; равлик. 2. *перен., розм.* Безхарактерна, слабовільна, нікчемна людина. 3. *заст., розм.* Послушник» [Великий 2005, с. 1343];

д) зоометафори – назви комах і жуків:

– *бджілка* – вторинна номінація, що увиразнює невтомну працьовитість людини й водночас слугує свідченням усталення загальномовних тенденцій, пов'язаних із її функціонуванням, наприклад: *Знайомі Майю Ряскову-Белінську називали **бджілкою** за її невпинну працьовитість. «Відлетіла наша бджілка на небо. Ця людина зробила дуже багато для наших хлопців, нашої країни», – пише Ірина Хатенченко* (Газета по-українськи, 14.07.2017);

– *трутень* – лексема на позначення людини, яка живе за рахунок інших і є протилежністю *бджілкам*. Вона використана з метою розкриття негативно-оцінної авторської інтенції. Наприклад: *Луценко натякнув, що Янукович **трутень** із кучмівськими повноваженнями (заг.). «Україна може обрати президента-демократа, тільки не трутня, а нормального, дієвого, з планом порятунку країни...» – заявив экс-міністр внутрішніх справ* (Газета по-українськи, 22.10.2010). Пор. із поясненням, поданим у словнику: «1. Самець бджоли, який не виконує ніякої роботи. 2. *перен., розм.* Людина, що живе за чужий рахунок, чужою працею; нероба; паразит» [Великий 2005, с. 1482]. З одного боку, можемо говорити про збереження тенденції називати

трутнями лінивих людей, проте вживання вказаної лексеми для маркування глави держави вказує на її вихід поза межі стандарту. Адже людина, яка перебуває на цій посаді, повинна бути працьовитою й самовідданою;

– *саранча* – ужита в переносному значенні лексема, що викликає асоціації з комахою, яка нищить усю рослинність на своєму шляху. У «Газеті по-українськи» саранчею названо російських окупантів, котрі подібно до шкідників руйнують житлові будинки, знущаються з мирного населення, вбивають українців: *«Це душогуби. Саранча, яка винищує все живе»*, – емоційно прокоментувала Матвієнко (Газета по-українськи, 12.04.2022);

– *колоради* – представлена в множині й утворена на основі кольорової ознаки від назви городнього шкідника – колорадського жука метафора, що позначає людей, які носять георгіївську стрічку. Пізніше цей атрибут став другорядним, колорадами почали називати всіх проросійсько налаштованих людей, прихильників окупаційної влади. Наприклад: *Відбувся напад колорадів на оселю керівника Костянтинівської «Свободи» Артема Попік* (Газета по-українськи, 01.05.2014); *1000 днів АТО у словах: колоради, ватники та інші їхтамнети* (заг.) (Газета по-українськи, 07.01.2017). Акцентуючи на динаміці вживання цієї вторинної номінації, зазначимо, що порівняно з 2014 роком нині вона менш уживана;

2) назва великої кількості звірів, птахів → номінація людей, об'єднаних, сферою діяльності, переконаннями, світоглядом та ін. Спільність усіх засвідчених у цій групі метафор полягає в їхньому призначенні зазвичай увиразнювати негативні характеристики людей, що викликає іронію, обурення в інших. Значно рідше деякі з цих мовних одиниць мають позитивні відтінки. Серед таких номінацій:

– *згряя*: *У РФ вони (люди. – Прим. авт.) просто всіх ненавидять і чужих, і оточуючих. Це можна назвати «антисупільством». Згряя об'єднується за рахунок ненависті* (Газета по-українськи, 05.05.2022) – наголошено на відсутності гуманізму в росіян, їхній агресивності, тотальній ворожості до інших, що дає підстави уподібнити цих людей зграї тварин.

Позитивнооцінною є метафора *згряя* в конструкції: *Під вікнами нашої квартири зібралася згряя дітвори* (Газета по-українськи, 20.05.2021). Пор.: *«Згряя підлітків із невідомих причин відлупцювала місцевого двірника. Зараз цю подію розслідують поліцейські», – ідеться в дописі* (Газета по-українськи, 19.04.2021). У поданому реченні також ідеться про осіб молодого віку, проте вжита тут вторинна номінація *згряя* реалізує негативний відтінок;

– *рій*, наприклад: *Переймається, що вона щосуботи ходить на вечори в клуб. Її постійно оточує рій офіцерів. Навіть одружені фліртують з голландкою* (Газета по-українськи, 19.04.2021) – виділена лексема слугує засобом вираження легкої іронії, несхвальності поведінкою інших. Крім того, за деяких контекстуальних умов метафора *рій* створює образ сміливих українських воїнів, що згуртовано боронять рідну країну, наче рій бджіл, атакують, дають відсіч ворогові: *У результаті провокаційних дій російсько-терористичних військ на передньому краї катався КамАЗ із встановленою ЗУ-23, а коли він трохи розворушив рій воїнів ОС, у його сторону вилетіло одне жало. Гарний феєрверк вийшов на позиціях окупантів* (Газета по-українськи, 13.09.2018);

– *стадо* – лексема, що має такі значення: «1. Група тварин (перев. одного виду, віку і т. ін., об'єднаних з певною господарською метою (для утримання, нагулу, відгодівлі тощо). 2. Загальне поголів'я сільськогосподарських тварин того самого виду. 3. *перен., зневажл.* Велика неорганізована несвідома група людей» [Великий 2005, с. 1382]. У «Газеті по-українськи» ця вторинна номінація вжита на позначення російських військових. Гострий сарказм і зневагу до цих людей посилює ще й прикметник *орківські* в реченні *Цим можна скористатися і завдати рішучих ударів там, звідки надходять орківські стада* (Газета по-українськи, 24.05.2022);

– *табун*, наприклад: *Коли чоловік о третій годині ночі кричить «летить!», ми всім табуном біжимо у ванну* (Газета по-українськи, 15.04.2022). Виділена переносно вжита лексема слугує засобом експресивно-образного зображення жахів війни. З іронічним відтінком

функціює метафора *табун*, що позначає нав'язливих, надокучливих медійників: *Коли до нього у Дніпропетровську, спотикаючись, біжить табун журналістів із запопадливими запитаннями, він усе розуміє і хамить у відповідь* (Газета по-українськи, 24.03.2016). У виданні «Газета по-українськи» аналізована вторинна номінація за функційним потенціалом тяжіє до другого значення, зафіксованого у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови»: «1. Гурт копитних тварин (коней, оленів, верблюдів і т. ін. // Скупчення риб, морських тварин. 2. *перен., розм.* Про велику, звичайно неорганізовану групу людей» [Великий 2005, с. 1426];

3) частини тіла тварини → частина тіла людини:

– *ікла*; своєрідний вторинний вияв зазначеної лексеми представлено в реченні: *Проти 2014-го зараз ступінь загартованості духу інший. У мене з'явилися не зуби – ікла. Броня, певна і впевнена позиція. Жага до волі та справедливості* (Газета по-українськи, 10.06.2021). Ідеться про те, що події, які відбуваються в державі, зробили людину морально стійкою й витривалою, здатною дати відсіч ворогові. Виділена номінації додає висловленню експресії. Лексема *ікла* також робить акцент на агресивності та войовничості російських загарбників: *Національна солідарність – це не лишень анахронізм якихось тоталітарних, дрімучих суспільств, це – уявімо собі! – навіть корисна штука. А тим більше, коли йде війна, коли довкруг клацають ікла зовсім не примарних «воріженьків», які заперечують навіть саме ваше існування* (Газета по-українськи, 08.06.2018);

4) номінація житла тварин → назва оселі, місця перебування чи діяльності людини. З огляду на оцінні характеристики метафори цього різновиду формують дві групи. До сфери першої зараховуємо тільки із супровідним негативним відтінком лексеми *кубло*, *лігво*, що функціують на позначення ворожих угруповань, скупчень пияків, людей, які мають проблеми із законом. Другу групу формують слова *гніздо*, *гніздечко*, що часто символізують домашній затишок, проте трапляються й на позначення людей,

пов'язаних діями, які виходять поза межі моральності, чесності, принциповості.

Наприклад:

– *кубло* – лексема, яку в словнику розтлумачено як: «1. Заглиблення в землі, часто під коренями дерев, де живуть і розмножуються звірі, плазуни; лігво. 2. *перен., розм.* Людське житло, оселя; дім. 3. Звірята одного приплоду; виводок. 4. Місце зосередження, притулок антигромадських або аморальних злочинних елементів. // *зневажл.* Група людей, що проводить антигромадську або злочинну діяльність; зграя» [Великий 2005, с. 594]. У «Газеті по-українськи» функційний діапазон аналізованої метафори обмежений поданим у лексикографічній праці четвертим значенням: *У хостелі навпроти накрыли кубло диверсантів...* (Газета по-українськи, 10.03.2022); *...неподалік розташоване кубло бандитів під керівництвом скупниці крадених речей Віри Чеберяк, матері Євгена* (Газета по-українськи, 11.03.2021);

– *лігво*: «*Був КамАЗ – нема КамАЗа*» – ЗСУ знищили «лігво» росіян (заг.). *Збройні сили України знищили «лігво» російських окупантів біля Гуляйполя на Запоріжжі* (Газета по-українськи, 28.05.2022); *Часом натикався на циганський табір чи лігво безхатків* (Газета по-українськи, 22.04.2021). У реченні *Після понад п'ятигодинних переговорів із Путіним у Москві мало хто сумнівався, що Макрон увійшов у лігво ведмедя гризлі, де його покалічили* (Газета по-українськи, 09.02.2022) аналізовану метафору використано на позначення очільника Кремля. Засобом посилення негативного емоційно-експресивного забарвлення слугує й вторинна номінація *ведмідь гризлі*;

– *гніздо* – метафора, що в «Газеті по-українськи» переважно функціює із залежною атрибутивною одиницею *родинне*, наприклад: *Костянтину Малєєву вдалося приватизувати будинок, який відібрала радянська влада. Збирає кошти на реконструкцію. Продавати родинне гніздо не збирається* (Газета по-українськи, 12.12.2021);

– *гніздечко* – вторинна номінація, за значенням наближена до проаналізованої попереду лексеми *гніздо*. Водночас вона концентрує ще

більший відтінок інтимності та одночасно викликає в читача позитивне ставлення до об'єкта повідомлення: *Донька Девіда і Вікторії Бекхем імовірно народиться в липні цього року, зоряна пара буде в цей час у своєму затишному гніздечку в Лос-Анджелесі* (Газета по-українськи, 12.03.2011). Негативно-оцінного значення й іронічного звучання набуває аналізована вторинна номінація в реченнях *Олігархічна влада – це децю покращені Янукович і Кучма. Але вони всі з одного олігархічного та антидемократичного гніздечка* (Газета по-українськи, 16.07.2018); *Злочинне гніздечко громадяни Грузії влаштували в одному з гаражних кооперативів* (Газета по-українськи, 15.07.2017);

5) притаманна тваринам дія → дія, виконувана людиною:

– *брикатися* – метафора зі значенням ‘пручатися, чинити опір’: *Міліціонери схопили Сергія Терещенка. – Він крутився, брикався. Кричав: я за все заплачу, дам доларами* (Газета по-українськи, 23.01.2015).

У досліджуваному медійному джерелі її функціонування кількісно обмежене;

– *гарцювати* – переносно вжита лексема, яка в «Газеті по-українськи» позначає бігання, стрибання та водночас моделює контекст, що викликає в читача осуд, презирство до вандалів, які руйнують, псують майно: *Тоді усі п'ятеро заходилися гарцювати кладовищем і бити, троцити, ламати* (Газета по-українськи, 29.01.2005). Принагідно уточнимо, що в деяких досліджуваних медійних текстах аналізоване дієслово використане на позначення швидкого пересування дітей і з позитивнооцінним відтінком;

– *пасти (пастися)* зі значенням ‘вистежувати’: *Так у моїй школі з'явилася Валентина Чорновіл. Кадебісти пасли її на всіх уроках* (Газета по-українськи, 15.04.2009); *Ми розвивали співпрацю з українськими компаніями, що займаються воднем. Протягом останніх років росіяни тут активно паслися – без кінця їздили делегації, шпигуни, які намагалися заволодіти водневими технологіями* (Газета по-українськи, 05.05.2022). В опрацьованих текстах метафору *пастися* зрідка вжито як семантичний еквівалент дієслова *оглядати* та словосполучення *уважно обдивлятися когось або щось*. Такий вияв цієї

мовної одиниці засвідчує стирання меж між публіцистичним і розмовним стилями: *Французьки не соромляться розглядати людей, які їх зацікавили. Мене одна **насла** очима зверху і повільно донизу* (Газета по-українськи, 28.12.2019);

б) звукові дії тварин → висловлення думок людьми переважно зі злістю, неприязню, інколи вдавано люб'язно. Такий семантичний діапазон притаманний дієсловам:

– *гаркнути*, наприклад: *«Дзвоню до диспетчера, коли ж він уже прийде. То на мене ще й гаркнули»*, – розказує черкаська 71-річна Людмила Олександрівна (Газета по-українськи, 14.11.2011). Окрім ‘кричати (крикнути) на когось, виявляючи неприязнь, злість та ін.’, аналізована метафора може мати й інше значення – ‘голосно вигукнути щось’. У такому разі часто відбувається нейтралізація негативного відтінку: *Коли о 4.00 прибули галичани зі щитами, з палицями, в бронезилетах і свіжими голосами гаркнули: «Слава Україні!», стало легше* (Газета по-українськи, 25.02.2014); *Але нещодавно встановили форму привітання «Слава Україні!». Ну, і відповідь «Героям слава!», яку цілком правильно і красиво гаркнула у відповідь Ангелі Меркель почесна варта* (Газета по-українськи, 06.11.2018);

– *сичати* зі значенням ‘негативно висловлюватися про когось, обмовляти, переважно безпідставно засуджувати когось’: *Одна річ, коли ти виходиш з дому, і бабусі на лавочках сичать тобі вслід «проститутка!», а зовсім інша, коли ти виходиш в затишні вулички з кав'яреньками і запахом круасанів* (Газета по-українськи, 30.11.2019);

– *фиркнути*, наприклад: *Питаємо, де Віра буде жити, згадує 33-річна Руслана Бабуніч. Вона фиркнула: «То її проблеми» і закрилася* (Газета по-українськи, 30.06.2010); *Але хлопці бачать, що я всіма силами віддаюся справі, тому жоден не фиркнув. Усі ставляться з розумінням* (16.09.2022). Лексема *фиркнути* реалізує супровідний відтінок незадоволення;

– *щебетати*, що за оцінними характеристиками, емоційним забарвленням й указівкою на люб'язність, ласкавість у спілкуванні перебуває в антонімічних

відношеннях до більшості проаналізованих метафор цієї підгрупи: *Вона* (Інна Огнева. – Прим. авт.) *була світлою дівчиною, щирою, позитивною. По телефону **щобетала**, як пташечка. Планували видати дитячу збірку віршів з її ілюстраціями* (Газета по-українськи, 19.03.2020). Водночас ця вторинна номінація може виявляти вдавану, награну ввічливість задля досягнення своєї мети й маніпулювання співрозмовником: *...державний адвокат заявила, що вона не розуміє української і **щобетала** перед суддею про необхідність закритого засідання з обрання запобіжного заходу, бо у покидька ранима душа* (Газета по-українськи, 07.12.2019).

У «Газеті по-українськи» трапляється невелика кількість вторинних номінацій, що виникли внаслідок переосмислення лексем на позначення рослинного світу. До *фітоморфних* належать метафори, утворені за моделями:

1) родова, видова назва рослини → назва людини:

– *нарцис*, що функціює на позначення зарозумілого чоловіка, який, намагаючись самоствердитися, часто поводить себе егоїстично: *Будь-який холостяк в душі трохи **нарцис*** (Газета по-українськи, 25.08.2021); *Екскохана нового «холостяка» назвала його **нарцисом** з комплексами* (заг.) (Газета по-українськи, 05.01.2021);

2) назва частини рослини, її плід, суцвіття → назва людини:

– *пеньок* – лексема, за допомогою якою мовець намагається образити свого опонента, указуючи на його немолодий вік і непривабливу зовнішність, наприклад: *«Ти на себе подивись, **пеньок старий**, тебе попхай, ти впадеш»* (Газета по-українськи, 18.09.2018);

– *шишка*, наприклад: *«**Шахерезаду**» не чіпали, бо всі казали, що власник надто велика **шишка**, говорить журналіст Паоло Ренні* (Газета по-українськи, 12.05.2022). Функціонування зазначеної вторинної номінації не порушує закріпленого за нею значення ‘поважана, впливова людина’;

3) назва процесу розвитку, переходу в інший стан рослини → назва процесуальної ознаки людини чи її стану:

– *зів'янути*, що підкреслює старіння людини: *Є такі жінки, що до кінця життя красиві. Бабця краси не дотримала, зів'яла* (Газета по-українськи, 09.12.2010);

– *розцвітати* – метафора зі значенням ‘гарнішати, мати кращий вигляд, ніж раніше’, наприклад: *Кар'єра Меріл Стріп почалася після 40 років. Тіни Тернер – після 40 років. Коли вони стали старшими, вони розцвіли...* (Газета по-українськи, 19.11.2019);

– *сохнути*, що функціює в тематиці людських стосунків, зокрема нерозділеного кохання: *П'ять років у інституті сохнув за однокурсницею Аллою* (Газета по-українськи, 27.04.2016).

Артефактна метафора побудована на кореляції назв об'єктів довкілля й зовнішності чи внутрішніх характеристик людей. Серед мовних одиниць цього різновиду вторинні номінації, що виникли внаслідок переосмислення:

1) назв створених людиною предметів, які в нових контекстуальних умовах акцентують на її переконаннях, поведінці, внутрішніх особливостях, зовнішності:

– *ватник* – утворена від назви відносно дешевого одягу метафора на позначення особи, що має стереотипне уявлення про перевагу радянських часів, не усвідомлює потреби в незалежності України, байдужа до національних цінностей, прихильно ставиться до російських загарбників чи інших зрадників, схвалює їхні дії або навіть перейшла на бік ворогів. Це слово стали активно вживати з часів окупації Криму та частини Донецької й Луганської областей: *Щоб пройти шлях від латентного ватника чи представника електорального болота, потрібні час, бажання й допомога тих, хто усвідомив свою ідентичність* (Газета по-українськи, 07.10.2021); *Кива – сепаратист і ватник, який неодноразово замовляв людей, стрілянину в ресторан «Лео» з гранатомета і стрілянину...* (Газета по-українськи, 27.09.2021). Для називання сукупності людей із такими характеристиками використовують зазначений іменник у множині чи лексему *вата*: *Пам'ятник Жукову в Харкові прихильники Росії та «ватники» перетворили на один з основних символів*

(Газета по-українськи, 11.05.2021); ...*проведення неоголошеної мобілізації вплинули на те, що кримська вата почала поводитись набагато тихіше* (Газета по-українськи, 12.05.2022). В ідентичній змістовій площині перебуває й субстантивований прикметник *ватний* (у множині *ватні*): *Переосмислення відбулося у багатьох «ватних». Думали, що прийдуть «вежливые люди». А їх засипають «Градами» без розбору* (Газета по-українськи, 01.07.2022);

– *валянок* – вторинна номінація, що за семантикою та негативнооцінним відтінком близька до лексеми *ватник*: *У нас інфантильне суспільство. Не можна бути валянками до кінця життя. Війна багатьом відкрила очі, але не всім. Як у 40-річному віці жити з мізками дитини?* (Газета по-українськи, 18.04.2019);

2) назви створеного людиною предмета, яку використовують на позначення частини людського тіла:

– *баняк* – артефактна метафора, що в «Газеті по-українськи» ужита з указівкою на людей-консерваторів, які живуть за старими принципами й відстали від нових прогресивних здобутків: *Четверта, пострадянська хвиля гостро недолюблює другу і третю, прозиваючи їхніх представників «баняками». Саме так друга і третя хвилі прозивали свого часу першу, від якої взагалі майже нічого, крім химерних, а часом і дурнувятих прізвищ, не лишилося. Не сумніваюся, що як тільки з'явиться п'ята хвиля, «баняками» одразу стануть представники четвертої* (Газета по-українськи, 05.05.2011). Зазначений контекст засвідчує, що аналізована вторинна номінація розширила свої значеннєві межі. Адже традиційно слово *баняк* функціює в порівняннях на позначення голови: *Таблетки від симптомів застуди не допомагають. Знесилена, голова як баняк* (Газета по-українськи, 10.12.2012);

– *макітра* – метафора на позначення голови людини. Призначення цієї мовної одиниці полягає в орозмовленні й вульгаризації тексту. Наприклад: *Моя місія матюкатися і вкручувати людям шурупи міцної української ідентичності в макітри* (Газета по-українськи, 27.05.2021); *Той малий підняв із землі чималу каменюку й поцілив мені прямо в макітру* (Газета по-українськи, 20.05.2021).

Водночас подані два речення засвідчують дещо різний емоційно-експресивний відтінок. У першій конструкції зацентровано на людях, для яких чужими є поняття патріотизму, національного духу, відданої любові до свого народу, Батьківщини та ін.

У «Газеті по-українськи» незначну частину формують *міфоморфні метафори*, основу яких становить переосмислення поведінки, рис характеру міфічних героїв та перенесення їх на людину. До таких вторинних номінацій зараховуємо лексеми:

– *вампір (упир)*, що останнім часом активно використовують на позначення глави Російської Федерації, підкреслюючи його жорстокість, маніакальну схибленість, байдужість до страждань інших. Ще більшої експресії досягнуто завдяки вживанню поряд із цими словами вторинних номінацій з негативнооцінним значенням. Наприклад: *«Путін – це копія Гітлера, скотина, виродок та вампір у одному флаконі» – Вернидуб приєднався до артбригади ЗСУ (заг.) (Газета по-українськи, 01.03.2022)*. Лексема *упир*, що має відтінок зневаги, презирства, бридливості, подекуди називає загалом громадян Росії через їхнє схвальне ставлення до війни: *«Якусь невелику частку дочок цих упирів я ще заміж повидавав, тому що вони любили мої пісні і дуже хотіли під них вінчатися», – сказав музикант (Газета по-українськи, 03.06.2022)*; *З «Динамо» йде білоруський форвард, котрий назвав росіян «упирями» (заг.) (Газета по-українськи, 26.02.2022)*;

– *диявол* – негативнооцінна номінація на позначення очільника Кремля: *«Путін – диявол, а Росія – злочинець», – Ада Роговцева (заг.)*. *«І ще погрожує світу ядерною зброєю! Це не людина! Люди так не можуть ні думати, ні відчувати, ні діяти. Це диявол», – заявила Роговцева (Газета по-українськи, 21.03.2022)*;

– *відьма* – ужите в переносному значенні слово, яке надає текстові негативного звучання: *Ще тоді постійно бачила у Севастополі такі довгі черги за російськими паспортами, як колись у мавзолей Леніна. Якась відьма сидить з дівчат молодих, вони їй платять гроші, і вона всім випикує ті*

російські паспорти (Газета по-українськи, 23.06.2017). У поданому реченні відьмою названо запроданку, говорячи про яку авторка висловлює обурення. Проте аналізована метафора здатна реалізувати й позитивний зміст: *«Сніжана моя дружина, вона мій ангел, моя відьма»*, – сказав *Сергій Бабкін* (Газета по-українськи, 18.09.2017);

– *вовкулака*, наприклад: *...Борис Акунін прокоментував вбивство російського політика Бориса Немцова. <...> «Один з найбільш живих людей, кого мені доводилося бачити. І найбезстрашніших. Добра пам'ять. А ви будьте прокляті, вовкулаки»*, – зазначив *Акунін* (Газета по-українськи, 02.03.2015) – виділена лексема уособлює жорстокість російських провладних структур;

– *гоблін*, наприклад: *«Знесення рекламних бордів, знесення покажчиків на парк левів “Тайган”, крадіжка тигреняти Алтая, відібраний “гоблінами” генератор у “Тайгану” – все це і багато іншого дозволяє мені з упевненістю стверджувати, що ця країна безнадійно хвора, її жителі ще дуже довго не житимуть щасливо»*, – підсумував *Зубков* (Газета по-українськи, 10.08.2018). Як відомо, самопроголошений голова окупованого Криму в кримінальних колах має прізвисько *Гоблін*, з огляду на це його оточення й усіх прихильників анексії української території названо *гоблінами*. Аналізована номінація уособлює людей, які поводяться зухвало, диктують іншим свої правила, завдають збитків тощо. Лексема *гоблін* засвідчена також у тематиці поведінки політиків, підкреслюючи вчинення дій, що суперечать статусу парламентаря: *По-перше, у нас в парламенті уже були такі, що тільки фізично могли доводити свою правоту – голови розбивали, стільцями кидалися. Питання в тому, де зараз ці гобліни* (Газета по-українськи, 12.02.2015);

– *ірод* – метафора, засвідчена в тематиці неправомірних дій влади, правоохоронних структур та ін. Її вживання має на меті вплинути на читача, викликати в нього осуд, обурення, злість: *У мера Чернігова Владислава Атрошенка проблеми – комунальні підприємства обшуковують правоохоронними органами. Як він учора написав, 55 обшуків провели іроди в його комунальників* (Газета по-українськи, 24.12.2021). Значної експресії надає слово *ірод* на

позначення зрадника: *Серед них був і наш сусід, який за співпрацю з українським підпіллям кілька років сидів у в'язниці. «Ірод» видав родину, в хаті якої народжувала його дружина* (Газета, по-українськи, 24.03.2020). У «Газеті по-українськи» розглядана вторинна номінація доповнює синонімічний ряд лексем *вампір, диявол* та ін. на позначення очільника Кремля: *Порошенко у різдвяному відео назвав Путіна «клятим Іродом»* (заг.). *«Добро обов'язково подолає зло. І скільки клятий східний цар Ірод не біснувався, нічого в нього не вийшло. Ми обов'язково переможемо, як заповідав нам апостол Павло», – наголосив Порошенко* (Газета, по-українськи, 06.01.2016);

– *орк (орки)* – слово заактивізоване від початку повномасштабного вторгнення. Орками стали називати варварську російську армію через їхню нав'язливу ідею знищити максимальну кількість українців, масові знущання з нашого народу на окупованих територіях, руйнування житлових будинків та ін. Зазначена лексема акцентує увагу не тільки на низьких морально-етичних якостях загарбників, а й слугує яскравим саркастичним засобом, що надає текстові додаткової експресії: *Усі вибухи, які були чути, це результат підриву орками свого затонулого корабля «Саратов»* (Газета по-українськи, 01.07.2022); *Острів порожній. Орки підірвали залишки техніки і на «Рапторах» поїхали на захід* (Газета по-українськи, 30.06.2022);

– *монстр, потвора* – міфоморфні метафори, засвідчені в контексті російсько-української війни й за функційним потенціалом наближені до проаналізованих номінацій *вампір (упир), диявол, ірод* та ін., пор.: *Російські солдати стали ганьбою для військової професії. Вони справжні монстри без совісті, моралі і честі* (Газета по-українськи, 25.06.2022); *«Розплющивши очі й побачивши пропущені виклики, ми одразу все зрозуміли. Монстри таки пішли війною. Монстри прийшли нас убивати», – йдеться в дописі* (Газета по-українськи, 03.06.2022); *Потвори, які вчиняють злочини проти мирних людей, працівників ЗАЕС, повинні бути притягнуті до відповідальності* (Газета по-українськи, 23.05.2022); *«Російські потвори здійснили бойовий постріл у будинок на Таврійському мікрорайоні», – додав Лагута* (Газета по-українськи,

01.03.2022) і *Путін – монстр*. Він приєднається не до великих, а до вбивць в історії Росії (Газета по-українськи, 14.03.2022); *Потвора* Путін любить символи (Газета по-українськи, 26.03.2022). Окрім того, лексема *потвора* маркує запродавців, зокрема колишнього нардепа Киву: «Знайшли незаконне майно зрадника Киви. Ця *потвора* за російські рублі накупила собі маєтків і квартир...», – сказав Лінько (Газета по-українськи, 11.03.2022);

– *ельф*. У реченні «Україна – не місток, не подушка між Заходом і РФ, не буфер між Європою та Азією, не сфера впливу, не «сіра» зона, не транзитна територія. Не прикордоння між орками та *ельфами*. Україна – це майбутній рівний партнер для щонайменше 27 країн ЄС», – наголосив Зеленський (Газета по-українськи, 24.06.2022) лексема *ельф*, функціуючи поряд зі словом *орки* та маркуючи представників світлої частини, добра, створює контраст, сприяє зростанню експресії.

У «Газеті по-українськи» представлена низка *казкоморфних метафор*. Таку роль виконують лексеми чи їхні сполуки:

– *гидке каченя* – номінація на позначення зовнішньо непривабливих осіб жіночої й чоловічої статі, яких часто цькують. Проте пізніше ці люди стають справжніми красенями (красунями), вишукано вдягаються, досягають успіхів у житті. Саме такий контраст представлено й у текстах, що містять ужиту з переносним значенням сполуку *гидке каченя*, яка за кількісними показниками у виданні «Газета по-українськи» належить до найчастіше вживаних казкоморфних метафор: *Батько Моніки Белуччі розповів в одному з інтерв'ю, що у дитинстві його донька була гидким каченям. Однак вже у 12 років зрозуміла, як користуватись своєю зовнішністю* (Газета по-українськи, 30.09.2018); *У дитинстві Бріжит називали гидким каченям. Дівчинка носила спеціальні окуляри, металеві скоби для виправлення прикусу, страждала на косоокість* (Газета по-українськи, 28.09.2021); *Як принцеса Беатріс перетворилась з «гидкого каченяти» на стильну* (заг.). *Принцеса Йоркська Беатріс, 31 рік, за останні кілька місяців суттєво поліпила свій гардероб. До цього її називали «гидким каченям» у королівській родині, адже часто*

обирає недоречне вбрання на офіційні заходи (Газета по-українськи, 21.10.2019); *«Гидке каченя» це про мене. У школі в мене забирали гроші, били до крові, зламали ніс. Бо я вирізнявся: носив довге волосся, хуліганив, мав рок-групу. Ще й добре вчився, їздив на олімпіади* (Газета по-українськи, 28.01.2020);

– *кривенька качечка* – образ, який спонукає задуматися про важливість життєвих цінностей, сповідувати принципи справедливості, пам'ятати, що хитрість і нетактовність – негативні риси: *В Америці прийнято другий строк президента вважати останнім, бо він як кривенька качечка. Для нього прийшов час поговорити з історією, прийняти непопулярні рішення, через які тебе через сто років згадуватимуть* (Газета по-українськи, 09.10.2018);

– *золота рибка*, наприклад: *Меркель «ферштейн» Путіна, і, мов золота рибка, служить у нього на посилках* (Газета по-українськи, 07.09.2021). Метафора *золота рибка* – образ виконавиці бажань. Надаючи таких характеристик А. Меркель, автор дещо принижує її, показує як таку, що ладна догоджати, аби не розізлити російського керманіча;

– *колобок*, наприклад: *Йому вже малювали багато червоних ліній і Омаба, і Трамп. Путін зараз як той колобок у казці* (Газета по-українськи, 16.04.2021) – автор з іронією наголошує на тому, що через нерішучість США та європейських держав Путін, подібно до колобка, зміг уникнути покарань, на які заслуговує. Окрім цього, натрапляємо й на більш звичне для переносно вжитої лексеми значення ‘огрядна, товста жінка’: – *Я змалку була схильна до повноти. Удалася в бабцю, татову маму. Ходила, як колобок* (Газета по-українськи, 25.01.2012);

– *лебідь, рак і щука* – відомі з байки Л. Глібова дійові особи, що в «Газеті по-українськи» слугують негативнооцінним засобом вираження невмілої й незлагодженої роботи українських політиків: *«Лебідь, щука і рак тягнуть віз» – Муждабаєв про оточення Зеленського (заг.). А оточення не заспокоїться – робить компліменти Комуністичній партії Китаю. Це свідчать, що порядку у владі немає – лебідь, щука і рак тягнуть віз. На відміну від байки, всі*

можуть розмовляти. І кожен каже своє, чим дуже шкодить» (Газета по-українськи, 23.07.2021); *Усі гілки влади були, як лебідь, рак і щука. Від чого наша країна, у кращому випадку, стояла на місці* (Газета по-українськи, 02.09.2019).

Зазначимо, що відповідно до чинних правописних норм назви казкових персонажів треба писати з великої літери, проте в джерельній базі всі казкоморфні метафори написані з малої букви. Таке оформлення вважаємо правильним, оскільки ці номінації слугують засобами маркування переосмислених понять, тому можемо говорити ще й про перехід власних назв до сфери загальних.

Отже, у «Газеті по-українськи» представлені природоморфні, міфоморфні, артефактні й казкоморфні метафори, функційне призначення яких полягає в тому, щоб «оживити» текст, додати йому емоційно-експресивного забарвлення, позитивної чи (частіше) негативної оцінки. Значну частину становлять переносно вжиті номінації з усталеними значеннями, хоч трапляються й ті, що виникли під впливом зовнішніх чинників. Зокрема, передумовою актуалізації деяких метафор та з'яви в них нових семантичних відтінків стала повномасштабна російсько-українська війна.

3.2.2. Специфіка лексичних метафор у газеті «День»

Тексти газети «День» слугують яскравий прикладом функціонування метафор, утворення яких ґрунтується на переосмисленні базових значень слів. Засвідчені номінації та сполуки їх з іншими мовними одиницями, що репрезентують метафоричне перенесення, з огляду на низку параметричних характеристик об'єднуємо в такі групи: природоморфну, якій підпорядковані зооморфні, фітоморфні та ландшафтні метафори, артефактну, міфоморфну й казкоморфну.

Специфіку *природоморфної метафори* відбиває перенесення явищ природи на людину. У її межах виокремлюємо *зооморфну*, *фітоморфну* та *ландшафтну* метафори.

Зорієнтованість на функційні параметри дає змогу виділити кілька підгруп зооморфних метафор, засвідчених у текстах газети «День». В основі їхнього утворення лежать такі семантичні модифікації:

1) назва тварини → схожа за характером, інтелектуальним розвитком, поведінкою чи зовнішністю людина. До цього різновиду належать:

а) зоометафори – назви тварин. Такі мовні одиниці дають додаткову характеристику людині, зокрема щодо її зовнішніх ознак, віку, особливостей поведінки, статусу та ін. Серед них у газеті «День» засвідчені лексеми:

– *бик*, наприклад: *Франсиско Гойя – брутальний, жорсткий, такий собі «бик»...* (День, 14.05.2015). У поданому реченні семантику й неагтивнооцінний відтінок зоометафори *бик* увиразнюють ужиті попереду прикметники *брутальний, жорсткий*. У газеті «День» натрапляємо на використання метафори *бик*, що одночасно акцентує увагу читача на зовнішніх і внутрішніх рисах людини: *Насправді, все що в нас є – наші цінності. Принципова, щира та відверта молодь. От чого боїться будь-який режим, будь-яка олігархічна група, будь-який накачаний силою, грошима і ресурсами бик* (День, 12.12.2018). Виділене слово підкреслює негативне ставлення до тих, хто поводить себе грубо, зневажливо, зверхньо до інших, переважно нижчих за статусом чи фінансовою спроможністю. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» подано таке тлумачення номінації *бик*: «1. Велика свійська рогата тварина, самець корів. // Самець деяких порід диких рогатих тварин. 2. Назва робочої сили; віл. 3. *мн.* <...> Назва підродина великих жуйних ссавців, до якої належать тур, бізон, зубр, буфало та ін.» [Великий 2005, с. 77]. Порівняння поданого в лексикографічній праці тлумачення зі змістовим діапазоном використаного в газетному тексті слова *бик* дає змогу констатувати, що відбулося розширення метафорично вжитої номінації. Крім того, можемо говорити про міжстильові зміщення, які полягають у переході мовної одиниці з розмовного стилю до публіцистичного. Ще виразніше ці характеристики представлені в метафорі *бицюган*: *І таки він туди прийде, але вже не буде*

телятком, тюхтієм, що ховає грошики, а буде бицюганом, який звик класти конкурентів «мордою об асфальт» (День, 27.10.2021);

– *вовчиця*, наприклад: *А це була доба «хижкої вовчиці» Катерини II, час, коли сотні й сотні тисяч вільних українських селян волею «просвещенной» імператриці та із залученням жорсткого державного механізму було перетворено на рабів, кріпаків (День, 26.02.2005).* Прикметник *хижа* доповнює образ владної, жорстокої імператриці, відомої русифікацією українців та руйнацією їхньої державності. Зниженню стилістики тексту сприяє подане російською мовою та оформлене за допомогою лапок слово «*просвещенной*», що набуває протилежного значеннєвого відтінку;

– *зубр* – зоометафора, яка увиразнює досвідченість людини, її глибоку обізнаність у чомусь, фаховість, лідерські здібності та ін., наприклад: *До «старої генерації», яку безуспішно намагаються оновити і «продати» масам деякі ЗМІ, належать, крім Петра Порошенка, і такі «зубри» української політики як Юлія Тимошенко, Юрій Бойко й інші (День, 29.09.2021);*

– *кінь*. Укладачі «Великого тлумачного словника сучасної української мови» подають три значення цієї лексеми: «1. Велика свійська однокопита тварина, яку використовують для перевезення людей і вантажів. 2. Шахова фігура з зображенням голови коня. 3. Оббита шкірою колода на чотирьох ніжках для гімнастичних вправ; кобила» [Великий 2005, с. 430]. Метафоризована лексема *кінь*, ужита в газеті «День» поряд зі словом *бик*, виходить поза межі поданих у словнику пояснень. Вона функціює на позначення сильної, працьовитої, витривалої жінки, наприклад: *І жінки працюють за принципом: «Я і кінь, я і бик, я і баба, і мужик» (День, 01.01.2000);*

– *лев* – переносно вжита номінація талановитої, відомої своїми здобутками людини. У реченні *Якщо, скажімо, Ілля Чавчавадзе – лев, то я маю бути бодай з цієї породи, хай навіть кішкою (День, 08.07.2007)* вона перебуває в антонімічних відношеннях із лексемою *кішка*;

– *левиця*, наприклад: *А цікавість до постаті світської левиці не вщухала й після її смерті* (День, 13.08.2018). Виділену метафору разом з атрибутивною одиницею *світська* використано на позначення відомої жінки, яка веде розкішний спосіб життя, регулярно бере участь у різних заходах, підтримує стосунки з впливовими й багатими людьми та ін.;

– *мавна*, що, часто функціуючи в межах відомого виразу *мавна з гранатою*, указує на людину, діями якої подивовані чи поведінка якої викликає острах, осуд. Наприклад: *Треба розповідати іноземцям про Україну. Це – окрема гілка освіти, необхідна нам сьогодні, щоб грамотно проектувати себе на світ. Бо для світу ми – наче мавна з гранатою* (День, 05.02.2016); *Брутальна агресія, мавна з гранатою, що хизується своєю силою і становить загрозу світовому порядку, – ось у що виродилася путінська влада* (День, 06.01.2016). У текстах газети «День» подекуди мавпами називають бойовиків, які поводять себе зухвало, що, звісно, викликає обурення в українців: *«Якщо кожна мавна ходитиме з автоматом, що за життя почнеться?» У результаті озброєні бойовики пішли* (День, 04.06.2014); *Уявіть собі – мавна з автоматом збиває слово російськими літерами «У-к-р-а-и-н-а» з кінотеатру, до якого ви ходили все життя* (День, 07.11.2014). Публікації з метафорою *мавна* вирізняються експресивністю, набувають іронічного звучання;

– *орангутанг*, наприклад: *Один з претендентів на медаль – молодий орангутанг-штангіст...* (День, 28.09.2005). Аналізовану лексему, що функціює як прикладка до слова *штангіст*, ужито на позначення сильного й кремезного чоловіка;

– *свиня*, наприклад: *Тобто єдиний пристойний чоловік – суддя Зорькін, та й той свиня* (День, 03.03.2018) – ідеться про непорядну людину. У такий спосіб автор підкреслює своє негативне ставлення до неї. Уживання цієї лексеми в множині вказує на людей, які нехтують правилами поведінки, а також сприяє вульгаризації й орозмовленню тексту: *Досить поширеними є заяви на кшталт: панки – свині, вони не миються і від них смердить, панки агресивні! Вони крушать і ламають усе довкола...* (День, 18.02.2010);

– тигриця, наприклад: *Очевидним є те, що ліві та еліта засобів інформації США не можуть до кінця зрозуміти популярності двох республіканських «тигриць», які зараз фігурують у всіх новинах: перша – колишній губернатор Аляски, член Республіканської партії Сара Пейлін; а тепер ще, в міру зміцнення свого статусу, як головний кандидат на посаду президента від Республіканської партії – Мішель Бахманн* (День, 09.08.2011). Аналізована вторинна номінація позначає жінку запальної вдачі, енергійну, наполегливу, сповнену рішучості;

б) зоометафори – назви птахів, що характеризують осіб, їхній соціальний статус, зокрема:

– *яструб*. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» зазначена номінація представлена тільки як назва птаха [Великий 2005, с. 1650], хоч у досліджуваних текстах вона дещо розширила свій значеннєвий діапазон, підкреслюючи агресивність людей, а також указуючи на їхню нав'язливість, бажання продемонструвати іншим свою владність, підкорити їх, наприклад: *«Трамп – американський яструб, а Путін являє собою російський варіант такої політичної поведінки»* (День, 15. 11. 2016); *Зрозуміло, чого хочуть яструби: репресій, тоталітарної простоти і/або війни* (День, 15. 05. 2016); *Напередодні доленосного для країни засідання Верховної Ради «День» зустрівся з народним депутатом, членом фракції Партії регіонів Сергієм Ключевим, братом того самого Андрія Ключєва – глави Адміністрації Президента, якого в опозиційних колах називають «яструбом» Партії регіонів* (День, 18. 02. 2014);

– *орел, горобець*; номінація *орел* трапляється як із позитивним, так і з негативним значенням. У першому випадку орлами називають мужніх, сміливих українських воїнів, що боронять нашу землю від ворога, наприклад: *Наші орли дивилися смерті в обличчя!* (День, 23.10.2014). За семантичним відтінком наближене слово *орел* на позначення талановитої людини, відданого своїй справі фахівця: *Якби я не читав Руставелі, Іллю Чавчавадзе, Бараташвілі, Акакія Церетелі, Галактіона Табідзе, я б не був таким*

самокритичним. **Орлом** я ніколи не буду, але намагаюся бути принаймні подібним до нього (День, 08.07.2007). Цікавим видається контекст, у якому ця метафорично вжита мовна одиниця перебуває в антонімічних відношеннях з орнітонімом *горобець*. Уживаючи його, мовець хоче підкреслити більшу значущість інших і применшує власний творчий потенціал: *Мене колись запитували: невже ти не заздриш Звіаду Гамсахурдія чи Мерабу Коставі? Кажу – ні, бо вони – орли, а я – горобець. Це ж не означає, що орел скасовує горобця, адже так?* (День, 08.07.2007). Крім того, орнітонім *орли* уособлює кремезних людей, причетних до кримінального світу, які, порушуючи норми законодавства, затримують людей, жорстоко з ними поведуться: *Саме так свого часу був кинутий до авто «орлами Кравченка» Олексій Подольський; його, щоправда, не заарештували, а вивезли до лісу й там жорстоко побили* (День, 27.11.2014); *На щастя, нікого з опонентів влади поки що не вивозять у ліс і не чинять над ними відверту розправу. Проте мішки на голову – як й «орли Кравченка» – надягають, і фізичну силу застосовують* (День, 27.11.2014);

– *індик*, наприклад: *Нас цей крикливий індик бісить, а їх, навпаки, притягує, як рибалка рибалку. І саме тому вони за нього проголосували* (День, 11.11.2016) – виділена метафора акцентує увагу читача на пихатості, необґрунтованій галасливості, нахабному способі спілкування колишнього президента США Дональда Трампа. Низький рівень інтелектуального розвитку, неможливість приймати раціональні рішення, поверховість мислення представників т. зв. російської еліти висунуто на перший план за допомогою вжитого в множині субстантива *індики*: *Коли слухаєш Михалкова, Дугіна, Бурляєва, Шевченка-Семенка, не втомлюєшся дивуватися з їхньої поверховості й дурості. Це не інтелектуали, а бундючні, пихаті індик, що підміняють релігію ідеологією, причому ідеологією свідомо хибною* (День, 15.05.2015);

в) зоометафори – назви риб, що становлять кількісно обмежену групу. У досліджуваних текстах вторинні номінації аналізованого різновиду представлені лексемами:

– *риба*. У газеті «День» ця метафорично вжита мовна одиниця часто функціює з атрибутивно підпорядкованими словами *велика, крупна, більша*, позначаючи задіяних у корупційних схемах високопосадовців, які не зважають на закони, нехтують своїми обов'язками, наприклад: *Такого стовпотворіння у VIP-залах київських аеропортів старожили не пам'ятають з лютого 2014-го. І, думаю, навряд чи в газети «День» знайдеться хоч один читач-ідеаліст, хто пов'яже цей ажіотаж з урочисто відкритим минулого вівторка Генеральним прокурором Юрієм Луценком «сезоном полювання на велику рибу». Велика риба сита й весела як ніколи, упевнена в собі (а чом би й ні, якщо про підготовлюваний арешт або обшук який-небудь Гнап у себе у «Фейсбуці» люб'язно попередить), і після закінчення сезону весняного нересту потягнулася до Європи у пошуках видовищ. Адже наша велика риба з депутатськими й мерськими значками не цурається людських слабкостей (День, 16.06.2016); ...в Україні відбулося затримання агента ФСБ в лавах СБУ. Про це у вівторок повідомила сама українська контррозвідка. Агентом виявився не хто-небудь, а дуже «крупна риба» (День, 12.09.2020); Але всі ці стоїки, які, зрештою, штамп у паспорті таки матимуть, як правило, – дрібні підприємці й мають хоч якусь зачіпку, щоб отримати довгострокову візу. (Більші «риби» тут взагалі не з'являються. Вони викладають турфірмам залежно від терміновості від 300 до 1500 гривень, і їм приносять документи прямо додому) (День, 11.10.2003). Виділені в реченнях сполуки реалізують завдання автора вплинути на свідомість читача, викликати в нього негативні емоції, обуреннями діями високопосадовців. Принагідно зацентруємо на вживанні лапок, що вказує на контекстуально-функційну «незвичність» аналізованої лексеми, а також на множинній формі іменника *риби*. Припускаємо, що в такий спосіб автор намагався наголосити на непоодинокості негативних явищ у суспільстві та причетності багатьох представників владних структур до корупційної діяльності та державної зради;*

– *рибка* в поєднанні з прикметником *дрібна*, наприклад: *На тлі назриваючого хаосу і наростаючого спустошення у Європі і за її межами я*

говорю собі і повинен сказати це вголос: Беналля – це **дрібна рибка** (День, 31.07.2018) – ідеться про Олександра Беналля, колишнього помічника з безпеки президента Франції Еммануеля Макрона, представленого як людину, що не відіграє важливої ролі в суспільстві, не впливову особу;

– *лосось*, наприклад: *Правда, політичну клоунаду всіх мастей не буду навіть згадувати, і без того зрозуміло – різнокаліберний «лосось» пішов на нерест* (День, 09.02.2018). У статті йдеться про впливових депутатів. Із нерестом лосося порівняно процес голосування народних депутатів за пенсійну реформу в реченні: *Народні обранці демонстрували несамовиту рішучість лосося, що рветься на нерест* (День, 05.08.2011). Іронічності контекстові надає й те, що потім пристрасті вщухли, ні Голова Верховної Ради, ні очільник держави не поспішали підписувати цей документ, оскільки він викликав дискусії та обурення в людей;

– *піранья*, наприклад: *Якщо звертати на нього (Олександра Беналля. – Прим. авт.) увагу, вигоду отримують лише піраньї* (День, 31.07.2018); *А піраньї від політики і піраньї від пера не можуть сказати йому: «Борис, ти не правий!»* (День, 03.11.2000). Виділена лексема маркує владних, почасти досвідчених людей чи осіб високого соціального статусу;

– *щука* – метафора, яку використано на позначення політиків Австрії з метою підкреслення їхньої впливовості: *Клаус Фаб'ян: У «ставку» австрійської двопартійності з'явилася третя щука* (заг.) (День, 01.03.2011);

г) зоометафори – назви плазунів. З огляду на кількість слововживань вони становлять один із найпериферійніших різновидів. У корпусі дослідницького матеріалу зазначений різновид вторинних найменувань представлений словами:

– *гадюка, гадина*, наприклад: *«Повилазили гадюки з-під колоди. Революція без гільйотини – це, звичайно, трохи не те», – народний депутат Сергій Висоцький* (День, 15.02.2016) – ідеться про Генеральну Прокуратуру України, де панує корупція й кругова порука, та працівників цього органу, які не покарали винних у справі Гонгадзе. Почасти слово *гадина*, уживаючись в однині, репрезентує множинну форму іменника *окупанти*: *«Хто дає*

гарантію, що окупанти й сюди не доберуться? – запитує пані Катерина. – Не дай Бог, мого сина чи онука поранено, і автомат лежить біля нього. Тепер для мене це не купа металу: дивлюсь у магазин – повний, раз – і ворога немає. Уже ця *гадина* не пройде» (День, 23.01.2015);

– *ящірка*, наприклад: *Я можу оцінювати поведінку цього персонажа як фахівець у царині видовищних мистецтв, але це імітаційна ящірка, яка змінює свій колір відповідним чином* (День, 28.05.2014). Зазвичай метафору *ящірка* використовують на позначення рухливої, швидкої людини, проте в поданому контексті вона називає особу, ладну прилаштуватися до будь-якої політичної сили задля власної вигоди. У статті йдеться про народного депутата Олега Ляшка;

– *черепаха* – засвідчена в газеті «День» зоометаформа, ужита з дещо іншою семантикою, ніж зазвичай. Традиційно нею послуگуються для маркування повільної людини. Проте в контексті *Росіянин (чи тільки він?) – черепаха. Не тому, що довго запрягає. А просто возить із собою свій будинок, як панцир. І під цим панциром він усюди: весь світ – чужина, панцир – батьківщина, куди б не закинула нас доля* (День, 12.11.2017) виділена лексема використана для характеристики людей, які відмежувалися від інших і не хочуть бачити те, що відбувається навколо них;

г) зоометафори – назви молюсків. У досліджуваних текстах виявлено лексему цього різновиду *равлик*, яка за семантичним потенціалом дещо наближена до проаналізованого в попередній підгрупі слова *черепаха*, проте не виявляє такого негативного відтінку: *Я знайомий з Борисом Юхном. Він надзвичайно цікавий краєзнавець, носій такої інформації про театральне життя міста, яка нікому не відома. Але він равлик. Дуже багато знає і не хоче про це говорити* (День, 29.08.2013);

д) зоометафори – назви комах, функціонування яких має на меті увиразнити рідше позитивні, частіше негативні морально-етичні якості людей, зокрема:

– *бджілка* – лексема, яку в словнику пояснено як «зменш.-пест. до *бджола*», тобто «медоносна комаха, що збирає медоносний нектар і переробляє його на мед» [Великий 2005, с. 65]. Натомість у корпусі фактичного матеріалу простежуємо розширення семантичного діапазону цієї номінації: *Окрім роботи в організації, «бджілки» ще й курують опікове відділення в Краматорську та опікуються пораненими солдатами в Дніпропетровському госпіталі* (День, 04.02.2015) – ідеться про роботу волонтерів. У такий спосіб автор намагається підкреслити їхню невтомну працьовитість;

– *саранча* – зоометафора, виникнення якої ґрунтується на асоціативному зв'язку зі збитками, що зазнають від цих комах. У газеті «День» лексема *саранча* номінує туристів, які порушують стандартні правила поведінки, сміяться, псують майно тощо, наприклад: *Але найприємніший цей півострів посеред осені й весни, коли туристична саранча ще не захопила кожен закапелок, а природа спокійна* (День, 02.11.2018);

– *трутень*; призначення цієї метафоризованої лексеми – конденсовано й імпліцитно повідомляти про осіб, які подібно до трутнів паразитують, намагаються жити за рахунок інших. Функційне навантаження аналізованої мовної одиниці ґрунтується на підсвідомому переосмисленні всім відомого її первинного значення – маркуванні самця бджоли, що не виконує ніякої роботи. Варто зазначити, що вторинне значення, із яким ужита лексема *трутень* у досліджуваній джерельній базі, також подано в словнику, його тлумачення супроводжує позначка *розм.* [Великий 2005, 1482]. Отже, можемо говорити про т. зв. часткове стирання меж між стилями сучасної української мови, що полягає в проникненні розмовних елементів у сферу публіцистики. Крім того, метафоризована лексема реалізує й додаткове комунікативне завдання надавати текстові експресивності й оцінності. У газеті «День» аналізована номінація зазвичай позначає представників влади, керівників державних структур як нашої держави, так і інших країн, наприклад: *Як, скажіть, може бути здійснена представницька функція еліти, якщо її складають «трутні, яких народ виганяє із вулика в депутати і чиновники»?* (День, 02.08.2002); *Моя*

*Україна – свобода господарів на своїй землі, де своя правда, сила і воля. Ваша ж – кріпацтво народу (на своїй же землі!) ради імперських забаганок **трутнів**, злочинців, крадіжників, узурпаторів, брехунів* (День, 21.03.2016). Це слово належить до найуживаніших в аналізованій підгрупі;

2) назва великої кількості звірів, птахів → назва людей, які спільно виконують якісь дії:

– *згряя* – ужите в переносному значенні слово, що принагідно реалізує додаткову підтекстову інформацію. За його допомогою автор намагається передати негативне ставлення до осіб, об'єднаних спільними протиправними діями. Переважно йдеться про політичне керівництво, представників спецпідрозділів поліції (раніше – міліції), російських військових, які воюють на українській землі, та ін., наприклад: *Після того як у Держдумі не залишилося жодного незгодного, а розмір здобичі помітно зменшився, **згряя** путінських опричників почала викорінювати крамолу у своїх лавах* (День, 03.11.2016); *...всі розуміли: після кривавих розстрілів протестувальників на вулиці Грушевського 19 січня та вбивств і катувань автомайданівців – Янукович і його бандитська **згряя** не зупиняться* (День, 18.07.2014); *На мене накинулась **згряя** з мінімум п'ятох здоровенних беркутівців...* (День, 19.01.2014); *Чи повірять знову війська політичному керівництву та командуванню? А для того, щоб повірили, щоби моральний стан як армійців, так і Нацгвардії та добровольців істотно піднявся, щоб війська знову рішуче чинили опір **згряям** бандитів та російським «регулярам», владі слід негайно, раз і назавжди припинити всілякі розмови про «тимчасове» чи «постійне» перемир'я на Донбасі* (День, 03.09.2014); *Це та «цивілізація», що очікує Росію після повернення цієї **згряї** терористів на рідну землю* (День, 05.08.2014);

– *рій* – метафора, що за семантичним потенціалом значною мірою корелює з проаналізованою попереду *згряя*. Водночас, якщо переносно вжита лексема *згряя* представлена тільки в контексті сукупності людей, поведінка чи дії яких викликають осуд, то слово *рій* трапляється й із протилежним оцінним значенням, що увиразнює генітивно представлений підпорядкований

компонент чи сполука слів, пор.: *...віце-прем'єр-міністр України Іванна Клімпуш-Цинцадзе порівняла Сталіна та Путіна, розбудивши зледачілий останнім часом **рій путін-ботів** у соцмережах (День, 27.11.2017); ...і ми бачимо ... царя, царицю та їхню численну свиту, – придворних чиновників, гвардійців, строкатий **рій дам**... (День, 27.03.2004); Велика ілюзія вважати, що слава убезпечує митця від нестерпної туги самотності. Не фізичної, ні – постійний **рій прихильників таланту**, захоплених і метушливих, з палаючими від любові й подиву очима, з пориванням потиснути руку, обійняти, доторкнутися бодай до одягу, тоді, як їхні голоси тонуть у вирі безкінечних белькотінь, а стан душевний, коли усамітнення здається порятунком від повсякчасного зобов'язання бути не собою, а тим, яким тебе виплекала слава (День, 27.07.2012);*

– *стадо*, що вживають задля підкреслення покори, аморфності людей, які бездумно слідуєть за натовпом, не намагаючись продемонструвати свою індивідуальність, наприклад: *Тодішнє людське **стадо**, з його так званім «первісним комунізмом», мало фактично єдину колективну свідомість і підсвідомість, не диференційовану на окремі індивідуальні психіки (День, 21.11.2008).* Метафоризовану лексему *стадо* використано також на позначення прихильників російської влади й окупантів чи українців, які вступили до їхніх лав, схвально ставляться до анексії Криму та східної частини України: *Просто на моєму улюбленому Подолі я вгледів ті ж самі обличчя і почув ті ж самі прізвища, які перетворили мій рідний Луганськ на руїну, а його населення на зомбоване **стадо** (День, 19.09.2014).* У поданому реченні яскравого прагматичного ефекту також надає залежний атрибут *зомбоване*, що ще більшою мірою спонукає до осмислення інформації крізь призму оцінності. Таке саме функційне навантаження реалізує метафора *стадо* й підпорядкований йому прикметник у конструкції *...сепаратистське **стадо** залишається без ватажків (День, 08.04.2014);*

– *табун* – метафора, ідентифікація якої ґрунтується на асоціативному зв'язку позбавлених мисленнєвої функції тварин з групою осіб, яка не

намагається оцінити ту чи ту інформацію, сприймає її однобоко, довіряючи пропагандистським медійним джерелам, наприклад: *Києвом бродить цілий табун зрадників і спонсорів сепаратизму й тероризму...* (День, 21.11.2014). Метафоричне переосмислення лексеми *табун* також пов'язане з номінацією недосвідчених, байдужих, консервативних людей, котрі свідомо й без належної відповідальності ставляться до своєї роботи: *Нещодавно на Львівщині невігласи (в їхньому числі місцевий священник, табун ентузіастів та підступних малярів-заробітчан) доценту знищили цінні храмові розписи пензля Модеста Сосенка та Юліяна Буцманюка* (День, 14.06.2019);

– *череда*, наприклад: *...у більшості радянських фільмів, котрі вітали прихід машини і механізованої сили, ще не підозрюючи, що за ними прийде культ маси і всеоглядного тотального ока, котре перетворить людей на злютовану череду рабів* (День, 13.06.2002). Подібно до проаналізованих вторинних номінацій *стадо* й *табун* близька за семантикою лексема *череда* також має супровідне негативно-оцінне забарвлення;

3) назва, яка має в основі такі семантичні трансформації: частини тіла тварини → частина тіла людини. У газеті «День» цю сферу реалізують мовні одиниці:

– *ікла* – метафора, яку в корпусі дослідницького матеріалу засвідчено тільки в множині, хоча в українській мові вона належить до групи іменників, здатних утворювати числову пару. Уживаючись у прямому значенні, аналізоване слово позначає окремий різновид зубів людини: «Ікло. 1. Зуб між різцями й передкореневими зубами в кожній половині верхньої та нижньої щелеп людини й ссавців» [Великий 2005, с. 491]. Крім того, «Великий тлумачний словник сучасної української мови» подає ще одне значення цієї лексеми: «2. Великих розмірів зуб, що виступає з рота назовні (в деяких ссавців); бивень» [Великий 2005, с. 491]. Припускаємо, що семантично модифіковану мовну одиницю *ікла* на позначення зубів загалом, ужиту в реченні *Слина біла сочиться, ікла блищать в місячному лимонному світлі* (День, 28.10.2016), утворено на основі другого значення (у статті йдеться

про В. Путіна). У такому разі вона містить додаткову негативну конотацію. У періодичному виданні «День» натрапляємо на сполуку, утворену внаслідок модифікації та конденсації фразеологізмів *показати зуби* і *показати пазурі* зі спільним значенням ‘виявити свою злостиву вдачу, злі наміри й т. ін.’ [Фразеологічний 1993, кн. 2, с. 663]: *Диктатура завжди приходиться в ореолі народної любові до тирана. ... Іноді надягає на себе овечу шкуру народовладдя, і тільки утвердившись у ролі цілковитого хазяїна країни, демонструє ікла та кігті* (День, 07.10.2021). Таке саме функційне навантаження має лексема *ікла* й в інших контекстах: *Річ, утім, не в молодому Путіні, який ще не відростив владні ікла, навіть не в пророчій фразі одного з ораторів про те, що «Росія може спробувати ліквідувати республіки [що здобули незалежність]» (Анатолій Стреляний). Зміни в обличчях і в просторі – от що тут найкрасномовніше* (День, 27.10.2015);

– *окорок* – вторинна номінація, яка увиразнює зовнішні ознаки жінки, зокрема її товсті ноги, наприклад: *Проте несподівано, замість того, щоб в черговому кублі вливати в себе літри алкоголю, нюхати кокс і гладити жіночі «окороки», герой опинився в лікарні* (День, 27.04.2017);

4) номінація житла тварин → назва оселі, місця перебування чи діяльності людини. Метафори цього різновиду виявляють переважно супровідне негативно-оцінне значення, хоч подекуди моделюють і позитивний метафоричний контекст. Серед лексем цього різновиду:

– *кубло* – метафора, що становить домінанту вживання в газеті «День». Її значеннєвий потенціал пов’язаний із маркуванням найрізноманітніших локацій чи людей, які там перебувають, зокрема:

а) установ, організацій, інституцій, діяльність яких пов’язана з корупційними схемами. Використовуючи замість первинних номінацій метафоризоване слово *кубло*, автор намагається привернути увагу читача до проблеми, а також висловити своє негативне ставлення й водночас викликати його в споживача інформації, наприклад: *Однак цього разу проблема не в конкретних персоналіях, а в тому, що повторюється стара історія:*

сумнозвісна ДУСя, яка за всіх президентів являла собою справжнє **кубло** корупції (ще не забули Бакая?), намагається в максимально непрозорий спосіб призначити керівника найбільшого на сьогодні мистецького закладу України (День, 27.04.2017);

б) занедбаного, неприбраного житла людей, які ведуть аморальний спосіб життя, зазвичай пиячать, вживають наркотики, не піклуються про дітей, наприклад: *А в розпусному кублі ця дитина чи не щовечора пила вино* (День, 19.05.2011); *Проте несподівано, замість того, щоб в черговому кублі вливати в себе літри алкоголю, нюхати кокс і гладити жіночі «окороки», герой опинився в лікарні* (День, 27.04.2017);

в) нежитлового приміщення, переважно закинutoї будівлі, підвалу, де вдень збираються підлітки, наприклад: *–Знайшов, кажеш? Як би не так! Я знаю, де і з ким він ошивається. Знаю, де їхнє **кубло!** – Вітчм назвав вулицю, край якої стояла хата-пустка* (День, 10.01.2000);

г) невеликого приміщення в якійсь установі, закладі чи квартирі, де збираються люди, що мають спільні теми для обговорення, об'єкти зацікавлення тощо, і де панує затишна атмосфера, наприклад: *Головний редактор надто не утискає: так, збирається «**кубло**», але ж на весь коридор чути – професійна виробнича дискусія із залученням мозкового ресурсу найкращих журналістських сил зі сторони* (День, 10.04.2020);

– *лігво*, що в газеті «День» маркує:

а) місце дислокації ворога, переважно йдеться про російських загарбників чи тих українців-зрадників, хто перейшов на їхній бік: *У складі свого екіпажу він вирушив у **лігво** ворога, щоб забрати звідти поранених побратимів* (День, 05.06.2015); *Потрапивши в **лігво** противника, підірвав себе і щонайменше чотирьох сепаратистів* (День, 20.01.2016);

б) приміщення, де проводять підривну діяльність, спрямовану проти України, наприклад: *СБУ вже знайшла **лігво**, звідки генерувалася антиукраїнська активність...* (День, 13.02.2015);

в) місце, де проживає керівник чи член якогось злочинного угруповання, наприклад: *...Барбора, відправившись на свій страх і ризик в лігво якогось мафіозі, знаходить у підсобці неушкоджену «Лебедину пісню»...* (День, 24.12.2012);

г) помешкання колишнього Президента України В. Януковича в Межигір'ї, наприклад: *Біля Нових Петрівців зупиняємося остаточно серед десятків інших машин. Зі зворотного боку знаку на повороті з траси золотою (!) фарбою написано «вовче лігво»* (День, 30.12.2013). Особливого колориту виділеному іменникові надає присубстантивний компонент *вовче*;

– *гніздо* – метафора на позначення:

а) оселі, у якій колись мешкала чи й досі мешкає родина. Цей субстантив переважно функцією із залежними прикметниками *родове, родинне, дворянське* і в досліджуваних газетних текстах часто маркує місце проживання заможних, відомих людей, значно рідше – пересічних українців, пор.: *Родове гніздо романтичного барона* (заг.) (День, 20.06.2001) – у статті йдеться про володіння нащадка знатного роду – барона Едуарда Фальц-Фейна, який заснував заповідник Асканію-Нову; *Адже це родове гніздо князів Вишневецьких, які залишили помітний слід не лише в українській історії, а й в історії Польщі, Молдови...* (День, 30.09.2005); *Будучи цукровими магнатами Російської імперії, звівши родинне гніздо в м. Глухів, колишній гетьманській столиці України (нинішня територія Сумської області), династія Терещенків 80 відсотків від усіх своїх прибутків спрямовувала на благодійництво* (День, 01.10.2015); *Зруйноване дворянське гніздо заможної родини стало сумним підтвердженням вислову Сергія Колачевського, який, за спогадами сучасників, часто повторював: «Усе боїться часу, а час боїться доброти* (День, 01.11.2018) і *Побачивши своє родове «гніздо» на світлині, яку ми принесли в подарунок, Валентина Максимівна аж засвітилась...* (День, 25.12.2012);

б) групу посадових осіб, причетних до протиправних дій, наприклад: *Відлуння найгучнішого скандалу у глухому селі Велика Яромирка Городоцького району, що на Хмельниччині, вже почули у високих кабінетах області і навіть*

столиці. Звідти – шалений наступ на прокурорів, які розворушили *осине гніздо* у Великій Яромирці (День, 21.04.2000). Залучаючи до опису подій, пов'язаних із т. зв. «відмиванням» коштів, ще й прикметник *осине*, журналіст посилює експресію зневаги, іронії, презирства до високопосадовців;

в) приміщення театру: *«Гніздо»* для *«білого птаха»* (заг.) (День, 05.02.2016). Виникнення вказаної номінації ґрунтується на асоціативних зорових образах: ідеться про розміщений перед театром пам'ятник «Крила», що й став основою для називання театру гніздом для птаха;

– *гніздечко* – метафора, яка позначає затишне домашнє вогнище й за семантичним відтінком тяжіє до переносно вжитої лексеми *гніздо*, проаналізованої в пункті а), наприклад: *Як ластівочки, прилітають вони зі старшою сестрою до рідного дому, щоб побути у маминому гніздечку* (День, 27.04.2017);

5) притаманна тваринам дія → дія, виконувана людиною. Мовні одиниці такого зразка Т. А. Єщенко аналізує в межах дієслівних (предикативних) метафор, у яких, за її спостереженнями, образність дієслова «поширюється на зміст усього речення» [Єщенко 2018, с. 238]. Розмежовуючи метафоричні предикати дії, процесу та стану, дослідниця стверджує, що маркована ними динамічна ознака пов'язана з назвами неістот. Такі сполуки репрезентують семантичну кореляцію «неживого з неживим» або неживого з персоніфікованим поняттям [Єщенко 2018, с. 241]. Міркування Т. А. Єщенко вважаємо слушними, проте об'єктом нашого дослідження слугують метафоричні дієслова, що позначають дії істот, зокрема тварин, приписувані людям. Отож, оперуючи поняттями *істота / неістота*, схематично зобразимо аналізований різновид метафоризації так: дія істоти → дія істоти. Стосунок до цього мовного явища мають дієслова:

– *брикатися*, наприклад: *Я точно знаю, що нашому народу потрібно знати свою аристократичну історію, свою Високу історію. Хай він «брикається» зараз, але все одно народ до цього прийде, тому що це є нормою* (День, 01.06.2018); *Їй* (героїні фільму. – Прим. авт.) *тісно в ролі слухняної*

дочки, тісно в цьому сімейному екіпажі, в цьому дитинстві. Тому вона рухається, **брикається**, б'ється так, наче хоче розсунути – буквально розбити – всі ці рамки, видимі й удавані (День, 12.10.2021). Принагідно наведемо первинне значення слова *брикатися* – «Битися однією або обома задніми ногами (про копитних тварин)» [Великий 2005, с. 235]. У дібраних із газети «День» реченнях семантично модифікована лексема виражає норовистість людей, їхнє пручання;

– *виповзти*, що у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» пояснено як: «1. Повзучи, вибиратися звідки-небудь кудись... 2. *перен.* Повільно рухаючись, виїжджати, виходити і т. ін. звідки-небудь, кудись. // Повільно рухаючись, з'являтися звідки-небудь, поширюватися десь» [Великий 2005, с. 145]. Водночас аналіз джерельної бази та поданої в лексикографічній праці інформації дає змогу констатувати розширення семантики цього дієслова. Наприклад, у конструкції *Так, багато з них були лідерами Євромайдану, але в тих, хто «виповз» у Раду, я не бачу послідовності в позиціях* (День, 21.11.2014) виділене дієслово має значення 'випадково ввійти до Верховної Ради'. Ужита в текстах ЗМІ метафора *виповзти* слугує засобом посилення негативнооцінного змісту висловлення й дає змогу авторові продемонструвати своє ставлення до підступних, лукавих, нечесних чи недостатньо розвинених, нетямущих, обмежених людей, пор.: *...з кучмівського минулого на поверхню знову починають **виповзати** майстри різних шулерських махінацій по штампуванню «людей року», «лідерів», «ділових людей», «особистостей року», різного калібру кавалерів, орденоносців європейського рівня* (День, 30.09.2011) і *Коли людина «виповзає» зі своєї кухні, то потрапляє у простір, де ні слово, ні воля нічого не варті* (День, 18.06.2013). Водночас у реченні *...з синьої скриньки на звалищі **виповзають** мініатюрні постаті старого подружжя* (День, 29.11.2020) аналізоване дієслово експлікує дію, що позначає надто повільний рух;

– *гарцювати*, наприклад: *За словами Ганни, подорожуючи з дитиною на велосипеді, треба враховувати, що дитина переміщається з місця на місце,*

відтак тримати рівновагу складніше. «Може хитнути в якийсь бік, якщо хтось гарцює позаду», – усміхається учасниця акції (День, 21.09.2018) – виділене дієслово акцентує на неспокійній вдачі дитини. Пор. із поданим у словнику тлумаченням: «1. Грайливо бігти або тупцювати, підскакувати на місці (про коней). 2. перен. Пустувати, бігати, скакати» [Великий 2005, с. 224];

– *пастися*. Своєрідністю вживання позначена ця вторинна номінація в реченні *Рецензент – це той, хто створював тексти на кшталт анотацій на другій сторінці будь-якої книжки, літературний критик переважно «пастися» по товстих літературних журналах (День, 21.03.2002), що означає ‘працювати’, ‘шукати відповідну інформацію’*. Зазначена лексема засвідчує розширення свого семантичного діапазону, поданого у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови», де *пастися* розтлумачено тільки як «бути на пасовиську, годуючись пашею (про худобу, птицю, диких травоядних тварин» [Великий 2005, с. 892];

– *розлетітись*, що в первинному значенні передає рух, просторові переміщення птахів чи здатних літати тварин, у переносному – осіб. Зокрема, словник фіксує такі пояснення значення цієї лексеми: «1. Відлітати з якого-небудь одного місця в різні боки (про птахів, комах). 2. перен. Розходитися, роз’їжджатися в різні місця; переставати бути разом. 3. розм. Розпадатися на частини від удару, вибуху і т.ін.; розбиватися. 4. перен. Безслідно зникати; щезати. 5. Набирати розгону під час польоту; починати летіти з дедалі більшою швидкістю. // розм. Бігти, поступово набираючи швидкість; розганятися, розбігатися» [Великий 2005, с. 1249]. У текстах газети «День» зазвичай ідеться про від’їзд з рідного дому або по завершенню навчання із закладу освіти чи іншого місця, де люди провели багато часу. Важливо, що цю дію виконує не одна, а одночасно певна кількість осіб. Аналізоване дієслово трапляється у формі однини, але за такої умови поєднується з іменником, що позначає сукупність людей чи зі словами на зразок *частина, половина*, наприклад: *Учні Сергія Фотієвича «розлетілися» по різних краях й самі стали*

видатними майстрами (День, 10.10.2017); Саме звідси, із Серників, чимало Полюховичів **розлетілося** по інших теренах краю, Україні, світові (День, 20.08.2003); Чудова талановита молодь, і справді, ніби небачені птахи, **розлетілася** по різних світах... (День, 05.12.2007); Опанасівка була місцем життя багатьох відомих людей. У наші дні велика частина нащадків **розлетілася** по всьому світові (День, 10.07.2020);

– **шкіритися**, що вказує на негативний емоційний стан людини, зокрема виражає агресію, гнів під час спілкування з кимось, наприклад: Цього року Віталій Барвіненко – «самовисуванець», <...> на парламентських виборах-2014 він уже не міг прикритися партією, тому для надійності заручився особистим захистом у складі десятка охоронців у бронезилетах, які щоразу, пропускаючи мене в номер готелю, зловісно **шкірилися** й кивали наступним вартовим: «Пропусти – я вже його бачив» (День, 31.10.2014). Вульгаризації тексту сприяє вживання дієслова **шкіритися** у значенні ‘смітися’, наприклад: А якщо якась з дівчат чи молодиць годна до усіх усміхатися, то й уже поголос по селу, мовляв, хлопців принаджує, кокетує. І вже скоса на неї поглядає навіть власний чоловік, чого це вона усюди **шкіриться** (День, 06.12.2013);

б) звукові дії тварин → висловлення думок людьми зазвичай грубо, сердито, погрозово, із докором, рідше – приязню. Зокрема, у газеті «День» психічні стани роздратування, злості, ненависті, лютування передавано за допомогою таких дієслів-метафор:

– **гарчати, гаркнути**, наприклад: Серед тих, хто прийшов отримати браслет на безплатний вхід, були й такі, чий зовнішній вигляд геть не в’язався із загальноприйнятим розумінням «любителя мистецтва». <...> Відмова давати браслет їх дивувала. Повертаючись із грізним виглядом вони **«гарчали»**: «А якщо я волонтер!» (День, 18.09.2013); Ось саме в таку мить і підійшов до мене якийсь молодик віком 16–17 років і голосно, на весь коридор **«гаркнув»**: – А ну, бабко, посунься (День, 07.05.2015); «Портфель!» – **гаркнула** мені міськвношна тітка (День, 03.07.2015);

– *сичати*, наприклад: «*Ви тут не стояли*», – *сичить* французький посол (День, 23.11.2000);

– *фиркнути*, наприклад: *І скоробагатьки, які щойно зайшовши в готель, починали фиркати* – все їм не подобалося (День, 30.12.2011); *Скільки наших співвітчизників презирливо фиркають*, коли мова заходить про мільйони закатованих? *Переживши геноцид, суспільство – навіть та його частина, яка шанує пам'ять про Голодомор – продовжує витісняти спільну травму* (День, 08.12.2016);

– *щебетати*; функційне навантаження цієї метафори дещо інше, порівняно з проаналізованими попередю. Вона часто передає позитивний настроєвий стан мовця, збуджену розмову, справжню чи вдавану люб'язність, наприклад: – *Колір вам дуже до лиця!* – *щебетала* молода дівчина-продавець (День, 14.06.2001); *У спільній редакції для стажерів я побачила десятки молодих людей різного кольору шкіри, в різних національних шатах – з Індії, Африки, Азії. Вони щебетали, як горобчики після дощу* (День, 18.07.2000). Подекуди метафора *щебетати* надає текстові іронічного звучання: *Оті спроби «зшити Україну» лагідною українізацією, про які так мило щебетали донедавна інтелігентні кияни та львів'яни, виявились провальними* (День, 01.02.2017).

У газеті «День» початку ХХІ століття трапляються метафори – семантичні деривати лексем, що репрезентують назви рослин. За умови переносного вживання такі найменування увиразнюють різні риси характеру осіб, що ґрунтується на переосмисленні ознак, властивостей рослинного світу. *Фітоморфні метафори* порівняно із зооморфними виявляють меншу частотність функціонування в газетній публіцистиці. Метафоричні образи рослинної семантики пов'язані з іменниками та дієсловами. Іменникову групу формують вторинні номінації, модельовані за схемами:

1) родова, видова назва рослини → назва людини. Побудована на такій основі метафора представлена лексемою *нарцис*, наприклад: *Нарцис любить не себе, а своє віддзеркалення...* (День, 05.07.2018); *А він нарцис за умовчанням. І*

він не знає, нащо це фільтрувати, перебиває розмови, аби послухали його, переконаний, що він найкращий у світі (День, 03.06.2020). Номінація *нарцис* дає змогу вияскравити самолюбство людини, її хибні уявлення про власну велич, заслуги та ін.;

2) назва частини рослини, її плід, суцвіття → назва людини. Наприклад, *шишка*: Цікаво, що серед тих, чії дії зараз вивчає суд, великих **«шишок»** нема (День, 16.04.2015); І при цьому ця **«шишка»** обов'язково зверне увагу на якусь дрібницю і вкаже на якийсь **«страшний»** недолік (День, 04.02. 2017). Маркуючи впливову особу, зазначена номінація водночас реалізує іронічний зміст;

3) назва сукупності рослин → назва сукупності осіб, наприклад: *Уперше цілий «букет» переможців подарував VII Міжнародний конкурс PREMIER* (День, 06.03.2017).

Дієслівна група фітоморфних метафор зреалізована моделлю: назва процесу розвитку, переходу в інший стан рослини → назва процесуальної ознаки людини чи її стану. У такому разі може йтися як про фізичні, так і про психічні ознаки осіб. Указану семантичну модифікацію виявляють лексеми:

– *розцвітати*, наприклад: *Жінка, яка стоїть біля мене – 70-річна Альмут розцвітає на очах, коли федеральний президент підходить до неї...* (День, 06.11.2014); *Олег Іванович розцвітав, тому що вважав це своєю заслугою. І, щоправда, колектив він створив чудовий* (День, 20.03.2015); *«Ви б бачили цих мам, які приходять до мене без усмішки, серце крається, коли на них дивишся. А через кілька років вони розцвітають, стають зовсім іншими», – додає директорка* (День, 22.01.2014). Уживання виділеної лексеми вказує на зміни емоційного стану людини й має позитивнооцінне значення;

– *сохнути*, наприклад: *...Мучуся, голова сохне, все це забирає багато часу* (День, 12.04.2016); *...уже чотири роки я сохну за Наталкою зі Львова* (День, 14.04.2014). Вторинна номінація *сохнути* експлікує фізичне виснаження, перенавантаження, дію, якій особа приділяє багато часу, а також емоційні процеси, пов'язані з нерозділеним коханням.

Найменший за обсягом різновид природоморфної метафори – *ландшафтна метафора*. Вона репрезентує зовнішні ознаки людини за схожістю на певну місцевість. У таких мовних одиницях представлена взаємодія істоти й об'єкта навколишнього середовища. Зазначене функційне навантаження реалізує лексема *гора*, наприклад: *Ретельний добір одягу. Позування перед дзеркалом. Панове метросексуали, помішані на своїй зовнішності. Мачо-бодібідери, величезні серйозні суб'єкти, що роблять ще й епіляцію, ці гори м'язів, що наносять тональні креми перед кожним виступом* (День, 25.04.2018). Метафора *гори м'язів* позначає сильних, кремезних чоловіків.

Артефактна метафора побудована на кореляції назв об'єктів довкілля й зовнішніх чи внутрішніх характеристик людей. У газеті «День» такі вторинні найменування маловживані. Докладніша інтерпретація змістових відтінків дає змогу вирізнити кілька груп аналізованих лексем, семантична транспозиція яких представлена такими схемами:

1) назви предмета, зокрема одягу та власне-предмета → назва людини.
До таких мовних одиниць належать слова:

– *ватник, ватничок*, наприклад: *Внаслідок таких процесів з'явився «ватник» – новий термін ненаукової класифікації homo sapiens. В Україні цим словом називають людей, які піддалися російській пропаганді та мають обмежені погляди на світ* (День, 08.08.2014); *...якийсь «ватничок» уже встиг там (у книзі відгуків. – Прим. авт.) нашкрябати «наша родіна ССРСР»* (День, 26.02.2016). Задля доступності інформації подекуди автор сам пояснює значення цього семантичного деривата. Нині завдяки значному поширенню в засобах масової комунікації це слово не потребує тлумачення, воно стало зрозумілим для читачів;

– *жилетка*, що функціює на позначення співчутливої особи, наприклад: *«Психотерапевтами» в нас «працюють» друзі або подруги, це ті жилетки, в які можна під пляшку поплакатися, розповісти про «своє»* (День, 19.06.2018);

– *шпала* – лексема, що виникла на основі подібності за зовнішніми ознаками, наприклад: *Зараз йому 22, його зріст 2 метри 7 сантиметрів, і якщо хтось у натовпі крикне «Шпала», Андрій обов'язково обернеться* (День, 11.05.2017) – автор наголошує на високому зрості людини;

2) назва створеного людиною предмета → назва частини людського тіла. Такі змістові модифікації в досліджуваних текстах реалізує слово *макітра*, що позначає голову й водночас вказує на розумних осіб, наприклад: *Відкрив книгу відгуків і... наче цеглиною по макітрі отримав...* (День, 26.02.2016); *У совєцьких штабах сиділи все більше євреї, з отакими от, – показував дід, – «макітрами». Там розуму стільки, що німцям і не снилось* (День, 19.08.2015).

В основі *міфоморфної метафори* перебуває перенесення ознак міфічних образів на людину. Вторинні номінації цього різновиду функціують зазвичай для називання людей із низькими морально-етичними якостями, непривабливої зовнішності та ін. У цій сфері засвідчені лексеми:

– *орки* – слово, яке в газеті «День» заактуалізоване з початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну. Так почали називати російських військових через звірства, які вони чинили на окупованих територіях. Наприклад: *Орки цинічно забирають життя в українців! Спеціально поцілили в чергу! Люди просто прийшли за продуктами...* (День, 22.03.2022); *Орки підтягнули десятки одиниць важкої техніки і одночасно пішли в прорив* (День, 18.04.2022); *Трасу «Лисичанськ-Бахмут» орки не контролюють, але щільно обстрілюють, пересування нею – небезпечне* (День, 31.05.2022);

– *вампір*, наприклад: *Все тому, що десь там сидить енергетичній вампір, що живиться твоєю енергією...* (День, 05.07.2018). До поданого в словнику тлумачення («2. перен. Про людину, яка мучить або нещадно експлуатує залежних від неї людей; кровопивця» [Великий 2005, с. 111]) можемо додати, що виділена лексема позначає особу, яка спрямовує свої зусилля на чиєсь енергетичне виснаження. Існування за рахунок інших підкреслено в реченні *...жирували комуністичні вампіри, а решту людей*

викосили міжусобиці, братовбивчі ідеологічні конфлікти й – як наслідок – злидні вдалося (День, 22.05.2015);

– *вовкулака* (*вовкулак*), наприклад: *...ця земля має СВОГО хазяїна – український народ – і навіженого карликового вовкулаку нам тут не потрібно* (День, 24.07.2014); *Кремлівський вовкулак реалізовує біснுவаті плани щодо впливу в світі і тішиться з того, як йому вдається тримати за ідіотів мільйони людей* (День, 20.07.2014) – в обох реченнях ідеться про Путіна, через жорстокість, злу вдачу якого автор порівняв його з міфічною істотою – вовкулаком (перевертнем). Останнім часом у зв'язку з війною, яку Росія нав'язала Україні, постійний тиск на нашу державу, вияв агресії в пресі активізовано лексему *вовкулака*;

– *монстр*, наприклад: *...той великодержавний монстр, який дозволив собі провести аншлюс Криму і захопити частини Донбасу, претендує на те, щоб панувати у світі* (День, 10.01.2015). У статті йдеться про В. Путіна. За семантикою та стилістичним навантаженням аналізована номінація функціює як еквівалент поданої попереду лексеми *вовкулак*. У структурі *Програла монстри, які «тримали» свої округи по 15, в деяких випадках по 20+ років* (День, 31.07.2019) слово *монстр* ужито на позначення людей, що в будь-який спосіб прагнули ввійти до Верховної Ради й постійно досягали своєї мети. Винятком вважаємо структуру, де аналізована лексема, увиразнюючи досвідченість осіб, наділена позитивнооцінним значенням: *І якщо після першого вогневого рубежу боротьбу цим «монстрам» біатлону Дмитрові пощастило нав'язати, то на останній стрільбі зробити це не вдалося* (День, 03.03.2016). Монстрами названо таких біатлоністів, як Мартен Фуркад, Тар'є Бьо та Сімон Шемп;

– *потвора*, наприклад: *Колись була моделькою, потім дружиною багатого чоловіка, потім успішною фінансисткою – а тепер «перезріла потвора»* (День, 24.10.2016) – ідеться про старшу, непривабливу жінку;

– *німфа*, наприклад: *Це була гра: не тільки музики, але й з музикою, і зі слухачем. Гладь води мерехтить під ногами в музикантів, німфи*

в купальниках плещуться... (День, 18.12.2014). Виділена лексема має позитивне забарвлення й уживана на позначення вродливих дівчат.

У текстах газети «День» початку ХХІ століття периферію мовного вжитку становлять **казкоморфні метафори**, що виникли внаслідок перенесення ознак казкових персонажів на людей. Серед таких номінацій:

– *гидке каченя*, наприклад: *Самовдосконалення. На цей манок активно злітаються новітні гидкі каченята, що чекають на перетворення у прекрасних лебедів. Із кожною нашою активністю ми мусимо ставати кращими людьми, глибшими і тоншими* (День, 11.09.2018); *«Гидке каченя» української політики* (заг.) *Один із українських політологів недавно назвав Володимира Литвина «єдиним реальним українським політиком»* (День, 11.03.2005);

– *кривеньке каченя*, наприклад: *Було тоді Ярославу приблизно 14–15 років. Незважаючи на свій юний вік, цьому «кривенькому каченяті», як його називали позаочі, вдалося здолати спротив язичницького населення краю й утвердити у цьому закутному краї київську владу* (День, 09.04.2015);

– *колобок*, наприклад: *Савік – це медійний колобок українських олігархів* (День, 06.10.2015) – ідеться про журналіста Савіка Шустера, а в статті загалом про те, що його шоу кілька тижнів поспіль не виходило на жодному із загальнонаціональних каналів. Іноді, використовуючи лексему *колобок*, автори намагаються звернути увагу на зовнішність людини: *«Колобок на копитах», – сміялася з «бурьонки» сусідка. Теця, зобачивши такого казкового персонажа на подвір'ї, ледь не зомліла* (День, 12.11.2005);

– *лебідь, рак і щука*, що в публікації вказує на невміння російських опозиціонерів домовлятися, аби під час виборів потрапити до Думи, наприклад: *Російська опозиція: лебідь, рак і щука* (заг.) (День, 13.06.2016). Ще одна російська казка стала підґрунтям виникнення метафори *щука*, що, виконуючи роль прикладки, маркує віце-прем'єра уряду Росії Тетяну Голікову, яка на догоду В. Путіну та з метою збереження його рейтингів висловлює нереальні ідеї для розв'язання нагальних проблем, зокрема йдеться про по долання

бідності. У такий спосіб журналіст намагався викликати в читача асоціації з казковою щукою, яка творила дива: *Піднявшись на трибуну форуму, **щука-Голикова** виголосила людським голосом: «Необхідно по-новому осмислити самі підходи до оцінки бідності, її виміру, перейти на більш сучасніші стандарти»* (День, 17.01.2019).

Отже, тексти газети «День» містять лексичні метафори, виникнення яких пов'язане з різними типами перенесення. Указані номінації дають змогу яскраво, емоційно, експресивно змалювати зовнішність осіб, риси їхнього характеру, поведінкові особливості та ін., слугують продуктивним засобом маскування інформації й виявляють глибокий психологічний зміст. Щодо частотності вживання метафори структурують такий ієрархічний ряд: природоморфна метафора, міфоморфна метафора, артефактна метафора, казкоморфна метафора.

3.2.3. Метафоричні найменування в газеті «Україна молода»

У вивченні метафоризації особливо цікавим є те, які процеси взаємодії різних понять і значень відбуваються при накладанні однієї поняттєвої сфери на іншу. Такий аспект, на нашу думку, створює перспективи для дослідження функційних особливостей лексичних метафор, представлених у текстах сучасних засобів масової інформації загалом та відомого всеукраїнського видання «Україна молода» зокрема. У вказаному медійному джерелі, як і в інших проаналізованих газетах, найбільшу групу формують *природоморфні метафори*, до структури яких зараховують *зооморфні*, *фітоморфні* та *ландшафтні* вторинні номінації, проте не всі вони представлені в корпусі фактичного матеріалу, що прокоментуємо далі.

Зважаючи на функційні параметри, виділяємо кілька підгруп *зооморфної метафори*, засвідчених у матеріалах газети «Україна молода». В основі утворення цих мовних одиниць лежать різні семантичні зміни:

1) назва тварини → схожа за характером, інтелектуальним розвитком, поведінкою людина. До цієї підгрупи зараховуємо:

а) зоометафори з назвами тварин, що увиразнюють зовнішні та внутрішні риси людей, наприклад:

– *бик*, наприклад: *Помер здоровий, як бик* (про Майка Джексона – Прим. авт.) (Україна молода, 03.10.2017). У мові видання «Україна молода» лексему *бик* вживають на позначення фізіологічно здорової людини;

– *кінь*, наприклад: *«Старий» кінь борозни не зіпсує? На виборах мера Харкова переміг Ігор Терехов – дані екзитполів* (Україна молода, 01.11.2021). Аналізовану лексему подано в словосполучі *старий кінь*, що позначає не старого за віком чоловіка, а досвідченого й перевіреного, зокрема йдеться про кандидата в мери – Ігоря Терехова. Автор використав першу частину усталеного висловлення *старий кінь борозни не зіпсує, але й глибоко не зоре*;

– *левиця*, наприклад: *Після стількох невдалих романів, заручин, розлучень світська левиця, спадкоємиця готельної імперії Періс Хілтон у сорок років здійснила всі свої мрії: заручилася з багатим та красивим і нарешті завагітніла* (Україна молода, 29.07.2021); *Світська левиця і волонтерка Наталія Юсупова тепер допомагає і у боротьбі з пожежами в зоні ЧАЕС* (Українська правда, 16.04.2020); *Російська журналістка та світська левиця Ксенія Собчак, донька першого демократично обраного реформаторського мера Санкт-Петербурга Анатолія Собчака, оголосила в суботу через лист у газеті «Ведомості», що має намір балотуватися на президентських виборах у Росії* (Україна молода, 20.10.2017); *Спадкоємиця готельної імперії Хілтон і відома світська левиця Періс Хілтон, звичайно, не Проня Прокопівна, але і вона у свої 36 досі не була одружена* (Україна молода, 10.07.2017); *Світська левиця Кім Кардаш'ян нарешті зможе трохи відпочити. Зірка зізнавалася, що вже дочекається не може пологів, бо друга вагітність дається їй дуже важко* (Україна молода, 08.12.2015). Як засвідчує зібраний матеріал, лексему *левиця* вживають із прикметником *світська* стосовно українок і значно частіше іноземок. Зауважимо, що *світська левиця* – це відома в суспільстві жінка зазвичай привілейованого, багатого або аристократичного походження чи становища. Світські левиці витрачають багато часу на різноманітні модні

заходи та події, які відбуваються для представників вищого світу. У мові видання «Україна молода» аналізована словосполука переважає в тематиці особистого життя відомих осіб, зокрема їхнього одруження, благодійних акцій тощо;

– *мавна, тигр*. Ці дві номінації розглядаємо разом, оскільки вони засвідчені в одному реченні й моделюють певний контраст, наприклад: *Євген Корнійчук: Литвин – як мавна, що дивиться на двох тигрів* (Україна молода, 12.10.2017). Послуговуючись лексемою *мавна*, автор публікації номінує колишнього спікера українського парламенту Володимира Литвина, котрий не може визначитися, до якої коаліції приєднатися. Політик обрав стратегію вичікування, щоб потім висловити переможцю свою підтримку. Тут же фіксуємо вторинну номінацію *тигр*, що називає представників двох тогочасних політичних об'єднань, між якими точиться боротьба за те, щоб схилити на свій бік інші політсили й зрештою сформувати парламентську більшість;

– *орангутанг*, наприклад: *Гудки, колеса й орангутанги* (Україна молода, 13.11.2009). У публікації йдеться про страйк на підтримку провладного кандидата, а людей, що мітингують, називають орангутангами.

Метафоризовані лексеми *мавна* й *орангутанг* вияскравлюють негативну характеристику осіб: політиків і пересічних громадян, які керуються власною вигодою, піддаються маніпуляціям;

– *тигриця*, наприклад: *Христина Стуй: я – біла тигриця* (заг.). *Чемпіонат Європи 2010 року, на якому четвірка українських спринтерок здобула «золото» в естафеті 4 на 100 м, дозволив керівництву нашої збірної зі стриманим оптимізмом дивитися в бік Південної Кореї – місця проведення чемпіонату світу – 2011* (Україна молода, 09.09.2011). Українська спортсменка називає себе *білою тигрицею*, натякаючи на свою силу й перемогу;

б) зоометафори з назвами птахів, зокрема:

– соколики, наприклад: *Москалики-«соколики» поїли наші волики: як у XVIII столітті «старші брати» розкуркулювали українців* (Україна молода, 18.08.2020). Вислів *«Москалики-соколики поїли наші волики, а коли повернуться із Криму додому, то дойдуть свині й корови»* – це сумний жарт у козацькому середовищі в середині XIX ст. *Соколики* як прикладкова одиниця в поєднанні з лексемою *москалики* позначає росіян, що відбирали останнє й нищили все на своєму шляху. Хоч аналізована лексема вжита з другим значенням: «1. Назва деяких невеликих хижих птахів родини соколиних. <...> 2. Пестл. до сокіл. 3. перев. мн. Пестливе звертання до коней» [СУМ, IX, с. 439], проте вона негативно характеризує тих, хто прийшов на українську землю;

– соловей, наприклад: *Не стало «чеського солов'я»: легендарний співак Карел Готт відійшов у засвіти на 81-му році життя* (Україна молода, 03.10.2019). «Словник української мови» в 11-ти томах подає такі значення аналізованої лексеми: «1. Маленький перелітний корисний птах родини горобиних з сірим оперенням, самець якого чудово співає, особливо в період гніздування. <...> 2. перен., розм. Людина, яка має гарний, перев. високий голос і володіє мистецтвом співу; // Про поета-лірика» [СУМ, IX, с. 444]. У тексті видання «Україна молода» семантика вторинної номінації *соловей* відповідає другому переносному значенні, поданому в словниковій статті. Водночас, функціуючи в інформаційному жанрі, підпорядкований прикметник *чеський* виконує уточнювальну роль, він маркує національність відомого співака;

в) зоометафори з назвами риб, що в мові «України молоді» представлені тільки лексемою *піранья*, наприклад: *«Піранья» і регбіст* (заг.) *Зірку фільму «Піраньї 3D», британську актрису Келлі Брук вважають однією з найкрасивіших жінок у світі шоу-бізнесу* (Україна молода, 22.03.2011). Піраньєю називають відому актрису, яка зіграла головну роль в однойменному фільмі. Загалом аналізовану лексему вжито в позитивному контексті.

У текстах інших видань ми фіксували досить обмежену підгрупу зоометафор із назвами плазунів, проте в газеті «Україна молода» їх не виявлено;

г) зоометафори з назвами молюсків. У публікаціях аналізованого медійного видання трапилася тільки одна лексема цього різновиду *равлик*, наприклад: *«Равлики» на волі* (заг.) *Великий суспільний резонанс, який викликала справа партизанів із донецької групи «Равлик», таки вплинув на Феміду – рішенням суду Богдана Чабана, Богдана Овчарова та Олександра Крюкова звільнили з Маріупольського СІЗО. Хлопців узяли на поруки десять народних депутатів, які підписали відповідну заяву* (Україна молода, 16.06.2015). Вторинна метафорична номінація дісталася особам через назву групи, на підтвердження такого пояснення слугує контекст;

г) зоометаформи з назвами комах, наприклад: *Тіна Кароль: Я – щаслива зелена гусениця, яка мріє стати метеликом* (Україна молода, 03.01.2008). Словник української мови в 11-ти томах подає такі значення виділених іменників: «Гусениця. 1. Видовжена личинка метелика з кількома парами ніг і гризучим ротовим апаратом. <...> 2. Широкий ланцюг, що накладається на колеса трактора, танка і т. ін. для підвищення прохідності машини». [СУМ, II, с. 197]; «Метелик. 1. Комаха ряду метеликів (див. метелики). <...> 2. *перен., розм.* Терміново випущений листок з коротким повідомленням про що-небудь, із закликком; листівка (у 2 знач.), прокламація. <...> 3. *перен., розм.* Краватка у вигляді банта. 4. *тільки мн.* метелики, ів, *бот., діал.* Шпергель». [СУМ, IV, с. 687]. У зафіксованому реченні Тіна Кароль, послуговуючись вторинними номінаціями, зосереджує увагу на тому, що вона в процесі розвитку, прагне зростати, мріє про майбутнє, будує плани.

У проаналізованих медійних джерелах серед зібраного матеріалу ми фіксували метафоричні утворення з такими мовними одиницями: *трутень, саранча, бджілка* тощо, а також на позначення скупчень звірів, птахів: *згряя, рій, стадо, табун* та ін. У текстах видання «Україна молода» таких лексем у складі метафор не виявлено.

Зібраний матеріал не підтвердив використання в «Україні молодій» переносно вжитих лексем, значення яких відповідає схемі *назва частини тіла тварини* → *номінація частини тіла людини*;

2) назва житла тварин → назва місця проживання людей:

– *гніздечко*, наприклад: У 1838–1839 роках на острові Мальорка, у мальовничому селищі Вальдемосса, за 19 км на північ від міста Пальма, звили любовне **гніздечко** польський композитор Фредерік Шопен і французька письменниця Жорж Санд (Україна молода, 29.11.2012); **Гніздечко** не для «мажорів» (заг.). Днями на околиці Полтави відкрили другу чергу (на 218 квартир) житлового будинку, спорудженого холдинговою компанією «Київміськбуд» (Україна молода, 04.01.2012). Як засвідчує джерельна база, метафоризована мовна одиниця *гніздечко* переважно виявляє позитивнооцінне значення, чому сприяє й ужитий у першому реченні прикметник *любовне*. Своєрідний колорит створює заперечна, підпорядкована прийменниково-відмінкова форма з адресатним значенням *не для «мажорів»*, чим підкреслено скромність оселі, розташування не в центрі, а на межі міста;

– *кубло*, наприклад: Порошенко дякує СБУ за викрите **кубло** Саакашвілі і Савченко (заг.). Президент Петро Порошенко висловив упевненість, що викриття спецслужбами та подальше обвинувачення лідера Руху нових сил Міхеїла Саакашвілі та народного депутата Надії Савченко «варті сторінок у підручниках для майбутніх спецслужбістів» України (Україна молода, 24.03.2018); Від флігеля, де й у 1898 році жив Іван Бунін залишилася недозруйнована стіна, яку влада Одеси вирішила демонтувати. Думки одеситів розділилися: одні підтримують розчищення закинutoї території, яка перетворилася на **кубло** наркоманів та бомжів, а інші вважають, що так руйнують історію міста (Україна молода, 03.10.2017). Як переконає зафіксований матеріал, лексему *кубло* вживають із негативною оцінкою, вторинна номінація є своєрідним попередженням про небезпеку від політичних, неформальних угруповань тощо;

3) дії тварин → дії людей, зокрема:

– *брикатися*, наприклад: *Конфлікт за Нагірний Карабах: у Баку руками Азербайджану прибрав Пашиняна, який в особі лідера надумав брикатися. Його вже сприймають винятково як зрадника, від якого відхрещуються всі...* (Україна молода, 13.11.2020). За допомогою виділеної вторинної номінації автор намагався підкреслити непокору людини, її норовливу поведінку;

– *гарцювати*, наприклад: *Лиш двоє – Бел і Тамара, народжені за його життя, – гарцювали на його колінах, пам'ятають славетного діда* (Шолом-Алейхема – Прим. авт.) (Україна молода, 24.07.2014). У цьому контексті, позначаючи дії дітей, метафора має позитивну конотацію;

– *пастися*, наприклад: *Лікарю, а дзвіночок треба вішати на шию чи так можна пастися?* (Україна молода, 25.05.2021). У зверненні до дієтолога пацієнт використав указану номінацію на позначення процесу прийняття їжі людиною, а не твариною. У реченні простежуємо відтінок самоіронії мовця;

б) звукові дії тварин → висловлення думок людьми. Цій схемі відповідають метафоризовані дієслова:

– *гарчати, гаркнути*, наприклад: *Чого на нас гарчить лихий сусід, згадавши, що було в минулім віці?* (Україна молода, 06.04.2021); *Якщо людині підійти до сплячої людини й гаркнути в неї над вухом «тринадцять», вона схопиться і злякано озиратиметься...* (Україна молода, 31.07.2021).

У словнику аналізовану лексему потрактовано як: «1. Видавати низькі погрозливі звуки (про тварин). // Звучати низько, прогрозливо, ніби ричати. 2. *перен., розм.* Сердито бурчати, висловлюючи незадоволення. 3. *перен.* Утворювати низькі звуки зі скреготом, гуркотом і т. ін. під час ударів або тертя (про металеві предмети). // Утворювати такі звуки під час дії (про інструменти, механізми і т. ін.) [Великий 2005, с. 224]. У мові видання «Україна молода» метафорично вжите дієслово *гарчати* зазвичай функціює із зафіксованим у словнику другим значенням, хоч воно здатне розширювати семантичний діапазон, маркуючи гучний звук, галасування тощо. В обох випадках аналізована лексема має негативнооцінне забарвлення;

– *гримнути*, що увиразнює виступи невдоволених, передає негативне, зневажливе ставлення до дії, процесу та стану, наприклад: *Прощаючись з елітою, закарпатський колектив вирішив гучно **гримнути*** (Україна молода, 12.10.2021);

– *сичати* на позначення незадоволеного, супроводжуваного люттю, злістю, роздратуванням спілкування, наприклад: *...А ще пам'ятаю, як ці милі і душевні українські жіночки **сичали** у спину...* (Україна молода, 10.04.2019);

– *фиркнути*, наприклад: *Прочитавши донесення, Хрущов із посмішкою **фиркнув** і відправив його...* (Україна молода, 12.04.2017); *...звукорежисер, мовляв, тільки «**фиркала**», тож він змушений був «вивести» жінку на вулицю* (Україна молода, 28.09.2019). Виділені дієслова функціують зі значенням, яке входить до переліку поданих у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови»: «3. *перен., розм.* Сердитися, висловлювати невдоволення» [Великий, 2005 с. 1533]. Вторинні найменування передають пейоративно-оцінний відтінок, маркуючи емоційні стани обурення, гніву та ін. Автор другого прикладу оформив аналізоване дієслово в лапках, у такий спосіб наголосивши, що лексему вжито в переносному значенні;

– *щебетати*, наприклад: *Парочка мило **щебетала** під час обіду, адже в них попереду весілля...* (Україна молода, 28.09.2019). Із зафіксованих тлумачень («1. Видавати щебет. 2. *перен.* Говорити, розмовляти швидко, жваво (переважн. про жінок і дітей). // Ласкаво проявляти, проказувати що-небудь, запобігаючи перед кимсь» [Великий 2005, с. 1638]) у виданні «Україна молода» натрапляємо на речення, де аналізовану лексему вжито з другим значенням задля підкреслення щирості в стосунках учасників комунікативного акту, привітного ставлення їх один до одного.

У газеті «Україна молода» початку XXI століття не фіксуємо *фітоморфних* та *ландшафтних метафор*, що входять до природоморфної групи та в інших виданнях представлені спорадично.

У досліджуваних медійних текстах інколи натрапляємо на *артефактну метафору ватник*, побудовану за схемою: назви предмета, зокрема одягу та

власне-предмета → назва людини, наприклад: *У Чернігові знайшли прив'язаним до стовпа чоловіка з табличкою «Я – ватник». Потерпілого доставили до міського відділу поліції (Україна молода, 24.07.2019).*

У виданні «Україна молода» обмежений вияв характерний для **міфоморфних метафор**, представлених двома номінаціями, що підкреслюють негативні риси характеру та непривабливу зовнішність людей:

– *вампір*, наприклад: *Як зрозуміти **вампіра** і змусити його відступити? У народі це вельми поширене явище називають психологічним (енергетичним) вампіризмом. Визначення доволі не конкретне, запозичене з езотеричної літератури. Проте як явище – існує. Психологічний вампіризм – це грубе, неконтрольоване бажання у легкий спосіб поліпшити собі настрій, зіпсувавши його іншому (Україна молода, 21.09.2021);*

– *потвора*, наприклад: *Організатори очікують, що в конкурсі візьмуть участь відомі особи... Буде обрана красуня чи **потвора**? (Україна молода, 10.09.2021).*

У мові видання «Україна молода» не засвідчено лексем, проаналізованих та класифікованих на матеріалі інших видань (*вовкулак, монстр, німфа* та ін.).

У публікаціях газети «Україна молода» початку ХХІ століття фіксуємо одну **казкоморфну метафоричну** сполуку, яку вважаємо модифікацією складної номінації *гідке каченя*, про що свідчить контекст, наприклад: *Але уродженець села Кліводин Кіцманського району довів: у спорті навіть бідне «качενя» може стати зіркою, головне – хотіти, прагнути і не боятися... (Україна молода, 10.09.2020).*

Отже, сучасні тексти інформаційно-політичної газети «Україна молода» містять метафори, пов'язані з різними типами перенесення. Але автори використовують їх значно менше, ніж журналісти інших українських видань. Загалом відстежуємо переносно вжиті лексеми, які колоритно й експресивно передають зовнішність та внутрішні характеристики осіб, часто спонукають читача додумати прихований зміст. У матеріалах газети «Україна молода»

меншою мірою, ніж в інших аналізованих виданнях, представлені вторинні номінації, що вульгаризують публіцистику.

3.2.4. Особливості функціонування метафор у текстах інтернет-видання «Українська правда»

Використанням метафоризованих номінацій вирізняється всеукраїнське видання «Українська правда». Скориставшись застосованим у третьому розділі алгоритмом опису, докладно схарактеризуємо лексеми, що мають переносне значення й маркують людей, їхні дії, стани та ін. Відповідно до використовуваної класифікації мовний матеріал об'єднаємо в такі групи: природоморфну (зооморфні, фітоморфні, ландшафтні метафори), артефактну, міфоморфну й казкоморфну.

В інтернет-виданні «Українська правда» найбільшу групу формують *природоморфні* вторинні номінації, серед яких домінують *зооморфні*. Їхнє утворення ґрунтується на семантичних модифікаціях, схематично представлених як:

1) назва тварини → схожа за рисами характеру чи поведінки людина.
Досліджуваний матеріал дав змогу виокремити такі підгрупи:

а) зоометафори з назвами тварин, що дають додаткову характеристику людині. Наприклад:

– *баран*, наприклад: *Про нас – баранів та нові ворота* (Українська правда, 23.11.2021) – виділена лексема *баран* засвідчена в межах трансформованої ідіоми *як баран на нові ворота*, зазвичай уживаної в поєднанні з дієсловами *дивиться* або *вступився*. Так переважно говорять про людину, яка остовпіла від побаченого, що стало для неї чимось дуже несподіваним. Також цей стійкий вираз використовують для характеристики неосвіченої, інтелектуально обмеженої, не дуже тямущої особи, яка повільно думає. На переконання людей, саме барани є настільки дурними тваринами, що не впізнають навіть власного подвір'я, а якщо встановлено нові ворота, то

здивовано дивляться на них, боячись зайти. Саме такі асоціації викликає метафора *баран*, ужита в тексті про стан і майбутнє України;

– *вівця*, наприклад: *Голуб, який нагидив, і «тупа вівця»*. Як проходить велика інформаційна війна піарників проти журналістів (Українська правда, 20.08.2019). «Великий тлумачний словник сучасної української мови» фіксує два значення аналізованої лексеми: «1. Невелика свійська тварина, яка надає вовну. М'ясо, молоко; самка барана. 2. *перен., зневажл.* Про покірну, лякливу людину» [Великий 2005, с. 164]. У мові матеріалів «Української правди» лексему *вівця* переважно використовують із залежним прикметником *тупа*, пор.: *Максим Бужанський, депутат від «Слуги народу» назвав «тупою вівцею» журналістку «Новое время» Ольгу Духнич* (Українська правда, 20.08.2019). Здебільшого автори негативно характеризують журналістів, політиків та ін., передаючи зневажливе ставлення до осіб, про яких ідеться;

– *динозавр*, наприклад: *Гаррі Каспаров: Росія Путіна – динозавр з величезним тілом і маленьким мозком* (Українська правда, 08.02.2021). Із «велетенським рослинним плазуном мезозойської ери» [Великий 2005, с. 296] порівнює росіян на чолі з Президентом Російської Федерації Володимиром Путіним радянський та російський шахіст, чемпіон світу з шахів, політик Гаррі Каспаров. Динозаври в уявленні носіїв мови мляві, громіздкі, холоднокровні. Вони хоч і великі за розмірами, але не виділяються особливими розумовими здібностями. Саме на таких рисах акцентує шахіст;

– *жеребець*, наприклад: *Країні потрібен новий жеребець: на вибори «ідуть» герої «Гри престолів»* (заг.) (Українська правда, 19.10.2015). У тлумачному словникові означена лексема має два значення: «1. Самець кобили. 2. *перен.* Про чоловіка, який чим-небудь нагадує цю тварину» [Великий 2005, с. 366]. У публікації йдеться про молоду, освічену, амбіційну, повну сил особу, якої потребує країна для ефективного та дієвого керування;

– *кобила*, наприклад: *Куди нас приведе кульгава кобила опозиціонерів?* (Українська правда, 23.04.2010); *Яценюку до лампочки посада. Депутати не можуть визначитися з кобилою і возом* (Українська правда, 29.10.2018).

Лексикографічна праця подає такі значення цієї лексеми: «1. Самка жеребця; лошиця. 2. *перен., вульгарн.* Про високу на зріст огрядну жінку. 3. Те саме, що кінь. 4. У дореволюційній Росії – лава, на якій тілесно карали засуджених» [Великий 2005, с. 549]. У публікаціях інтернет-видання *кобилою* називають опозиціонерів, але зроблено акцент не на їхній силі, а слабкості, що увиразнює прикметник *кульгава*. У другому реченні автор, вочевидь, використовує трансформовану сполуку *стара кобила для нового воза*, що позначає невідповідність старого новому. У цій ситуації йдеться про посаду Арсенія Яценюка та невизначеність народних депутатів у тих чи тих пріоритетах;

– *кобель*, наприклад: *Кузьма Скрябін: «Я – кобель, який не хоче й на інших не скаче»* (Українська правда, 06.08.2008). «Словник української мови» в 11-ти томах подає тільки лексему *кобеля* «жін., діал. Лозовий кошик» [СУМ, IV, с. 200]. Уважаємо номінацію *кобель* росіянізмом, український відповідник якої – *ссавець (ссавці)* («клас високоорганізованих тварин підтипу хребетних, ссавиці яких вигодовують малят своїм молоком» [Великий 2005, с. 1380]). В аналізованому реченні трансформовано відому конструкцію *коза не схоже, козел не схоже*. Використавши росіянізм та змодифікувавши фразеологізм, автор надав висловленню експресивного та емоційного забарвлення, вульгарності й розкутості;

– *козел*, наприклад: *Лукашенко звинуватив Януковича у вошивості, а Баррозу назвав козлом* (Українська правда, 26.04.2011). У публікації йдеться про особу, не потрібну державі та світові через неефективність, безпринципність та позицію, яку не підтримують інші політики. Нерідко українські медійні видання подають словосполуку *старий козел*, акцентуючи на вікових характеристиках людини. В «Українській правді» початку XXI століття ми не зафіксували такого вживання, але натрапили на публікації, у яких автори порівнюють колишнього міністра освіти Дмитра Табачника із цією твариною, пор.: *Табачника привітають «з козлом» у день знань. Акції під назвою «З Табачника реформ, як з козла молока» заплановані у Києві, Донецьку, Черкасах, Дрогобичі, Луцьку та Вінниці* (Українська правда,

29.08.2011). Метафоризована лексема, структуруючи стійкий вираз, характеризує реформи Дмитра Табачника в освіті як такі, що не мають користі. Крім вислову *як з козла молока*, в українській мові ще вживають словосполучення-синонім *як із цапа молока*. Так кажуть про безкорисну в будь-якій справі людину, яка марно займає свою посаду. Усталений вираз функціонує й у тематиці шоу-бізнесу. Артистка Ніна Матвієнко так характеризує свого колишнього чоловіка, наприклад: *«Як з козла молока»*: *Ніна Матвієнко зізналася, що розійшлася з чоловіком після 50 років шлюбу* (заг.) (Українська правда, 01.11.2021);

– *корова*. Словник фіксує вказану лексему з такими значеннями: «1. Велика парнокопитна свійська молочна тварина; самка бугая // Самка деяких порід великих рогатих тварин (лося, оленя тощо). 2. *перен., зневажл.* Про незграбну, товсту або нерозумну жінку [Великий 2005, с. 576]. У виданні «Українська правда», натрапили на таку конструкцію: *«Чия б корова мукала»*: *Лукашенко заявив, що Зеленський втратив довіру народу* (Українська правда, 13.11.2020). За допомогою стійкого висловлення, до складу якого входить лексема *корова*, автор публікації наголошує на невдалій діяльності Президента Білорусі Олександра Лукашенка, котрий, критикуючи Володимира Зеленського, забув про свій невисокий авторитет у країні та насправді низькі рейтинги. Зазначений вислів традиційно використовують із метою висловити комусь вимогу замовкнути, перестати говорити про те, у чому сам мовець не компетентний, чи припинити звинувачувати інших у недоліках, що є в самого. Такі мовні одиниці вульгаризують тексти суспільно-політичного спрямування, але й водночас надають висловленню простоти, доступності та емоційно-експресивного забарвлення;

– *левиця*, наприклад: *Табачник каже, що коли говорив про «світську левицю», не мав на увазі Собчак* (Українська правда, 28.12.2013). В інтернет-виданні «Українська правда», як і в інших досліджуваних газетах, аналізовану лексему вживають у поєднанні з прикметником *світська* на позначення жінки, яка вирізняється вишуканим одягом, манерами тощо;

– лисичка, наприклад: *Ющенко намалював Тимошенко лисичкою з хитренькими оченятами і зубками*. Так ось, поки Віктор Андрійович її слухав, то, між справою, намалював на аркуші паперу *лисичку* з великим хвостом, ротик такий – з посмішкою, з зубками, оченята такі – хитренькі» (Українська правда, 23.09.2010). Віктор Ющенко порівнює з лисичкою політикинню Юлію Тимошенко, підкреслюючи її інтриги в суспільно-політичній сфері, українському політикумі загалом;

– мавпа, наприклад: *Тимошенко порівняла Януковича з мавпою* (Українська правда, 24.04.2010) – політична діячка критикує тодішнього Президента за його неосвіченість, відсутність досвіду, некомпетентність і т. ін., указує на його невідповідність займаній посаді. Такий семантичний відтінок перебуває поза межами тлумачень, поданих у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови». Пор.: «1. Високоорганізована тварина-ссавець із ряду приматів, що за будою тіла стоїть найближче до людини. 2. перен. Про людину, що сліпо наслідує чужі звички, вчинки тощо. 3. перен., зневажл. Про дуже негарну людину» [Великий 2005, с. 634]. У мові «Української правди» набула популярності словосполука *мавна з гранатою* зі значенням ‘людина, яка має у своєму розпорядженні щось небезпечне, але не вміє з ним поводитися’. У текстах інтернет-видання журналісти порівнюють *мавпу* не тільки з людиною, але й із країною, політичною партією тощо, пор.: *Тимошенко: «Мій суддя – мавпа з гранатою»* (Українська правда, 29.07.2020); *Мавпа з гранатами: як Україна з «Верхньої Вольти з ракетами» перетворилася на країну без ракет* (Українська правда, 05.12.2020); *Яценюк порівняв Партію регіонів з мавпою з гранатою* (Українська правда, 23.08.2011). Характеризуючи політиків, медійники вдаються до трансформації аналізованої сполуки, додають підпорядковані їй атрибутивні мовні одиниці, як-от у публікації про Президента Білорусі: *Вадим Прокоп'єв: Лукашенко – це велика нерозумна мавпа з величезною кількістю страхів* (Українська правда, 04.08.2020). Політикиння Юлія Тимошенко називає свого опонента *мавпою з бананом*, але не для того, щоб відтворити пряме значення, а навпаки

підкреслити недалекоглядність, безперспективність його міркувань тощо, пор.: *Тимошенко вважає свого конкурента мавпою з бананом* (Українська правда, 11.12.2009). Такі словосполуки негативно характеризують осіб, зокрема політиків, додають публіцистиці емоційно-експресивного забарвлення;

– *свиня*, наприклад: *«Київзеленбуд» розпочинає акцію «Свиня за кермом»* (заг.) (Українська правда, 23.03.2010); *Ківалов обізвав журналістів і політологів свиньми* (заг.) (Українська правда, 25.01.2007). Медійники називають *свиньми* водіїв, які з вікна автомобіля сміються на дорозі. Політик Ківалов обізвав так політологів та журналістів, котрі подають недостовірну, перекручену інформацію. Натрапляємо на функціонування аналізованої лексеми як корелята зафіксованої в словнику стійкої сполуки *підкладати свиню* – «завдавати прикросців комусь, діяти підступно проти когось» [Великий 2005, с. 1297]: *Свиня для Януковича. Вироблена на Банковій* (заг.) (Українська правда, 04.03.2004). Як засвідчує фактичний матеріал, у мові сучасних засобів масової комунікації аналізована лексема позначає не тільки неохайних осіб, але й тих, хто говорить та пише неправду. Зауважимо, що використана в поданому контексті метафора *свиня* розширила своє значення, порівняно з поданими в лексикографічних працях. За допомогою аналізованої лексеми автори негативно характеризують героїв публікацій, акцентуючи на цьому здебільшого в заголовкових комплексах видання;

– *теля*, наприклад: *«Легідні телята» в газовій крамниці* (заг.). *Звісно, роль «лагідного теляти» для пана президента не важка. Але де він візьме таких самих лагідних «маток», окрім платників комунальних послуг, всіляких тарифів та податків?* (Українська правда, 25.09.2009). В аналізованому тексті, окрім поданого в словнику вторинного значення («2. перен., розм., зневажл. Про молоду, недосвідчену або неспритну людину. // Про того, хто має спокійну вдачу; покірний» [Великий 2005, с. 1439]), лексема *теля* також виявляє стосунок до трансформації стійкої сполуки *лагідне телятко дві корови ссе* (*покірне теля дві цицьки ссе*). У такий спосіб автор натякає на людей, які вміло

уникають конфлікту, розумно користуються своєю здатністю делікатно змовитися з ким завгодно і скрізь знаходять свою вигоду;

б) зоометафори з назвами птахів:

– *ворона*, наприклад: «**Біла ворона**»: як особистості вижити в колективі (заг.) (Українська правда, 23.09.2021). Словник фіксує такі значення виділеної лексеми: «1. Хижий птах із чорним або сірим пір'ям, що живе на деревах поблизу населених пунктів. 2. *перен., зневажл.* Про неуважну людину; гава, роззява» [Великий 2005, с. 202]. У поєднанні з прикметником словосполуча *біла ворона* називає людину, яка вирізняється з-поміж інших поведінкою, поглядами, вбранням тощо;

– *голуб*. В «Українській правді» натрапляємо на речення, де метафору *голуб* ужито поряд із лексемою *яструб*, наприклад: *Але влада неоднорідна. І в ній є різні течії і крила. Як в кожній команді є свої «голуби» і свої «яструби», аналогічно є вони і в групі підтримки Януковича* (Українська правда, 13.11.2018). У такий спосіб автори наголошують на наявності в межах однієї політичної сили представників полярних поглядів і різної поведінки. Тлумачний словник подає кілька значень лексеми *голуб*: «1. Птах ряду голубоподібних із різнобарвним пір'ям та великим волом. 2. *розм.* Пестливе називання чоловіка. 3. *заст.* Прикраса з паперу, воску або інших матеріалів, що має вигляд такої птиці. // Виріб із тіста у вигляді такої птиці» [Великий 2005, с. 251]. В аналізованому прикладі лексема *голуб* характеризує партійця як слухняного, такого, який не ігнорує інших думок, проявляє люб'язне ставлення до однодумців. Принагідно нагадаємо, що метафори *голуб* і *яструб* також траплялися в межах одного контексту «Газети по-українськи» (див. п. 3.2.1);

– *жайворонок* – метафора, у мові видання «Українська правда» зафіксована з усталеним значенням: «3. Про людину, у якої фаза найвищої фізіологічної активності припадає на першу половину дня» [Великий 2005, с. 363]. У досліджуваних текстах натрапляємо на її функціонування як антоніма до слова *сова*, наприклад: Наприклад: *Не жайворонок, а сова? Причина може критися в генній мутації – вчені* (Українська правда, 15.04.2017); *Вчені:*

люди-«жайворонки» швидше втомлюються, а «сови» – частіше хропуть (Українська правда, 23.10.2021). Про інші вияви лексеми *сова* див. далі;

– *курка*. У мові видання «Українська правда» журналісти називають *куркою* відомого політика Володимира Литвина, підкреслюючи його безпринципність, готовність через власну вигоду створити коаліцію навіть з опонентами: *Курка-Литвин, яка гребє від себе, готова об'єднається з Ющенком* (Українська правда, 02.02.2011). Зафіксовано аналізовану лексему й у поєднанні з прикметником *дурна*, наприклад: *Ми ритимемося з тим, що є, аби тільки не сталося гіршого. І позірно ганячи на всі заставки, про себе незмінно продовжуватимемо пробачати всі «витребеньки» влади. Бо ж, хто не дбає про себе – тільки дурна курка гребє від себе. Та й то, корпається в розгребеному* (Українська правда, 01.02.2012). Виділене сполука характеризує людину, яка не використовує своєї причетності до влади задля власної користі;

– *орел* – іменник, що має зафіксоване словником переносне значення: «3. Про сильну, мужню людину» [Великий 2005, с. 854], проте в мові українського інтернет-видання натрапляємо на вживання цієї лексеми з іншим семантичним відтінком. Разом із прикметником *юний* вона називає відомого ректора, бізнесмена Михайла Поплавського: *Винник, Бобул чи «Юний орел»: У мережі підшукують нового учасника євробачення* (Українська правда, 27.02.2019); *«Юний орел» Михайло Поплавський веде дуже насичене і активне життя, найяскравіші миттєвості якого закарбовує у своєму фотоблозі* (Українська правда, 21.08.2017); *28 листопада, у свій день народження, легендарний «юний орел» представив свіжу авторську книгу «Ректор» в Варшавському університеті менеджменту, яку присвятив 25-річчю своєї діяльності керівника головного в країні мистецького вишу. Про це повідомляє польське інформаційне агентство Centrumprasowe* (Українська правда, 08.11.2021). Вторинна номінація з'явилася на основі героя пісні «Юний орел», яку виконує Михайло Поплавський. Проте беззаперечно зараховувати її до перифрази, на нашу думку, не варто. Пояснюємо це тим, що призначення перифрази – контекстуальна заміна найменування описовим висловленням, що

охоплює актуалізовану в певному контексті ознаку чи властивість об'єкта найменування. Натомість диференційною ознакою метафори насамперед є наявність супровідного емоційного, оцінного чи експресивного навантаження. Саме такі відтінки простежуємо в аналізованих контекстах. За допомогою сполуки *юний орел* автор намагається не тільки по-іншому назвати відомого ректора, а й попри вживання прикметника *юний* іронічно натякнути на його немолодий вік, а також на невеликі / невисокі виконавські здібності;

– *сова*. У мові інтернет-видання «Українська правда» натрапляємо на функціонування цієї метафори в контексті з усталеною сполукою *біла ворона*, наприклад: *Кандидат в керівники ДБР Матіос: Я не «біла ворона», я – сова* (Українська правда, 04.08.2021) – претендент у керівники оцінює себе як досвідчену особу, що не виділяється серед інших. Словник подає два значення аналізованого слова: «1. Хижий нічний птах з великою круглою головою, з великими очима й коротким гачкуватим дзьобом. 2. Про людину, у якої період творчої активності припадає на другу половину дня і вечір [Великий 2005, с. 1352]. Із другим семантичним відтінком фіксуємо лексему *сова* в таких реченнях, наприклад: *13 причин, чому бути «нічною совою» – шкідливо* (Українська правда, 27.05.2018);

– *яструб*, наприклад: *Яструби Кремля можуть давати команду збивати дрони – ЗМІ РФ* (Українська правда, 29.01.2018). Хоча словник містить тільки пряме значення лексеми: «Хижий птах з коротким гачкуватим дзьобом, гострими загнутими пазурами, що водиться в різних частинах світу» [Великий, с. 1425], але в нашому прикладі вона вжита з в переносним значенням й увиразнює ворожість російських політиків, сповнених жорстокості, люті, ненависті до українців.

Зоометафори з назвами риб, що в інших виданнях виявляють кількісне обмеження, в «Українській правді» представлені тільки в трансформованій назві байки (ідеться про лексему *щука*). З огляду на такі параметричні характеристики розглядаємо її в групі казкоморфних;

в) зоометафори з назвами молюсків, до яких належить переносно вжита лексема *равлик*, наприклад: *Всіх «равликів» відпустили на поруки депутатів (заг.) Якби учасники рухалися швидко, то не потрапили б у халепу* (Українська правда, 12.06.2015). У публікації йдеться про учасників заходу, яких схарактеризовано за їхнім дуже повільним пересуванням;

г) зоометафори – назви комах, серед яких представлена з негативним значенням номінація *трутень*, наприклад: *Ці «помаранчеві трутні» доведуть усіх нас до катастрофи!* (Українська правда, 07.06.2016). У мові видання «Українська правда» лексема *трутень* разом із прикметником *помаранчевий* маркує лінивих, непрофесійних політиків, котрі прийшли до влади після подій Помаранчевої революції;

2) назва скупчення звірів, птахів → назва сукупності людей:

– *згряя*, наприклад: *Вовча згряя ОАСК. Один вечір із життя скандальних суддів* (Українська правда, 05.02.2021); *Згряя енкаведистів, ввірвавшись в помешкання, нишпорила по всьому будинку, перебираючи кожен папірець, гортаючи кожну книгу, вилучаючи сімейний архів, батькові нагороди та дипломи. Обшук тривав до ранку* (Українська правда, 04.02.2021). Порівнюючи подане у словнику тлумачення лексеми *згряя* («1. Група птахів, тварин, риб і т. ін., які тримаються разом 2. *перен.* Юрба людей, об'єднаних спільною ідеєю, спільним заняттям. 3. *перен., зневажл.* Група людей, яка проводить ганебну діяльність; банда» [Великий 2005, с. 452], зауважимо, що в мові «Української правди» її вживають переважно в третьому значенні. У такому разі чітко виражене зневажливе ставлення до тих, про кого йдеться: нечесних суддів, працівників правоохоронних органів різних років та ін.;

– *стадо* – значеннєво близька до лексеми *стадо* метафора, яку використано в тематиці виборців та політичних партій, наприклад: *Від «стада виборців» до народу* (Українська правда, 15.11.2018); *Хто тут ксенофоб, або «стадо кровожерливих бабуїнів»* (заг.). *Європарламент вирішив закликати «продемократичні партії у Верховній Раді не взаємодіяти, не підтримувати і не формувати коаліцій» з партією «Свобода», нагадуючи, що «расистські,*

антисемітські та ксенофобські погляди суперечать фундаментальним цінностям та принципам ЄС». Ця поправка болгарського соціаліста Крістіана Вігеніна була підтримана більшістю депутатів (Українська правда, 20.12.2016);

– *табун* – метафора, що функціює на позначення безладного швидкого руху великої групи осіб, зокрема тих, хто входить до спеціального підрозділу «Беркут», наприклад: *Війна остаточно почалась. Вже ніякі закони не діють. Годину тому я знімала на мобільний телефон роздачу гранат **табуну** Беркуту, голів зо 20. Гранати ці, нагадаю, зараз масово кидаються в українських громадян і викликають важкі осколкові поранення, хоча для Пшонки і Лутковської вони «світлошумові», – написала вона (Українська правда, 19.01.2014). Більшість наведених номінацій із переносними значеннями передає додаткові негативно-емоційні відтінки.*

У статтях інтернет-видання «Українська правда» початку ХХІ століття не фіксуємо лексичних метафор, творення яких відповідає схемі *назва частини тіла тварини → номінація частини тіла людини*, хоч в інших досліджуваних джерелах їх уживають;

3) *назва житла тварин → назва місця проживання людей:*

– *гніздечко*, наприклад: *Співачка Аліна Гросу, яка серйозно задумалася про сімейне гніздечко та дітей, забомбила мережу відвертими знімками у незвичайному образі. Виконавиця попозувала у корсеті та з нарощеним волоссям, вдавши з себе ляльку (Українська правда, 03.02.2022); Остапчук зі щасливою дружиною оголосили про створення сімейного гніздечка (Українська правда, 20.09.2021); Жінка, яка розбила тоді сімейне гніздечко Симоненків? (Українська правда, 31.01.2019). В інтернет-виданні зазвичай послуговуються аналізованою лексемою разом із прикметником *сімейний*. Це словосполучення здебільшого має позитивну оцінку, асоціюється із затишком, спокоєм, родинним теплом, хоча вживається й у контексті негативних характеристик політиків, відомих осіб, які мають величезні статки, що не завжди нажиті законним шляхом, пор.: *Ще один член «родинного гніздечка»**

Пионки отримав «тепле» місце (Українська правда, 20.12.2016); Гніздечко за \$1,65 мільйона: Пенетьєрі продає дім, де мешкала з Кличком (Українська правда, 10.08.2018); Близько 20 депутатів мають своє «гніздечко» в Туреччині (Українська правда, 07.06.2015); Здавалося, що тема не дуже чистоплотних взаємин між віце-прем'єром Олександром Вікулом і окремими місцевими ЗМІ, отримала точку неповернення. Адже для порятунку іміджу високоставленика, який відносно недавно змінив дніпропетровське гніздечко на столичне, кинута чимало сил. Передовсім сам Вікул на Фейсбуці визнав, що це помилка його прес-служби (Українська правда, 05.09.2018). Такий самий значеннєвий діапазон представлено й у словнику: «Гніздо. 1. У птахів – влаштоване або пристосоване місце для кладки яєць і виведення пташенят. 2. перен. Домашнє вогнище; оселя. зневажл. Місце, де збираються люди зі злочинними та іншими недобрими намірами» [Великий 2005, с. 248]. Отож можна стверджувати, що використання лексеми гніздечко з проаналізованим вторинним значенням відбувається впродовж років, тобто простежуємо тяглість тенденцій;

– *кубло* – метафора, яку в текстах «Української правди» використовують з негативною, зневажливою оцінкою щодо політичних діячів різних років, наприклад: *«Кубло опозиції» готує позов до суду. Українська культура йде на асфальт (Українська правда, 13.03.2019); Комітет Тимошенко пробує розпустити парламентське «кубло» (Українська правда, 30.03.2017); «Сьогодні зрадництво стало ключовою ознакою Верховної Ради. Парламент перетворився на кубло політичної корупції», – відзначається в документі. Блокада «кубла Кучми» триватиме. Ющенко готується оприлюднити свій діагноз (Українська правда, 08.12.2016);*

– *лігво* – метафора, якою автори «Української правди» позначають ворогів чи представників різних ідейних угруповань, що мають із кимось протилежні погляди, наприклад: *Президент Чехії: в Україні громадянська війна, Майдан – «лігво бандерівців» (Українська правда, 27.08.2018); Російське вторгнення на схід України залишається серйозним ризиком, тому було б бажано, якщо б НАТО ухвалило «превентивні заходи». Кучма не збирається*

іхати у лігво ворогів... не планує і не планував відвідувати Львів 19 грудня (Українська правда, 16.12.2019). Пор. подане у словнику пояснення: «Заглиблення або інше місце в землі, де живе тварина // *перен., розм.* Вбоге житло або постеля людини» [Великий 2005, с. 617];

4) дії тварин → дії, процеси, здійснені людьми, зокрема:

– *брикатися*, наприклад: *Ющенко попереджає Януковича, що буде «брикатися»* (Українська правда, 06.09.2019). В аналізованому контексті модифікована лексема виражає висловлення незгоди з діяльністю, вчинками, поведінкою політика. Крім того, у досліджуваному медійному виданні семантично модифікована лексема через образ коня маркує політику України, акцентує на її прагненнях, пор.: *Протягом багатьох років зовнішня політика України була боротьбою двох ілюзій. Перша – про те, що членство України в ЄС – це питання близького часу. Друга – що українському коню краще не «брикатися» зі своїми європейськими прагненнями і тихо повернутися в російське стійло, з безкоштовним вівсом, себто газом. Саме це вкотре пропонує Медведчук* (Українська правда, 12.03.2018);

– *виповзти* – вторинна номінація з узагальненим значенням динамічної локативності, засвідчена з переносним значенням у тематиці діяльності політиків, які мають покинути обрану ними сферу, де почуваються вільно, часто порушують норми закону, пор.: *Луценко побажав, щоб наступного року всі, хто шкодить державі, виповзли на світло* *Юрій Луценко привітав журналістів з Новим роком, що наступає. Як пише у своєму Facebook журналіст Мустафа Найєм, Луценко зателефонував йому особисто* (Українська правда, 31.12.2019);

– *гарцювати* – переносно вжите дієслово, що в мові інтернет-видання репрезентує дію дітей, які бавляться, беруть участь у сюжетно-рольових іграх, наприклад: *Ми ділилися на «наших» та «німців» і розпочинали гарцювати по повір'ю дитсадка з іграшковими автоматами та пістолетами, удаючи, що стріляємо та вбиваємо один одного* (Українська правда, 08.05.2017);

– *розлетітись* – метафора, яка передає рухові дії, переміщення. У текстах інтернет-видання «Українська правда» її використовують у тематиці бездіяльності представників влади, котрі, не розв’язавши всіх проблем, вирушили на відпочинок: *Перша за 8 місяців безпекова криза нової влади. І в ній влада Зеленського продемонструвала безвідповідальність, некомпетентність і боягузтво. Ви розлетілися по курортах світу і навіть не передбачили механізм, як зібратися у разі виникнення кризової ситуації* (Українська правда, 14.01.2020);

– *настися* – вторинна номінація, ужита в тематиці діяльності політичних партій, передвиборних процесів, виборців, наприклад: *«А Тимошенко кричить і вищить, бо вона просто переживає за себе на місцевих виборах. Вона побачила, що на її електоральній галявині будуть настися інші маленькі партії і будуть з’їдати її електоральну травичку»*, – додав він (Українська правда, 29.08.2019); *«Проте, якщо ми будемо продовжувати мовчати, то рейтинг буде і далі падати, а на нашому електоральному полі будуть настися уявні союзники»*, – сказав Скорик (Українська правда, 15.11.2019); *Народ продовжуватиме «мирно настися», його «не розбудить честі заклик», тому його постійно дуритимуть, він і далі голосуватиме за гречку, а результати виборів грубо фальшуватимуть, бо при владі буде залишатися нелюдь. Країна повільно сповзатиме в прірву небуття* (Українська правда, 07.06.2018);

– *шкіритися*, що функціює зі значенням ‘посміхатися, показуючи зуби’, наприклад: *І вже потім на подіумі з’являється бог, творець і винуватець цього дійства Олексій Залевський. Маестро поглядає через маленькі круглі голографічні окуляри, шкіриться і повертається «в сад»* (Українська правда, 19.03.2021). У словнику лексему *шкіритися* розтлумачено як: «1. Ставати видним, оголеним при розсунутих, розтулених губах (про губи) вишкірятися. // перен., розм. Стояти сторч. 2. Розсуваючи губи, відкривати, показувати (зуби) // перен. Говорити, відповідати кому-небудь дуже гостро, проявляючи роздратування, злість» [Великий 2005, с. 1624];

5) звуки тварин → звуки, вимова людей, зокрема:

– *гаркнути*, наприклад: *Я переходив дорогу по пішохідному переходу. Побачив, що по велодоріжці їдуть двоє хлопців на самокатах. Я зупинився, щоб їх пропустити. Бо їхали вони добренько так. А наскільки я бачив, не гальмували. Перший проїхав повз мене. Коли другий порівнявся зі мною, я йому голосно гаркнув: «Пропускай пішоходів». От з цього все і почалось (Українська правда, 21.04.2021).* У мові інтернет-видання «Українська правда» йдеться про негативну оцінку пересічних людей, які вирізняються своєю поведінкою;

– *гримнути*, що увиразнює оцінність змісту, передає пейоративне, іронічно-зневажливе ставлення до осіб та їхньої поведінки, наприклад: *«Марина, іди сюди! Марина!», – гримнув він на свою дружину, яка вже за кілька секунд стала за його спиною і без жодних спроб вийти перед камери сумирно простояла там всі 15 хвилин брифінгу (Українська правда, 20.01.2022).* Аналізований семантичний відтінок збігається з поданим у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» поясненням: «Голосно ляяти, дорікати кому-небудь у чомусь» [Великий 2005, с. 261];

– *фиркнути*, наприклад: *Одного разу їхала в таксі з дуже говірким водієм. Зайшла мова про благодійність, і я, звичайно, обмовилась, що створила фонд, який допомагає дітям. Водій був надзвичайно обурений, дізнавшись, що я, як і інші співробітники фонду, отримуємо заробітні плати. «Як? Хіба ви не волонтери?», – фиркнув він (Українська правда, 05.02.2022).* Подібно до попередніх проаналізованих вторинних найменувань, аналізована номінація також має пейоративно-оцінне значення, маркуючи емоційні стани обурення, гніву, ненависті та ін.;

– *щебетати*, що виражає люб'язність, приятне спілкування з кимось, наприклад: *З владою у мене особливих об'ємів немає, єдине, що пригадалося, як одного разу після моїх безрезультатних кастингів на хронікера в щоденний «Шустер.Live» мене підвозила близька до влади Олена Бондаренко. Я їй щось щебетала про книжкові бали, вона мені про книжки, які бере у відпустку (Українська правда, 22.07.2011).*

У медіатекстах «Української правди» зрідка натрапляємо на *фітоморфні метафори*. Порівняно із зооморфними їх значно менше. Іменникову групу формують вторинні номінації, творення яких відповідає моделі *родова, видова назва рослини → назва людини*. Її репрезентує слово *нарцис*, що реалізує іронічний зміст та передає зверхність, самозакоханість чоловіка, юнака, який милується собою [Великий 2005, с. 734], наприклад: ***Нарциси*** використовують пильний погляд або залякування, щоб змусити інших в собі. Це дає їм відчуття сили і контролю. 7 способів встановити межі з ***нарцистичними*** людьми (Українська правда, 05.07.2020). У реченні вжито прикметник *нарцистичний*, який не тільки дериваційно, а й семантично пов'язаний з аналізованим іменником.

В інтернет-виданні «Українська правда» не фіксуємо *ландшафтних метафор*.

Сферу маловживаних вторинних найменувань формують ***артефактні метафори***. До цієї групи належить лексема *ватник*, наприклад: *Як «ватники» стають «бендерівцями»* (Українська правда, 20.08.2021); *«Мене визнали ватником, сепаром і малоросом»: Бардаш розповів, як заморочився українством у собі* (Українська правда, 27.2021); *У Чернігові чоловіка прив'язали до стовпа з табличкою «Я – ватник»* (Українська правда, 20.07.2018). Значення, із яким аналізована лексема функціює в мові засобів масової комунікації, не представлене в словнику, проте у зв'язку з активністю вживання слово не створює труднощів у сприйнятті інформації. У виданні «Українська правда», як і в інших медійних джерелах, метафора *ватник* увиразнює негативні характеристики людей, які не виявляють громадянської позиції, порушують закон та ін.

Обмежено представлені лексеми, що репрезентують групу ***міфоморфних метафор***. Серед виявлених:

– *вампір*, наприклад: *Як розпізнати енергетичного «вампіра» і переконатися, що ви – не один з них* (Українська правда, 28.11.2021); *Енергетичними «вампірами» називають людей з токсичною поведінкою,*

від спілкування з якими іншим стає зле (Українська правда, 08.01.2020). Семантичний діапазон цієї вторинної номінації не виходить поза межі засвідченого в інших медійних виданнях. Енергетичними вампірами традиційно називають осіб, які негативно впливають на інших, виснажують їх;

– *вовкулака (вовкулак)*, наприклад: *Ви дійсно думаєте, що ваші заяви, заламування рук, погрози Діда Маразма, Азарова, одночасні каяття та знову ж погрози підпогонних **вовкулаків** є вашою індульгенцією та щитом? Не треба бути таким самовпевненим* (Українська правда, 01.12.2018);

– *потвора* – лексема, яку через вияв агресії, нав'язану Росією війну в Україні, постійний тиск на нашу державу тощо в мові українського інтернет-видання активізовано щодо політиків, бандитів та ін., наприклад: *«**Потвора** – це ти, їдь геть з України», – Мосійчук звинуватив Саакашвілі в корупції і кидався на нього з милицею* (Українська правда, 11.02.2017); ***Потвори** не будуть міняти своїх методів, в 90-х роках минулого сторіччя на «неслухняних» чудово діяли паяльники, праски та кулаки братків, то й навіщо змінювати такі ефективні інструменти? **Потвори** будуть чинити насильство. Відбивати нирки, голови, руки, вибивати зуби, фальшиві зізнання, вибивати віру. Це цілком вкладається в їхню матрицю, вони знають, що ближчим часом за це не відповідатимуть, а далі одного дня вони не бачать, не звикли* (Українська правда, 12.01.2019).

У текстах «Української правди» початку ХХІ століття периферію формують *казкоморфні* метафори, зафіксовані в тематиці описів відомих осіб чи певної групи людей, об'єднаних спільною сферою діяльності:

– *гидке каченя*, наприклад: *Діджейка Нана згадала, як була «гидким каченям» та соромилася грудей. У це важко повірити, але колись сексі-кралечка діджейка Нана вважала себе «гидким каченям». А форм, якими наділила її матінка-природа, взагалі соромилася* (Українська правда, 13.03.2018);

– *лисиця, журавель*, наприклад: *Бюджет-2019 для аграріїв – продовження казочки «Лисиця та журавель»*. Яким має бути «аграрний

бюджет» на 2019 рік? (Українська правда, 19.10.2009). Автор порівнює бюджет для аграріїв (лисичя), відповідно до якого журавлеві (фермерам) ніби й дають дотації, а використати їх не можна. Згадаймо, як за сюжетом казки «Лисичка та журавель» спочатку лисичка запросила журавля на гостину, але вирішила схитрувати – розмазала кашу по тарілці так, що гість не зміг її з'їсти. Потім журавель запросив лисичку в гості та вирішив їй відплатити – насипав кашу в глечик з вузьким горлечком. Лисичка пробувала дістатися до каші та застрягла;

*– солом'яний бичок, наприклад: **Солом'яний бичок** у «Мінському капкані» (заг.). Але якщо напередодні президентських виборів федеральна влада не зуміє зупинити обвал, то справи у кремлівських довгожителів справді кепські. Можливо, саме на це розраховували американські стратеги, потроху заводячи європейських лідерів, президента Порошенка, Володимира Путіна в «Мінський капкан», який для Росії виявився **солом'яним бичком** із живцем усередині у вигляді України? (Українська правда, 12.10.2017). Інтернет-видання «Українська правда» подає словосполучення **солом'яний бичок**, яке викликає асоціації з казковим персонажем, зробленим із соломи та просмоленним. Спочатку ця іграшка слугувала втіхою для баби, а потім стала пасткою для лісових звірів, унаслідок чого дід і баба збагатилися. Пор.: **Гібридна війна породжує солом'яного бичка** (заг.) У російсько-українській війні Україна все очевидніше виступає в ролі казкового персонажа, в якому намертво в'яжуть агресивні сусіди. І для українців уже не дуже важливо, чий це задум. Важливо – які його наслідки? (Українська правда, 11.12.2009). Автор із казковим героєм порівнює Україну, до якої нав'язуються агресивні сусіди – Російська Федерація;*

*– лебідь, щука, рак, наприклад: Порошенко, **Рак і Щука**, або хто зайвий у ЦВК (заг.). Принаймні раз на сесію спікер Андрій Парубій оголошує, що час братися за оновлення Центральної виборчої комісії, глави фракцій кажуть, що таки «справді час», вносяться кандидати, оголошуються списки, розгоряються і згасають політичні сварки... (Українська правда, 05.07.2018);*

Лебідь, Шука і Рак судової реформи президента Зеленського (Українська правда, 16.01.2020). У першому реченні простежуємо дещо модифіковану назву байки: замість лексеми *лебідь* подано прізвище тодішнього Президента України, натомість у другій конструкції всі персонажі представлені, але в обох випадках ідеться про безлад, що не приносить бажаного результату. Таким чином автори публікацій висміюють людей-егоїстів, які не виявляють рис згуртованості для позитивного результату, а діють тільки з власної вигоди.

Отже, тексти інтернет-видання «Українська правда» початку XXI століття містять метафори, що дають змогу виразно й колоритно відтворити зовнішність людей, їхні риси характеру, поведінку та ін., слугують продуктивним засобом маскування інформації й виявляють глибокий психо-емоційний зміст. Варто зауважити, що негативна конотація переважно стосується відомих політиків, олігархів, народних депутатів, популярних осіб шоу-бізнесу та ін.

3.3. Лексичні вторинні номінації в регіональній пресі

3.3.1. Специфіка метафоричних утворень у газеті «Високий Замок»

У мові засобів масової інформації чіткіше й активніше виявляється різноманіття мовних засобів. Слова збагачуються новими значеннями, відбуваються зміни в сполучуваності слів, з'являються нові лексичні одиниці й вирази – усе це здебільшого вперше фіксують медійні джерела. Дослідниця мови масмедіа М. І. Навальна зауважує, що «з одного боку, вони реєструють ті семантичні зміни, що вже відбулися в мові, з другого – у них використовуються й зовсім нові лексеми, словосполучення, звороти тощо. Слова в текстах засобів масової інформації вживаються як у прямому, так і в переносному значенні» [Навальна 2014, с. 95]. Саме з переносним уживанням пов'язане виникнення та функціонування метафор, які розширюють межі основного значення. Низку вторинних номінацій цього різновиду журналісти вживають й у відомому регіональному виданні «Високий Замок». Аналіз дібраного фактичного матеріалу свідчить, що з огляду на кількісні параметри перше місце посідають

природоморфні метафори, до яких традиційно зараховують зооморфний, фітоморфний та ландшафтний різновиди.

Зорієнтованість на функційні параметри дає змогу виділити кілька підгруп *зооморфних метафор*, утворених на основі переосмислення понять, що репрезентують такі моделі:

1) назва тварини → номінація людини, що вирізняється специфічними рисами характеру, поведінки, інтелектуального розвитку та ін. Сюди належать:

а) зоометафори з назвами тварин. Такі мовні одиниці увиразнюють зовнішність, вік, вчинки осіб та ін. Серед них у газеті «Високий Замок» засвідчені лексеми:

– *бик*, наприклад: *От остання фраза, що мене найбільше вразила – це «ми будемо виховувати биків». Це вони мають на увазі, що наші діти – бики і їх треба виховувати. Бо вони на їхній території. Бо на Левандівці місцеві себе героями вважають», – обурюється Володимир Шишка (Високий Замок, 31.03.2017). Можемо стверджувати, що використана в контексті метафора *бик* розширила свій значеннєвий діапазон порівняно з поданими в лексикографічних працях значеннями, оскільки позначає «невиховану, неосвічену, вперту особу»;*

– *мавна*, наприклад: *Мавна з бомбою. Просто мавна з бомбою. Зробити мавну людиною – потрібні три покоління. Зробити людину мавною – як ми бачимо, досить одного. Тож правильно спочатку забрати бомбу. Повна демілітаризація європейської і повна денуклеаризація рф, частини рф (збережено авторську орфографію – Прим. авт.). Інакше це пекло повториться за 10 років (Високий Замок, 17.03.2020). У поданому контексті вжито сполуку *мавна з бомбою*, що є синонімічною до *мавна з гранатою*, яка позначає ‘неадекватну особу чи людей як представників певної держави, що мають зброю й зухвало поводяться з нею’. У тексті видання «Високий Замок» йдеться про російських агресорів, зокрема й про нездорового очільника Росії;*

– *левиця*, наприклад: *Бабця справила нужду посеред білого дня на парковці п’ятизіркового готелю Grand Hotel, власником якого є відомий*

винниківський бізнесмен, депутат Львівської міської ради Григорій Козловський (на відкриття готелю після ремонту приїжджала **світська левиця** Періс Гілтон) (Високий замок, 26.09.2018). Як засвідчує зібраний та згрупований матеріал, на сторінках газети «Високий Замок» лексему *левиця* вжито з прикметником *світський*. Словосполуку зазвичай уживають до тих відомих жінок, що мають успіх у «вищому світі», причетні до еліти та бомонду, активно беруть участь у світському житті (зокрема, у презентаціях, т. з. «тусовках» та інших заходах), ведуть публічне та гламурне життя, виставляючи його напоказ, наприклад: *Голлівудський актор Аль Пачіно, якому через тиждень виповниться 82 роки, зустрічається зі світською левицею Нур Альфаллах, якій 28 років* (Високий Замок, 25.04.2022). Спостерігаємо тенденцію до використання словосполуки *світська левиця* як у текстах, так і в заголовкових комплексах аналізованої газети, пор.: *Газ, Крим і світська левиця* (заг.). *Для розігріву публіки Собчак приголомшила всіх заявою, що Крим має належати Україні. Приємно чути такі слова від світської левиці, але не слід під цю коліскову засинати. Росія поверне Крим тільки під тиском політичних обставин, сприяти яким є одним із головних завдань українського уряду* (Високий Замок, 30.10.2017). Словосполука *світська левиця* в мові газети «Високий Замок» виконує не тільки інформаційну функцію, але й надає публікаціям оцінного забарвлення, увиразнює легковажність, помпезність, показовість поведінки відомих осіб;

– *тигриця*, наприклад: *Тренер збірної України з фехтування на шаблях Олег Штурбабін розповів про своїх зіркових підопічних та їхніх суперниць. Вони так легко ображаються. Ось сказав Жовнір, що вона тигриця, так вона нагримала на мене. Насправді вони всі тигриці: гризуться за кожен удар. У їхньому лексиконі не існує поняття «без шансів»* (Високий Замок, 15.05.2017). У «Словнику української мови» подано таке значення лексеми *тигриця*: «Самиця тигра. перен., розм. Про жінку, що своєю поведінкою, рисами характеру нагадує цього звіра» [СУМ, X, с. 109]. У тексті саме

спортсменок називають *тигрицями*, зважаючи на їхнє прагнення до перемоги, силу волі та професіоналізм;

– *свиня*, наприклад: *Мешканцям Яворівського району Львівщини підклали свиню*. У лісі між селами Суховоля, Рудне і Солуки якийсь нелюд викинув близько двох десятків туш мертвих свиней. Рештки невідомий зловмисник викинув минулими вихідними на узбіччі лісосмуги. Небезпечну знахідку виявили лісничі (Високий Замок, 05.02.2020). У «Словнику української мови» сполуку **підкладати (підкласти, підсувати, підсунути, підставляти, підставити і т. ін.) свиню** кому розтлумачено «як завдавати прикрощів комусь, діяти підступно проти когось» [СУМ, IX, с. 72]. За селами справді виявлено туші свиней, але вважаємо вислів метафоричним з огляду на переносне значення, оскільки явище створило прикрощів для навколишніх сіл – епідеміологічну загрозу для всього живого;

б) зоометафори з назвами птахів, що характеризують осіб, їхній соціальний статус, зокрема:

– *орел*, наприклад: *Два роки тому «Слідство.Інфо» викрило хитру схему існування приватного вишу, який заснував «юний орел» української естради нардеп Михайло Поплавський. Це був Київський університет культури, або скорочено – КУК (Високий Замок, 08.07.2016); Отож пані Кириленко вже давно працює в сумнозвісному Київському національному університеті культури і мистецтв, який очолював наш «юний орел» Михайло Поплавський (Високий Замок, 22.05.2015)*. Михайла Поплавського називають юним орлом за однойменною відомою піснею, яку він виконує. Таке метафоризоване утворення журналісти використовують із певною іронією, глузуванням щодо особи ректора;

– *яструб*, наприклад: *«Галицькі яструби» розповідають СБУ, як працювали на Росію (заг.) Служба безпеки України затримала у Львові двох сепаратистів, членів так званих «Галицьких яструбів», які працювали в інтересах Росії (Високий Замок, 24.05.2015)*. У матеріалах видання лексему вжито в словосполучі *галицькі яструби*, де прикметних вказує

на територіальне розміщення, а *яструб* називає осіб, які працюють на боці ворога. Лексема *яструб* передає в тексті діяльність означених осіб з негативною оцінкою, а точніше – у тематиці державної зради.

У корпусі дослідницького матеріалу зоометафори з назвами риб, з назвами плазунів, назвами молюсків не виявлено.

У досліджуваних текстах кількісно обмежену групу становлять вторинні номінації з назвами комах, серед яких лексема *бджілка*, що вказує на працьовитість людей, наприклад: *Аня трудилася як бджілка до 38-го тижня вагітності* (Високий Замок, 02.11.2015);

2) назва скупчення звірів, птахів → назва сукупності людей:

– *згряя*, наприклад: *Мета кожної порядної людини – не розпалювати ворожнечу, а навпаки, об'єднувати людей. Якщо є порядні люди навіть серед ворожої згряї, треба за цих людей триматися. Ви їх будете підтримувати, а вони поширюватимуть правду, а не ту пропаганду, що ллється на людей з екранів російського телебачення* (Високий Замок, 08.04.2018). Лексему *згряя* зазвичай автори використовують із негативною оцінкою, у поданому контексті – стосовно ворожо налаштованих російських осіб;

– *табун*, наприклад: *Земельки у товаришки Калетник – ціла колекція: шість ділянок загальною площею майже 4,5 гектара. Квартирка, завбільшки з кілька комуналок (227,59 «квадрата»). А у сімейному гаражі – цілий табун «конячок»: п'ятирічний Landrover, «беха»-кабриолет 2004 року випуску та нульцевий Peugeot 107. ...А ще більший табун обслуги* (Високий Замок, 25.04.2018). У тексті «Високого Замку» *табуном* називають приватний автомобільний парк, а також велику кількість обслуги олігархів. Додамо, що в реченні фіксуємо лексему *конячки*, що позначає автомобілі. Спільність усіх наведених вторинних номінацій полягає в передаванні ними додаткового негативно-емоційного відтінку;

3) назва частини тіла тварини → номінація частини тіла людини. Цю сферу реалізує засвідчена в газеті «Високий Замок» метафора *ікла*, наприклад:

*Історія з російською «гуманітаркою» так затягнулася, що жарт, буцімто Путін вирішив повернути продуктивний конвой назад (бо після його «антисанкцій» росіянам самим їсти нічого), усе менше схожий на «шутку юмора». Хоча вже від того, що офіційний Київ визнав російську подачку, за якою невідомо що криється, гуманітарною, зовсім не смішно. З-під білої овчинки так званого мирного конвою вже вовчі **ікла** прорізувалися (Високий Замок, 18.08.2014). У такий спосіб журналісти «Високого Замку» передають негативне, зневажливе ставлення до росіян та всього, що з ними пов'язане;*

4) назва житла тварин → назва місця проживання людей:

– *гніздечко*. У корпусі зібраного матеріалу переважає вжита з позитивним відтінком словосполучка *сімейне гніздечко* на позначення затишного, упорядкованого житла, а також акцент зроблено на гарних родинних стосунках. Наприклад: *За словами Зеленського, для його родини важливо мати «своє особисте сімейне гніздечко»* (Високий Замок, 06.10.2020); *Сімейне гніздечко. Як виглядає розкішний будинок Шерон Стоун у Лос-Анджелесі* (Високий Замок, 15.03.2018);

– *кубло*, наприклад: *Політолог Андрій Смолій вважає, що це черговий доказ того, що російська музика, московські гастролери та все кремлівське має бути заборонене в Україні. «Сепарня та кубло «какая різниця» настільки обнагло, що далі немає дна* (Високий Замок, 10.01.2022). На сторінках видання «Високий Замок» натрапляємо на лексеми з поданим у словнику четвертим значенням: «Місце зосередження, притулок антигромадських або аморальних, злочинних елементів. // збірн., зневажл. Група людей, що займається антигромадською або злочинною діяльністю; згряя» [Великий 2005, с. 594]. Аналізована номінація переважно стосується росіян, осіб із сепаратистськими настроями, депутатів, осіб, які виявляють стосунок до мафіозних угруповань, пор.: *Як у Мініфраструктури з путінським кублом розправилися. Кремль – у руїнах, а на єдиному вцілілому мурі напис «Слава Україні!». Те, про що мільйони українців роками мріють, для міністра інфраструктури Володимира Омеляна вже реальністю стало. Та ще й якою*

солодкою! (Високий Замок, 31.01.2019); *Про незвичних екскурсантів у тунелях міських водомереж сповістив своїх краян мер Рені Ігор Плехов. І це відразу викликало жваву дискусію, часто – з політичним підтекстом («кубло депутатів»)* (Високий Замок, 10.12.2020); *ЗМІ пишуть, що Ян Куцяк розворушив кубло італійської мафії «Ндрангета» у Словаччині* (Високий Замок, 01.03.2018);

– *лігво*, наприклад: *В українській Гуляйпільщині ЗСУ розбили російське лігво* (заг.) *У Міноборони оприлюднили відео злагодженого й нищівного удару по лігву російських загарбників* (Високий Замок, 29.05.2022). Метафорично вербалізовану номінацію *лігво* на позначення місця зосередження російських загарбників журналісти використовують із негативним відтінком;

5) дії тварин → дії людей. У виданні «Високий Замок» подана модель зреалізована вжитими в переносному значенні дієсловами. Дослідниця лексики масмедіа М. І. Навальна зауважує: «Метафоричні значення розвиваються в дієсловах <...> за певною подібністю дії чи стану. Метафоричні перенесення є найбільш активним засобом збагачення лексичного складу мови в процесі розвитку багатозначності слів. Так, на основі прямих значень дієслів у журналістських текстах розвиваються інші лексико-семантичні варіанти» [Навальна 2014, с. 95]. Коли основою метафоричних структур є дієслово, то такі сполучення максимально активізують думку [Таємниця 1990, с. 247], перед очима читача виникають образи, побудовані на різноманітних асоціаціях. До метафор, побудованих за вказаною схемою, належать лексеми:

– *брикатися*, наприклад: *Мовляв, справу проти Пивоварського порушили з профілактичною метою – щоб «не брикався», не корчив із себе героя-правдолюбця. А найголовніше – щоб не виносив сміття з хати...* (Високий Замок, 11.02.2016);

– *виповзти*, наприклад: *В 1930 році друкувалися 259 українських письменників, а вже після 1938 року – лише 36! Із 223 письменників 192 були репресованими (розстріляними чи засланими в табори з можливим подальшим*

розстрілом чи смертю), 16 – зникли безвісти, 8 – вчинили самогубство. Тому ми так тяжко **виповзаємо** з оцього, колоніального (Високий Замок, 07.05.2022). Лексема *виповзати* позначає дію людей, які ідеологічно покидають колоніальний режим. Метафоризація особливо властива текстам, де йдеться про воєнні дії, поведінку осіб, до яких мають претензії правоохоронні органи тощо. Метафори служать засобом посилення образності, за рахунок цього мова засобів масової інформації стає значно виразнішою;

– *гарцювати*, наприклад: *Уся ця антиукраїнська гвардія надихається безкарністю, гарцює зі шашками наголо, скрипить про «скрепи» і замирення з Росією будь-якою ціною* (Високий Замок, 16.05.2018). Вторинна номінація стосується негативної поведінки осіб, які мають протиукраїнські настрої;

– *розлетітись*, що передає просторову динаміку, наприклад: *Проводячи паралель з Великим будівництвом Рузвельта, коли американці через кілька місяців усвідомили, що дорожня мафія краде їхні гроші, а журналісти про це написали, знаєте, що зробив Рузвельт? Він створив летючі групи з представників конкурентного відомства, ФБР, генеральної прокуратури, шерифів, які розлетілися по країні ловити «казнокрадів»* (Високий Замок, 19.07.2021);

б) звуки тварин → звуки, вимова людей, зокрема:

– *гарчати, гаркнути*, наприклад: *Браму до призовного пункту охороняє бородатий дядько в цивільному. Він, як кажуть, на своєму місці. Переконаємося в цьому, коли на наших очах він починає «шикувати» якогось запізнілого призовника. «Ти де вештався? – гарчить бородань. – Де твої документи?.. Чому не по формі одягнутий?..»* (Високий Замок, 10.10.2018). Дієслово *гарчати* поповнює лексико-семантичну групу мовлення, зазвичай негативно характеризує осіб, які промовляють той чи той текст. Пор.: *А той лікар металевим голосом гаркнув: «Ви можете зрозуміти, що у нас СИ-СТЕ-МА?!» Хоч бери і плач. Я казав тому лікареві, що віддячуся. А він ще більше насупився* (Високий Замок, 30.08.2021).

Цілком слушними вважаємо міркування М. І. Навальної про те, що метафоричні значення дієслів вирізняються високою продуктивністю, діахронічною стійкістю. Основні значення для них є моделлю, елементи якої наповнюються іншим денотативним змістом. Вторинні, переносні значення дієслів поступово закріплюються як найменування нових дій чи станів, унаслідок чого обсяг багатозначності таких дієслів розширюється [Навальна 2014, с. 100]. За таких умов метафоризація виконує роль засобу творення нових словесних значень, збагачення лексико-семантичної системи мови [Сучасна 1973, с. 41]. Як свідчить фактичний матеріал, переносно вжиті дієслова зазвичай виявляють оцінний та експресивний відтінок. Вони викликають у споживачів інформації емоційне ставлення до того, про що йдеться, у них зберігається психологічна напруга [Навальна 2014, с. 99]. М. І. Навальна цілком переконливо стверджує: «Експресивні метафори за рахунок образності, що викликана певним стереотипом, характерним для національно-культурного соціуму, чи звуко-символічним оформленням, створюють емотивне ставлення, яке має форму модальності. Такі метафори в засобах масової інформації характеризують здебільшого осіб, їхню поведінку, рідше – властивості предметів чи абстрактних речей» [Навальна 2014, с. 99].

У газеті «Високий Замок» початку XXI століття обмежено представлені *фітоморфні метафори*, створені за схемою: родова, видова назва рослини → назва людини. Серед номінацій цього різновиду лексема *нарцис*, наприклад: *Але ті, хто писав, знали, що аплодуватимуть. Не Зеленському, а нації. Але Зеленський втягнув аплодисменти у себе і піймав кураж. І сказав усім: «Дякую, сподіваюся, що це ви не мені аплодуєте, а Україні і українським солдатам». Якщо ви йому повірили – ви в категорії наївних. Він в душі знає, що аплодують йому. Так само він кілька разів сказав у стилі *нарциса*, щоб усі говорили про його виключну роль в історії* (Високий Замок, 21.02.2022). Слово *нарцис* зазвичай у мові масмедіа використовують як негативно забарвлене, з указівкою на марнославство, зарозумілість, егоїзм або просто самозакоханість. Іноді вони

можуть увиразнювати елітарність тієї чи тієї особи або її байдужість до проблем інших людей. Пор.: *Головна проблема **нарциса** – невідповідність очікування і реальності, а звідси й побічні відчуття нікчемності, часта зміна настрою, страх потрапити в незручне становище* (Високий Замок, 13.12.2021).

Периферію мовного вжитку становить група ***артефактних метафор***, у регіональній газеті «Високий Замок» вона представлена лексемою *ватник*, наприклад: *Відомий в Україні лікар-педіатр Євген Комаровський заступився за російську мову і визнав себе «**ватником**»* (Високий Замок, 25.02.2020). Останнім часом у мові українських масмедіа цей жаргонізм активно використовують, що, на переконання А. М. Нелюби та Є. О. Редька, позначає особу, «у якої вата в голові (про прихильників війни Росії проти України й учасників цієї війни на боці Росії)» [Нелюба, Редько 2015, с. 34]. У виданні «Високий Замок» досить часто вживають лексему *ватник*: *Той рідкісний випадок, коли я не можу погодитися з більшістю колег, зокрема тих, кого безмежно поважаю і з ким зазвичай солідарний: Дмитро Гордон – не посередність і тим більше **не ватник*** (Високий Замок, 25.05.2020); *Оскільки нормальні люди, як і належить, сприйняли ці слова прямо, вони викликали обурення. Через яке новоявлений адвокат Зеленського Арестович обізвав коментаторів «помойними крысами», які ще вчора кричали, що Зеленський **ватник** і хоче в РФ, а тепер лають того за «неправильне» бажання вступу у НАТО* (Високий Замок, 03.02.2021); *В одному з ефірів «Наш» транлював інтерв'ю із колишнім «регіоналом» Родіоном Мірошником, який живе у Донецьку і підтримує російських окупантів. На всю країну цей «**ватник**», якого ведучий назвав «представителем той сторони», лив бруд на нашу державу, провокував ворожнечу. За такі дії канал оштрафовано на 114 тис. грн.* (Високий Замок, 29.04.2021); *«Боюсь, що розмова з «**ватником**» буде вічна»* (заг.). *Експроїський журналіст Олег Панфілов презентував чергову книгу із серії «Антирадянські історії»* (Високий Замок, 24.05.2017). Як засвідчує газетний матеріал, слово *ватник* активно входить у лексикон української мови

й виражає презирство та несхвалення автора щодо конкретних осіб. Аналізована метафора виконує в тексті експресивну роль, її вживають задля привернення уваги читача.

Дещо більше різноманіття виявляють *міфоморфні метафори*, у виданні «Високий замок» представлені лексемами:

– *монстр*, наприклад: *Монстр* помирає від «тисячі порізів» (заг.). *Російська армія зустрілася з українським суспільством, і в такому протистоянні шансів у російській армії нема* (Високий Замок, 06.03.2022). «Словник української мови» містить два значення цієї лексеми: «1. *заст.* Виродок, потвора. 2. *перен., лайл.* Про людину, що різко виділяється своїми негативними рисами» [СУМ, IV, с. 798]. У текстах аналізованої газети журналісти називають *монстром* окупантів, яка попри анонсовану силу та представлення себе як другої армії у світі почали зазнавати поразки, упродовж перших днів війни мали чималі втрати в боях;

– *потвора*. «Словник української мови» фіксує такі значення лексеми *потвора*: 1. *Страхітлива фантастична істота; страховище. // Про велетенську тварину, що вражає розмірами свого тіла. // Про бридку, негарну зовні людину або тварину, що має непропорційну будову тіла, фізичні вади тощо.* 2. *перен.* Про люту, жорстоку і т. ін. людину, що втратила кращі моральні якості; недолюдок» [СУМ, VII, с. 399]. На шпальтах «Високого Замку» здебільшого негативно оціню лексему *потвора* вживають на позначення росіян. Пор.: *Зроблю все можливе, аби цю націю нелюдів ненавиділи всюди (заг.). Де б вони не з'явилися. Щоб були люди і були росіяни. Як різновид ганебних потвор з людською фізіологією* (Високий Замок, 04.04.2022); *Їхала в ліфті з сімейною парою поважного віку. Тривога. Спускаємось в паркінг. Пані каже, звертаючись до мене: Самі не живуть, і нам не дають. Її чоловік: – Та потвора сказала ж, що такої нації немає. А ми є. І ми будемо. А він здохне* (Високий Замок, 25.04.2022). За допомогою аналізованої номінації увиразнено зневагу, презирство та іронію, наприклад: *Навіть мій кіт і пес ненавидять цих потвор. І сміються з їхніх потуг. Путін вже програв. Ні одне,*

навіть дуже російськомовне місто, не здалося. Навпаки, всі чинять опір. І Тернопіль переживає за Маріуполь, а Вінниця за Харків (Високий Замок, 27.02.2022).

У текстах газети «Високий Замок» початку ХХІ група **казкоморфних метафор** представлена сполукою *гидке каченя*, наприклад: *Гидке каченя стало королевою* (заг.). *У жіночій гімнастиці, судячи з усього, минув час 17-річних: сміливих і стильних, які вміють найвищу складність подати з шиком та елегантністю. На помості вони підкупувають своєю серйозністю і зібраністю, а ще широкими і по-дитячому щирими усмішками, які демонструють відразу після завершення комбінації. Саме такою є нова абсолютна чемпіонка Морган Х'юго зі США. Худеньке дівча у великих окулярах (і як вони тримаються за вухами під час її неймовірних сальто?). Гидке каченя, та лише до того часу, поки не вийде на поміст. Поки не зависне над колодою у «бублику», демонструючи усі дива гнучкості людського тіла* (Високий Замок, 09.10.2017). Як відомо, гидке каченя – пташеня з казки Г. К. Андерсена, несхоже на інших і непривабливе, яке з часом виросло й перетворилося в прекрасного білосніжного лебедя. У переносному значенні вислів стосується тих, кого не вміють оцінити по-справжньому і хто врешті-решт одержує безперечне схвалення. У поданому контексті й у заголовковому комплексі журналісти таку вторинну номінацію використали на позначення абсолютної чемпіонки Морган Х'юго зі США.

Отже, у газеті «Високий Замок» подано різні групи лексичних метафор, серед яких домінують природоморфні, зокрема зооморфні. Інші різновиди представлені обмежено або й загалом не засвідчені. Припускаємо, що такий функційний вияв вторинних номінацій можна пояснити дотриманням політики видання. Адже, як відомо, чимало метафоричних понять сприяють орозмовленню тексту, часто вульгаризують його, що сприяє розхитуванню мовних норм. Тому журналісти обережно ставляться до використання переносно вжитих лексем.

3.3.2. Функційні вияви метафори в інтернет-виданні «Волинь24»

Номінації предметів, явищ та процесів позамовної дійсності здатні викликати певні асоціації в суб'єктів мисленнєвої діяльності, що сприяє виникненню переосмислених понять, а отже, і збагаченню української мови. У палітрі таких засобів перебувають метафори, дослідження яких дає змогу з'ясувати особливості розвитку словникової системи загалом та певної її сфери зокрема. З огляду на вказані пріоритети вважаємо за потрібне зацентрувати увагу на описі засвідчених у регіональному інтернет-виданні «Волинь24» вторинних номінацій, що позначають людей, їхню діяльність, поведінкові риси та ін. Вияву динаміки й функційної специфіки цих мовних одиниць сприятиме їхнє студіювання в контексті продуктивності та непродуктивності, усталеності й новизни, стилістичної, зображально-оцінної та експресивної своєрідності тощо. Для реалізації вказаних завдань концептуально важливе дотримання застосованої в попередніх параграфах схеми аналізу метафор, зокрема розподілу їх на такі групи, як природоморфна (зооморфна, фітоморфна, ландшафтна), артефактна, міфоморфна та казкоморфна.

У «Волині24» серед *природоморфних* вторинних номінацій домінують зооморфні метафори, виникнення яких відповідає схемам:

1) назва тварини → номінація людини, зовнішність, поведінка, риси характеру якої викликають асоціації з представником тваринного світу. Цю підгрупу структурують:

а) зоометафори – назви тварин:

– *мавна* – вторинна номінація, ужита на позначення людини за зовнішніми ознаками, зокрема за темним кольором шкіри, що стало основою до трактування вказаної номінації як маркера расистської образи. Наприклад: *На відео можна побачити, як на фоні ймовірна кондукторка каже: «Мавна, на вихід! Гоу!», – після чого люди у салоні починають сміятися (Волинь24, 26.07.2021); Викрикуючи образливі речі на кшталт: «Чорна мавна щось знає про патріотизм?!» і «Вали в Африку!» Слава Богу, до бійки справа не дійшла,*

тому зі мною все нормально», – розповів Беленюк (Волинь24, 14.08.2021).

У другому реченні яскравий засіб посилення експресії – прикметник *чорна*;

– *мишка* – метафора, що в інтернет-виданні «Волинь24» засвідчена тільки в усталеній сполучі *сіра мишка*. Функціуючи в реченні разом із вторинною номінацією *нарцис*, вона створює різючий контраст, що ґрунтується на зіставленні закомплексованості, невпевненості, одного боку, та зарозумілості, пихатості – з іншого: *Нарциси, як правило, милується собою більше, ніж жінкою. Йому по суті все одно, хто з ним, красива жінка або «сіра мишка» – головне, щоб вона ним захоплювалася і слухала* (Волинь24, 18.02.2022);

– *свиня, поросюк* – лексеми на позначення неохайних людей. Їхнє функційне призначення – вияскравити негативні емоції автора, надати мовленню експресії й вульгаризувати його. Наприклад: «*Свині нашого міста*»: *біля міськради влаштували сміттєзвалище (заг.). Очевидиця зазначила, що у людей, які не можуть донести до смітника банку від коли чи коробку від піци – немає майбутнього. Тому відкриваю «фотостіну»: «свині нашого міста», а для молоді, що вміє лише смітити – номінацію «кращі поросюки», – написала жінка* (Волинь24, 25.10.2021). У словосполученні *кращі поросюки* на посилення негативних конотацій також спрямований залежний атрибут. Таку роль виконує підпорядкований іменнику прикметник *погані* в конструкції *Зокрема, першим слово взяв депутат Іван Смітюх. Він звернувся до голови Волиньради: «Ви заздалегідь знали, що ви хочете його привласнити. Якщо воно збиткове, то чого ви землю цю ристе, як погані свині?»* (Волинь24, 24.12.2021). Зрідка на зоометафору *свиня* натрапляємо в контексті порушень національної гідності: *Проте на виході з клубу їх чекав охоронець, який почав словесно ображати українців. «Він кричав їм чеською, щоб вони йшли геть “погані українці, свині”. Штовхав їх у спину», – розповідає Світлана Ратова* (Волинь24, 09.11.2021);

– *собака* – вторинна номінація, що підкреслює агресивність людини, поведінку якої зіставлено з діями тварини: *«Я одного разу побачила, як Шандор*

вийшов із ванної з білими губами. Це були наркотики. Дитина мінялася на очах. Став зриватися, як **собака** з ланцюга», – розповідає бабуся Шандора (Волинь24, 03.06.2021);

– сука: Вони (побратими атовця. – Прим. авт.) із двома кувалдами і ломом буквально за 15 хвилин звільнили квартиру від квартирантів, винесли на коридор всі їхні речі під крики дружини та сина священника, які звучали переважно російською: «**Суки! Бандити!..**» (Волинь24, 20.01.2022) – виділена лексема вжита в ролі лайливого слова;

– бидло – пейоратив, що слугує засобом вияскравлення негативних процесів, що відбуваються в суспільстві, зокрема й у політичному житті країни, Наприклад: Один з коментаторів відео обурився тим, що кабанів показали в соцмережі. Він припускає, що тепер туди приїде «**голодне бидло**» та постріляє тварин (Волинь24, 25.10.2021). Функціуючи разом із прикметником *голодне*, іменник *бидло* на позначення браконьєрів, ладних заради розваги й власної наживи вбивати тварин, надає текстові саркастичного звучання. Як маркер образи, що прозвучала на адресу представника партії «Слуга народу» Дмитра Соломчука, аналізована лексема вжита в конструкції *На одне з зауважень Соломчука Барна порекомендував нардепу «не поводитись, як бидло зелене»* (Волинь24, 14.05.2021);

б) зоометафори – назви птахів, зокрема:

– курка: В серпні українська співачка має намір вперше за довгі 7 років дати два концерти в місцевому клубі «Ітака». За це український ведучий Ігор Кондратюк назвав Лорак «**куркою**» (Волинь24, 19.07.2021) – виділена лексема виконує роль мовного засобу, яку використано з метою приниження співачки, уїдливого глузування з неї;

– сокіл – позитивнооцінна метафора, що номінує українських льотчиків: «В кабінах літаків – володарі нашого рідного Волинського неба та його крилаті захисники, наші рідні Севастопольсько-Волинські **соколи** зі складу 204-ої Севастопольська БрТА ім. Покришкіна», – зазначають авіалюбителі (Волинь24, 26.08.2021);

– *яструб* – вторинна номінація, функційне навантаження якої – позначати впливових людей. У виданні «Волинь24» цю номінацію використано з указівкою на владні структури Росії та України. Наприклад: *«На жаль, навіть в ООН сьогодні не виключають, що брифінг рф стосовно біологічних лабораторій може бути одним з імовірних етапів підготовки групи “яструбів” кремля до можливих біологічних/хімічних операцій на території України», – підкреслив Подоляк. (Волинь24, 19.03.2022); Лукашенко також заявив, що наказав військовим взяти під приціл центри прийняття рішень у столицях противників Мінська. «Хочу попередити “яструбів” і сказати вам відверто: трохи менше місяця тому мною відданий наказ підрозділам збройних сил взяти під приціл, як зараз модно говорити, центри ухвалення рішень у ваших столицях з усіма наслідками, що випливають» (Волинь24, 03.07.2022) – О. Лукашенко називає яструбами представників нашої влади;*

в) зоометафори – назви плазунів. Ця група обмежена тільки лексемою *ящірка*, представленою в ролі прикладки й ужитою в жартівливому контексті: *У жебрака вже не було інвалідності й він спокійно розпивав алкоголь зі своїм товаришем. На запитання, як у нього знову виростає рука, чоловік відповів, що «це сталося саме собою» і він – людина-ящірка (Волинь24, 27.07.2021). Її виникнення пов'язане з асоціативним уявленням про плазуна, який здатен у певних небезпечних ситуаціях відкидати хвоста, що з часом виростає знову;*

2) назва великої кількості звірів, птахів → назва людей, які спільно виконують певні дії. До цієї групи належать лексеми:

– *згряя: Ну, і власне, тих людей, які його оточують і які після того, як він вирушить до пекла, можуть зайняти його місце. Поміркуймо над цим питанням. Вся ця згряя має цілком реальні шанси зайняти крісло президента РФ... (Волинь24, 17.06.2022) – ідеться про т. зв. принижене співтовариство очільника Кремля, кожен член якого чекає слушного моменту, щоб зайняти президентське місце з метою самозадоволення й самоствердження;*

– *стадо* – вторинна номінація порушників правил дорожнього руху, уживання якої підпорядковане меті надати текстові саркастичного звучання:

«Стадо»: відразу 9 машин поїхали на «червоний» (заг.). У Києві дев'ять машин поспіль порушили ПДР та поїхали на червоний (Волинь24, 09.02.2022);

3) номінація житла тварин → назва оселі, місця перебування чи діяльності людини. До цієї підгрупи належать лексеми:

– *кубло*, що має негативнооцінювальне значення, маркуючи скупчення п'яниць, наркоманів, порушників громадського порядку та ін.: *Та саме сміття – це лише неприємність у порівнянні із захаращеними територіями, які з часом перетворюються у «кубла» любителів оковитої та наркотичних речовин* (Волинь24, 07.09.2021);

– *гніздо*, що подібно до інших видань позначає житло родини, проте, уживаючись у тексті про кризові сімейні ситуації, має супровідний негативний відтінок: *Інші кризи пов'язані з особистісними кризами середніх років і так званім спустошенням гнізда. Часто, проживши 15–20 років разом, люди помічають, що стали одне одному чужими й нічого, крім дітей, їх не пов'язувало* (Волинь24, 16.01.2022).

Зооморфним кількісно поступається група *фітоморфних метафор*. У «Волині24» цих мовних одиниць значно менше, ніж в інших проаналізованих засобах масової комунікації. Серед виявлених – номінації, схематично представлені як:

1) родова, видова назва рослини → назва людини. Ця підгрупа представлена лексемою *нарцис* на позначення чоловіка, що вважає себе найкращим, педантично доглядає за собою й зазвичай дратується, якщо його не помічають: *Психологиня розповіла, що моделі поведінки чоловіка-нарциса можна відразу помітити. <...> Чоловік-нарцис може не звертати уваги на зовнішність своєї партнерки. <...> Багато нарцисів соромляться своїх батьків або походження* (Волинь24, 18.02.2022);

2) назва процесу розвитку, переходу в інший стан рослини → назва процесуальної ознаки людини чи її стану, наприклад: *в'янути* зі значенням 'втрачати бадьорість, бадужіти': *Без спілкування Близнюки дуже швидко в'януть* (Волинь24, 07.09.2021).

В інтернет-виданні «Волинь24» представлена група *міфоморфних* метафор, серед яких:

– *демон* – номінація на позначення В. Путіна, що увиразнює його ненависть до українців, маніакальне почуття всевладдя й необмежених повноважень: *Вся ця згря має цілком реальні шанси зайняти крісло президента РФ у разі непередбаченої, а, можливо, навіть передбаченої та спланованої аудієнції цього персонажа в одного з **демонів** пекла* (Волинь24, 17.06.2022);

– *монстр*, що позначає правопорушника, який учинив неправомірні дії щодо інших осіб і зрештою потрапив за ґрати: *Результати обшуку у помешканні Миколи Думича і нові факти у справі стали шоком для поліції, для сусідів і всіх, хто знає Думича. Троль з Фейсбуку та місцевий дивак умить перетворився в **монстра*** (Волинь24, 20.07.2021);

– *потвора* – вторинна номінація, яка за функційним потенціалом наближена до схарактеризованої лексеми *монстр*. Вона називає осіб, котрі вбивають тварин, знущаються з них, що викликає обурення та інші негативні емоції: *«Як на мене, то межу перейдено. Або ми всі разом проконтролюємо хід справи і дамо зрозуміти всім неадекватам, що жорстокість щодо тварин карається не менш суворо, як і щодо людей, або ці **потвори** почнуть відстрілювати всіх, хто їм заважає»* (Волинь24, 12.08.2021).

– *орки* – вторинна номінація, яка подібно до інших засобів масової комунікації функціює на позначення російських військових, що грабують, вбивають, чинять звірства на українській землі: ***Орки** втікають, але пограбували церкву. Навіть цим не погребували* (Волинь24, 01.03.2022); ***Орки** гатять хаотично* (Волинь24, 08.06.2022); *Очільник ОВА Віталі Кім пише «Одна із ракет сьогодні рознесли туалет. У **орків** якийсь фетиш з туалетами»* (Волинь24, 24.06.2022). Важливо зазначити, що в досліджуваному виданні речень із цією метафорою найбільше.

Отже, у регіональному інтернет-виданні «Волинь24» представлена порівняно невелика кількість вторинних номінацій. Усі вони переважно мають

негативнооцінне забарвлення. Обмеженою є підгрупа зоометафор, серед яких не виявлено представлених в інших аналізованих засобах масової комунікації назв риб, молюсків, комах та жуків, а також змодельованих за схемами частини тіла тварини → частина тіла людини, притаманна тваринам дія → дія, виконувана людиною, звукові дії тварин → висловлення людей. Немає ландшафтних, артефактних та казкоморфних метафор. Водночас споріднює з іншими медійними джерелами активізація вжитої в множині лексеми *орки*, що зумовлено зовнішніми чинниками, зокрема повномасштабним вторгненням російських військ та їхніми безчинствами на українській землі.

Висновки до розділу 3

Зорієнтованість на динаміку лексичних метафор, дібраних із сучасних засобів масової комунікації, забезпечує розмежування актуалізованих і нових семантичних виявів, що дає змогу схарактеризувати їх у контексті зовнішніх чинників і змін, які відбулися в сприйнятті інформації, а також розглянути переносно вжиті номінації в аспекті антропоцентризму, психо-емоційного й комунікативно-прагматичного навантаження, експресивізації мовлення та ін. У залучених до аналізу чотирьох всеукраїнських та двох регіональних виданнях природоморфні (зооморфні, фітоморфні, ландшафтні), артефактні, міфоморфні й казкоморфні метафори представлені неоднаково. Водночас усі медійні джерела споріднює домінування *природоморфного* типу, який у «Газеті по-українськи» становить 76,3 %, (табл. 3.2.1.1), у виданнях «День» – 76,2 % (табл. 3.2.2.1), «Україна молода» – 84,5 % (табл. 3.2.3.1), «Українська правда» – 79,1 % (табл. 3.2.4.1), «Високий замок» – 82,7 % (табл. 3.3.1.1), «Волинь24» – 78,9 % (табл. 3.3.2.1). За кількісними показниками перше місце посідає підгрупа *зооморфних* вторинних номінацій, що виникли на основі переосмислення найменувань диких і свійських тварин (у «Газеті по-українськи» – 70 % (табл. 3.2.1.1), у виданнях «День» – 66,7 % (табл. 3.2.2.1), «Україна молода» – 84,5 % (табл. 3.2.3.1), «Українська правда» – 76,7 % (табл. 3.2.4.1), «Високий замок» – 78,3 % (табл. 3.3.1.1), «Волинь24» – 68,4 % (табл. 3.3.2.1)). Лексичні

зоометафори дають змогу виразно й колоритно відтворити зовнішність, риси характеру, поведінку людей, виявляють глибокий психо-емоційний зміст. Вони слугують продуктивним засобом маскуванню інформації й водночас вияскравлюють переважно негативнооцінні характеристики відомих політиків, олігархів, народних депутатів, популярних осіб шоу-бізнесу та ін. До вторинних номінацій із супровідним негативним змістом належать іменники *баран, вівця, віслик, динозавр, жаба, кобила, кобель, козел, корова, лисичка, лисиця, пес, поросюк, свиня, свинособака, сука, сука, теля, цап, шкапа, бидло, риба, рибка, лосось, скотина, бидло, ворона, індик, курка, страус, соколики, карась, щука, гадюка, гадина, зміюка, крокодил, ящірка, слимак, черепаха, трутень, саранча, колоради, лігво, стадо, табун, череда, ікла, окорок* і дієслова *гримнути, сичати, фиркнути* та ін. Позитивна та негативна конотація притаманна лексемам *вовк, коняка, акула, піранья, рій* тощо. Тільки з додатковим позитивним відтінком функціують метафори *жеребець, зубр, кінь, пантера тигр, тигриця, голуб, горобець, сова, сокіл, соловей, вуж, бджілка, гусениця, метелик* та ін.

Значно менше розмаїття виявляють *фітомофні* вторинні номінації (у «Газеті по-українськи» – 6,3 %, (табл. 3.2.1.1), у виданнях «День» – 7,9 % (табл. 3.2.2.1), «Українська правда» – 2,4 % (табл. 3.2.4.1), «Високий замок» – 4,4 % (табл. 3.3.1.1), «Волинь24» – 10,5 % (табл. 3.3.2.1)). Серед мовних одиниць цього різновиду *нарцис, пеньок, шишка, букет, в'янути, зів'янути, розцвітати, сохнути*, що переважно маркують негативні характеристики людей чи процесів. Якщо значна частина вказаних метафор має фрагментарний вияв у різних медійних виданнях, то переносно вжита лексема *нарцис* засвідчена в усіх досліджуваних публіцистичних джерелах.

Абсолютну периферію мовного вжитку становить *ландшафтний* різновид (1,6% (абл. 3.2.2.1)), представлений тільки в газеті «День» словом *гора*.

Артефактний тип (у «Газеті по-українськи» – 5 % (табл. 3.2.1.1), у виданнях «День» – 7,9 % (табл. 3.2.2.1), «Україна молода» – 3,9 % (табл. 3.2.3.1), «Українська правда» – 2,3 % (табл. 3.2.4.1), «Високий замок» –

4,3 % (табл. 3.3.1.1)) репрезентують метафори *ватник, ватничок, валянок, жилетка, шпала, баняк, макітра*. Майже в усіх опрацьованих джерелах представлена номінація *ватник*, що позначає людей, які вороже ставляться до українців, байдужі до національних цінностей, підтримують російських загарбників чи інших зрадників, схвалюють їхні дії або навіть перейшли на бік ворогів. Актуалізацію цього слова в мові масмедіа простежуємо з часів окупації Криму та частини Донецької й Луганської областей.

У корпусі фактичного матеріалу незначну частину формують **міфоморфні метафори** (у «Газеті по-українськи» – 12,5 % (табл. 3.2.1.1), у виданнях «День» – 9,5 % (табл. 3.2.2.1), «Україна молода» – 7,7 % (табл. 3.2.3.1), «Українська правда» – 7 % (табл. 3.2.4.1), «Високий замок» – 8,7 % (табл. 3.3.1.1), «Волинь24» – 21,1 % (табл. 3.3.2.1)): *вампір (упир), вовкулака (вовкулак), демон, диявол, відьма, вовкулака, гоблін, ірод, орк (орки), монстр, потвора, ельф, німфа*. Майже всі вони, окрім лексем *єльф* і *німфа*, слугуючи засобом маркування очільника Російської Федерації, окупантів, прихильників російської влади, надають текстам яскравого прагматичного ефекту, спонукають до осмислення інформації крізь призму негативної оцінності.

У сфері **казкоморфних метафор** («Газеті по-українськи» – 6,2 %, (табл. 3.2.1.1), у виданнях «День» – 6,4 % (табл. 3.2.2.1), «Україна молода» – 3,9 % (табл. 3.2.3.1), «Українська правда» – 11,6 % (табл. 3.2.4.1), «Високий замок» – 4,3 % (табл. 3.3.1.1)) представлені такі лексеми та їхні сполуки: *гидке каченя, кривенька качечка (кривеньке каченя), золота рибка, колобок, солом'яний бичок, лебідь, рак і щука*.

Досліджуваний мовний матеріал засвідчує, що використання лексичних метафор у всеукраїнських і регіональних виданнях виявляє низку спільних ознак. Зокрема, виразною є тенденція до часткового стирання меж між стилями сучасної української мови, увиразненням чого слугує проникнення розмовних елементів до сфери публіцистики, використання в медійних текстах вторинних номінацій, які надають їм експресивності й оцінності.

Основні теоретичні положення третього розділу представлено в статті «Peculiarities of the Functioning of Metaphors in the Texts of the Internet Publication “Ukrainska Pravda”» [Navalna, Mezhov, Skliarenko, Ovsiienko, Sydorenko, Polovyk 2022].

ВИСНОВКИ

До сфери продуктивних засобів збагачення мови українських засобів масової комунікації належать метафори, що виконують роль дієвого й компактного інструменту концептуалізації дійсності та її образного національно-специфічного відтворення. Зорієнтованість на різні кваліфікаційні параметри дає змогу дефінувати *метафору* як засіб вторинної номінації, що репрезентує інноваційні знання про світ через використання наявних у мові ресурсів, ґрунтується на мисленневих операціях, пов'язаних із приписуванням ознак людей неістотам чи істот і неістот людині. У сучасній лінгвістиці різноаспектний опис метафор, їхніх структурних різновидів, тематичних групи та ін. представлений переважно в аспекті емоційно-оцінного й експресивного забарвлення. Сучасну медійну публіцистику вирізняє безперервність процесу метафоротворення й актуалізація певних груп вторинних найменувань, що зумовлено низкою позамовних чинників.

Переносно вжиті лексеми виконують важливу роль у наданні оцінних характеристик інформації про кредитну діяльність банків, інвестиційні операції, інфляційні процеси, підвищення тарифів, втрату грошей і купівельної спроможності населення, монетизацію субсидій, виділення коштів на утеплення житлових будинків та ін. Завдяки метафоризованим мовним одиницям військової тематики, які реалізують міжстильові й міжтематичні переміщення, досягнуто експресивізації в публікаціях про воєнні дії, конфліктні ситуації, що відбуваються переважно між країнами в торгівельній діяльності, питаннях митних угод, у сфері валютних операцій, інформації, рекламного бізнесу, брендів тощо. Дібрана з різних медійних видань джерельна база засвідчує, що в українській мові розширює межі свого використання лексема *революція*. Разом із підпорядкованими прикметниками, які виникли внаслідок переосмислення кольорів, номінацій квітів, календарних місяців, вона слугує продуктивним засобом концептуалізації суспільно-політичних подій. Окреслений корпус переносно вжитих лексем дає змогу констатувати, що

продуктивні моделі формують метафори сфери інформаційних технологій та медицини. Перші реалізують інформативну та номінаційну функції й належать до нейтральної лексики, натомість другі переважно наділені негативнооцінним забарвленням.

Важливу роль у реалізації авторських інтенцій і прагматичних настанов відіграють лексеми, ужиті в текстах виборної тематики. Метафоричні моделі в публікаціях, де концептуалізовано поняття *вибори*, виражені мовними одиницями, що стосуються спорту, військової справи, війни, театру, хвороб та ін. Вони спрямовані на викриття лицемірства, нечесності політиків, численних порушень під час виборних кампаній та ін.

Тенденційність функціонування виявляють лексичні метафори, переважно представлені іменниками та меншою мірою дієсловами зазвичай разом із підпорядкованими їм іншими частиномовними класами слів, які виконують роль увиразнення та конкретизації й водночас дають змогу колоритніше передати ті чи ті особливості зображуваного об'єкта. Ієрархія досліджуваних чотирьох усеукраїнських та двох регіональних медійних джерел, що ґрунтується на кількісних виявах лексичних вторинних номінацій початку ХХІ століття, має такий вигляд: «Газета по-українськи» (31,5 %), «День» (24,8 %), «Українська правда» (16,9 %), «Україна молода» (10,2 %), «Високий замок» (9,1 %), «Волинь24» (7,5 %), пояснення чому, окрім творчого потенціалу журналіста, імовірно, слід шукати в дотриманні обраної редакційної політики видань. Адже, як відомо, чимало метафоричних понять, орозмовлюючи текст, сприяють розхитуванню мовних норм, тому медійники обережно ставляться до використання переносно вжитих лексем.

Зорієнтованість на значеннєвий діапазон вторинних номінацій слугує підґрунтям виділення природоморфних (зооморфних, фітоморфних, ландшафтних), артефактних, міфоморфних і казкоморфних метафор, що у всеукраїнських та регіональних медійних джерелах початку ХХІ століття реалізують різні прагматичні настанови мовця, вирізняються стилістичною своєрідністю, емоційно-оцінним та експресивним навантаженням,

«оживлюють» текст, часто надають йому розмовного відтінку, іноді вульгаризують мовлення.

У досліджених виданнях найбільшу групу формує *природоморфний тип* (78,4 %, табл. 3.1.2), у межах якого й загалом серед усіх виявлених вторинних номінацій домінують *зооморфні метафори* (72,5 %, табл. 3.1.2). Їхнє творення асоціативно пов'язане з певними представниками тваринного світу й ґрунтується на переосмисленні значень, що віддзеркалюють такі схеми:

1) назва тварини → номінація людини, яка виявляє внутрішню чи зовнішню схожість із цією твариною, нагадує риси її поведінки, вирізняється певними ознаками інтелектуального розвитку тощо. Залежно від того, яку зооморфну реалію покладено в основу метафоричної номінації, доречно виділити такі підгрупи:

а) зоометафори – назви тварин, зазвичай представлені лексемами *бик*, *мавпа*, *орангутанг*, *свиня* та ін. на позначення осіб, що поводять себе зухвало, демонструючи зверхність та зневагу до оточення, чинять наругу над іншими. Останнім часом ці мовні одиниці зазнали значної актуалізації, маркуючи російських загарбників чи тих, хто став на їхній бік. Роль своєрідного засобу кодування негативної оцінки виконують зооніми, за якими закріплено стереотипне явлення про некмітливих, наївних жінок, проте в сучасній газетній публіцистиці їх уживано з указівкою ще й на чоловіків, причетних до порушень морально-етичних норм, законів України та ін. «Стирання» меж між статтю й водночас стосунок до мовного динамізму виявляє сполука *паршива (тупа) вівця*, що інтенсифікує оцінне значення, яскраво передає авторську інтенцію, хоча йде врозріз з канонами публіцистичної комунікації. Дещо розширює усталені значеннєві межі словосполучення *сіра мишка*, уособлюючи невливових політиків. До сфери актуалізованих від початку російсько-української агресії тяжіє складне слово *свинособака*, емоційно-оцінне сприйняття якого пов'язане з вираженням ницості й жорстокості агресорів. Тенденційність виявляє послідовно вживане словосполучення *світська левиця*, що в медіатекстах початку XXI століття, окрім підкреслення високого статусу в

суспільстві, акцентує на інтелектуальному обмеженні жінок, які вважають себе елітою;

б) зоометафори – назви птахів; їхню функційну специфіку вияскравлює вживання в одному контексті орнітонімів *голуб* і *яструб*, що створюють контраст у зображенні людей, які мають здатність вести переговори, урегулювати різні конфліктні ситуації, і тих, хто прагне продемонструвати свою міць, владність, удаючись до воєнних дій. Розширення значеннєвого діапазону цих лексем пов'язане з їхнім уживанням на позначення представників полярних поглядів у межах однієї політичної сили. Заслуговує на увагу номінація *орел*, яка в різних контекстуальних умовах конотує і позитивні, і негативні характеристики людей. У першому випадку йдеться про мужніх українських воїнів, котрі боронять нашу землю від ворога, а також талановитих людей, у другому – про кремезних чоловіків, причетних до кримінального світу, які порушують норми законодавства, жорстоко й зухвало поводяться з іншими. Тенденцію до нівеляції маркування людей за статтю виявляє метафора *курка*, що слугує засобом вираження негативної оцінки та експресивно доповнює образ не тільки жінок, а й чоловіків, зокрема безпринципних політиків;

в) зоометафори – назви риб, серед яких *акула*, що, з одного боку, підкреслює досвідченість, цілеспрямованість, високий рівень фаховості людей, а з іншого – маркує впливових політичних діячів, які порушують законодавство, проте з огляду на свій високий статус уникають покарань. У тематиці розкрадання державних коштів, а також із метою підкреслити впливовість політиків використано іхтіонім *щука*;

г) зоометафори – назви плазунів, призначення яких – сприяти експресивізації мововикладу й вияскравити переважно негативні характеристики людей, зокрема підступність, хитрість, лукавство як пересічних громадян, так і представників провладних структур, політиків, колишнього Президента України В. Януковича (*гадюка*, *гадина*, *зміюка*). Засобом

вираження супровідної негативної оцінки слугує лексема *крокодил*, що увиразнює ницість очільника Російської Федерації;

г) зоометафори – назви моллюсків, серед яких за активністю вживання вирізняється лексема *равлик*, що маркує повільних, аморфних, безпомічних, людей, не здатних відстояти своє право, чим засвідчує тяглість тенденцій;

д) зоометафори – назви комах і жуків, у сфері яких засвідчено номінації *бджілка* та *трутень*. Перша функціює переважно на позначення волонтерок, увиразнюючи їхню невтомну працьовитість. Друга конденсовано й імпліцитно повідомляє про представників влади, керівників різних структур як нашої держави, так і інших країн, котрі подібно до трутнів намагаються жити за рахунок інших. Обидві метафори дають змогу розкрити оцінну авторську інтенцію й слугують свідченням тяглості мовних тенденцій;

2) назва великої кількості звірів, птахів → назва людей, об'єднаних, сферою діяльності, переконаннями, світоглядом. Спільність засвідчених у цій групі метафор (*зграя*, *стадо*, *табун* та ін.) полягає в їхньому призначенні передавати негативні характеристики політиків, поліцейських, російських військових та ін. Крім того, аналізований різновид лексем подекуди вживають задля підкреслення покори, аморфності людей, котрі бездумно слідує за натовпом, не намагаючись продемонструвати свою індивідуальність;

3) частини тіла тварини → частина тіла людини (*ікла*, *окорок*). Серед невеликого обсягу номінацій цього різновиду представлена в більшості медійних джерел метафора *ікла*, що акцентує на витривалості людей, їхній готовності мужньо протистояти агресорові;

4) номінація житла тварин → назва оселі, місця перебування чи діяльності людини: *кубло*, *лігво*, *гніздо*, *гніздечко*. Функційне призначення метафор цього різновиду полягає в маркуванні переважно ворожих локацій та угруповань людей, об'єднаних протизаконними діями, рідше деякі з аналізованих лексем символізують домашній затишок;

5) притаманна тваринам дія → дія, виконувана людиною: *брикатися*, *виповзти*, *гарцювати*, *пастися*, *розлетітись*, *шкіритися*;

б) звукові дії тварин → висловлення думок людьми переважно зі злістю, неприязно, інколи вдавано люб'язно: *гаркнути, сичати, фиркнути, щибетати*.

Засвідчені в медійних текстах *фітоморфні метафори* (5,5 %, табл. 3.1.2), що виникли внаслідок переосмислення лексем рослинного світу, утворені за моделями: 1) родова, видова назва рослини → назва людини: *нарцис*; 2) назва частини рослини, її плід, суцвіття → назва людини: *пеньок, шишка*; 3) назва процесу розвитку, переходу в інший стан рослини → назва процесуальної ознаки людини чи її стану: *в'янути, розцвітати, сохнути*. Їхня спільність полягає в передаванні переважно негативних характеристик осіб, їхніх емоційних і фізичних станів.

Найменший за обсягом різновид природоморфного типу – *ландшафтна метафора* (0,4 %, табл. 3.1.2), яка репрезентує зовнішні ознаки людини за схожістю на певну місцевість: *гора*.

Артефактні метафори (4,7 %, табл. 3.1.2), побудовані на кореляції назв об'єктів довкілля й зовнішності чи внутрішніх характеристик осіб, виникли внаслідок переосмислення: 1) назв створених людиною предметів, що в нових контекстуальних умовах слугують засобом маркування її переконань, поведінки, зовнішності: *ватник, ватничок, валянок, жилетка, шпала*. З-поміж перелічених частотою вживання вирізняється номінація *ватник*, що конотує ознаки другосортності осіб, підкреслює зневагу до них і водночас реалізує відтінок іронії, почасти й гострого сарказму; 2) назви створеного людиною предмета, яку використовують на позначення частини людського тіла: *баняк, макітра*. Їхній значеннєвий діапазон не виходить поза межі усталеного в мові переносного вживання.

Основу *міфоморфних метафор* (10,6 %, табл. 3.1.2) становить переосмислення поведінки, рис характеру міфічних героїв та перенесення їх на людину: *вампір (упир), диявол, відьма, вовкулака, гоблін, ірод, орк (орки), монстр, потвора, ельф, німфа*. Більшість із них уживані в тематиці російсько-української війни й слугують засобом маркування глави Російської Федерації, підкреслюючи його жорстокість і маніакальну схибленість, а також громадян

Росії та варварської російської армії з її нав'язливою ідеєю знищити максимальну кількість українців і зруйнувати все, що з ними пов'язане. Зазначені лексеми акцентують увагу не тільки на низьких морально-етичних якостях загарбників, а й слугують яскравим саркастичним засобом, що надає текстові додаткової експресії.

Із метою «оживити» текст, додати йому емоційно-експресивного забарвлення, позитивної чи частіше негативної оцінки журналісти послуговуються **казкоморфними метафорами** (6,3 %, табл. 3.1.2). Серед найчастіше представлених у досліджуваних медійних виданнях – *гидке каченя, кривенька качечка (кривеньке каченя), лебідь, рак і щука*. Цікавим видається контекст із двокомпонентною метафорою *золота рибка* на позначення А. Меркель як виконавиці бажань очільника Кремля.

Отже, використані в сучасних медійних текстах метафоризовані мовні одиниці дають змогу яскраво, емоційно й експресивно подати інформацію та підкреслюють глибокий психологічний зміст. У публіцистичній палітрі початку ХХІ століття вторинні номінації зазвичай розширюють свій зміст чи зазнають активізації внаслідок дії зовнішніх чинників, зокрема негативних явищ у суспільстві, порушень у діяльності владних структур, а також повномасштабного вторгнення російських військ та їхніх безчинств на українській землі. Проникнення метафоризованих лексем до журналістських текстів сприяє частковому стиранню меж між стилями сучасної української мови, слугує засобом привертання уваги читача й надає публікації відтінку неформального спілкування.

Перспективу дослідження становить докладний аналіз інших різновидів вторинних найменувань у текстах сучасної газетної публіцистики, соціальних мережах, блогах та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Акастьолова 2014*: Акастьолова О. Г. Особливості використання метафор у романі Ліни Костенко «Записки українського самашедшого». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2014. № 12. С. 4–6.

2. *Акоп'яню 2016*: Акоп'яню Н. М. Лексико-стилістичні особливості перекладу англomовних текстів ЗМІ на українську мову. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» : зб. наук. праць. Серія : Актуальні проблеми розвитку українського суспільства*. 2016. № 13 (1185). С. 59–63.

3. *Андрейченко 2006*: Андрейченко О. І. Лексико-фразеологічна основа текстів політичних дискусій (на матеріалі української преси кінця ХХ – початку ХХІ століття) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2006. 285 с.

4. *Андрейченко 2010*: Андрейченко О. І. Вибори вчора, сьогодні, завжди... (метафора на позначення поняття «вибори» у мові сучасних ЗМІ). *Культура слова*. № 72. 2010. С. 107–112 URL : <http://dspace.nbuiv.gov.ua/handle/123456789/12909>.

5. *Антонівська 2016*: Антонівська М. О. Головні особливості функціонування та перекладу метафор у сфері публіцистичного дискурсу. *Молодий вчений. Філологічні науки*. 2016. № 4.1 (31.1). С. 19–23. URL : <http://inosmi.ru/economic/20161126/238288599.html>.

6. *Баган 2021*: Баган М. П. Конотації зоонімів у сучасному молодіжному мовленні і традиційній українській лінгвокультурі: константи і динаміка сприйняття. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. 2021. Вип. 1 (45). С. 51–57.

7. *Балабан 2006*: Балабан О. О. Метафора як семантична універсалія : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. Наук : спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство». Донецьк, 2006. 20 с.

8. Балабан 2008: Балабан О. О. Метафора як семантична універсалія. *Вісник Маріупольського державного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2008. Вип. 1. С. 81–87. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdu_2008_1_13.

9. Батраченко 2017: Батраченко І. Г. Використання метафор у процесі викладання екологічної психології студентам-психологам. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2017. № 2 (14). С. 63–68.

10. Бережанська 2013: Бережанська Ю. В. Концептуальна метафора в англійському медичному дискурсі. *Філологічні студії*. Вип. 9. 2013. С. 479–484.

11. Бибик 2013: Бибик С. П. Усна літературна мова в українській культурі повсякдення: комунікативно-прагматичний та нормативний аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2013. 41 с.

12. Блинова 2007: Блинова Н. М. Функціонально-стилістичний аспект лексичних перенесень у публіцистичних текстах І. Я. Франка (1878–1907 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Дніпропетровськ, 2007. 19 с.

13. Богачик 2018: Богачик М. С. Комп'ютерна метафора як один з провідних механізмів семантичної деривації в сучасній англійській мові. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. 2018. Вип. 1(69), ч. 1. С. 64–66.

14. Бойко 2005: Бойко Н. І. Українська експресивна лексика: семантичний, лексикографічний і функціональний аспекти : монографія. Ніжин : ТОВ «Вид-во “Аспект- Поліграф”», 2005. 552 с.

15. Бондар 2004: Бондар М. В. Активні лексико-семантичні процеси в мові художньої прози кінця ХХ – початку ХХІ століть : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2004. 19 с.

16. *Брага 2002*: Брага І. І. Мовна репрезентація образу держави у пресі України (кінець 1970-х – початок 2000-х років) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2002. 20 с.

17. *Бражук 2012*: Бражук Ю. Б. Метафоричний компонент у медичній термінології (на матеріалі анатомічних і клінічних термінів). *Studia linguistica*. 2012. Вип. 6/1. С. 224–228.

18. *Бражук 2015*: Бражук Ю. Б. Натуроморфна метафора в медичній термінології (на матеріалі латинськомовних анатомічних термінів) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.14 «Класичні мови. Окремі індоєвропейські мови». Київ, 2015. 330 с.

19. *Бутова 2009*: Бутова І. С. Політичний дискурс як об'єкт лінгвістичних досліджень. *Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови*. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2009. С. 232–238.

20. *Буценко, Ганецька 2021*: Буценко А. В., Ганецька Л. В. Вербалізація пандемії Covid19 в англomовних засобах масової інформації: особливі військові метафори. *Освіта і наука*. 2021. № 1. URL : <https://e-journals.npu.edu.ua/index.php/on/article/view/634/570>.

21. *Варич 1998*: Варич Н. І. Структура метафори в поезії Б.-І. Антонича : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Харків, 1998. 168 с.

22. *Васильєва 2020*: Васильєва А. А. Метафора у сфері сучасної англійської політичної комунікації: перекладацький аспект (на матеріалі передвиборчих промов політиків США) : кваліфікаційна робота. Полтава. 2020. 106 с. URL : <http://surl.li/clpci>.

23. *Васильєва, Дворніченко 2017*: Васильєва О. І., Дворніченко Л. Л. Метафора в роботі психолога-консультанта. *Психологія і особистість*. 2017. № 2 (12). С. 214–222.

24. *Васильєва 2012*: Васильєва Т. О. Метафора в економічному дискурсі іспаномовної преси. *Міжнародна економічна політика*. 2012. Спецвип. Ч. 2.

C. 415–421. URL : <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/2566/Vasileva.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

25. *Великий 2005*: Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

26. *Весна 2002*: Весна Т. В. Ідеологічний та національно-культурний компоненти в семантичній структурі лексики політичного дискурсу (на матеріалі франко- і російськомовної преси 90-х років) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство». Одеса, 2002. 20 с.

27. *Вознюк 2010*: Вознюк Т. М. Граматичні категорії авторських метафор. *Дивослово*. 2010. № 9 (642). С. 47–50.

28. *Воробйова 2015*: Воробйова Г. Ю. Особливості використання політичних метафор у період «Євромайдану». *Актуальні проблеми політики*. 2015. Вип. 56. С. 181–190.

29. *Воробйова 2017*: Воробйова Г. Ю. Гендерні особливості використання політичних метафор. *Evropský politický a právní diskurz*. Vol. 4. 2017. С. 148–154.

30. *Воробйова 2017a*: Воробйова Г. Ю. Концептуальні підходи до дослідження політичних метафор. *Політичне життя*. № 3. 2017. С. 89–94.

31. *Гаврилюк 2013*: Гаврилюк А. П. Метафора, її природа і роль у мові та мовленні. *Вісник Національного технічного університету «Київський політехнічний інститут»*. Серія : Філологія. Педагогіка. 2013. Вип. 2. С. 29–33.

32. *Гапонова 2013*: Гапонова Л. Є. Роль метафори у формуванні української криміналістичної термінології. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2013. Вип. 9. С. 97–103. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhSt_2013_9_17.

33. *Генералюк 2019*: Генералюк І. І. Метафора як засіб маніпулювання у політичному дискурсі : зб. наук. праць. *Проблеми сучасної психології*. 2019. 1(6). URL : <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2009-6.%p>.

34. *Глінка, Городиловська 2020*: Глінка Н., Городиловська О. Особливості відтворення метафори в текстах публіцистичного стилю. 2020. *Молодий вчений. Філологічні науки*. № 10 (86). С. 457–460.

35. *Головенко 2012*: Головенко К. В. Вторинна номінація та внутрішня форма слова. *Наукові записки. Серія : Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. Вип. 105 ч. 1. С. 137–140.

36. *Головенко 2016*: Головенко К. В. Оцінно-експресивна метафора в зіставному аспекті. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград : Видавець Лисенко В. Ф., 2016. Вип. 146. С. 61–64.

37. *Гордєєва 2009*: Гордєєва Ж. Д. Методолого-психологічні засади використання метафори як засобу розвитку самосвідомості особистості. *Наукові записки Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України*. 2009. Вип. 37. С. 127–136.

38. *Горіна 2008*: Горіна О. В. Когнітивно-комунікативні характеристики американського електорального дискурсу республіканців : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Харків, 2008. 23 с.

39. *Городенко 2003*: Городенко Л. М. Засоби масової інформації у контексті громадської думки: формування, функціонування, жанрові прийоми : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.08 «Журналістика». Київ, 2003. 19 с.

40. *Гриник, Пилипенко 2016*: Гриник Р. О., Пилипенко В. М. Кібертероризм як нова форма міжнародного тероризму. *Актуальні задачі та досягнення у галузі кібербезпеки*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 23-25 листопада 2016р. м. Кропивницький. С. 61–62. URL : <https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/3203/1/13.pdf>.

41. *Гуцол 2007*: Гуцол С. Ю. Метафора як спосіб символічного вираження внутрішнього досвіду особистості. *Вісник Національного технічного університету «Київський політехнічний інститут»*. Серія : Філософія. Психологія. Педагогіка : зб. наук. праць. 2007. № 3 (21), ч. 1. С. 109–116.

42. *Гуцуляк 2004*: Гуцуляк Т. Є. Метафорична парадигма – виразник національної самобутності мови. *Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. праць*. 2004. Вип. 214–215 : Слов'янська філологія. С. 108–115.

43. *Гуцуляк 2006*: Гуцуляк Т. Є. Метафора – фундаментальний засіб мислення і розвитку мовної системи (теоретичний аспект). *Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. праць*. 2006. Вип. 276–277 : Слов'янська філологія. С. 186–193.

44. *Гуцуляк 2010*: Гуцуляк Т. Є. Метафоричний розвиток дієслівної лексики на позначення господарських понять у мовній картині світу українців. *Функциональная лингвистика : сб. науч. работ / науч. ред. А. Н. Рудяков*. Симферополь, 2010. Т. 1. С. 173–176.

45. *Гуцуляк 2013*: Гуцуляк Т. Є. Художня метафора як джерело формування синонімічних засобів української мови. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя. Серія : «Філологічні науки»*. 2013. Кн. 1. С. 45–50.

46. *Гуцуляк 2014*: Гуцуляк Т. Є. Зооморфні метафори в «Словарі української мови» за редакцією Бориса Грінченка. *Лексикографічний бюлетень : зб. наук. праць*. 2014. Вип. 23. С. 45–55.

47. *Дацишин 2001*: Дацишин Х. П. Морфологічний і синтаксичний принцип структурної класифікації метафор у політичному дискурсі. *Вісник Львівського університету. Серія : Журналістика*. 2001. Вип. 21. С. 506–509.

48. *Дацишин 2003*: Дацишин Х. П. Концепт «Україна» в сучасному українському політичному дискурсі: метафоричні моделі і тенденції формування національної мовної картини світу. *Комунікативна компетентність правників і їх зв'язки з громадськістю: зб. наук. праць*. Львів : Львів. ін-т внутр. справ при НАВС України, 2003. 161–163 с.

49. *Дацишин 2004*: Дацишин Х. П. Метафора в українському політичному дискурсі (за матеріалами сучасної періодики) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.08 «Журналістика». Львів, 2004. 208 с.

50. *Дацишин 2004a*: Дацишин Х. П. Політична метафора в індивідуальній мовотворчості журналіста. *Вісник Львівського університету. Серія : журналістики*. 2004. Вип. 25. С. 427–433.

51. *Дацишин 2005*: Дацишин Х. П. Нова категоризація поняття «вибори» засобами сучасної політичної метафорики (за матеріалами періодичних видань). *Studia iszkiceslavistyczne*. Opole, 2005. Т. 6. С. 210–215.

52. *Дмитришин 2006*: Дмитришин Л. Я. Метафоричні структури у творчості поетів Празької школи : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2006. 285 с.

53. *Добровольська 2017*: Добровольська Г. Д. Семантичні групи метафор в українському політичному дискурсі. *Філологічні студії*. 2017. С. 30–34. URL : <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/13761>.

54. *Дорофеева 2004*: Дорофеева М. С. Особливості самопрезентації суб'єкта в політичній промові. *Проблеми семантики слова, речення та тексту*. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2004. 205 с.

55. *Дубик 2012*: Дубик В. В. Концептуальна метафора мас-медійного дискурсу Франції на тлі польсько-українських досліджень. *Україна та Польща: минуле, сьогодення, перспективи*. 2012. Т. 1. С. 13–16. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/UPmcp_2012_1_6.

56. *Дубровський 2011*: Дубровський Р. О. Зооморфна метафора в поезії Галини Гордасевич. *Сучасні літературознавчі студії. Поетикальні виміри топосу тварини*. 2011. Вип. 8, ч. 2. С. 443–447.

57. *Дядюра 2001*: Дядюра Г. М. Функціональні параметри образності в науковому стилі (на матеріалі текстів природничих та технічних наук) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2001. 22 с.

58. *Дяченко 2006*: Дяченко Н. М. Вторинна номінація крізь призму діалектологічних студій. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2006. Вип. 28. С. 240–242.

59. *Єрмоленко 1999*: Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності. Стилїстика і культура мови. Київ : Довіра, 1999. 431 с.
60. *Єрмоленко, Бибик, Тодор 2001*: Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. Київ : Либідь, 2001. 223 с.
61. *Єщенко 1999*: Єщенко Т. А. Метафора: від структурного аналізу до функціонально-когнітивного. *Лінгвістичні студії* : зб. наук. праць. Вип. 5. Донецьк : ДонНУ, 1999. С. 276–278.
62. *Єщенко 2001*: Єщенко Т. А. Метафора в українській поезії 90-х років ХХ століття : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Донецьк, 2001. 337 с.
63. *Єщенко 2010*: Єщенко Т. А. Семантико-стилістичні типи метафор: теоретичний аспект. *Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка*. 2010. Т. 28. С. 224–239.
64. *Єщенко 2018*: Єщенко Т. А. Текстово-антропоцентричний вимір метафори українських поетів 1990-х : монографія. Київ : Академвидав, 2018. 352 с.
65. *Жарков, Компанцева, Остроухов 2012*: Жарков Я. М., Компанцева Л. Ф., Остроухов В. В. Історія інформаційно-психологічного протиборства : підруч. / за заг. ред. Є. Д. Скулиша. Київ : Наук.-вид. відділ НА СБ України, 2012. 212 с. URL : https://mil.univ.kiev.ua/files/8_367228400.pdf.
66. Жиліна М. Метафорика і флористика: біла акація в поезії Володимира Свідзинського «Темна». *Слово і час*. 2016. № 7. С. 63–71.
67. *Жуйкова 2003*: Жуйкова М. В. Метафора й обряд. *Мовознавство*. 2003. № 6. С. 55–60.
68. *Жуйкова 2017*: Жуйкова М. В. Застосування метафоричної моделі «Соціальна мережа» для опису українських визвольних змагань. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2017. № 1. С. 113–120. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_fi_2017_1_20.

69. *Завальнюк 2009*: Завальнюк І. Оновлена стилістична конотативність складносурядних речень в українському газетному мовленні початку ХХІ ст. *Науковий часопис Національного педагогічного ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія 10. Проблеми граматики і лексикології української мови.* 2009. Вип. 5. С. 200–206.

70. *Завальнюк 2009a*: Завальнюк І. Я. Синтаксичні одиниці в мові української преси початку ХХІ століття: функціональний і прагмалінгвістичний аспекти : монографія. Вінниця : Нова Книга, 2009. 400 с.

71. *Завальнюк 2010*: Завальнюк І. Динамічні процеси в стилістичній типології газетних жанрів. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філологія.* 2010. № 2 (4). С. 127–134.

72. *Завальнюк 2016*: Завальнюк І. Специфіка й форми вияву інтертекстуальності в заголовках газет Вінниччини. *Проблеми гуманітарних наук. Серія : Філологія.* 2016. Вип. 38. С. 199–208.

73. *Зайцева 2016*: Зайцева В. В. Дещо про вторинну номінацію (на матеріалі українськомовної газети). *Український смисл.* 2016. № 1. С. 202–211.

74. *Зайцева, Ковальчук 2016*: Зайцева В. В., Ковальчук М. С. Поняттєві параметри метафори і метонімії. *Дослідження з лексикології і граматики української мови: зб. наук. праць.* 2016. Вип. 17. С. 11–25.

75. *Зайцева, Ковальчук 2018*: Зайцева В. В., Ковальчук М. С. Політична метафора в мас-медійному дискурсі (на матеріалі українськомовного газетного тексту). *Ukrainian sense.* 2018. № 1. С. 202–219. URL : [file:///Users/mac/Downloads/210-Article%20Text-368-1-10-20190625%20\(2\). pdf](file:///Users/mac/Downloads/210-Article%20Text-368-1-10-20190625%20(2).pdf).

76. *Зарецький 2007*: Зарецький О. Політичний дискурс Помаранчевої революції. *Українська мова.* 2007. № 3. С. 27–43.

77. *Зонтаг 2012*: Зонтаг С. Хвороба як метафора. СНІД та його метафори ; з англ. пер. Тарас Бойко. Київ : Вид-во Жупанського, 2012. 162 с.

78. *Ігнатович 2019*: Ігнатович О. Г. Роль політичної метафори в освітньому просторі сучасного університету. *Вища освіта у контексті*

інтеграції до європейського освітнього простору. 2019. С. 461–470. URL : [file:///Users/mac/Downloads/114 %96-112-1-10-2 0200318.pdf](file:///Users/mac/Downloads/114%20%96-112-1-10-2%20200318.pdf).

79. *Ільченко 2011*: Ільченко О. А. Метафоричні словосполучення в проекції на мову української преси поч. XXI ст.: лінгвістичний статус, засоби актуалізації. *Лінгвістичні дослідження : зб. наук. праць*. 2011. Вип. 32. С. 127–133.

80. *Ільченко 2019а*: Ільченко О. А. Метафора як засіб евфемізації мови ЗМІ. *Південний архів (філологічні науки)*. 2019. № 79. С. 72 – 75.

81. *Ільченко 2019б*: Ільченко О. Аксіологічна маркованість сучасної масмедійної метафори. *Філологічний часопис*. 2019. Вип. 1. URL : <https://doi.org/10.31499/2415-8828.1.2019.169368>.

82. *Казимір 2012*: Казимір В. О. Значення когнітивного підходу в дослідженні метафори. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. Серія : Філологічні науки*. 2012. Вип. 30. С. 118–121.

83. *Капелюшний 2002*: Капелюшний А. О. Стилїстика й редагування: Практичний словник-довідник журналіста. Львів : ПАІС, 2002. 576 с.

84. *Каратінцева 2019*: Каратінцева К. П. Концептуальна метафора в промовах Дональда Трампа. *Південний архів (Філологічні науки)*. «*South Archive*» (*Philological Sciences*). 2019. Вип. LXXIX. С. 76–79.

85. *Кабанцева 2014*: Кабанцева Н. В. Семантична класифікація метафори в публіцистиці на матеріалі англійської та української мов. *Вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : «Філологія»*. 2014. № 10, т. 2. С. 92–94.

86. *Кабанцева 2021*: Кабанцева Н. В. Лінгвокогнітивні особливості політичної метафори в публіцистичному дискурсі (на матеріалі української та англійської мов) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство». Вінниця, 2021. 326 с.

87. *Кабиш 2007*: Кабиш О. О. Зміни в семантичній структурі та функціонуванні маркованої лексики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2007. 22 с.

88. *Капуш 2019*: Капуш А. В. Німецькі метафори в актуальному суспільно-політичному дискурсі. *Закарпатські філологічні студії*. 2019. Вип. 10. Том 1. С. 68–72.

89. *Карпіловська 2009*: Карпіловська Є. А. Детермінанти змін у сучасній українській номінації: відкритість і самотутність лексику. *Мовознавчий вісник : зб. наук. праць* (на пошану проф. К. Городенської з нагоди її 60-річчя) / відп. ред. Г. І. Мартинова. Черкаси, 2009. Вип. 8. С. 147–159.

90. *Карпіловська 2010*: Карпіловська Є. А. Вторинна номінація в сучасній українській мові: тенденції розвитку. *Лінгвістичні студії : зб. наук. праць*. Вип. 20. Донецьк : ДонНУ, 2010. С. 27–32.

91. *Кіс 2000*: Кіс Т. Є. Еволюція художньої метафори: лінгвокультурний аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 19 с.

92. *Кіс 2000a*: Кіс Т. Є. Формування метафоричної парадигми у процесі еволюції базової метафори. *Мовознавство*. 2000. № 4–5. С. 52–60.

93. *Климанська 2010*: Климанська Л. Д. Потенціал метафори в політиці вирішення соціальних проблем. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Політологія, Соціологія, Філософія*. 2010. Вип. 14. С. 18–24.

94. *Клочко, Ісаєва 2020*: Клочко Т. В., Ісаєва В. І. Метафоризація в медичній термінології. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Т. 31. (70), № 1, ч. 2. С. 84–88.

95. *Коваленко 2003*: Коваленко Б. О. Стилiстично знижена лексика в мові сучасної української публіцистики : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2003. 183 с.

96. *Ковальчук 2014*: Ковальчук М. С. Лексико-семантична структура метафори в романі Ліни Костенко «Записки українського самашедшого».

Дослідження з лексикології і граматики української мови. 2014. Вип. 15. С. 186–192.

97. *Ковбасюк, Абрамова 2017:* Ковбасюк Л. А., Абрамова К. А. Метафори-композиції в сучасній німецькій мові. *Молодий вчений. Філологічні науки.* 2017. № 1 (41). С. 277–280.

98. *Колесник 2016:* Колесник О. С. Вторинна номінація і вторинна міфологія у творенні альтернативних світів. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства: зб. наук. праць.* 2016. Вип. 2 (10). С. 33–40.

99. *Колесникова 2019:* Колесникова Л. Л. Теоретичні аспекти дослідження метафори. *Лінгвістика.* 2019. № 2 (41). С. 138–149.

100. *Колоколова 2010:* Колоколова А. О. Лінгвокогнітивний аспект дослідження вторинної номінації. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна.* 2010. № 910. Серія : Філологія. Вип. 60, ч. I. С. 184–189.

101. *Коляденко 2009:* Коляденко О. О. Когнітивна метафора як засіб об'єктивації концепту «страх» у творах М. Коцюбинського. *Українська мова.* 2009. № 3. С. 39–46.

102. *Комаха 2015:* Комаха Л. Г. Метафора «смислу» в аргументах логічного аналізу: знак – ідея – референт. *Мультиверсум. Філософський альманах.* 2015. Вип. 7–8. С. 56–64. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Multi_2015_7-8_8.

103. *Комп'ютерні 2022:* Комп'ютерні віруси та їх основна характеристика. URL : <https://sites.google.com/site/diresideinaction/komp-uterni-virusi-ta-iehosnovna-harakteristika>.

104. *Кондратенко 2014:* Кондратенко Н. В. Тематичні групи спортивної лексики в українській політичній комунікації. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Філологія.* 2014. Т. 19, вип. 4(10). С. 127–135.

105. *Копилова 2015:* Копилова Л. Тропи як засіб комунікативної оптимізації матеріалів космічної тематики у спеціалізованих друкованих ЗМІ.

Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. 2015. Вип. 5. С. 347–354. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ZPNDZP_2015_5_31.

106. *Космеда 2015:* Космеда Т. А. Метафора сучасної публіцистики: актуалізація антропонімів (на матеріалі української та російської мов). *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені І. Франка. Серія : Філологічні науки. Мовознавство.* 2015. № 3. С. 116–122.

107. *Костусяк, Навальна 2022:* Костусяк Н. М., Навальна М. І. Неосемантизація лексем *штам*, *бустер* та мовна адаптація номінацій коронавірусних штамів у сучасних масмедіа. *Українська мова.* 2022. № 1 (81). С. 103–114. URL : <https://doi.org/10.15407/ukrmova2022.01.103>.

108. *Костусяк, Шульська, Костриця 2022:* Костусяк Н. М., Шульська Н. М., Костриця Н. М. Метафорична вербалізація концепту *війна* в сучасних медійних заголовках

109. *Коць 1997:* Коць Т. А. Функціональний аспект лексичної норми в засобах масової інформації (на матеріалі газет 90-х років ХХ ст.) : дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 1997. 194 с.

110. *Кочерган 2001:* Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ : Вид. центр «Академія», 2001. 368 с.

111. *Кравець 2000:* Кравець Л. В. Метафора та метонімія – два центри тропеїчної системи. *Культура слова.* 2000. № 55–56. С. 30–36 URL : <http://kulturamovu.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine55-56-6.pdf>.

112. *Кравець 2005:* Кравець Л. В. Генітивна метафора як елемент текстової структури. *Українська мова.* 2005. № 1. С. 60–71.

113. *Кравець 2006:* Кравець Л. В. Метафора у лінгвофілософських теоріях ХХ століття. *Українська література в загальноосвітній школі.* 2006. № 6. С. 42–45.

114. *Кравець 2012:* Кравець Л. Динаміка метафори в українській поезії ХХ ст.: монографія. Київ : ВЦ «Академія», 2012. 416 с.

115. *Кравцова 2011:* Кравцова Ю. В. Семантико-когнітивне моделювання метафоризації. *Мовознавство*. 2011. № 1. С. 43–54.
116. *Крамар, Баранець 2019:* Крамар В. Б., Баранець І. М. Аспекти перекладу англійських медичних метафоричних термінів українською мовою. *Наукові доробки магістрантів Інституту філології*. Київ, 2019. Т. 3. URL : <file:///Users/mymac/Downloads/455-1367-1-PB.pdf>.
117. *Красавіна 2017:* Красавіна В. В. Метафора як засіб експресивізації заголовка в сучасних інтернет-ЗМІ. *Modern philology : relevant issues and prospects of research : Conference proceedings, October 20–21*. Lublin : «Baltija Publishing». 2017. S. 185–187. URL : erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/3132.
118. *Кривенко 2006:* Кривенко Г. Л. Зоосемізми в англійській та українській мовах: семантико-когнітивний і функціонально-прагматичний аспекти : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство». Київ, 2006. 230 с.
119. *Кудрявцева, Дядечко, Дорофєєва, Філатенко, Черненко 2005:* Кудрявцева Л. О., Дядечко Л. П., Дорофєєва О. М., Філатенко І. О., Черненко Г. А. Сучасні аспекти дослідження мас-медійного дискурсу: експресія – вплив – маніпуляція. *Мовознавство*. 2005. № 1. С. 58–66.
120. *Куньч, Куньч 2018:* Куньч З. Й., Куньч М. Р. Роль метафор у формулюванні політичних афоризмів (на матеріалі гасел Революції Гідності). *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : «Лінгвістика»*. 2018. Вип. 32. С. 23–30.
121. *Лазер-Паньків 2012:* Лазер-Паньків О. В. Особливості давньогрецької зооморфної метафори на позначення рис характеру людини. *Мовні і концептуальні картини світу*. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2012. С. 391–398.
122. *Лазер-Паньків, Маркин 2015:* Лазер-Паньків О. В. , Маркин Р. Д. Особливості метафоричної репрезентації інтелектуальних здібностей людини

у давньогрецьких пареміях. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2015. Вип. 1. С. 405–414. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2015_1_44.

123. *Левченко 2005*: Левченко О. П. Моделі зооморфної метафори у фразеології. *Лінгвістичні дослідження: зб. наук. праць*. 2005. Вип. 16. С. 139 – 143.

124. *Ленець, Ставицька 1993*: Ленець К. В., Ставицька Л. О. Активні лексико-семантичні процеси в україномовній пресі 1987–1992 рр. *Języki słowiańskie wobec współczesnych przemian w krajach Europy środkowej i wschodniej*. Opole, 1993. S. 219–224.

125. *Лєснова 2010*: Лєснова В. В. Зоометафора як засіб вираження оцінки в діалектному мовленні. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія : Філологія*. 2010. Вип. 60, ч. 1. С. 189–193.

126. *Лисюченко 2013*: Лисюченко М. К. Концептуальна метафора у сучасному французькому політичному дискурсі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2013. Вип. 69. С. 300–303.

127. *Лобода 2020*: Лобода Ю. О. Поняття «гібридна війна (гібридні військові дії)»: походження та складність. *Актуальні питання національної безпеки і оборони*. 2020. № 4. С. 20–23.

128. *Луговський, Мандра 2021*: Луговський О. Ф., Мандра В. О. Метафора в дизайні як засіб популяризації екологічних ідей. *Традиції та новації в дизайні : тези доповідей VI Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів, Луцьк, 14 травня 2021 року*. Луцьк, 2021. С. 43–46. URL : <https://er.chdtu.edu.ua/handle/ChSTU/2262>.

129. *Лукашенко 2017*: Лукашенко М. В. Образи та метафори соціальності у філософії. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2017. Вип. 3–4 (161–161). С. 100–109.

130. *Лут 2011*: Лут К. А. Інтерація візуальних та вербальних метафор у популярному економічному дискурсі. *Нова філологія*. 2011. № 44. С. 83–86.

131. *Лучик, Петренко 2021*: Лучик О. Ю., Петренко О. Д. Метафоричні одиниці англomовної військової термінології. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2021. Т. 32 (71), № 3, ч. 1. 2021. С. 175–180.

132. *Лященко 2014*: Лященко О. А. Прагматичний потенціал метафори в газетному тексті. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2014. Вип. 10 (1). С. 148–150.

133. *Масімова 2016* : Масімова Л. Г. Тропи візуального тексту мас-медіа. *Інтегровані комунікації*. 2016. Вип. 1. С. 60–65. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/integcommu_2016_1_12.

134. *Малашняк 2014*: Малашняк М. М. Динаміка взаємодії цільового та вихідного доменів у межах економічної метафори (на матеріалі трьох тематичних рубрик часопису «The Economist». *Мова: класичне – модерне – постмодерне* : зб. наук. ст. праць Нац. ун-ту «Києво-Могилянська академія». 2014. Вип. 1. С. 92–97.

135. *Мандич 2020*: Мандич Т. М. Мілітарна метафора у спортивному медіадискурсі. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Т. 31 (70), № 3, ч. 1. С. 27–32.

136. *Марчук 2014*: Марчук Л. М. Дієслівна метафора як ядро концепту «місто» в антології «Дванадцятка». *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2014. Вип. 37. С. 171–175.

137. *Мацьків 2007*: Мацьків П. До питання про мовну та концептуальну картини світу. *Лінгвостилістика: об'єкт – стиль, мета – оцінка*: Зб. наук. праць / Відп. ред. академік НАН України В. Г. Складенко. Київ, 2007. С. 203–210.

138. *Мацьків 2010*: Мацьків П. Дослідні парадигми концептуального аналізу. *Мовознавчі студії. Випуск 2: Фразеологізм і слово у тексті і словнику* (За матеріалами Всеукраїнської наукової конференції на пошану 75-річчя від

дня народження професора Мар'яна Демського). Дрогобич: Посвіт, 2010. С. 34–42

139. *Мацько 2011*: Мацько В. П. Механізм дешифрування метафори та її стилістичні функції (на прикладі української діаспорної прози). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія : Літературознавство*. 2011. Вип. 31. С. 257–268.

140. *Мацько, Мацько 2003*: Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика : навч. посібник. Київ : Вища школа, 2003. 311 с.

141. *Мацько, Сидоренко, Мацько 2003*: Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилїстика української мови: підручник / за ред. Л. І. Мацько. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.

142. *Мельник 2014*: Мельник П. Ю. Нове метафоричне мислення в газетній спортивній журналістиці. 2014. URL : <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1062>.

143. *Метафора 2017*: Метафора та її семіотичний контекст : матеріали науково-практичного семінару: тези доповідей. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 82 с.

144. *Мислива-Бунько 2014*: Мислива-Бунько І. Я. Складні слова в мові сучасної української преси: структура та стилістичні функції : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Луцьк, 2014. 276 с.

145. *Михайленко 2009*: Михайленко Л. Л. Динаміка суспільно-політичної лексики української мови кінця ХХ – початку ХХІ століття (на матеріалі мови українських засобів масової інформації) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2009. 217 с.

146. *Мінчак 2003*: Мінчак Г. Б. Конотативна семантика сучасних ідеологічно забарвлених номінативних одиниць (на матеріалі української преси 90-х років ХХ століття) : дис. на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2003. 301 с.

147. *Мірошниченко 2018*: Мірошниченко І. Г. Тропи як засоби лаконічності та виразності в стислих текстах українських мас-медіа. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Лінгвістика*. 2018. С. 61–65. URL : <http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/11003/3>.

148. *Міщенко, Дубик 2013*: Міщенко В. Г., Дубик В. І. Метафора концепту «війна» в сучасному франкомовному політичному дискурсі. *Вісник Львівського університету. Серія : Іноземні мови*. 2013. Вип. 21. С. 190–196. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_in_mov_2013_21_30.

149. *Молоткіна, Костусяк, Навальна 2021*: Молоткіна Ю. О., Костусяк Н. М., Навальна М. І. Іншомовна термінологічна лексика інформаційних технологій в українських інтернет-виданнях. *Волинь філологічна: текст і контекст. Проблеми інтерпретації тексту : зб. наук. праць*. 2021. Вип. 31. С. 187–204.

150. *Набока 2021*: Набока О. М. Феномен політичної метафори в англomовних текстах політичного дискурсу. *Львівський філологічний часопис*. 2021. № 9. С. 148–154.

151. *Навальна 2006*: Навальна М. І. Війни загарбницькі й «солодкі» (семантична динаміка лексеми війна в сучасній мовній практиці). *Культура слова*. 2006. № 66–67. С. 88–90.

152. *Навальна 2006а*: Навальна М. І. Слово «помаранчевий» у мові української преси. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Лінгвістика : зб. наук. праць*. 2006. Вип. IV. С. 107–110.

153. *Навальна 2010*: Навальна М. І. Дифузні процеси в лексиці інформаційних технологій у мові української сучасної періодики. *Психолінгвістика : зб. наук. праць*. 2010. Вип. 6. С. 151–156.

154. *Навальна 2011*: Навальна М. І. Динаміка лексикону української періодики початку ХХІ ст. : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. 328 с.

155. *Навальна 2011а*: Навальна М. Нові тенденції вживання медичної лексики в українській періодиці. *Актуальні проблеми слов'янської філології*.

Серія : Лінгвістика і літературознавство : міжвуз. зб. наук. ст. Бердянськ : БДПУ, 2011. Вип. XXIV, ч. 3. С. 374–384.

156. *Навальна 2013*: Навальна М. І. Жаргонна лексика в заголовках інтернет-видання «Українська правда». *Волинь філологічна: текст і контекст. Лінгвостилістика XXI століття: стан і перспективи : зб. наук. праць.* 2013. Вип. 15. С. 210–221.

157. *Навальна 2014*: Навальна М. І. Нові явища та процеси у вживанні дієслів соціально-економічної сфери в українській мові : монографія. Переяслав-Хмельницький : «Видавництво “К С В”», 2014. 188 с.

158. *Навальна 2018*: Навальна М. І. Лексика української газетної періодики початку XXI ст.: джерела поповнення та стилістичне використання : монографія. Переяслав-Хмельницький : «Видавництво “К С В”». 2018. 350 с.

159. *Навальна 2019*: Навальна М. І. Розмовна лексика як засіб експресії мови української періодики. *Лексика українських масмедіа* : монографія / за ред. М. Навальної. Переяслав-Хмельницький : «Видавництво “К С В”», 2019. С. 85–102.

160. *Нагнибіда 2009*: Нагнибіда Л. С. Граматична структура мистецтвознавчих метафор. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства.* 2009. Вип. 4. С. 138–141.

161. *Нагорна 2006*: Нагорна Л. Екологія політики: метафорична модель чи операційне поняття? *Політичний менеджмент.* 2006. № 6. С. 3–10.

162. *Негуляєва 2021*: Негуляєва А. О. Метафоризація політичної публіцистики Бориса Джонсона. Кривий Ріг : КДПУ, 2021. 80 с.

163. *Нелюба, Редько 2015*: Нелюба А. М., Редько Є. О. Лексико-словотвірні інновації (2014) : Словник / заг. ред. А. М. Нелюби. Харків : Харківське історико-філологічне товариство, 2015. 220 с.

164. *Овсієнко 2018*: Овсієнко А. С. Класифікації метафори в сучасному мовознавстві. *Соціум. Документ. Комунікація : зб. наук. ст. Серія «Філологічні науки».* 2018. Вип. 5. С. 70–84.

165. *Овсієнко 2018a*: Овсієнко А. С. Метафора в сучасному мовознавстві: тлумачення та класифікація. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2018. № 32, т. 3. С. 105–110. URL : http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v32/part_3/31.pdf.

166. *Овсієнко 2019*: Овсієнко А. С. Лексема *війна* в різних лексико-семантичних виявах. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство): зб. наук. праць*. 2019. Вип. 12. С. 156–159. URL : <https://doi.org/10.24919/2663-6042.12.2019.189287>.

167. *Овсієнко 2019a*: Овсієнко А. С. Метафора в масмедійному дискурсі. *Лексика українських мас-медіа : монографія / за ред. Марини Навальної*. Переяслав-Хмельницький : «Видавництво К С В», 2019. С. 161–168.

168. *Овсієнко 2019б*: Овсієнко А. С. Метафоричні утворення в економічній тематиці (на прикладі мови засобів масової інформації). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації*. 2019. Т. 30 (69), № 4, ч. 1. С. 31–36. URL : <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2019.4-1/07>.

169. *Овсієнко 2019в*: Овсієнко А. С. Функціонально-стилістичний вияв лексеми *революція* в мові українських засобів масової інформації. *Закарпатські філологічні студії*. 2019. Вип. 11, т. 1. С. 47–51. URL : <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2019.11-1.9>.

170. *Овсієнко 2020*: Овсієнко А. С. Метафора у виборчій тематиці українських засобів масової інформації. *Теоретична і дидактична філологія : зб. наук. праць. Серія «Філологія»*. 2020. Вип. 33. С. 79–86. URL : <https://doi.org/10.31470/2309-15-17-2020-1-79-86>.

171. *Одинецька 2016*: Одинецька Л. В. Метафора з концептосферою «вибори» в мові українського публіцистичного дискурсу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна*. 2016. Вип. 62. С. 257–260. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2016_62_95.

172. *Одинецька 2016а*: Одинецька Л. В. Політична метафора в мові українського публіцистичного дискурсу початку XXI ст. *Література та культура Полісся*. 2016. Вип. 84. С. 101–108. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ltkp_2016_84_15.
173. *Одинецька 2017*: Одинецька Л. В. Роль метафори в засобах масової інформації. *Актуальні проблеми теорії соціальних комунікацій: зб. наук. праць*. Київ, 2017. Вип. 6 : «Журналіст, видавець і редактор : проблеми фахової діяльності». С. 44–48. URL : <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/13506>.
174. *Озадовська 2004*: Озадовська Л. Мова у контексті діалогу. *Філософська думка*. 2004. № 3. 22–50 с.
175. *Опорний 2020*: Опорний конспект лекцій з дисципліни «Людино-машинна взаємодія». 2020. URL : http://pz.vntu.edu.ua/media/uploads/metod/LMV/LMV_OK.pdf.
176. *Паночко 1995*: Паночко М. М. Семантика спортивних термінів як результат метафоризації. *Дослідження з словотвору та лексикографії*. Київ : Вища шк., 1995. С. 90–92.
177. *Панченко 2017*: Панченко Т. С. Нові явища в семантиці та словотворенні лексики в українській пресі початку XXI ст. : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Черкаси, 2017. 283 с.
178. *Панчук 2015*: Панчук Г. Метафора та її граматичне вираження у збірці О. Пахльовської «Долина Храмів». *Рідне слово в етнокультурному вимірі : зб. наук. пр.* Дрогобич : Посвіт, 2015. С. 200–205.
179. *Панько, Кочан, Мацюк 1994*: Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П. Українське термінознавство : підручник. Львів : Світ. 1994. 216 с.
180. *Підгорецька 2015*: Підгородецька І. Ю. Метафора в науковому мовленні економістів. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2015. Вип. 12. С. 178–184. URL : http://nbuv.gov.ua/_UJRN/PhSt_2015_12_23.

181. *Пірог 2018*: Пірог І. І. Метафора у складі аргументації німецького медіадискурсу. *Закарпатські філологічні студії*. 2018. Вип. 8, т. 2. С. 31–35. URL : http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/8/part_1/8.pdf.

182. *Пітин 2013*: Пітин В. М. Зооморфні метафори у паремійних одиницях французької мови. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. : зб. наук. праць. Дрогобич : Посвіт, 2013. С. 229–235.

183. *Плаксій 2002*: Плаксій О. Метафора як спосіб творення сучасних економічних термінів (на матеріалі аналітичних конструкцій). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2002. № 453. С. 304–308.

184. *Плаксіна 2013*: Плаксіна І. Ю. Когнітивна теорія метафори. *Держава та регіони. Серія : Гуманітарні науки*. 2013. № 2–3 (33–34). С. 59–62.

185. *Позняк 2004*: Позняк Д. В. Політична метафора в індивідуальній мовотворчості журналіста. *Вісник Львівського університету ім. І. Франка*. 2004. Вип. 25. С. 427–433.

186. *Покулита 2015*: Покулита І. К. Зорові метафори культури у візуально-смысловому сегменті медіакомунікації. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка : зб. наук. праць*. 2015. № 2 (44). С. 74–80. URL : <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/17385>.

187. *Поліщук, Свінціцька 2008*: Поліщук О. П., Свінціцька О. І. Інфосфера України: особливості мас-медійного дискурсу у контексті естетичної інформації. *Історія. Філософія. Релігієзнавство*. 2008. № 2. С. 56–59.

188. *Полтавець 2019*: Полтавець Т. В. Мова та соціальні мережі: механізми взаємопроникнення. *Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. комунікація: актуальні тенденції у цифрову епоху»*. Київ, 8–10 жовтня 2019 р. URL : <http://conference.nbuu.gov.ua/report/view/id/808>.

189. *Полупан 2018*: Полупан О. В. Особливості функціонування метафоричних моделей в економічному дискурсі мас-медіа. *Вчені записки Таврійського національного університету імені І. В. Вернадського. Серія :*

Філологія. Соціальні комунікації. 2018. Т. 29 (68). № 4. С. 111–115. URL : http://www.philol. vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/4_2018/22.pdf.

190. *Польова 2022*: Польова О. С. Метафора в промовах сучасних турецьких політиків: типологія і функції : дис. на здобуття наук. ступеня док. філософії. 035 «Філологія». Київ, 2022. 261 с.

191. *Пономарів 2000*: Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови : підручник. Вид. 3-тє, переробл. і допов. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. 246, [2] с.

192. *Приблуда 2012*: Приблуда Л. М. Функції мовної метафори у творчості українських письменників-постмодерністів (на матеріалі творчості Ю. Андруховича, Т. Антиповича, Ю. Винничука, С. Жадана, О. Забарного, Ю. Іздрика, О. Ірванця, Ю. Покальчука). *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2012. № 1. С. 363–367. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_fi_2012_1_76.

193. *Приблуда 2013*: Приблуда Л. М. Стилїстичні функції метафори у прозі початку ХХІ столїття. *Society of culture*. Lublin. 2013. Р. 4. Р. 188–193.

194. *Приблуда 2014*: Приблуда Л. М. Функціонування вегетативної метафори в постмодерністській прозі. *Українське мовознавство*. 2014. Вип. 44/1. С. 243–247.

195. *Приблуда 2015*: Приблуда Л. М. Вторинна номінація у мовотворчості Володимира Лиса. *Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. праць*. 2015. Вип. 51. С. 409– 413.

196. *Приблуда 2016*: Приблуда Л. М. Особливості функціонування зооморфної метафори українській прозі ХХІ ст. *Virtus : Scientific Journal*. 2016. № 9. С. 153–156.

197. *Приблуда 2018*: Приблуда Л. М. Структура та стилїстичні функції вторинних номінацій в українській художній прозі початку ХХІ столїття : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2018. 218 с.

198. *Прудникова 2019*: Прудникова Т. І. Функціонування неспеціалізованих лексем в публіцистичних текстах економічної тематики. *Лінгвостилістичні студії*. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2019. Вип. 11. С. 145–154.

199. *Прудникова 2020*: Прудникова Т. І. Актуалізація прикметників в економічній тематиці (на прикладі мови засобів масової комунікації). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Том 31 (70). № 1. Ч. 1 2020. С. 102–108.

200. *Прудникова 2020а*: Прудникова Т. І. Динаміка неспеціалізованих іменників у новітній публіцистиці економічної тематики. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Філологія : зб. наук. праць*, 2020. Вип. 22. С. 229–236.

201. *Прудникова 2020б*: Прудникова Т. І. Тенденції розвитку економічної лексики української мови на тлі соціальної динаміки : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Луцьк, 2020. 274 с.

202. *Прищепя, Прищепя 2005*: Прищепя В. Є., Прищепя О. В. Метафора як ефективний засіб мовної економії. *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*. 2005. Вип. 23. С. 98–100.

203. *Пустовіт 1976*: Пустовіт Л. О. Засоби вираження метафори. *Культура слова*, 1976. Вип. 11. С. 34–42. URL : <http://kulturamovuy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine11-3.pdf>.

204. *Радзієвська 1996*: Радзієвська Т. В. Ціннісні орієнтації у семантиці мовних одиниць. *Мовознавство*. 1996. № 1. С. 14–19.

205. *Радченко 2009*: Радченко О. Ю. Корелятивний домен «людина» в концептуальній метафорі англomовних термінів маркетингу. *Актуальні проблеми менталінгвістики : зб. ст. за матеріалами VI Міжнар. наук. конф.* Черкаси : АНТ, 2009. С. 71–73.

206. *Радченко 2011*: Радченко О. Ю. Концептуальна метафора в терміносистемі маркетингу: процедура аналізу. *Вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2011. № 3 : Філологічні науки. Мовознавство. Ч. 1. С. 160–164. URL : <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/3880/1/Radchenko.pdf>.
207. *Романюга 2008*: Романюга Н. В. Відтворення метафоричної образності при перекладі української прози англійською мовою (на матеріалі оповідання В. Винниченка «Голод»). *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2008. Вип. 38. С. 217–220.
208. *Романюха 2011*: Романюха М. В. Метафорична вербалізація концептосистеми ECONOMY в сучасному англomовному медіадискурсі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Одеса, 2011. 20 с.
209. *Романюха 2011*: Романюха М. В. Основні функції метафори в економічному медіа дискурсі. *Мова і засоби масової комунікації*. 2012. С. 220–225.
210. *Рудніченко 2009*: Рудніченко Н. М. Дискурс електронних засобів масової комунікації в інформаційному суспільстві : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Київ, 2009. 20 с.
211. *Русанівський 1988*: Русанівський В. М. Структура лексичної і граматичної семантики. Київ : Наук. думка, 1988. 236 с.
212. *Савелюк 2017*: Савелюк Н. М. Психологічні особливості метафоричного розуміння базових релігійних концептів суб'єктами з різними рівнями релігійної активності. *Психологічний часопис : зб. наук. праць*. 2017. № 4 (8). С. 111–134.
213. *Северинюк 2014*: Северинюк В. М. Тематичний словник популярних українських прислів'їв та приказок з коментарями. Вид. 3-тє, доп. і переробл. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2014. 176 с.

214. *Седляр, Буць 2020*: Седляр А. В., Буць Ж. В. Засоби відтворення політичної метафори при перекладі промов українських політиків французькою мовою. *International scientific e-journal. Логос. Онлайн*. 2020. № 9. С. 1–5. URL : <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.09.21.html>.
215. *Селіванова 2008*: Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля, 2008. 712 с.
216. *Селіванова 2013*: Селіванова О. О. Метафора в лінгвістичній термінології : когнітивний аспект. *Українська термінологія і сучасність*. 2013. Вип. ІХ. С. 58–65.
217. *Семида, Ахмад 2020*: Семида О. В., Ахмад І. М. Метафоричне зображення образу України в сучасному англomовному медійному дискурсі. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. 2020. № 14. С. 157–164.
218. *Сербенська 1988*: Сербенська О. А. Мова газети в аспекті соціально-культурного розвитку суспільства. *Мовознавство*. 1988. № 4. С. 21–26.
219. *Сербенська 1998*: Сербенська О. А. Нові тенденції у мові сучасної преси. Київ : Наукова думка, 1998. 106 с.
220. *Серебрянська 2020*: Серебрянська І. М. Метафоризація освіти в мові ЗМІ (соціоморфні моделі). *Українське мовознавство. Міжвідомчий науковий збірник*. Харків : Вид-во І. С. Іванченка, 2018. Вип. 2 (48). С. 112–117.
221. *Сербенська, Волощак 2001*: Сербенська О., Волощак М. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем. 140 запитань і відповідей. Київ : Просвіта, 2001. 204 с.
222. *Сизонов 2012*: Сизонов Д. Ю. Медична термінологія в українських мас-медіа : стилістичний потенціал : монографія / за ред. Л. І. Шевченко. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. 196 с.
223. *Сингаївська 2014*: Сингаївська Г. В. Антропонімічні метафори в газетно-публіцистичному дискурсі (на матеріалі іспанських ЗМІ). *Логос*. 2014. С. 221–232. URL : <http://surl.li/cmljl>.

224. *Сідак 2011*: Сідак О. О. Метафора як засіб реалізації тактики політичної образи. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2011. № 953. С. 48–52.

225. *Скалозуб 2012*: Скалозуб Л. Г. Структурні типи метафор Михайла Стельмаха. *М. П. Стельмах і сучасність: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 25–26 травня 2012 р.* Хмельницький : ХмЦНТІ, 2012. С. 141–149. URL : <http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/1384>.

226. *Сліпушко 2001*: Сліпушко О. М. Давньоукраїнський бестиарій (звірослов) : національний характер, суспільна мораль і духовність давніх українців у тваринних архетипах, міфах, символах, емблемах. Київ : Дніпро, 2001. 140 с.

227. *Слобода 2007*: Слобода Н. В. Структура генітивної метафори у поезії Ліни Костенко. *Дослідження з лексикології і граматики української мови : зб. наук. праць*. Дніпропетровськ : Пороги, 2007. Вип. 5. С. 108–115.

228. *Слобода 2010*: Слобода Н. В. Метафоричний потенціал синтаксису в поезії шістдесятників : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Дніпропетровськ, 2010. 211 с.

229. *Словник античної 1985*: Словник античної міфології / уклад. І. Я. Козовик, О. Д. Пономарів ; вступ. ст. А. О. Білецький. Київ : Наукова думка, 1985. 235 с. URL : <http://litopys.org.ua/slovmith/slovvm03.htm>

230. *Словник термінів 2011*: Словник термінів і стилістичних фігур / автор-укладач В. Ф. Святовець. Київ : ВЦ «Академія», 2011. 176 с.

231. *Снітовська 2017*: Снітовська О. Й. Медична термінологія англomовних текстів інструкцій медичних препаратів та відтворення її в українських перекладах. *Записки з романо-германської філології*. 2017. № 2 (39). С. 108–117. URL : <http://rgnotes.onu.edu.ua/article/view/118623>.

232. *Сологуб 1991*: Сологуб Н. М. Мовний світ Олеся Гончара. Київ : Наукова думка, 1991. 140 с.

233. *Соснова 2015*: Соснова М. А. Метафора як складник відображення дійсності в романі Ліни Костенко «Записки українського самашедшого». *Дивослово*. 2015. № 6. С. 39–40.

234. *Сохань 2001*: Сохань Г. С. Метафора як елемент асоціативно-образного мислення Михайла Коцюбинського. *Вісник Прикарпатського університету. Філологія*. Івано-Франківськ, 2001. Вип. VI. С. 107–113.

235. *Ставицька 2005*: Ставицька Л. О. Дискурс помаранчевої пристрасти. *Критика*. 2005. № 3 (89). С. 13–16.

236. *Старух 2018*: Старух В. О. Військова метафора в англomовному медичному дискурсі в аспекті перекладу. *Закарпатські філологічні студії*. 2018. Вип. 6. С. 139–142.

237. *Стецула 1995*: Стецула І. В. Політичний дискурс засобів масової комунікації: трансформація прагмалінгвістичних параметрів функціонування (на матеріалі української преси) : автореф. дис. на здобуття наук. канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 1995. 20 с.

238. *Стишов 2003*: Стишов О. А. Динамічні процеси в лексико-семантичній системі та в словотворі української мови кінця ХХ ст. : дис. на здобуття наук. д-ра філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2003. 597 с.

239. *Стишов 2005*: Стишов А. О. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації). 2-ге вид., переробл. Київ : Пугач, 2005. 388 с.

240. *Стишов 2011*: Стишов О. Як змінюється лексикон сучасної української періодики? *Українська мова*. 2011. № 4. С. 132–136.

241. *Стишов 2019*: Стишов О. А. Динаміка лексичного складу сучасної української мови. *Лексикологія. Лексикографія*. Біла Церква : «Авторитет», 2019. 198 с.

242. *Стретович 2018*: Стретович Т. П. Класифікаційне розмаїття видів метафор. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2018. Вип. 16. С. 232–239.

243. *Строганова 2012*: Строганова Г. Вживання прецедентних метафор в німецькому економічному дискурсі (на матеріалі німецьких економічних статей). *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2012. № 26. С. 149–157.

244. *Строганова 2013*: Строганова Г. О. Структурна класифікація метафор німецького економічного медіа-дискурсу. *Наукові праці. Філологія. Мовознавство*. 2013. Вип. 211, т. 223. С. 95–98. URL : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/movoznavstvo/2013/223-211-21.pdf>.

245. *Строганова 2019*: Строганова Г. О. Антропоморфні метафори німецького економічного медіадискурсу. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2019. Вип. 65 (1). С. 174–178.

246. *Сукаленко 2011*: Сукаленко Т. М. Метафора як засіб вербалізації гендерних стереотипів. *Мова і суспільство*. 2011. Вип. 2. С. 23–32.

247. *Сукаленко 2011а*: Сукаленко Т. М. Метафоричне вираження концепту ЖІНКА в українській мові : монографія. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2010. 240 с.

248. *СУМ*: Словник української мови : в 11 т. / ред. кол. І. К. Білодід та ін. Київ : Наук. думка, 1970–1980.

249. *СУМ-20*: Словник української мови: у 20т. / НАН України, Укр. мов.-інформ. фонд ; голов. наук. ред. В. М. Русанівський. Київ : Наукова думка, 2010–2019. Т. 1–10. URL : <https://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=1&page=0>.

250. *Сучасна 1973*: Сучасна українська літературна мова : Лексика і фразеологія / За заг. редакцією акад. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1973. 440 с.

251. *Сучасна 1997*: Сучасна українська літературна мова : підручник / А. П. Грищенко, П. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін. ; за ред. А. П. Грищенка. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Вища школа, 1997. 493 с.

252. *Таємниця 1990*: Таємниця мовної метафори. *Культура української мови* : довідник / С. Я. Єрмоленко, Н. Я. Дзюбишина-Мельник, К. В. Ленець та ін. ; за ред. В. М. Русанівського. Київ : Либідь, 1990. С. 244–248.

253. *Таран 2009*: Таран А. А. Варіантні номінації у сучасній українській мові. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Мовознавство*. 2009. Т. 17, вип. 15 (2). С. 143–149.

254. *Таран 2018*: Таран А. А. Сучасна метафора як засіб мовної експресії. *Вісник Черкаського університету. Серія : Філологічні науки*. 2018. Вип. 2. С. 93–98. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchuF_2018_2_15.

255. *Терещенко 2014*: Терещенко Т. В. Метафора в бізнес-дискурсі (морфологічний аналіз). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2014. № 11, т. 2. С. 75–78.

256. *Терханова 2015*: Терханова О. В. Вторинна номінація як художній прийом у газетно-журнальній публіцистиці. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Мовознавство*. 2015. Т. 23. Вип. 21 (3). С. 174–180.

257. *Терханова 2017*: Терханова О. В. Вторинна номінація як текстова категорія публіцистичного стилю. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Соціальні комунікації*. 2017. Вип. 17. С. 129–136.

258. *Тимофєєва 2003*: Тимофєєва Н. М. Психологічна роль метафори в екологічному вихованні школярів. *Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць. Т. 7. Екологічна психологія*. 2003. Вип. 1. С. 399–405. URL : http://ecopsy.com.ua/data/zbirki/2003_01/sb01_63.pdf.

259. *Тимченко 2011*: Тимченко Ю. О. Типологія метафор у зображенні простору у новелах М. Коцюбинського італійського циклу. Лінгвістичні дослідження : зб. наук праць. 2011. Вип. 32. С. 162–166.

260. *Тиха 2007*: Тиха Л. Ю. Метафора в поетичному дискурсі Івана Драча : дис. на здобуття на наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2007. 222 с.

261. *Тихоненко 2017*: Тихоненко О. В. Специфіка стилістичного переміщення лексичних одиниць (на матеріалі текстів публіцистичного стилю).

Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : «Філологія». 2017. Вип. 77. С. 115–119.

262. *Тільнова 2011:* Тільнова І. В. Екстралінгвальні чинники переносного вживання пропріальної лексики в мові газет. *Наукові записки. Матеріали п'ятої Міжнародної науково-практичної конференції «Мови і світ: дослідження та викладання».* Серія: Філологічні науки (мовознавство). Кіровоград, 2011. Вип. 96 (1). С. 595–598.

263. *Ткачук-Мірошниченко 2014:* Ткачук-Мірошниченко О. Є. Зооніми в метафоричному просторі англomовних економічних текстів. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи : зб. наук. праць.* 2014. С. 171–177. URL : <http://langcenter.kiev.ua/Lingvistika%202014/Tkachuk.pdf>.

264. *Тодор 2012:* Тодор О. Г. Соціально зумовлені іменники-оказіоналізми у мові сучасних інтернет-ЗМІ (суфіксальний словотвір). *Наукові записки НаУКМА. Філологічні науки (Мовознавство).* 2012. Т. 137. С. 92–95.

265. *Торговець 2014:* Торговець Ю. І. Метафора як засіб емоційної аргументації у текстах сучасного американського соціально-політичного есе. *Studia philologica.* 2014. Вип. 3. С. 54–58. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/stfil_2014_3_12.

266. *Трач 2014:* Трач Н. С. Єврометафори в мовленні мас-медіа (українсько-польські паралелі на матеріалі видань «Український тиждень» та “Gazeta Wyborcza”). *Наукові записки НаУКМА. Філологічні науки.* 2014. Вип. 164. С. 66–73.

267. *Тронь, Тхір 2008:* Тронь О. А., Тхір М. Б. Засоби вираження вторинної номінації у медіа та політичному дискурсах. *Наукове видання «Мова і культура» (Науковий журнал).* Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2008. Вип. 11, т. III (115). С. 212–218.

268. *Туровська 2005:* Туровська Л. В. Терміни та номени в науково-технічній сфері. *Українська термінологія і сучасність: зб. наук. праць* Київ, 2005. Вип. VI. С. 225–229.

269. *Туровська 2010*: Туровська Л. В. Ще раз про емоційність терміна. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Проблеми української термінології*. 2010. № 676. С. 82–85.

270. *Турчак 2004*: Турчак О. М. Оказіоналізми в мові української преси 90-х років ХХ століття : дис. на здобуття на наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Дніпропетровськ, 2004. 256 с.

271. *Український 2019*: Український правопис. Київ : Наукова думка, 2019. 392 с.

272. *Федик 2000*: Федик О. С. Мова як духовний адекват світу (дійсності). Львів : Місіонер, 2000. 300 с.

273. *Філюк 2012*: Філюк Л. М. Функціональні параметри термінів інформатики в науковому стилі. *Мова*. 2012. № 17. С. 134–139. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mova_2012_17_35.

274. *Фразеологічний 1993*: Фразеологічний словник української мови / уклад. В. Білоноженко, В. Винник, І. Гнатюк та ін. У 2 кн. Київ : Наукова думка, 1993.

275. *Харкавців 2013*: Харкавців І. Р. Антропоморфна метафора в системі мовної образності (на матеріалі англійської мови). *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки*. 2013. № 14 (2). С. 264–269.

276. *Хвостенко 2010*: Хвостенко О. О. Метафора – продуктивний спосіб утворення одиниць комп'ютерного сленгу в болгарській мові. *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського*. 2010. Вип. 11. С. 208–212.

277. *Химинець 2015*: Химинець М. Д. Соціоморфна метафора в сучасних газетних текстах. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки*. 2015. Вип. 38. С. 347–350.

278. *Хорошун 2010*: Хорошун О. О. Концептуальна метафора: актуальні засади дослідження. *Науковий вісник Волинського національного університету*

імені Лесі Українки. 2010. С. 222–225. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/6387>.

279. *Хорошун 2021*: Хорошу О. О. Функціонування метафори у текстах американської газетної публіцистики. 2021. С. 85–87. URL : http://eprints.zu.edu.ua/32659/1/fcenter.org_%D0%B0%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%BB%D1%8C_2021-85-87.pdf.

280. *Худолій 2004*: Худолій А. О. Динаміка функціональних змін у мові американської публіцистики кінця ХХ – початку ХХІ століття : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Київ, 2004. 278 с.

281. *Цісар 2005*: Цісар Н. З. Метафора в медичній терміносистемі. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Проблеми української термінології*. 2005. № 538. С. 63–67.

282. *Чадюк 2003*: Чадюк О. М. Культурологічні й метафоричні аспекти виборчої кампанії 2002 року. *Система і структура східнослов'янських мов : зб. наук. праць*. Київ, 2003. С. 236–239.

283. *Чадюк 2005*: Чадюк О. М. Метафора у сфері сучасної української політичної комунікації : дис. на здобуття на наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2005. 230 с.

284. *Чемеркін 2009*: Чемеркін С. Г. Українська мова в інтернеті: позамовні та внутрішньо-структурні процеси. Київ : [б. в.], 2009. 240 с. URL : http://ndiu.org.ua/book/chemerkin_book.pdf.

285. *Чирвоний 2016*: Чирвоний О. С. Метафоричні інновації в сучасному англomовному комп'ютерному лексиконі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2016. № 22. С. 145–147.

286. *Чумакова 2007*: Чумакова Н. В. Особливості перекладу метафори та метафоричних виразів в англійській та українській мовах (на матеріалі науково-технічних текстів). *Наукові праці істор. фак. Запоріз. держ. ун-ту*. 2007. Вип. ХХІ. С. 536–537.

287. *Шаповалова 2003*: Шаповалова Г. В. Інноваційні процеси в сучасному медіатексті (функціонально-лінгвістичні аспекти): дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.08 «Журналістика». Львів, 2003. 204 с.
288. *Шапран 2016*: Шапран Д. П. Мілітарна метафора в українській маркетинговій термінології. *Молодий вчений. Філологічні науки*. 2016. № 5 (32). С. 526–530.
289. *Шапран 2016а*: Шапран Д. П. Функціонально-когнітивні аспекти метафори. *Інтелект, особистість, цивілізація*. Кривий Ріг, 2016. Вип. 12. С. 65–73.
290. *Шевченко 2012*: Шевченко О. Основні концептуальні метафори визначення політичного режиму в Україні. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України*. 2012. Вип. 6(62). С. 203–213. URL : https://ipend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/shevchenko_osnovni.pdf.
291. *Шелкова 2013*: Шелкова К. А. Метафора як основний засіб переконання електорату та впливу на суспільну думку в промовах політиків Дніпропетровщини. *Лінгвістичні дослідження* : зб. наук. праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. 2013. Вип. 36. С. 223–230.
292. *Шиленко 2007*: Шиленко О. А. Фразеологізація та метафоризація в терміносистемах: відмінності та подібності. *Українська термінологія і сучасність*. Київ : КНЕУ, 2007. С. 307–310.
293. *Шиленко 2010*: Шиленко О. А. Фразеологізація в англійській фаховій мові економіки. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2010. Вип. 49. С. 228–231.
294. *Шиляєва 2018*: Шиляєва Т. Метафоричні моделі в християнських інтернет-виданнях. *Text et culture* : зб. наук. праць. Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2018. Вип. 1. С. 87–91. URL : <http://hdl.handle.net/123456789/919>.
295. *Шкіцька 2011*: Шкіцька І. Ю. Прагматичний потенціал метафор у тактиці підвищення значимості співрозмовника. *Studia methodologica* : наук.

видання. 2011. Вип. 32. С. 71–75. URL : http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/8669/1/shkitska_stattja%20stud%20metod%202011.pdf.

296. *Шніцер 2018*: Шніцер М. М. Образно-символічна природа метафори. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2018. № 1. С. 88–97. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2018_1_9.

297. *Шостаківська, Тонкевич 2021*: Шостаківська Н., Тонкевич Т. Політична метафора гібридної війни в сучасному педагогічному дискурсі: постановка проблеми. *Збірник тез I Міжнародної наукової конференції «Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи: історичні та психологічні наслідки» (до 35 роковин аварії на Чорнобильській АЕС)*. 2021. С. 141–142. URL : http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/35114/2/MCTD_2021_Shostakivska_N-The_political_metaphor_141-142.pdf.

298. *Шурма 2011*: Шурма С. Г. Адекватний переклад метафор українською мовою (на матеріалі оповідань Е. По). *Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія : «Філологічні науки»*. 2011. № 9 (220), ч. II. С. 185–192.

299. *Шутак 2015*: Шутак Л. Б. Проблема непрямого найменування в теоріях мовної номінації. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія : Філологічна. 2015. Вип. 51. С. 125–127.

300. *Щеголева 2016*: Щеголева Т. Семантика та переклад метафоричних лексичних одиниць у текстах американської преси. *Актуальні питання іноземної філології*. 2016. № 5. С. 186–193.

301. *Южакова 2007*: Южакова О. І. Метафора у термінології холодильної техніки. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Проблеми української термінології. 2007. № 593. С. 45–49.

302. *Яворська 2002*: Яворська Г. Політична риторика і реалії європейської інтеграції. *Віче*. 2002. № 7 (124). С. 66–71.

303. *Ясинецька 2010*: Ясинецька О. А. Переклад метафори як мовна репрезентація концептуальних картин світу. *Філологічні трактати*. 2010. № 1. С. 96–100.
304. *Яцимірська 2014*: Яцимірська М. Г. Мова ЗМІ в культурному і творчому дискурсі. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. 2014. Вип. 39. С. 344–349.
305. *Corpus-Based 2013*: Corpus-Based Approaches to Figurative Language. Metaphor and Austerity : Cognitive Science Research Papers. A Corpus Linguistics. Workshop. Workshop Companion. University of Birmingham, United Kingdom, 2013. 46 p.
306. *Dobrzyńska 1984*: Dobrzyńska T. Metafora. Wrocław–Warszawa–Gdańsk–Łódź : Zakład narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN, 1984. 252 s.
307. *Dobrzyńska 1988*: Dobrzyńska T. Uwarunkowania Kulturowe metafory. *Konotacja*. J. Bartmiński (ed.), Lublin : Wydawnictwo Un-t Marii Curie-Skłodowskiej, 1988. S.155–168.
308. *Drulák, Königová 2007*: Drulák P., Königová Figuring Out Europe: EU Metaphors in the Heads of Czech Civil Servants. *Perspectives*. 2007. № 28. P. 5–23. URL : <https://www.jstor.org/stable/23616208>.
309. *Dvorák 2011*: Dvorák P. Translating Metaphors within Political Discourse: The Case of EU. Master's Diploma Thesis. Prague : Masaryk University, 2011. 76 p.
310. *Isaikina, Dybkova Yaremenko, Mashkova, Sydorenko, Ovsienko 2022*: Isaikina O., Dybkova L., Yaremenko S., Mashkova I., Sydorenko T., Ovsienko A. Information Resources and Features of Communicative Interaction in the Modern Information Space of Ukraine. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 2022. Vol. 12, Issue 1, Spec. Issue XXVII. P. 47–53. URL : http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120127/papers/A_10.pdf.
311. *Goossens, Pauwels, Rudzka-Ostyn, Simon-Vandenb 1995*: Goossens L., Pauwels P., Rudzka-Ostyn B., Simon-Vandenberg A.-M., Vanparys J. By Word of Mouth. Metaphor, Metonymy and Linguistic Action in a Cognitive Perspective.

312. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 1995. 252 p.
313. *Koller 2009*: Koller V. Brand images: Multimodal metaphor in corporate branding messages. *Multimodal Metaphor*. Berlin : Mouton de Gruyter, 2009. P. 45–72.
314. *Kovecses 2000*: Kovecses Z. The scope of metaphor. *Metaphor and metonymy at the crossroads. A cognitive perspective*. Berlin – New York : Mouton de Gruyter, 2000. P. 79–92.
315. *Kovecses 2002*: Kovecses Z. Metaphor: a practical introduction. New York : Oxford University Press, 2002. 285 p.
316. *Kovecses 2003*: Kovecses Z. Metaphor and Emotion: Language, Culture and Body in Human Feeling. Cambridge : Cambridge University Press, 2003. 223 p.
317. *Kovecses 2005*: Kovecses Z. Metaphor in Culture: Universality and Variation. Cambridge & New York : Cambridge University Press, 2005. 314 p.
318. *Kostusiak, Navalna, Levchenko, Grozian, Pryimachok, Prudnykova 2021*: Kostusiak N., Navalna M., Levchenko T., Grozian N., Pryimachok O., Prudnykova T. Functional-Semantic and Derivative Signs of Nominations of Covid and its Synonymic Correspondents in the Latest Media Discourse. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 2021. Vol. 11, Issue 2, Spec. Issue XXI. C. 191–196. URL : <http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/110221/PDF/110221.pdf>.
319. *Lakoff 1993*: Lakoff G. The Contemporary Theory of Metaph. *Metaphor and Thought* / ed. by A. Ortony. Cambridge : Cambridge University Press, 1993. P. 202–251.
320. *Lakoff 2003*: Lakoff G. Metaphors we live by. Chicago : University of Chicago Press, 2003. 276 p.
321. *Musolff 2001*: Musolff A. The Metaphorisation of European Politics: Movement on the Road to Europe. *Attitudes Towards Europe: Language in the Unification Process*. Aldershot : Ashgate, 2001. P. 179–200.
322. *Musolff 2006*: Musolff A. Metaphor Scenarios in Public Discourse. *Metaphor and Symbol*. 2006. 21(1). P. 23–38.

323. *Musolff 2013*: Musolff A. Metaphor Corpora and Corporeal Metaphors. 2013. URL : https://www.academia.edu/14564547/Metaphor_corpora_and_corporeal_metaphors_2003.
324. *Navalna, Kostusiak, Levchenko, Oleksenko, Shyts, Popkova 2022*: Navalna M., Kostusiak N., Levchenko T., Oleksenko V., Shyts A., Popkova O. Extra-Linguistic Factors and Tendencies of Activation of Military Vocabulary in Ukrainian Mass Media. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 2022. Vol. 12, Issue 1, Spec. Issue XXV. P. 184–189. URL : http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120125/papers/A_33.pdf.
325. *Navalna, Mezhov, Skliarenko, Ovsiienko, Sydorenko, Polovyk 2022*: Navalna M., Mezhov O., Skliarenko O., Ovsiienko A., Sydorenko T., Polovyk D. Peculiarities of the Functioning of Metaphors in the Texts of the Internet Publication “Ukrainska Pravda”. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 2022. Vol. 12, Issue 1, Spec. Issue XXVII. P. 59–66. URL : http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120127/papers/A_12.pdf.
326. *Newmark 1988*: Newmark P. Approaches to Translation. New York : Prentice Hall, 1988. 200 p.
327. *Onuf 2014*: Onuf N. Polemics: Fitting Metaphors – The Case of the European Union. *Perspectives*. Vol. 18, № 1. P. 63–76.
328. *Political 2008*: Political Language and metaphor: Interpreting and Charging the World / Ed. by T. Carvet, J. Picalo. London : Routledge, 2008. 293 p.
329. *Prystupa, Ilchenko 2018*: Prystupa T. I., Ilchenko O. A. Lexical Metaphor in Translation Studies (Based on Current Mass Media Materials). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : «Філологія»*. 2018. Вип. 1 (64). С. 19–21. URL : <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/1737>.
330. *Radden 2002*: Radden G. How Metonymic Are Metaphors? *Metaphor and Metonymy in Comparison and Contrast* / ed. by René Dirven and Ralf Pörings. Berlin and New York : Mouton de Gruyter, 2002. P. 407–433.

331. *Refaie 2009*: Refaie El. Metaphor in Political Cartoons: Exploring audience responses. *Multimodal Metaphor*. Berlin : Mouton de Gruyter, 2009. P. 173–196.
332. *Rosa da la 2004–2005*: Rosa da la V. M. The Contradictory Meaning of the European Union in time of Crisis (the BSE Issue): a Business or a Community? *Resla*. 2004–2005. Vol. 17–18. P. 175–186.
333. *Schöffner 2012*: Schöffner C. Finding space under the umbrella: The Euro crisis, metaphors, and translation. *The Journal of Specialised Translation*. 2012. Issue 17. January. P. 250–270.
334. *Stienstra 1993*: Stienstra N. YHWH is the Husband of His People: Analysis of a biblical metaphor with special reference to translation. Kampen : Kok Pharos, 1993. 252 p.
335. *Yaremko Ya., Matskiv P. V.* Key words of the Ukrainian political Discourse : Linguoculturological aspect. *Development trends of modern linguistics in the epoch of globalization* : collective monograph. Lviv-Toruń: Liha-Pres, 2019. S. 215–233.
336. *Yus 2009*: Yus F. Visual Metaphor versus Verbal Metaphor: A Unified Account. *Multimodal Metaphor*. Berlin : Mouton de Gruyter, 2009. P. 147–172.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апостроф : Інтернет-видання. 2019–2020. URL : www.apostrophe.ua.
2. Вечірній Київ : сайт 2017–2020. URL : <https://vechirniy.kyiv.ua>.
3. Вільне життя : українське видання. 2015–2021. URL : <http://vilne.org.ua>.
4. Вісник : офіційне видання Державної фіскальної служби України. 2018–2020. URL : www.visnuk.com.ua.
5. Вісник Переяславщини : регіональне видання 2015–2021. URL : <https://pereiaslav.city>.
6. Вісті : щотижнева газета. 2015–2019. URL : <https://i-visti.com/>.
7. Вісті Ковельщини: громадсько-політична газета. 2015–2020. <http://www.vk.volyn.ua>.
8. Високий Замок : регіональна суспільно-політична газета. 2015–2022. URL : <https://wz.lviv.ua>.
9. Волинь : газета. 2019. URL : www.volyn.com.ua.
10. Волинь 24. Інформаційний патруль : сайт. 2017–2022. URL : www.volyn24.com.
11. Газета по-українськи : всеукраїнська суспільно-політична газета. 2006–2020. URL : www.gazeta.ua.
12. Голос України : газета Верховної Ради України. 2018–2020. URL : www.golos.com.ua.
13. День : щоденна всеукраїнська газета. 2015–2022. URL : www.day.kyiv.ua.
14. Детектор медіа : Інтернет-видання. 2020. URL : www.detector.media.
15. Дзеркало тижня : інформаційно-аналітичний тижневик. 2017–2020. URL : www.dt.ua.
16. Експрес онлайн : сайт. 2015–2019. URL : www.expres.online.
17. Львівська газета : 2015–2020. URL : https://zaxid.net/lvivska_gazeta_tag44719/
18. Маяк : Український журнал про культуру, суспільство та науку. 2015–2021. URL : <https://mayak.org.ua>.

19. Новий день : 2015–2019. URL : <https://www.noviden.org.ua>.
20. Новини зі Львова : медійний Інтернет-ресурс. 2019–2020. URL : www.leopolis.news.
21. Перша електронна газета. 2018–2020. URL : www.persha.kr.ua.
22. Погляд : сайт. 2014–2020. URL : www.pogliad.com.ua.
23. Полтавщина : Інтернет-видання. 2012–2019. URL : www.poltava.to.
24. Почерк : черкаське обласне онлайн-медіа. 2013–2021. URL : <https://procherk.info>.
25. Сьогодні : щоденна суспільно-політична газета. 2015–2020. URL : www.segodnya.ua.
26. Тиждень.ua : електронна версія журналу. 2013–2020. URL : www.tyzhden.ua.
27. Україна молода : щоденна інформаційно-політична газета. 2018–2020. URL : www.umoloda.kyiv.ua.
28. Українська правда : Інтернет-газета. 2015–2022. URL : www.pravda.com.ua.
29. УНІАН : українське незалежне інформаційне агентство новин «УНІАН». 2011–2020. URL : www.unian.ua.
30. Урядовий кур'єр : газета Кабінету Міністрів України. 2020. URL : www.ukurier.gov.ua.
31. Урядовий портал : єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. 2007–2020. URL : www.kmu.gov.ua.
32. Юридична газета : всеукраїнське щотижневe професійне юридичне видання. 2015–2020. URL : www.yur-gazeta.com.

ДОДАТКИ
ДОДАТОК А

Таблиця 3.1.1

Кількісні вияви метафор у всеукраїнських та регіональних виданнях

<i>Назва медійного видання</i>	<i>Загальна кількість метафор</i>
«Газета по-українськи»	31,5 %
«День»	24,8 %
«Україна молода»	10,2 %
«Українська правда»	16,9 %
«Високий замок»	9,1 %
«Волинь24»	7,5 %

Таблиця 3.1.2

***Загальна кількість різних тематичних груп метафор
у всеукраїнських та регіональних виданнях***

<i>Природоморфні</i>			<i>Артефактні</i>	<i>Міфоморфні</i>	<i>Казкоморфні</i>
78,4 %					
<i>зооморф.</i>	<i>фітоморф.</i>	<i>ландшафт.</i>			
72,5 %	5,5 %	0,4 %	4,7 %	10,6 %	6,3 %

Таблиця 3.1.3

**Кількість прородоморфних, артефактних, міфоморфних,
казкоморфних метафор у всеукраїнських та регіональних виданнях**

Назва медійного видання	Кількість метафор			
	прородоморфні	артефактні	міфоморфні	казкоморфні
«Газета по-українськи»	24 %	1,6 %	3,8 %	2 %
«День»	18,8 %	2 %	2,4 %	1,6 %
«Україна молода»	8,7 %	0,4 %	0,8 %	0,4 %
«Українська правда»	13,4 %	0,4 %	1,2 %	2 %
«Високий замок»	7,5 %	0,4 %	0,8 %	0,4 %
«Волинь24»	5,8 %	0	1,6 %	0

Таблиця 3.1.4

**Кількісні вияви прородоморфних метафор у всеукраїнських та
регіональних виданнях**

Назва медійного видання	Кількість метафор		
	зооморфні	фітоморфні	ландшафтні
«Газета по-українськи»	29,1 %	2,4 %	–
«День»	21,2 %	2,4 %	0,5 %
«Україна молода»	10,9 %	–	–
«Українська правда»	16,3 %	0,5 %	–
«Високий замок»	8,9 %	0,5 %	–
«Волинь24»	6,4 %	0,9 %	–

Таблиця 3.2.1.1

Кількісні вияви метафор у «Газеті по-українськи»

<i>Тип метаф.</i>	Природоморфні			Артефакт.	Міфоморф.	Казкоморф.
	76,3 %					
<i>К-сть у відсот.</i>	<i>зооморф.</i>	<i>фітоморф.</i>	<i>ландшаф.</i>	5 %	12,5 %	6,2 %
	70 %	6,3 %	–			

Таблиця 3.2.1.2

Кількісні вияви підгруп природоморфних метафор у «Газеті по-українськи»

<i>Тип метафор</i>	<i>Зооморфні</i>	<i>Фітоморфні</i>	<i>Ландшафтні</i>
<i>Кількість у відсотках</i>	92,2 %	7,8 %	–

Таблиця 3.2.2.1

Кількісні вияви метафор у газеті «День»

<i>Тип метаф.</i>	Природоморфні			Артефакт.	Міфоморф.	Казкоморф.
	76,2 %					
<i>К-сть у відсот.</i>	<i>зооморф.</i>	<i>фітоморф.</i>	<i>ландшаф.</i>	7,9 %	9,5 %	6,4 %
	66,7 %	7,9 %	1,6 %			

Таблиця 3.2.2.2

Кількісні вияви підгруп природоморфних метафор у газеті «День»

<i>Тип метафор</i>	<i>Зооморфні</i>	<i>Фітоморфні</i>	<i>Ландшафтні</i>
<i>Кількість у відсотках</i>	87,8 %	10,2 %	2 %

Таблиця 3.2.3.1

Кількісні вияви метафор у газеті «Україна молода»

<i>Тип метаф.</i>	Природоморфні			Артефакт.	Міфоморф.	Казкоморф.
	84,5 %					
<i>К-сть у відсот.</i>	<i>зооморф.</i>	<i>фітоморф.</i>	<i>ландшаф.</i>	3,9 %	7,7 %	3,9 %
	84,5 %	–	–			

Таблиця 3.2.3.2

Кількісні вияви підгруп природоморфних метафор у газеті «Україна молода»

<i>Тип метафор</i>	<i>Зооморфні</i>	<i>Фітоморфні</i>	<i>Ландшафтні</i>
<i>Кількість у відсотках</i>	100 %	–	–

Таблиця 3.2.4.1

Кількісні вияви метафор в інтернет-виданні «Українська правда»

<i>Тип метаф.</i>	Природоморфні			Артефакт.	Міфоморф.	Казкоморф.
	79,1 %					
<i>К-сть у відсот.</i>	<i>зооморф.</i>	<i>фітоморф.</i>	<i>ландшаф.</i>	2,3 %	7 %	11,6 %
	76,7 %	2,4 %	–			

Таблиця 3.2.4.2

Кількісні вияви підгруп природоморфних метафор в інтернет-виданні «Українська правда»

<i>Тип метафор</i>	<i>Зооморфні</i>	<i>Фітоморфні</i>	<i>Ландшафтні</i>
<i>Кількість у відсотках</i>	97,1 %	2,9 %	–

Таблиця 3.3.1.1

Кількісні вияви метафор у газеті «Високий замок»

<i>Тип метаф.</i>	Природоморфні			Артефакт.	Міфоморф.	Казкоморф.
	82,7 %					
<i>К-сть у відсот.</i>	<i>зооморф.</i>	<i>фітоморф.</i>	<i>ландшаф.</i>	4,3 %	8,7 %	4,3 %
	78,3 %	4,4 %	–			

Таблиця 3.3.1.2

Кількісні вияви підгруп природоморфних метафор у газеті «Високий замок»

<i>Тип метафор</i>	<i>Зооморфні</i>	<i>Фітоморфні</i>	<i>Ландшафтні</i>
<i>Кількість у відсотках</i>	94,7 %	5,3%	–

Таблиця 3.3.2.1

Кількісні вияви метафор в інтернет-виданні «Волинь24»

<i>Тип метаф.</i>	Природоморфні			Артефакт.	Міфоморф.	Казкоморф.
	78,9 %					
<i>К-сть у відсот.</i>	<i>зооморф.</i>	<i>фітоморф.</i>	<i>ландшаф.</i>			
	68,4 %	10,5 %	–	–	21,1 %	–

Таблиця 3.3.2.2

Кількісні вияви природоморфних метафор в інтернет-виданні «Волинь24»

<i>Тип метафор</i>	<i>Зооморфні</i>	<i>Фітоморфні</i>	<i>Ландшафтні</i>
<i>Кількість у відсотках</i>	86,7 %	13,3%	–